

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III

XLIII

B

6

NAPOLI

~~8~~ 4. 39.

1-10-



4.111

3.

6.





DAVIDIS CLERICI
ORATIONES,
COMPUTUS
ECCLESIASTICUS,
ET
POEMAT A.

Accedunt
STEPHANI CLERICI
DISSERTATIONES
PHILOLOGICÆ.



AMSTELÆDAMI;
Apud HENRICUM WETSTENIUM.
c1o1oc LXXXVII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

OF THE EAST

COMMITTEE

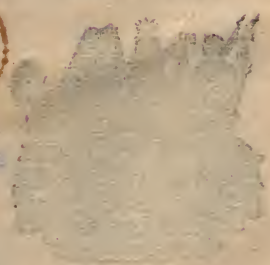
OF THE EAST

AT A

MEETING

HELD AT CHICAGO

ON



THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

VV. CC.
DAVIDI & STEPHANO
CLERICIS.

O PATRUE ÆTERNO SUMMI PER-
CULSUS AMORE

NUMINIS O SEDES QUI COLIS Æ-
THEREAS

O PATER OBVERSANS OCULIS QUEM
GLORIA CHRISTI

ÆRUMNAS VITÆ NEC MEMINISSE
SINIT

SANCTÆ ANIMÆ VESTRI QUONDAM
MONUMENTA LABORIS

ACCIPITE EN VOBIS MUNERA
NOTA DAMUS.

JOANNES CLERICUS ST. F.

P.



LECTORI

S. P. D.

JOANNES CLERICUS.

Am elapsum est biennium ex quo edidimus Quæstiones Sacras Patruī, & Parentis, quæ cum haud ingratae Eruditis fuerint, animum addiderunt ut quæ ejusdem generis eorundem virorum scripta apud nos delitescerent in publicam lucem protraheremus. Atque ut noris, LECTOR, quæ hîc contineantur, scito primum occurrere tredecim Orationes à Davide quidam Clerico scriptas, at non omnes ab ipso recitatas. Duas priores habuit ipse cum Academiæ Rector esset, & pro more Majorum Encæniis Academicis dicendi partes ad eum essent devolutæ. Tertiam recitavit cum Historicæ Professionis munus à Curtii interpretatione auspicaretur.

A D L E C T O R E M.

tur. Alias etiam, cum per multò plures annos Rector Academiæ fuerit, habuit, quas & accuratè scripserat, sed eas commodatò acceptas nescio quis asservavit, amicitia Clericorum, non eo solùm nomine, indignissimus.

Sequentes sunt ab eodem scriptæ in gratiam & usum Adolescentium quibus Declamatiunculæ Encæniis Academicis publicè, juxta morem receptum, habendæ fuerunt. Et licèt quidem lætior earum sit stylus, multa habent nequaquam puerilia, & in quibus etiam grandiores invenire queant, aut quod discant, aut quo recreentur. Ejuscemodi erit Oratio IV. *in vituperium Homeri*, in qua maximi Poëtæ vitia quædam non inficetè notantur. Licèt enim laudes ab universa Græcia in Homerum certatim collatas præstantissimo vati eripere velle omnes, non sani sit sincipitis, attamen in ejus Poëmatibus nævos quosdam occurrere, ii demum negaverint qui nunquam, vel oscitanter, eum legerunt; nec ipsa olim Homeri laudatrix inficias ivit Græcia, ut vel ex Platone Homerici styli

P R Æ F A T I O

imitatore constat. Inter Orationes ex quibus quædam etiam discent eruditiores, numerari meritò potest VII *de Latrunculorum ludo*. In ea liquidò ostendit D. Clericus à Persis ludi originem, & vocum quæ in eo adhibentur Etymologiam petendam, & licèt vir amœnissimi ingenii *Joannes Franciscus Saracenus* fusiùs ea de re egerit in Dissertatione Gallica, ausim dicere rem hic à nostro ita esse pertractatam, ut qui hujus oratiunculam legerit, eloquentissimi scriptoris Galli dissertationem non sit desideraturus. Tres quæ sequuntur Orationes, in quibus laudes, *Pennæ, Atramenti & Chartæ* habentur, ejusmodi etiam sunt, ut ab eruditis sine tædio, à rudibus cum utilitate legi possint. Ex iis enim ratio scribendi Veterum, usus omnes pennæ, chartæ genera omnia apud Veteres perspicuè & paucis describuntur.

In reliquis etiamsi tanta Antiquitatis cognitio non appareat & suis potiùs ratiociniis indulgeat D. Clericus quàm aliorum inventa aut cogitata sequatur,

at-

A D L E C T O R E M.

attamen ea occurrent quæ legisse non poenitebit, tum in laudem veræ Eruditionis, & Scholarum ad eam adipiscendam institutarum, tum in vituperium vanæ illius ostentationis doctrinæ cujusdam infulsæ, quâ sibi mirum in modum placent qui in ea miserè ætatem triverunt.

Post Orationes collocavimus ejusdem Libellum utilissimum, qui inscribitur *Computus Ecclesiasticus*, scriptusque est in gratiam Studiosorum qui Chronologicis studiis aliquam operam dare cupiunt, voluntque & rationem anni Romani, & dispositionem festorum Christianorum scire. In hoc enim opusculo summâ perspicuitate anni Romani ratio, Cycli Solares & Lunares, methodus investigandi ætatem Lunæ per Epactas, aut diem Paschatis & Festorum mobilium, aut Solis & Lunæ locum in Zodiaco singulis mensibus & diebus, Cycclus Indictionum, Periodus Juliana ejusque utilitates διὰ βραχέων expediuntur.

Opusculorum D. Clerici collectionem claudunt ejus Poëmatum Reliquiæ,

IMPROBATIO

in quibus argumenta tum sacra, tum prophana complexus est. In quibusdam ostentavit ubertatem ingenii, & carmina fundendi facilitatem, ut in eo Poëmatio, quod est de laudibus *Raporum Sabaudorum*. In aliis aliquando loca Lector animadvertet, quæ forte propiora videbuntur ὁμηροκέντροις & Probæ Falconiæ Centonibus Virgilianis, quàm ut possent Poëmatio inseri. Verùm licet quædam Centonum instar haberentur, non deesset ejusmodi ludo ingenii sua laus, ut in Parodiis suis ostendit olim Henricus Stephanus. Quod tamen ideò non dico quasi concedam ullum hic esse Poëmation meris centonibus constans. Sunt tantùm paucula loca in quibus occurrunt versus quidam Virgilii, Ovidii aliorumque præstantissimorum Poëtarum argumento de quo agitur accommodati. Cùm autem Virgilio licuerit ad verbum Græcos Poëtas, Enniùmque etiam aliòsque Latinos aliquando excubere, cur nobis non liceret ab ipso Virgilio mutuum accipere quod ille antiquioribus debuit? Quam in rem viden-

AD LECTOREM.

dendus eruditus libellus Fulvii Ursini quem inscripsit *Virgilium Græcis Scriptoribus collatum*. Alicubi Hemistichia Clericus noster ab aliis mutuò sumpta ita sua fecit & dissimili adco argumeto aptavit, ut ex ejus calamo primùm fluxisse videantur. Exemplum hujus rei cernere est in brevi descriptione tabulæ Timantis, quæ legitur p. 282.

*Iphigenia sacras peritura stabat ad
aras*

Nec lacrumas tenere ulli &c.

Quemadmodum Davidis Clerici Quæstionibus Sacris aliquot ejusdem generis à Stephano fratre conscriptas subjunximus: ita & hîc Quæstiones ab hoc in Veterum loca quædam propositas, & enodatas fratris opusculis adjungendas existimavimus. Septem tantum sunt numero, & *κρηπὴν* aut *φυσιολογίαν* spectant. Sunt tamen & quædam quæ possent ad sacra trahi, ut quæ dicuntur de Halcyonibus, quandoquidem Septuaginta Interpretes aliquoties vocem Hebraicam *Bath-jaana* בַּת יְעִנָּה *Sirenas*

P R Æ F A T I O

verterunt , quæ , si Chrysoſtomo credi-
 mus , aves ſunt ſimiles Halcyonibus , ut
 obſervavit *Bochartus Hierozoici* lib. 2.
 c. 14. p. 2. Inde auctoritate Chryſoſtomi
 quis oppugnare poſſit ſententiam quam
 ſequitur hic noſter , quaſi eo conſtet
 fuiſſe reverâ Halcyonas , cùm Chry-
 ſoſtomus earum ὑπαρξιν ita crediderit , ut
 à Scriptoribus Sacris alio nomine inſi-
 gnitas docere non dubitaverit. Verùm
 præter quàm quod , ut probavit vir ſum-
 mus modò laudatus , res ipſa oſtendit
Bath-jaanam non poſſe eſſe Halcyo-
 nem , quicquid tandem per *Sirenas* in-
 telligendum apud Septuaginta Interpre-
 tes veniat , non affirmat exertè Chry-
 ſoſtomus intellectas à Græcis Interpre-
 tibus Halcyonas , ſed veluti conjicien-
 do ὠδικὰς πνας ἑρνιθας , ἀλκυόνας , ἢ γλαυ-
 κας , *canoras quasdam aves Halcyonas*
aut noctuas. Atque , ut id dicam quod
 videtur , credibile eſt doctiſſimum Pa-
 trem noluiſſe *Sirenas* propriè dictas in-
 telligi , quòd manifeſtum eſſet meram
 eſſe , quod de Sirenibus dicitur , fabu-
 lam , cui Græcos Interpretes faviſſe ii
non

AD LECTOREM.

non poterant credere qui eos Spiritu Sancto afflatos fuisse existimabant. Itaque *Sirenibus* substituit Chrysostomus *Halcyonas*, quæ reverâ in rerum natura existere putabantur. At isti Interpretes aliis in locis fabulorum animalium meminerunt; qualia sunt *Tragelaphi*, *Gryphes*, *Myrmicoleontes*, *Phænices*, *Onocentauri*. Nolim quidem affirmare eos credidisse ejuscemodi animalia existere, fieri enim posset ut ita fuerint locuti, ex sensu potius vulgi, atque ut receptis se se accommodarent sententiis, quàm ut auctoritate suâ eas confirmarent, & docerent fictorum animalium veram esse ὑπαρξιν. Versionem suam adornaverant in gratiam Græcorum, quorum plurimi, præsertim è vulgo, fidem talibus adhibebant. Ita & ipse Hieronymus, vir alioqui minimè credulus, ad vulgi opiniones aliquando verba sua exegit. Vocem Hebraicam חַיִּים, quæ *Thoas* designat, vertit *Faunos fcarios* Jerem. L, 39. non, ut opinor, quod ejusmodi Faunos existere putaret sed quòd Romani existi-

ma-

P R Æ F A T I O

marent à Faunis istis terrores oriri Panicos, viderétque vocem Hebraïcam ab aliâ deduci quæ terrorem significat. Non ignoro equidem eum in vita Pauli Eremitæ narrare Antonio in deserta Thebaide apparuisse *haud grandem homunculum, aduncis naribus, fronte cornibus asperatâ, & cujus extrema pars corporis in caprarum pedes desineret*, qui se confessus fuerit *mortalem*, & *unum ex accolis Eremitæ, quos vano delusa errore Gentilitas, Faunos, Satyrosque & Incubos vocans, colebat*. At hoc ludens dixit Hieronymus, ut & cætera quæ habet de visionibus Antonii. Quædam, fateor, addit quæ videntur à seriò loquente profecta, verùm solet & sub seria persona ludere.

Atque hæc *ὡς ἐν παρόδῳ* satis superque. Nihil jam superest nisi ut Lectorem moneamus Typothetarum incuriâ atque imperitiâ quædam remansisse hîc menda, quæ antequàm lectio hujusce libelli inchoetur tollere operæ pretium erit. In ultima & extrema folii pagina vox quæ initio sequentis repeti debebat

AD LECTOREM.

bat, aliquando omiffa est, vel perperam posita, at nihil deest. Ita p. 241. initio repeti debebat vox *tolle*. In calce p. 274. pro *Et*, legendum *volvitur*: in 304. pro *Sed*, EPI THALAMIUM. Cætera menda possunt à peritis nullo negotio dignosci, quippe quæ sita sunt in mutatione unius literulæ quæ facile emendari, vel in omissione quæ suppleri sine ullo animi labore poterit: Addam duntaxat p. 301. in titulo Elegiæ legendum PAULINÆ & p. 204. pro *aues*, legendum *aures*.

IN-

I N D E X

ORATIONUM

DAVIDIS CLERICI.

Orat. I.	<i>Encomium literarum & artium præmiâque eis debita.</i>	p. I.
II.	<i>De Scholarum institutione.</i>	12
III.	<i>De Historiæ utilitate & Q. Cur- tio.</i>	35
IV.	<i>In Vituperium Homeri</i>	48
V.	<i>Comparatio studiorum cum militia.</i>	65
VI.	<i>Laudes Geneva.</i>	79
VII.	<i>De Latrunculorum ludo.</i>	86
VIII.	<i>Laudes Pennæ.</i>	94
IX.	<i>Laudes Atramenti.</i>	106
X.	<i>Laudes Chartæ.</i>	116
XI.	<i>De Perseverantia.</i>	132
XII.	<i>Laus Memorïæ.</i>	144
XIII.	<i>Laus Judicii.</i>	159

COMPUTUS ECCLESIASTICUS.

Cap. I.	<i>De anno Romano.</i>	169
II.	<i>De Cyclo Solari.</i>	179
III.	<i>De Cyclo Lunari.</i>	190
IV.	<i>De Epactis.</i>	195
	<i>De</i>	

I N D E X.

V.	<i>De Paschate.</i>	210
VI.	<i>De Festis Mobilibus.</i>	216
VII.	<i>De loco Solis & Lunæ in Zodiaco singulis diebus.</i>	222
VIII.	<i>De Cyclo Indictionum.</i>	226
IX.	<i>De Cyclorum Syndrome & Perio- do Juliana.</i>	228
X.	<i>De Olympiadibus.</i>	242

P O E M A T A.

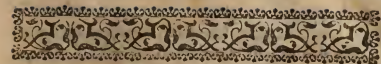
I.	<i>Historia Sancheribi.</i>	247
II.	<i>Lacrumæ Haidelbergenses.</i>	249
III.	<i>Raporum Sabaudicorum laudes.</i>	268
IV.	<i>Mauricius Nassovius Princeps Arausionensis.</i>	281
V.	<i>Paraphrasis Psalmi LXXIV.</i>	285
VI.	<i>Paraphrasis Psalmi CII.</i>	290
VII.	<i>Carminis sæcularis imitatio.</i>	296
VIII.	<i>Elegia in Paulinæ Clericæ obitum</i>	301
IX.	<i>Elegia ad Ramspeckium.</i>	302
X.	<i>Epithalamium Nicol. Heinsio di- ctum.</i>	305
XI.	<i>Epithalamium Joanni Buxtorfio dictum.</i>	307
XII.	<i>Epigrammata.</i>	309
		ST.

INDEX

STEPHANI CLERICI

QUÆSTIONES.

Quæst. I. De Epigrammate Lib. 3. Anthol. cuius initium est Εἰς ὁ Ἀ- ταρπεῖος. &c.	p. 311
II. De Amazonibus.	318
III. De Locmano Arabum fabulatore.	325
IV. De Hyperboreis.	331
V. De Alcyonibus.	337
VI. De Remora pisce.	343
VII. An fuerint Pygmæi?	350



DAVIDIS CLERICI ORATIONES.

ORATIO I.

*Encomium Literarum & Artium, præmiâque
eis debita.*



Ræmium & pœnam Rerum-
publicarum fulcra esse & fun-
damenta, verè sapiens dixit
Antiquitas. Illa enim civitas in
qua non minora præmia, imò
majora, nequitia & improbitas
quàm pudor & virtus habent, ruinæ non tan-
tùm, & exitio proxima est: Illa civitas, inquam,
in quâ

----- *damnatus inani*

Judicio (quid enim salvis infamia nummis ?)

Exsul ab octava Marius bibit & fruitur Dîs

*Iratis: ---ubi non laudatur, sed damnatur po-
tius & alget probitas, ubi nullus est faciendi pu-
dor, quæ audire erubescimus: ubi rabulæ & qui
circa curiam fumos venditant soli in pretio haben-*

A

tur;

tur; in qua ipsi Senatores fiunt togati vulturii & quod magis deplorandum est, togata mancipia; in qua sanctissima est divitiarum majestas; ex qua frugalitas, quâ præcipuè animi firmantur, exultat; in quâ luxur, quo præcipue solvuntur, viget; in qua instar diræ pestis latè gula serpit, adeo ut una mensa integra devoret patrimonia; ubi usu plebeio tritæ voluptates displicent, nec ampliùs vulgo nova gaudia quæruntur, sed externæ dapes, externa fercula per damna famem reparant: Illa civitas, inquam, ubi aleam gula & Venus comitantur, ubi nihil à corruptione tutum, in quâ impunè latrones grassantur, impunè qui foro cesserunt; ubi præmiis insigniuntur corvi, columbæ verò censuræ subjiuntur; de qua denique verè illud Satyrici dixeris:

*Nil erit ulterius nostris quod moribus addat
Posteritas, eadem cupient facientque minores,
Omne in præcipiti vitium stetit.*

Quod autem in re politica verum est, id multò in re literaria verius esse agnoverunt. Nemo est qui tritum illud & decantatum non noverit, honore alii artes: sed ut honore aluntur, sic etiam contemptu languescunt, solvuntur, pereunt.

Quid magis ad bonas artes juventutem acuit, quàm præmia cum judicio gnavis, sedulis, industriis constituta? quid magis ab ignavia deterret quàm ignominia & dedecus? quid animi credis fuisse ignavo & inerti, ad aram Lugdunensem dicturo? Quid contra magis non juventutem solùm

lùm, sed & omnem qui Musis nomen dederit deterret, quàm si corona decernatur iis qui nunquam in acie steterunt, nunquam castra viderunt, nunquam denique tubarum sonum, nisi in spectaculis audierunt, iis posthabitis qui decus istud sudore, qui decus istud sanguine meriti sunt? Quàm hoc tibi molestum si tu famam merearis, alter habeat? si tu laboribus & solertiâ immortalitatem quæstiveris, alter vero ignaviâ & plagio assequutus videatur? Sapienter itaque majores nostri qui cùm viderent literas insigne Rerum publicarum esse ornamentum, nec ornamentum solùm, sed fulcrum, sed vinculum quo ea quæ alias minus cohærent, nexu indissolubili firmarentur, vincirentur, præmiis & liberalitate cives suos ad literarum studia invitarunt, scholas in quibus omnium disciplinarum publica fieret professio, instituerunt, in quas quicquid potuerunt vel dignitatis vel munificentiae contulerunt, collegia exstruxerunt, disciplinas digesserunt, professores designarunt, salaria addiderunt; incipientium, proficientium, consummatorum gradus, honores, præmia & emolumenta distinxerunt. Cum Catone illo seniore, verè utique sentientes, qui dicere solitus erat populum Romanum non tantùm purpuræ, verum etiam virtuti plurimùm conducere. Quemadmodum enim tinctores eum potissimum colorem inducunt, quo vident homines maximè delectari, ita iuventus ad ea studia potissimum incumbit quibus populus defert honores. A 2 Cer-

Certum est literarum culturâ non pectora
 solùm mollescere, asperitatêmq; fugere, ita
 ut legibus & rationi facilis obtemperemus; sed
 etiam animos nostros alioqui brutos & humi
 repentes erigi, generosos spiritus suggeri, qui-
 bus ut boni principis & qui verè sit *diotæphus*
 imperium non refugimus, sic etiam turpissi-
 mum, & homine libero indignissimum servi-
 tutis nomen esse credimus, nec tyrannidis ju-
 gum ferre possumus, multo minùs sordidâ a-
 dulatione nos polluere, ita ut etiam libertatis
 publicæ inimicos tam projectæ & foedæ servi-
 entium patientiæ tædeat, & cum Tiberio ex-
 clamare libeat, O! homines ad servitutem para-
 tos! Id tyrannis probè perspectum fuit. Ideò quos
 non armis solùm exuere & spoliare sed funditus
 delere instituerunt, eos artium finibus arcere,
 literarum adyto sed & aditu prohibere modis o-
 mnibus tentarunt. Sive per sacras, sive per pro-
 fanas, sive per veteres, sive per nostri temporis
 historias iveris, omnia exemplis scatent.

Pharaonem disertè notant Veteris Instru-
 menti paginæ ruinam & exitium Israelis medita-
 tum ad turpes & serviles operas populum hunc
 coëgisse, ita ut paulatim alias artes etiam paulò
 humaniores & cum artibus libertatem suam ob-
 livisceretur. Ac sanè tanta fuit populi illius in de-
 fertis imperitia, & tam rude ad quamlibet artem
 tyrocinium, ut nemo inventus fuerit qui sacris
 vestibus, qui sacrae architecturae, qui sacrae ta-
 ber-

bernaculi structuræ, artifices manus admovere vel posset, vel auderet, nisi singulari divinæ gratiæ miraculo cælitus infusâ scientiâ illustres & conspicui facti essent Bezeleel & Aholiab tribules alter Judæ, alter Danis.

Hiccine Cyrum commemorem? Idem enim sed aliâ viâ aggressus est, quum Sardentes olim Croesi cives luxu & deliciis diffluere jussit, ut sic artium memoriâ sensim ex illorum animis obliteratâ, jugum faciliùs admitterent, libertatis recuperandæ mediis destituti.

Quàm belluina fuerit Tiberii ferocia in artes & artifices, horreo dicere, ea enim est ut mihi ne narrari quidem sine aliquo piaculo possè videatur. Ne tamen coronæ circumstantis suspensas aures defraudare velle videar, en habere uti Plinius, Dion Cassius, Isidorus & omnium fusissimè Joannes Salisberienensis tradidere. Sub Tiberio faber fuit, qui vitrea vasa faceret tenacitatis tantæ, ut non magis quàm aurea, vel argentea frangerentur. Quum ergo phialam hujusmodi de vitro purissimo & solo ut putabat dignam Cæsare fabricasset, cum munere suo Cæsarem adiens amissus est. Laudata est species muneris, commendata manus artificis, acceptata devotio donantis. Faber verò ut admirationem intuentium verteret in stuporem & sibi plenius gratiam conciliaret Imperatoris, petitam de manu Cæsaris phialam recepit, eamque validius projecit in pavimentum, tanto impetu ut nec solidissima &

constantissima æris materia maneret illæsa. Cæsar autem ad hæc non magis stupuit, quàm expavit. At ille de terra sustulit phialam, quæ quidem non fracta erat sed collita, ac si æris substantia vitri speciem induisset. Deinde marculum de sinu proferens vitrum correxit aptissimè & tanquam collisum vas æneum crebris ictibus reparavit, quo facto se cælum Jovis tenere arbitratus est, eò quòd familiaritatem Cæsaris & admirationem omnium se promeruisse credebat, sed secus accidit. Quæsitivit enim Cæsar, an alius sciret hanc condituram vitrorum, quod cùm negaret, eum decollari præcepit Imperator. Dion Cassius addit eundem artificem paulò ante Porticum maximam labentem mirabili artificio erexisse, ideò autem nomen artificis ignotum esse, quòd Tiberius invidia ductus noluerit in fastos referri.

τῇ γὰρ θαυμαστάσια αὐτὸς Φθονῆσας ὁ τιβερίων ἐπέτρεψεν αὐτῷ εἰς τὰ ὑπομνήματα εἰσγράφῃναι. Quis monstrum illud non detestetur? quis ad tam portentosam invidiã totus non cohorrescat? quis furiosum latronem non abominetur, qui tam nobilem artem in ipsis cunabulis, quid dico in ipsis cunabulis? imò verò in ipsa auctoris mente, tanquam in ipso parturientis utero suffocavit?

Longè aliud animi fuit Alexandro qui captis Thebis Pindari ædibus, Demetrio qui Rhodi, suburbio direpto, Protogenis picturæ pepercit. Longè aliud animi fuit Nealci qui Arato destinanti tyrannorum communi odio, abolere tabulam

lam insignis artificii quæ Aristratum in curru victorem habebat, supplex intercessit ut opus incolume servaretur, cum tyrannis non cum tyrannorum imaginibus belligerandum esse dicens.

Julianus ille, qui Apostatæ cognomentum meruit, hoc etiam adversus Christianos stratagemate usus fertur; scholas interdixit, libros ignibus absumpsit.

Et ne hæc obloleta & antiquata dicas, unde Patrum nostrorum tempore prodierunt Thomistæ, Scotistæ, Occamistæ, Reales, Nominales, & idgenus prodigia, quorum si libros consulueris, tanta erit intelligendi difficultas ut non modò Latine, sed nec humanè loquutos credere possis; unde, inquam, prodierunt nisi ex solidæ literaturæ contemptu & præmiorum in indignos collatione?

Si puerum adhuc nascentem iis præmiis, iis honoribus affeceris quibus strenuum militem, quibus jam rude donandum, quis animum prorsus non abjiciat? quis (nisi bene natus) planus non præoptet esse? quis enim benefactorum, quis meritum conscientia fretus ganeoni, aleatori, scurræ, non dicam postponi, sed æquari sustineat? Si inanis gloriola Demosthenem tetigit, si mulierculæ suturro, tanquam laborum suorum præmio gavilus est, quantò magis vel levissimi contemptus aurâ afficimur? siquidem animos nostros passibus æquis non penetrant honor & ignominia. Facile honores spernam, ægrè probum

brum, contemptum, ignominiam sustinebo. Sapienter itaque Respublicæ quæ bonæ constitutionis laudem reportavere, in Senatum non admiscere pueros.

Prætextati nomen in Romana historia ignorat, qui hoc in Romana republica ignorat. Sapienter, inquam, à sapientibus legislatoribus hoc decretum. Sepone paulisper industriæ præmium, sepone ad bonas artes incentivum, quis fortunas omnes suas, vitam, honorem, nisi coactus & torrente abreptus, ei velit credere, cui liber ne teruncium quidem velit credere? quis homini sub imperio uxorio viventi, quis homini cuius incuriâ res domesticæ jacturam patiuntur, quis homini qui, ut uno verbo eloquar, familiam regere nequit, sed ipse potius rectore indiget. Reipublicæ gubernacula committi æquo animo pariat? Si sceleratissimis mangonibus, si foedissimis cauponibus Ecclesiarum cura demandetur, optimi & opimi proventus assignentur, ubinam comparebunt Tertulliani, Origenes, Nazianzeni, Chrysostomi? si profani Uziæ quæ sunt muneris Ecclesiastici sibi arrogant & impuras thuribulo manus admoveant, ubi Lutheri, Melantheses, Bucer, Calvinus? Si turpissimi rabulæ quorum stentoreis & belluinis clamoribus omnia personant, quorum lingua venalis nihil aliud novit quam mortuorum memoriam *βλασφημεῖν*, qui clitelis potius quàm clientelis onerandi sunt, impudenter se jactitent, & dignitatibus publicis

ad-

admoveantur, ubi Demosthenes, Cicerones, Hortensii, Pauli, Scævolæ, Papiniani? Si bene compti pupi & toti de pyxide prodeuntes, tam Gajacci & hydrargyri quam bonæ mentis egentēs, uno solis amfractu in medicos evaserint & Hygiæ ac Panacæ lacris profanas intulerint manus, ubi Podalirii, Machaones, Æsculapii, Hippocrates, Galeni?

Dignitas & præmium in indignos collatum non minùs improbos ad prædam invitat, quàm probos alienat. Non minùs mercedis exiguitas, non minùs paupertas ingenia deprimit quàm contemptus. Multorum virtutibus obstitit res angusta, sed plures spreti & contempti animum abjecere. Ille demum gravissimus est lapis qui alatos & alarum suarum remigio in sublimetendentes deorsum rapit, & laudabiles conatus remoratur aut irritos reddit. Sanè Principes quibus aliquid generosi & ex quorum pectore non exulavit penitus omnis virtus, sanè Respublicæ saniores præmiis & honoribus, uti stimulis, studia literarum excitarunt. Josephi & Danielis scientia aurum, purpuram, provincias meruit. Ebraei volunt poenâ ab Ezechia dictâ in eos qui studium legis negligerent, neminem indoctum à Dan usque ad Bersêba, à Gabbath usque ad Antiphras repertum esse. Cræsus Æsopi ingenium miratus insulaniis Samiis tributum remisit. Rex regum Artaxerxes Hystanem Hellesponti præfectum Hippocrati Coo *χρυσὸν ὀκτὸν ἀν βοῶ-*

λῆσαι auri quantum vellet, reliquaque quibus indigeret effusè exhibere iussit.

Alexander Principum maximus è sinu Aristotelis prodiit, & è summo illo scientiæ culmine summum illud potentiæ culmen. Certavere uterque, alter studio indefessio, & labore plusquam Herculeo, alter liberalitate, sed liberalitatè quæ solum Alexandrum decuit. Hinc libri illi æternùm victuri & regali Pyramidum situ diuturniores prodire, hinc illi humani ingenii aquilæ præstantissimi foetus, ex quibus tanquam ex Oceano reliquorum omnium Philosophorum libri tanquam rivuli fluxere. Quanta tunc, bone Deus! & quàm fertilis, quàm læta, quàm luxurians ingeniorum bonorum seges? Certatim omnes cernere, certatim omnes tanti Principis favorem promereri. Ne unus quidem Choerilus miserima cornicula, ingratus anser, inter tot olores indonatus abivit. Venusini monumentis traditum.

Gratus Alexandro Regi magno fuit ille

Choerilus, incultis qui versibus & male natis

Rettulit acceptos, regale nomisma, philippos.

Quæ Respublica tot unquam abundavit heroibus atque Athenæ, ingeniorum delicatiorum mater? quia scilicet ea facta est quæ fieri debuit literarum æstimatio. Augusti & Mæcenatis ætas Virgilios, Horatios, Ovidios, Gallos, Propertios, Tibullos, Tuccas, Varos orbi dedit. Quàm lepide, quam argutè Bilbilitanus olor tantæ fertili-

ta-

tatis, tantæ ingeniorum segetis causam describit.
Temporibus nostris etas quæ cedit avorum,
Creverit & major cum duce Roma suo.
Ingenium sacri miraris abesse Maronis,
Nec quenquam tantâ bella sonare tubâ.
Sint Mæcenates, non deerunt Flacce Marones,
Virgiliûmque tibi vel tua rura dabunt.
Jugera perdidit misera vicina Cremona
Flebat & abductas Tityrus ager oves.
Risit Tuscus eques paupertatemque malignam
Reppulit, & celeri jussit abire fugâ.
Accipe divitias & vatum maximus esto
Tu licet & nostrum, dixit, Alexin ames.
Adstabat Domini mensis pulcerrimus ille
Marmoreâ fundens nigra Falerna manu,
Et libata dabat roseis carchesia labris.
Quæ poterant ipsum sollicitare Jovem.
Excidit attonito pinguis Galatea Poëta,
Thestylis & rubras mœsibus usta genas.
Protinus Italiam concepit & arma virûmque
Qui modo vix Culicem fleverat ore rudi.
Quid Varos, Marsôsque loquar, ditatâque vatum
Nomina, magnus erit quos numerare labor?
Ergo ero Virgilius si munera Mæcenatis
Des mihi: Virgilius non ero, Marcus ero.
 Honos ergo, lepidissime Martialis, non solum
 alit, verum etiam gignit artes.
 Miraculo haud procul abesse dixerim quod de
 Olympiis, Pythiis, Nemeis, Isthmiis, in Græ-
 corum monumentis legimus. Vix credi potest
 quàm

quàm cassus honor hominum animos accenderit, vix credi potest quam gloriosum fuerit ex oleastro, esculo, lauro, apio, pinu coronam referre. Olympionicam esse apud Græcos majus fuit & gloriosius, quàm Romæ triumphasse. Tigranes Olympiade LXX. audiens coronam oleaginam esse victoris Olympici præmium, animo perculsus dixit, *Papa! Mardon, in quos viros induxisti nos ad pugnandum, qui non pecuniarum certamen agitant, sed virtutis?* Solâ virtute, solâ gloriâ incitati sine ulla spe lucri ita se exercebant, ut artium quarum specimina exhibituri erant fastigium attingerent. Imò sola gloriola quam quis exspectantium oculis aucupari potest, omnis generis peritissimos artifices illuc ciebat, qui non certandi, sed sese ostentandi causâ tantum illuc commeabant. Orator Arpinas & Madaurensis Philosophus illustre suppeditant exemplum, Eleum Hippiam Sophistam, artium multitudine illustrem, eloquentiâ nulli secundum, Sophistam ingenio nobili, memoriâ eccellente, studio vario, Sophistam non minùs cultu visendum, quàm elaboratu mirandum, quodam certamine Olympio Pisam venisse memorant, non tam ut spectaret quàm ut ipse spectaretur, quique ideo maxima illa celebritate ludorum gloriatus est, cunctâ pæne audiente Græciâ, nihil esse in ulla arte rerum omnium quod ipse nesciret, nec solum has artes quibus liberales doctrinæ atque ingenuæ continerentur, Geometriam, Musicam, Literarum

rum cognitionem, & Poëtarum, atque illa quæ de naturis rerum quæ de hominum moribus, quæ de Rebuspublicis dicerentur; sed annulum quem haberet, pallium quo amictus, foccos etiam quibus indutus esset te suâ manu confecisse. Quis autem hæc audiens & videns non laudasset hominem tam numerosâ arte multiscium, totijugi scientiâ magnificum, tot utensilium peritia Dædalum?

Sed externis omiſſis, ut ad nostra veniamus, patrum nostrorum memoriâ ubi Leo X Pontifex creatus literis & literatis favere se ostendit, quot ingeniorum examina ex Italia tanquam ex alveario prodire? Bembi, Sadoleti, Mantuani, Sannazarii, Victorii, Manutii. In Gallia sub Francisco Primo Budæi, Vatabli, Tufani, Turnebi, Merceri, Stephani, paulo post Cujacii, Fernelii & id genus heroës. Artifices invitati artem suam exeruere, nec exeruere solùm sed honestâ æmulatione alii alios superare conati sunt, ita ut hac æmulatione ad summum fastigium artes ascenderint. Nectantùm à majoribus accepta excoluimus, sed & novæ artes excogitatæ, pulveris pyrii & sclopetorum & quæ omnes omnium veterum artes superat Typographia, cujus auctor fertur Joannes Cuthenbergus Moguntinus, ne quid nostra ingenia antiquorum ingeniis deberent.

Sed ne in priscis & antiquis, ne in externis domesticorum inopiâ hædere credamur, hic singu-

gulari Dei mitericordiâ & beneficio, ampliffimi Ordinis authoritate, Majorum noſtrorum liberalitate, ſchola & minor & major fundata eſt, ſtipendia doctôribus aſſignata, ſi non ampla tamen pro Reip. fortuna. Nec ſolùm juvenus institutione gratuitâ excitatur, ſed præmiis & honoribus, uti hodie conſpicimus, ſtimulatur.

Si olim Græci caſſum honorem tanti fecerunt, quantò pluris, tu Juventus, honorem liberalitate conditum facere debes, quantò magis excitari & ad ardua virtutis per honores, per præmia tendere? Si nubecula in Procyonis ardoribus, ſi nubecula etiam humore vacua grata eſt, quantò gratioꝛ eſſe debet quæ imbrem largum effundit & terram abunde irrigat, ardoréſque mitigat. Virtus ipſa ſui eſt merces, ipſa per ſe expetenda, ſtimulis itaque opus eſſe non deberet, non mercede, non honoribus, non lenociniis verborum quò illius callem inſiſteremus. Tamen noſtri faſtidii, noſtræ imbecillitatis conſcii Majores noſtri arduam virtutis viam, his veluti viaticis, inſtructam eſſe voluerunt; tædium & moleſtiam, ſi quæ ſit, his commodis lenire voluerunt, ſapientes medicos imitati, qui ſalubres, ſed voluptate carentes cibos blandioribus alloquiis proſequantur.

Hunc, ô cives, inter præcipuos libertatis veſtræ fructus compute, nec parvi ducite liberos veſtros cum ipſo lacte pietatem & bonas artes imbibere; ne, ne parvi ducite hanc miſerationis
divinæ

divinæ indulgentiam, quam multi optavere nec
 assequi valuerunt, multi amissam serò nimis con-
 questi sunt. Futurum est, si neglexeritis, ut vos
 tandem, sed seriùs fortasse, poeniteat. A filio sapi-
 ente patrem exhilarari dixit Ebræorum sapien-
 tissimus, sed ut filius sapiens patrem exhilarat,
 sic etiam stultus & insipiens canos patris cum
 mœrore in sepulcrum detrudit. Hæc est sapien-
 tiæ assequendæ, hæc est stultitiæ vitandæ ratio;
 hanc amplectimini, huic insistite, hæc est libertatis
 vestræ conservandæ via, nolite ab illa recedere,
 nolite ab hoc tramite deflectere; gratis datur, lu-
 bentì & grato animo accipite. Ne surgant in ju-
 dicium contra vos Ethnici, quorum multi ingen-
 tibus stipendiis, insanum magno minervali, sæpe
 liberis suis præceptores conduxerunt, præcep-
 tores qui profanâ illos literaturâ polirent. Vos
 hîc habetis qui sine ullâ fortunarum vestrarum
 decessione, sine ullâ loculorum vestrorum exi-
 nanitione non profanas solùm sed & sacras simul
 literas liberorum vestrorum animis instillent.
 Prompti itaque & alacres oblatum beneficium ad-
 mittite. Jam pridem docuit Melesigenes non esse
 spernenda, non esse rejicienda

----- *Ἰεῶν ἐεκνύδεια δῶρα.*

Æternis Poëtarum scriptis infamatus est Paris
 quòd Minervam Veneri, artes scilicet & literas
 luxui & ignaviæ postposuerit. Annon argento
 contra,annon Persarum montibus, qui aurei fuif-
 se perhibentur, vel levissimam infamiam redime-
 retis?

petis? Redimeretis sane: Infamiarum ergo maximam gratis redimite, ne in laudabili hoc virtutis studio extremi conspiciamini.

Extremos pudeat redisse, hoc vincite cives

Et prohibete nefas.

Non est, mihi credite, non est parvi res momenti liberorum vestrorum institutio, illi sunt Spiritus Sancti templa, illi sunt quos ad se admisit nec repelli sustinuit beatus Servator noster. Non est parvi res momenti; equus generosus vobis gyrum carpere, gradibus compositis sonare, gressus superbos glomerare, alterna crurum volumina tentare, cursibus auras provocare docebitur; accipite columbam sursum vestrâ institutione petet, & patentis planitie, libertatisque simul compos, ad dominum tamen redibit; canis leporarius ad prædam sectandam, nasi sagacitate deprehendendam, domini revocantis vocem audiendam omni studio formabitur, & liberi vestri, pro hominum fidem! minore studio docebuntur! Illa, Illa sunt, si nescitis, plantaria in quibus, Senatores, magistratus, doctores, imperatores, Reipublicæ domi forisque tutores & propugnatores latent. Illi, illi, inquam, sunt flores, qui Sabæos, qui Arabicos omnes odores suavitate suâ superant. Nullas hic mihi afferte malobatri plantas, nulla exterarum gentium aromata, nullos exoticos, nullos celi nostri flores, omnia enim vel quæ fabulosa commenta est Antiquitas fragrantia suâ longe post se relinquunt.

Vos-

Vos quoque, Amplissimi Senatores, pergite sapientum Principum, prudentium Rerumpublicarum exempla vobis assiduè ob oculos proponere. Nullæ vos hîc difficultates, nullæ temporum angustiae turbent, si per ardua nitamini, longè magis conspicua erit virtus vestra. Nequaquam pat gubernatoris est virtus, quum placido & quum turbato mari vehitur; tunc admirante nullo illaudatus, inglorius portum subit; at quum stridunt funes, curvatur arbor, gubernacula gemunt, tunc ille clarus & illustris, tunc fama illius super æthera fertur.

Vos qui Patriæ patres, qui Reipublicæ columna cluetis, à communi Rerumpublicarum vitio, per Deum inmortalem, hanc Rempublicam liberate; nolite, nolite permittere ut de ea jactetur quod de aliis jactatur, *Omniū ingratisimas respublicas & quod reipublicæ benefeceris fere perire, ubi enim in omnes beneficium contulisti, nemo in se collatum existimat, quum è contrario si rempublicam vel mente solum laesis, omnes, & jure quidem, se lesos arbitrentur.* Reapse ostendite vos veros Patriæ Patres, boni publici Tutores, sanctos juris & æqui dispensatores esse, qui unicuique quod suum est reddatis, debitam scilicet malis poenam, iis vero qui de Republica bene merentur dignitates, honores, præmia, ut vestro exemplo ostendatis etiam illum singulis benefecisse, qui Reipublicæ benefecerit.

Vidistis, nec sine lacrumis vidistis, quod sine

lacrumis meminisse vix possum, extremis hisce temporibus tot, tantarumque regionum desolationes, tot & tantas turbas, quas Diabolus cum suo satellitio, Pontifice Romano & ejus Clero suscitavit & quæ necdum quievire. Date ergo operam ut cives vestri iis artibus instruantur, quibus sese hostium violentiæ opponere, quibus ferociam illorum retundere, quibus victore pede illorum cervicem non tantum conculcare possint. Exemplo etiam, iustitiâ, virtute, fortitudine illis præire pergite, hoc præsertim tempore quo, si alias unquam, hoc Thralæ Patii jam jam morientis jure usurpare possumus, *Libemus Deo liberatori*. Specta juvenis, & omen quidem Deus prohibeat; cæterum in ea tempora natus es, quibus firmare animum expedit constantibus exemplis. Dixi.

ORATIO II.

*De Scholarum Institutione, ac præsertim de
Schola Genevensi.*

Lis vindiciarum hodie agitur, Schola est Genevensis, quam liberali causâ manu asserere animus est. Nisi vindicias tulero, causam non dico quin pipulo differar; quin, si falsas tulerò, non fructi tantum duplione, sed centuplione decidam. Gloriabatur olim Augustus urbem marmoream se relinquere quam lateritiam accepisset,

set, ac sane tutam illam, quantum provideri humanâ ratione potuit, in posterum præstitit Majus quippiam de se gloriari potuerunt Patres nostri, qui Genevam quam ad vanas superstitiones & humanarum mentium ludibria revolutam acceperant, nobis è Pontificia Christianam, pietate, sanctitate ac verâ religione insignem & conspicuam reliquerunt, quippe qui intellexerant Christiani, hoc est, sui muneris esse ut Ecclesia quàm felicissimum post se statum obtineret. Nam: si agricolæ in iis laborant, quæ sciunt nihil omnino ad se pertinere, si ferunt arbores quæ alteri sæculo prosint, nec dubitant, quærentibus cui ferant, respondere, Deo immortalis, qui se non accipere modò hæc à majoribus voluit, sed etiam posteris prodere; quanto magis Christianus viviac vivifici capitis vivum & nunquam intermoriturum membrum, qui posteritatem cujus sensum & habet & habiturus est, ad se pertinere novit, Ecclesiæ serviet? Ecclesiæ, inquam, quæ mater nostra est, quæ nos Deo gignit, cujus ubera fugimus, quæ nos parturit, usquequo formetur Christus in nobis, quæque nos jam hic in terris cælo beat. Sanè in nefarium *axærsias* crimen incurrere illum necesse est, qui carissimæ, qui pientissimæ matri hinc migraturus non providerit, præsertim quum tot illam circumstent pericula, & Diabolus perpetuò tanquam leo rugiens obambulet, quærens quem devoret, & lupi graves, nec gregi parcentes

tes fidelium pastorum discessum observent & explorent, quò facilius gregem adorianur.

Sanè hæc cura Mosem sollicitum habuit. Ulimâ illi necessitate denuntiata, *Provideat sibi, inquit, Dominus spirituum omnis carnis, hominem qui sit super multitudinem hanc, & possit exire, & intrare ante eos & educere eos, vel introducere, ne sit populus Domini sicut oves absque pastore.* Hæc cura Josuam, Davidem, Paulum, Petrum semper sollicitos habuit. *Studebo subinde inquit iste, ut possitis post exitum meum horum meminisse:* Hæc cura Patres quoque nostros sollicitos habuit. Idèò quum juventutem Ecclesiæ & Reipubl. seminarium esse intelligerent, & agros quamvis bonos & fertiles, sine culturâ fructuosos esse non posse, steriles verò diligentia ac culturâ meliores fieri, toto animo & studio omni in culturam illam incubuerunt, & summis quibus conflictabantur & tantum non affligebantur difficultatibus incredibili animi generositate perruptis, scholam hanc anno superioris sæculi 59. Nonis Juniis aperuerunt, & sanctissimis sapientissimisque legibus fundarunt, in quibus curiosè, imò religiosè adeò omnia quæ ad juventutis educationem spectant persequuti sunt, ut nihil omnino in illis requiri vel desiderari possit, sive in majorem, sive in minorem scholam oculo conjiciamus. Pertarum leges de puerili educatione laudarunt Veteres; Solonem eo quoque nomine & meritò suspexerunt, sed nemini de gloria hæc concesserint Patres nostri. Tantâ sapientia,

tiâ, tantâ prudentiâ & æquitate omnia pensitarunt, omnia rimati sunt, ut amussitatam tantorum virorum industriam, subactum ingenium, acre & subtile iudicium omnes amplexi & deosculati sint.

Felicem ac beatam Spartanorum Remp. fuisse prædicant, dum viguerunt Lycurgi leges & à patriis institutis abduci se non passi sunt; sed feliciorem, imo felicissimam scholam nostram jure dixerim, dum leges à Patribus nostris fixæ vigeant, dum aureâ illâ simplicitate contenti peregrinitatis quæ mille habet ostucias, fucum averſabimur, Ubi sese illa in mores & scholam nostram infundet, & Patribus nostris sapientiores, mutandi & novandi prurigne quotidie laborabimus; actum de illâ, actum de illâ dicite. Exitiosi semper erunt illi mores exteri, eandemque pestem indubitanter oppetet, quam scholæ quarum exemplum imitata fuerit. Gentis hujus & loci indoles Patribus nostris longè meliùs, quàm nobis cognita ac perspecta fuit. Ideò si quid necessum esse viderunt, id ab illis prætermisſum sine piaculo credere non possumus, omnia diligentissimè excusserunt, in minima quæque exactè, imò scrupulosè inquisiverunt. Personis, loco, tempori, rectæ institutioni, rebus quibuscunque potuerunt, prospexerunt ac consuluerunt.

Age, quid in inferiore scholâ præstiterint videamus. Perſas propterea Xenophon laudat quod scholæ suæ, seu ludo publico quem ἐλευθε-

Ἰεραὶ ἀγοραὶ vocabant, locum à foro, à mercatoribus, negotiatoribus, opificibusque omnibus remotum delegerant, ne id genus hominum clamoribus, contentionibusque, eorum qui illic in bonis disciplinis instituebantur & bene ac liberaliter educabantur, animi quies interturbaretur, aut strepitu aliquo animus ipse avocaretur. Quid hîc Patres nostri? Locum delegerunt à profanâ turbâ semotum, locum in amœnissimâ & saluberrimâ totius urbis regione situm, ne tenera ac delicata ætatulæ illius corpuscula loci vitio in morbos inciderent, locum tam commodum, tam aptè ad docentium, discentiumq; usus distinctum, ut nihil pote supra. Sed nihil certè hoc quidem, præut alia fecerunt.

Noverant pueritiam vestibulum quodammodo vitæ esse & reliquæ deinceps ætatis formam quandam, similitudinemque præferre, illud ergo quam maximè decorum ac elegans esse voluerunt, & ab initio statim ita mores formari, ut non solùm bonas literas, sed virtutem potissimum colere & amplecti, vitia odissè atque averfari pueritia disceret. Ideò non tantùm gravis & maturæ ætatis, spectatæ eruditionis, sed & notæ probitatis ac pietatis viros septem primò, mox duobus superadditis, pro Musarum numero, novem illi præfecerunt, qui & artium liberalium magistri ac præceptores essent & simul vitæ, morumque exemplar. Multum quippe interest quem teneris illis annis ceræ instar ductilibus &

quo-

quocunque ducas flexibilibus præficias, procliviores enim ad malorum imitationem ferè sumus, & quorum virtutes assequi non possumus, vitia citò exprimimus.

Græca prodit historia magnum illum Alexandrum, qui totum pene orbem victoriâ emensus est, & in moribus & in incessu Leonidæ præceptoris vitia repræsentasse, adeò deteriora pertinaciter hærent! Quem primum lana imbibit colorem, raro ac difficulter deponit, pristinus frustra revocatur candor. Surculus si corrigendus est, maturè corrigendus, dum, quò libet flectenti, obsequitur.

Id autem non tam verbo quàm opere, abique quo verba erubescunt, consequimur. Nam quum certissimum sit ἔργα ὑπερφθέγγεσθαι τῶν λόγων, magis exemplo quàm præceptis discipulos docent magistri & ad sui imitationem accendunt. Hoc fundamento non prudenter minùs & sapienter quàm feliciter jacto, nihil sanctius & antiquius habuerunt, quàm ut cum literis pietatis præcepta teneris pueritiæ auribus quam studiosissimè instillarentur. Institutum & rationem quam hic iniverunt, ordinem & methodum quam sequuti sunt omnes tunc mirati sunt, & quibus hodie aliquid sub lævâ mamillâ salit, etiamnum mirantur, adeò ut post illos in eandem palæstram descendere, hoc sit post Roscium in scenâ gestum velle agere, post tantos ac tales viros hiscere mera sit putiditas; ignoscant mihi Ciceronis manes, si quid mihi minùs Latinum indignatio extorqueat.

Annon quotiescunque in scriptoribus quos illi non populari quâdam trutinâ, sed exactâ & accuratâ aurificis staterâ tantum non scrupulatim examinatos juventuti prælegendos statuerant, aliquid immutavimus, stultorum ille magister eventus nos pro thesauris carbones, quod ajunt, substituisse semper docuit? Horas & matutinas & pomeridianas adeò concinnè & commodè distribuerant, ut quælibet alia distributio nihil ad illam. Quàm verò, quæ male feriatâ quorundam aliquid semper novare gestientium pervicaciâ horarum matutinarum invec̃ta est mutatio, irritum & præter spem novatorum ceciderit, exponere non est opus: mutationem illam nemo cordatus non graviter gemit, & magno redemptam vellet quisquis non privatum commodum, quod semper offecit, officiétque publicæ utilitati, sed commune bonum & emolumentum spectat.

Sed hæc ut externa levioris forte sunt momenti, siquid in re adeo gravi, levè dici queat, quàm ut illis sit immorandum; at in intima rei si penetraverimus, mirabilis hic quoque elucebit mentis solertia. Quum satis illis constaret malam educationem non solum nervos omnes & mentis & corporis frangere, sed etiam intractabilem reddere juventutem ac quâvis belluâ effera-
torem ac nocentiorē, hominēque non bene institutum esse, ut cum Plātone. l. 6. de leg. loquar ἀγχιώτατον ζῶον ὁπίσσω φύει γῆ, vel ut l. 7. πάντων θηρίων δυσμῆ χειρὸς τῶν, soli parentum

arbitrio liberorum educationem ac institutionem
 permittere minimè consultum arbitrati sunt.
 Mollior enim plerumque est parentum educatio,
 & nimia indulgentia, qui lasciviùs à suis dicta vel
 facta, non lasciviæ aut petulantia, sed ingenii
 nescio cui vividitati ferè solent adscribere, & gau-
 dent, ut inquit ille, siquid licentiùs dixerint;
 vel fecerint, verba ne Alexandrinis quidem per-
 mittenda deliciis risu & osculo excipiunt; si quem
 contumeliolè injuriâ affecerint,

Quum patrem adis postulatam, puero sic dicit pater:

Noster esto, dum te poteris defensare injuriâ.

Adeò ut crescentibus illis, crescant & vitia, Pa-
 trique tandem inutiles, & omnibus intolerabi-
 les evadant.

Ne tamen nimia disciplinæ severitas teneras il-
 las plantas à scholâ deterreret, vitia castigari qui-
 dem voluerunt, sed clementer & moderatè; de-
 fidiam objurgari, sed leni & paternâ objurgatio-
 ne: obsequium contrâ, modestiam, industriam,
 attentionem probari, æmulationem laude & e-
 xemplis propositis excitari, diligentiam præmiis
 decorari, ut & vicisse gauderent & victi dolerent.
 Quin & illis quandoque indulgeri, modo id pru-
 denter & tempestivè fieret, non abs re esse duxe-
 runt. Virtutis pulchritudinem, vitiorum turpitudi-
 nem & deformitatem depictas illorum oculis quo-
 tidie subjici curarunt, ut illâ capti hanc detestaren-
 tur. Has illi leges sanxerunt & sanctiones illas ha-
 ctenus feliciter observatas juventutis hujus, tum in

pietate ac fidei rudimentis, tum in bonis moribus ac literis, ut est ætatis istius captus, non poenitendi profectus ostendunt; quorum ipse & collegæ mei VV. CC. nec mihi sine honoris præfatione nominandi, non auriti tantum, sed & oculati testes sumus, etsi id ipsum nonnullis videtur secus. Sed quid tu huic hominum generi facias? sic est ingenium, nec id hodie primulum occœpit. Jam olim eleganter Flaccus:

Difficilis, querulus, laudator temporis acti

Se puero, censor, castigatôrque minorum.

Verum illis omiſſis non possumus hîc præceptorum fidem, diligentiam ac industriam non laudare, qui licet multorum ingratum animum in dies experiantur, non ingrati tamen hoc in se operis suscipiunt. Pergite, Viri fratres, pergite cara Deo capita, & ne quasi parva, contemnite ea sine quibus magna constare non possunt. Ne erubescite, Viri Docti, id facere in juventute Christianâ, quod summus ille philosophorum Aristoteles in Philippi filio fecit. Ad rerum summam pertinere credite studiorum initia à doctissimis & perfectissimis quibusque tractari: quamvis exigua hic speranda sit merces, magna tamen illa & certa, si Spartam vestram alacriter & diligenter excolueritis, vos apud Deum in coelis manet.

Sed gradum promoveamus, ab inferiori ad superiorem scholam ascendamus. Multis jam ante annis *Iohannes Calvinus*, vir verè incomparabilis ac immortalis sæculorum omnium memoriâ in

pau-

paucissimis dignus SS. Theologiam profitebatur. Sed ei collega tunc adjunctus est magnus ille *Theodorus Beza*, qui alternis hebdomadibus idem munus obiret. Professores verò in humanioribus literis & artibus designati sunt *Antonius Cevalerius*, qui Ebræam linguam, *Franciscus Beraldus*, qui Græcam, & *Johannes Tagautius* qui Philolophiam doceret, atque hoc Professorum numero abunde scholæ satisfactum putarunt, & reverà satisfactum experientia ipsa docuit. Ex scholâ enim in hunc modum constitutâ, tanquam ex equo Troiano, meri prodire duces, viri consummati & omnium magnarum rerum atque artium scientiam consecuti, quorum operâ clarum ac celebre nomen per totum orbem adepta est Geneva.

Non sunt quidem adeò velocia ac mobilia nostrorum ingenia, τῇ γὰρ ἔπερέχοντες ποίότητι συνεξομεῖσθαι πεφύκαμεν πάντες ἀνθρώποις: quapropter ut est nationum diversitas, plurimum ab invicem ingenio, formâ, colore distamus. Sunt qui ingenium magis in numerato, qui splendoris externi, qui lenocinii multum habeant, sed judicii, sed soliditatis parum. Nostri non habent ista oculifera, nec emtorem decipiunt, sed par magnis rebus est illis ingenium, exquisitum judicium, singularis perspicacia, subacta prudentia, nam plaga cœli ad robur non tantum corporum, sed etiam animorum plurimum valet. Externus tantum deest illis splendor, plus habent in recessu, quam fronte promittunt, sed hoc pacto, in-
quies,

quies, ὀλίγοις ὀρέσκεισι, paucos in partes suas pertrahunt, paucis se approbant; quum tamen cæteris illis omnes applaudant: An nescis mi homo, ὅτι ἔδῃ τέλῳ πειεῖται τῇ τέχνῃς τὸ πῶρρὰ τοῖς θεάτροις διημεροῖαν, scientiam theatrorum gratiâ & successu non esse aestimandam?

Nam ferè omnia quæ in vitio sunt multitudini placent. Effringere, quàm aperire, rumpere quam solvere, trahere quam ducere putat robustius. Rudia politis majora, & sparsa compositis numerosiora credit; maledicentiam pro libertate, temeritatem pro fortitudine, effusionem pro copiâ, ventosam & enormem loquacitatem pro eloquentiâ, nugas pro seriis accipit, quia libentissimè homines audiunt ea quæ ipsi dicere voluissent, eruditi nempe erudita, inepti & imperiti stolidâ & inepta. Pronuntiatione quoque insolenti capitur: nam & clamare & omnia levatâ manu emugire, cava verba & in modum vesicarum tumentia ἰπωοβάμονα ῥήματα, ὑψιλόφων πειλογων κορυθαίολα μήκη, buccis, ut loquitur Hieronymus, trutinari inflatis, multo discursu, anhelitu, jactatione, gestu, motu capitis furere, collidere manus, terræ pedem incutere; femur, pectus, frontem cedere mirè ad pullatum circulum facit.

Eruditorum verò pudorem & modestiam tanquam inscitiam traducunt, nam ut vita pro virtutibus, ita virtutes pro vitiis interpretantur: non ideo tamen cedent eruditi, sed contra audentiores ibunt.

Καὶ πάλαι μὲν τὸ πῶρρὰ τοῖς ὄχλοις διδοκιμῆν σημειῖον
 ἦν

ἡ κακοτεχνία. Iam enim olim, ut inquit Arhe-
næus, Deipnos. l. 14. populari turba placuisse, im-
peritiæ argumentum erat, quam ob rem Alcopodo-
rus Phlasius, tibicine magno plausu à confessu
laudato, in hyposcenio subsistens, quidnam hoc
est? inquit, magnum oportet aliquod malum
accidisse, alioqui tam numerosi confessûs applau-
sum non meruisset. Sed è diverticulo in viam.
Hoc Professorum numero diu schola nostra floru-
it, donec non ullâ quidem necessitatis coactione,
sed assiduis exterorum efflagitationibus ad Philo-
sophiæ Professore alter additus est. Sed ut genus
quoddam est hominum, quorum petitioni si semel
quippiam concesseris, irritantur non satiantur; plu-
ra semper requirunt, nec ullum unquam postulati-
onibus suis statuunt modum, simplicitatem illam,
quam in Philosophiâ docendâ semper adhibuerunt
nostri, quamque etiam nunc adhibemus, & adhi-
bendam ex personâ quidem non grâvi, neque ido-
neâ, verè tamen ingenuèque in Gorgiâ dixit Pla-
to veritatis homo amicissimus, ejusque omnibus
exhibendæ promptissimus, mox aspernati sunt, de-
licatissimorum quippe hominum palato malum
responsabat. In litigiis, perpetuisq; contentio-
nibus educatis, Sophistica perplacuit; fumo pas-
ci solitis, fumus; levitatis (vel apud ipsos Vete-
res) proverbii tritæ compertis, & in levitate tan-
tùm suâ constantibus transcendentium omnium
transcendentissima levitas, liceat enim si loqui
non datur, vel saltem cum illis rudere. Hanc ut
moris

moris est nominibus falsis res appellare, Philosophiam appellarunt, futilem nempe atque puerilem argutiarum meditationem, nihil ad vitam neque tuendam, neque ordinandam promoventem: in quâ id genus homines consensunt male feriati, qui & inutile Philosophiæ nomen obtendunt, & quos Philosophos esse vulgus putat. Hinc tot geminatae & ingeminatae, imo millies iteratae querelæ, quibus aures nostras tantum non obtuderunt, Philosophiam apud Geneveses pedes porrexisse, conclamatum esse, ite jam licere; non quia, quibus aliquid communis sensus superest, ejusmodi quicquam cogniti vel comperti habeant, sed quia vel turpe putant quæ

Imberbes didicere senes perdenda fateri?

vel quia ita in patriam reversi referunt adolescentes ignarissimi juxta ac stolidissimi, & ut incitiam ac stoliditatem superbia comitatur superbissimi, qui quum in scholis suis nihil aut audiverint, aut viderint ex iis quæ in usu habemus, non magis sapere possunt, quàm bene olere qui in coriaria habitant, & qui casiam nostram ac cinnamum præ coriariarum suarum foetore, nauteam putant. Quo magis stuporem illorum miror, qui hic nati & educati educationem nostram spernentes, in umbraticas illas scholas ingeniis delendis natas juventutem suam mittunt.

Nolim sane collegas meos, viros clarissimos ac doctissimos, in os laudare, sed, *En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit,*

rumpit. Loquar & respirabo paululum, aperiam labia mea & respondebo. Prodiit non ita pridem ex illorum scholâ juvenis clarissimus, qui in cœtum nostrum ante paucos hosce dies cooptatus vel obstrepenti invidiæ os occludat, ne respondere possit, qui vel inter exteros, quos audivit Philosophos, quod præfiscine dictum sit, classẽ facillimè duxerit. Sed in scholis illis, inquires, magnos in Philosophiâ progressus faciunt. In Philosophiâ, bone Deus! quid audio? Philosophiæ sicut Zethus ille Pacuvianus bellum indicere non decrevi, sed tu dic exiguos, & exiguos admodum progressus, eosque non in Philosophiâ, sed in Eristicâ, sed in Sophisticâ & longè veriùs dixeris; In Sophisticâ, inquam, quæ miseras adolescentium onerat aures, & meliorem ingenii spem in plerisque tenerioribus adhuc annis, velut in herbâ enecat: in Sophisticâ illâ quâ ætatem in nugis nugerrimis discutiendis conterunt. An Logica sit ars, an scientia, an vero habitus instrumentalis? An conclusio ad syllogismum sit necessaria? An ens in Metaphysica sumatur nominaliter, an participialiter? An totum potestativum connumerandum sit aliis generibus totorum? An ignis elementaris urat, luceat, splendeat, an vero instar olei, venia sit dicto, in laternâ micantis radiet? & alia id genus monstra, ac propudia, & rerum & verborum, quæ nec ipsi intelligunt qui illa docent. Quid mirum igitur si juvenes ad illam disciplinam eruditi, veluti pestilenti quodam fidere afflati, quum

quum ad vota properant, cruda adhuc studia in suggestum propellunt; & nihil aliud quàm sordes ac foetores verborum, hiantem compositionem, sententiarum ineptias, atque inconcinnitatem, inconditos sensus proferunt. Quaecunque enim à præceptoribus suis hauerunt, omnia à vulgato usu abhorrent.

Alii non multò meliora in scholis suis agitant, haud secus ac Pericles ille, quum Epitimius Pharsalius quinquertio equum jaculi ictu imprudens interemisset, totum diem cum Protagorâ trivit, quærendo quis illius auctor verè habendus esset, an Epitimius, an jaculum, an vero agonothea. Sed hæc sunt ludicra, in quibus nihil nisi temporis rei pretiosissimæ jacturam, ut sunt tempora, deflere audeo.

Bene certè cum illis agi crederem, nisi altiùs lues serperet, & multa jam loca occupasset. S. S. Theologiæ penetralia perrupit hæc Sophistica, & illum qui neque terræ, neque maris, neque cœli regionibus terminatur, stolidissimis rationis humanæ argutiis definire & circumscribere tentavit. Hi sunt egregiæ illius, si Deo placet, Philosophiæ fructus. Illius pestis, quæ nostra Philosophia fuit, hætenus Dei gratiâ immunes fuimus, & æquatâ fronte, concordique fræno cucurrimus. Si quis, quod abominor, exoriatur qui concordiam hanc nostram & conspirationem labefacere ac dissolvere tentet, nulla illum piacula resolvant, publico odio devotum mactetur caput.

Usque adhuc, pro munere mihi legibus injuncto, scholæ nostræ leges & scholam commendavi, secundum me, credo, vindicias addiceris, imo addixistis. In vos enim & patientiam illam quâ me tamdiu longo nimis sermone commoda vestra morantem benignè tulistis injurius essem, si additionem vestram in dubium vocarem. Non possum ergo lætitiâ meam vultu non prodere, quâ totus efferrer, si requirenti & oculos circumferenti mihi se se solitus offerret numerus, sed *P. Prevostium*, quem semper oculi mei requirunt, hodie præsertim requiro, *P. Prevostium* hodie præsertim desidero, qui gaudium meum moerore mutat, *P. Prevostium*, Ordinis nostri singulare decus atque ornamentum, *P. Prevostium*, antiquæ fidei, & pietatis, antiquæ sanctitatis & religionis unicum exemplar. Hunc non ego solus requiro, sed & vos, siquid conjicio, siquid sentio, mecum requiritis: requiritis, sed frustra. Fuit enim, fuit heu! Ah! quam mallem dicere, EST, sed revera est; quicquid ex *Prevostio* amavimus, quicquid mirati sumus manet, mansurumque est in animis hominum, in æternitate temporum, famâ rerum: Mori nescit virtus, *Prevostius* superstes est & erit.

Nostrum est illius memoriam sic venerari ut omnia facta, dictaque ejus nobiscum revolvamus, famamque ac figuram animi magis quàm corporis complectamur, eâdem quâ ille curâ, eodémque studio publicæ utilitati consulamus,

Deum orantes ut quantum nobis superest temporis, id, salvis pueris istis, traducere liceat in statu Ecclesiæ & Reip. felicissimo ἀγδρααθέντων ἐκείνων καὶ δῶδεχομένων ut loquebatur Augustus, stationem nostram. Inquâ supremâ boni ominis voce finio, faustissima quæque Ampliff. Senatui, Reverendo Pastorum ac Professorum Collegio, omnibus qui cætum hunc præsentia suâ honestarunt, ac toti denique Reip. à Deo precatus, & ut hoc quod nobis nuper contigit sit malorum ultimum. DIXI.

O R A T I O III.

*Cum D. C. auspicaretur Interpretationem
Q. Curii.*

Historicam Professionem cum bono Deo superiorumque jussu & auspiciis iniens, in Historiæ laudes, quod à me forsitan, Auditores, expectatis, neuriquam sum descensurus, hæc enim omnia jam vulgata, imo, pervulgata; &

——— *quis aut Euristhea durum*

Aut illaudati nescit Busiridis aras?

Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?

'Aliam igitur viam tentabo, ac jure tentabo; quum enim rei alicujus laus ab illius merito, meritum vero à rei natura pendeat, Historiæ laudes meriti notitiam consequi necesse est, ac proinde ad finem potius rejiciendæ, quàm ad principium revocandæ sunt.

Sat

Sat erit mihi consilii mei rationem in præsentî aperire, & quam viam insistere in animum meum induxerim vobis exponere. Quædam postea de Scriptore, qui mihi nunc in manus sumitur, subjiciam, ut facilior ad illum studiosæ inventuti aditus pateat.

Historiam nihil aliud esse quàm præcipuarum ac maximè insignium actionum humanarum narrationem, temporum, locorum, causarum, progressuum ac eventuum notatione distinctam quum satis constet, omnesque actiones humanæ semper in orbem redeant, perpetuûsque sit rerum, temporum ac eventuum in natura circulus, nihilque novi, ut Regum sapientissimus ait, sub sole oriatur, quodque hodie T tio contingit, heri Mævio contigerit, hominûmque, non rerum, fiat mutatio, causæ & occasiones eadem sint, hominum virtutes ac vitia, ἀποπύγμια καὶ κατὰ θάματα, rectè vel secus facta, nec crecant nec imminuantur, sed formarum quadam varietate tantum veluti renoventur, constat utique recentium cum veteribus collatione rerum acquiri, prudentiamne dicam an sapientiam? eamque κακῶν ἀπίεστον, ut egregiè *Diodorus Siculus*, Biblioth. I. I. Qui unicus esse debet historiarum studiosi scopus. Puerorum enim est & indocti vulgi, *qui leva in parte mamilla nil salit*, in historiarum lectione solam spectare delectationem quæ ex eventuum notitia, eorûmque varietate percipitur, At ii quibus *arte benigna*,

Et meliore luto finxit præcordia Titan

longè alium sibi scopum quàm ex frigida & jejuna curiositate voluptatem proponunt, utilitatem nempe & rectam rationis informationem, atque ita omne ferunt punctum, utile dulci miscentes.

Rectam rationis informationem dicimus, quia duo sunt quibus vulgo ratio & judicium formantur, firmanturque, doctrina scilicet & experientia. Utramque ex præteritorum notitia indispiscimur. Rerum præteritarum exemplis doctiores, illarum verò cum hodiernis comparatione peritiores sumus. Ac sanè qui rerum præteritarum notitiam consequutus fuerit, longè meliùs de præsentibus judicaturusest, longè meliùs illis utetur, longè faciliùs in rem suam vertet, imo rebus futuris, illa præteritis auguratus, longè meliùs prospiciet. Qui rudem verò nullam præteritorum notitiam habet, non solùm in rebus gerendis rudem se ac peregrinum ostendet, sed etiam timidum & meticulosum, rarè vel nunquam rerum opportunitates captabit, sæpe metuet decipi, sæpiùs decipietur; siquid illi secus & ex animi sententia contigerit, casui & fortunæ adscribendum, quæ tamen vi sapientis, cui nihil unquam nisi summo consilio, nisi summâ prudentiâ, nisi solerti providentiâ, tentandum, rationibus intervenire neutiquam debent. Unde autem quæso hæc notitia, nisi ab illa quam Oratorum summus *testem* *temporum, lucem veritatis, vitam memoria, magi-*
stram

stram vite, ac nuntium vetustatis appellavit? In illa siquidem hominum quotquot retro sæculis fuerunt omnium consilia, machinationes, molitiones, facta, gesta que ut & varios, mirósque naturæ effectus per totum orbem diffusos tanquam in speculo videre est, in illa siquidem omnes civilis regiminis formæ conspiciuntur, monarchica nempe & tyrannica, aristocratica, imo & Anarchiæ exempla.

Fieri sane nequit, quin hæc ingenium exacuant, sagacitatémque nobis & perspicacitatem addant, quò facilius nobis, nostræque Reipublicæ inde quod imitemur capiamus, fœdum verò inceptu, fœdum exitu, pace bellóque vitemus. Quare ubi quid tale inter legendum inciderit, quod ex usu nostro esse possit, id non solum observabimus, sed & aliorum id genus sive exemplorum, sive documentorum collatione illustrabimus, singulis sententiis & politicis observationibus ab aliis historicis tum veteribus, tum recentioribus lucem mutuabimur. Mores & ritus gentium populorumque, leges, magistratus, origines eò studiosius à nobis explicabuntur, quo non solum consiliorum, molitionumque, sed & eventuum causas inde ut plurimum pendere magis compertum habemus.

Quum autem & Geographia & Chronologia id in historiarum lectione sint quod oculus olim Polyphemo, & tempora annotabimus, & loca exacté semper describemus, quò ii qui discipli-

næ nostræ committuntur, quique sese nobis addicent, tutius possint & firmitus ingredi, hoc erit quippe illud filum quo cæca regent vestigia & se ab inextricabilibus ambagibus, quibus necessario implicantur illi, qui hoc subsidii negligentes in historiarum labyrinthum præcipitant, extricabunt.

Qui idem cum Scriptore nostro argumentum tractarunt accuratè à nobis conferentur, quippe qui sibi invicem quandoque facem præferant. Sed ex innumera eorum segete qui de rebus ab Alexandro gestis scripserant (nam præter *Ptolemaum Lagi filium*, *Clytarchum*, *Dicaarchum*, *Onesicritum*, *Eumenem Cardianum* qui Alexandri expeditionibus comites interfuerunt, historiâque ejus contexuerunt, memorant insuper *Plutarchus* & *Plinius Polycritum*, *Antigenem*, *Histrum*, *Aristobulum*, *Charetem*, *Isangelum*, *Hecateum Eretriensem*, *Philippum Chalcidensem*, *Durim Samium*, *Diodotum Erythraum*, *Diognetum*, *Bitionem*, *Anaximenem*, *Dorotheum*, *Orthagoram*, *Timagenem*, *Antidamum Heracleopolitem*, *Ephippum* & *Strattem Olynthios*, *Marsyam Perian dri filium*, *Aristum*, *Asclepiadem*, *Nicanorem* qui omnes temporum injuriâ interciderunt) pauci admodum ad nos pervenerunt. Ex Græcis *Arrianum* solum, *Diodorum Siculum* & *Plutarchum* habemus, qui ex professo hanc historiam tractaverint. Nam *Strabonem* & *Aelianum* quod attinet, ipsam tantum obiter & *παρὰ γὰρ*, non autem *κατὰ πρῶτον μέν* ut *Simplicius* loquitur, res Alexandri gestas

gestas attigerunt. Ex Latinis solus *Q. Curtius*, isque duobus prioribus libris & sexti principio mutilatus, & aliis aliquot in locis satis male habitus in manus nostras venit. Nam quæ nobis *Iustinus ex Trogo* reliquit lib. xi. & xii. epitomes suæ pauca valde sunt, & neutiquam cum Curtianis comparanda; Qualiacumque tamen, suis illis in collatione dabitur locus.

Passim quoque, quia nobis & cum tyronibus res erit, & illuc superiorum iussu ferunt, philologica intermittebimus, vocabula difficiliora, loquendi formulas vel obscuriores, vel paulo rariores levi & molli brachio non præteribimus, sed quoad ejus fieri poterit, diligenter explicabimus & scriptorum classicorum auctoritatibus, illustrabimus: locis hiulcis, depravatis & corruptis medicinam quandoque facere tentabimus: Nec ea quæ *Barnabas Brissonus* in Persicis huic scriptori illustrando observavit, quæ *Erasmus*, *Valens Acidalius*, *Popma*, *Joannes Loccenius*, *Ianus Rutgersius* commentati sunt, aspernabimur, sed ea quæ antehac huc illuc dissecta quærenda fuerunt, nunc collecta sub unum intuitum juventuti exhibebimus, ne quis forte nos plagii accuset, si auctoribus non laudatis à nobis illa proferantur. Alios quorum studio, quorum curâ & diligentia melior, cultior & nitidior ante aliquot annos prodiit auctor noster, *Glareanum* nempe, *Modium*, *Raderum* & si quis alius huic operi manum admoverit, nobis videre non contigit, nec licuit esse tam beatissimis, id illis relinquendum quibus

*Gratia, fama, valetudo contingit abunde;
Et mundus victus, non deficiente crumenâ.*

Nobis quibus alæ jam pridem resectæ sunt, repere sufficiat, si volare non licet. Hac ego viâ progrediar in hoc Scriptore, in cujus expositione si operæ pretium fecisse me sensero, gratique & accepti fuerint labores mei, majoris operis aliquid, Deo dante, postea movebo, & historiæ Catholicæ ab orbe condito ad nostra usque tempora deductæ synopsis exhibebo.

Superest ut aliquid de scriptore nostro subjiciam & cur is à me potissimum delectus fuerit aperiam. *Curtii* apud Romanos alii fuere patricii, alii plebei, alii aliis cognominibus insigniti. Sed hæc nihil ad rem nostram. *Curtii Ruffi* meminere *Tacitus* *Plinius* & *Suetonius*. *Tacitus* *Annalium* x. i. in hæc verba: *Nec multo post Curtius Rufus eundem honorem adipiscitur, qui in agro Mattiaco recluserat specus, quarendis venis argenti. Unde tenuis fructus, nec in longum fuit. At legionibus cum damno labor effodere rivus, quæque in aperto gravia, humum inframoliri, quibus subacti milites, & quia plures per Provincias similia tolerabantur, componit occultas literas nomine exercituum precantium Imperatorem, ut quibus permissurus esset exercitus, triumphalia ante tribueret. De origine Curtii Ruffi, quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falsa promiserim, & vera exsequi pudet. Postquam adolevit, sectator *Quæstoris* cui *Africa* obtigerat, dum in oppido *Adrumeto* vacuis per medium diei porticibus secretus agit, oblata ei species*

muliebris ultra modum humanum & audita est vox :
Tues, Rufe, qui in hanc provinciam pro Consule ve-
nies. Tali omine in spem sublatu : digressusque in ur-
bem & largitione amicorum, simul acri ingenio, Qua-
sturam, & mox nobiles inter Candidatos Praturam
Principis suffragio assequitur, quum hisce verbis Tibe-
rius dedecus natalium ejus velavisset : Curtius Rufus vi-
detur mihi ex se natus. Longa post hac senectâ, & ad-
versus superiores iristi adulatione, arrogans minoribus,
inter pares difficilis, Consulare imperium, triumphî in-
signia, ac postremo Africam obtinuit, atque ibi defun-
ctus, fatale presagium implevit. Hæc ille à quibus
non abhorrent illa Plinii Lib. septimi Epist. 27. ad
Suram : Et mihi discendi & tibi docendi facultatem
otium præbet. Igitur perquam velim scire esse aliquid
phantasmata, & habere propriam figuram, numeri-
que aliquod putes, an inania & vana ex metu nostro
imaginem accipere. Ego ut esse credam in primis cò du-
cor quod audio accidisse Curtio Rufo. Tenuis adhuc &
obscurus obtinenti Africam comes hæserat. Inclinato die
spatiabatur in porticu ; offertur ei mulieris figura huma-
na grandior, pulchriorque : perterritus, Africam se
futurorum prænuntiam dixit. Iturum enim Romam,
honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio
in eandem provinciam reversurum, ibique moriturum.
Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem,
egredientique navem, eadem figura in litore occurrisse
narratur. Ipse certè implicatus morbo futura præteritis,
adversa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum
desperante, projecit. Index Rhetorum præfixus
Suetonii

Suetonii libello de claris Rhetoribus L. Cestio Pio & Marco Porcio Latroni quorum ille anno Augusti XXXI hic XL. vixit Q. Curtium Rufum subjungit.

Penè exciderat & *Q. Curtii mentionem fieri apud Ciceronem*, sed non addito cognomine *Rufi*, sic ille ad *Q. fratrem l. 3. A. Q. Curtio bono & erudito adolescente Memmius de ambitu postulatus est. Sanè hic cujus Cicero meminit, non est Curtius ille Rufus quem Tiberius ex se natum appellabat. An idem sit cum Q. Curtio Rufo Suetonii, ut non liquet, sic præfractè negare nolim; utrumque enim Rhetorem esse video, tamen in eam potiùs sententiam inclino ut diverfos esse credam. Nam si historia hæc rerum ab Alexandro gestarum non Curtio Rufo qui Africam obtinuit, sed alii adscribenda est, non utique Q. Curtio Ciceronis adscribi potest. Obstant enim illa quæ libro x sub finem habentur *Sed jam satis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est regnum & à pluribus expetebatur. Primum ergo collegere vires, deinde dispererunt, & quum pluribus corpus quàm capiebat onerassent, cetera membra deficere coeperunt: quòdque imperium sub uno stare potuisset, dum à pluribus sustinetur, ruit. Proinde jure meritoque populus Romanus salutem se Principi suo debere profitetur, cui noctis, quam penè supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus, Hercule, non solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, quum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subitâ serenitate**

tate discussit. Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, excipiet hujus seculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua, certe diuturna posteritas. Hæc enim quum à quibusdam ad Claudii, ab aliis ad Vespasiani, à cæteris denique ad Nervæ ac Trajani tempora referantur, ad illa pervenire neustquam potuit Curtius Ciceronis qui Memmianum anno ab Urbe Condita DC LXXXIX de ambitu postulavit, quum Gabinius ex Syria in Italiam rediens noctu urbem ingressus est, à quo tempore ad Cæsaris obitum intercessere decem anni, obiit enim anno A. V. C. DCCIX die XV Martii. Inde ad excessum Augusti effluxere LVII anni, menses VI, dies IV, quibus adde XXII annos, menses VI, dies XXVI quibus imperavit Tiberius exurgunt anni XC. Sed quum Memmianum postulavit, annorum ad minimum fuisse oportet XVIII vel XX, ut qui bonus & eruditus adolescens à Cicerone vocetur, quos si ad XC addideris fient CX, ita ut Caligulam attigisse vix credi possit, nedum ut vel Claudii, vel Vespasiani, vel denique Nervæ temporibus floruerit; quanquam non dissimulabo in quamplurimis MSS. apud Ciceronem legi, non, à Q. Curtio, sed, à Q. Acutio.

Hoc igitur Curtio secedere & aliò migrare jussu, ad Taciti & Suetonii duos Curtios res devolvitur. Quæriturque rursus an duo illi unus idemque sint, an verò diversi. Diversos censeant oportet qui verba illa Curtii quæ de Romana Rep. protulimus

linus, vel ad Vespasiani, vel ad Nervæ & Trajani, tempora referunt, ut faciunt *Ianus Ruigersius Variarum lectionum* l. 1. & *Joh. Isacius Pontanus* in epistolis suis ad *Vossum*, ut ad quorum gustum non faciat *Barnabæ Brissonii* & *Lipsii* sententia quorum ille lib. 1. de *Regno Persarum Curtium Taciti* & *Suetonii* unum eundemque esse, verbaque illa ad *Claudii* tempora referenda esse censet, siquidem post *Caii* cædem, per biduum de mutando Reip. statu, adferendaque communi libertate, hæsitatum fuerit, ut ex *Suetonio* in *Claudio* cap. 10. & *Josepho* l. 19. antiquit. c. 2. & 3. videre est; Senatu verò segniore in exequendis conatibus per tædium ac dissensionem diversa censentium, & multitudine quæ circumstabat, rectorem unum & nominatim *Claudium* exposcente, imperium ei stabilitum atque firmatum fuerit. In cujus sententiam pedibus, manibusque descendo, nec me movent vel *Rutgersii* vel *Pontani* rationes. Senatores, plebs, milites inter se dissentientes (illis imperium *Claudio* abrogantibus, istis verò stabilientibus) sunt illa sine suo capite discordia membra & trepidantia. Nec enim hæc de *Galba*, *Othone* & *Vitellio* dici possunt, qui ipsi capita fuere, non verò membra sine suo capite & ideò in *Cæsarum* album relati, qui singuli seorsim, non simul imperium sustinuerunt, multò minùs ad *Calphurnii Crassi*, *Aeliani*que & aliorum in *Nervam* conjurationem referenda sunt. Non enim erant illi membra discordia & trepidantia sine capite, sed membra potiùs con-

cordia & in caput suum conspirantia. Jam verò si in illa de Reipublicæ statu mutando consultatione, Senatus pertinaciter nimis plebi & militibus reluctatus esset, annon iterum in bellum civile prolapsa foret res Romana. Annon imperium quod sub uno antea steterat, & postea stetit, tunc corruisset, ut pote quod plures simul, Senatores nempe, ut in libero Reip. statu, sustinuisent: *Has ergo faces, hos gladios, hanc tempestatem, extinxit, condidit, & subita serenitate discussit Claudius.*

Sed quî, inquires, extinxit faces quæ nondum accensæ erant, quî gladios nondum exertos condidit, quî tempestatem nondum coortam discussit; sanè quum in eo essent ut accenderentur, ut exererentur, ut coorirentur, nisi imperium Claudio delatum foret, meritò extinxisse, condidisse, discussisse Claudius dicitur.

Fac tamen hæc illi minùs convenire, annon hæc scribentis ingenio æstimanda sunt? Hæc scripsit *Curtius Rufus adversus superiores tristi adulatione nobilis*; Non est itaque vis facienda verbis quæ vel vota continent, vel sunt metaphorica. Imò illa metaphorica, si quis urgere velit, mecum facient. *Novum illud sidus, cuius ortus lucem caliganti reddidit mundo* nullus alius est, nec esse potest quàm Claudius. Nolo mihi fidem, sed *Seneca*, quo meliorem interpretem habere non possumus, adhiberi. Sic ille, geminis pæne cum scriptore nostro verbis de hoc ipso *Claudio* lib. 1. Consol. ad Polyb. *Patere quicquid prioris furor concussit, in*
locum

locum suum restituere ac reponere. Sidus hoc, quod precipitato in profundum ac demerso in tenebras orbi refluxit, perluceat. Præterea in indice Suetoniano *Q. Curtius Rufus* longo ordine ponitur ante *M. Fabium Quintilianum* qui jam ævo Claudiano, quanquam juvenis admodum, ut ipse de se *Instit.* 8. c. 3. testatur, vivebat. Sic ævum suum *Curtio*, ex jure manum conferentes, vindicavimus.

Ac sane stylus, purus, tersus, politus ac elegans quo utitur *Tiberii* potius quam *Vespasiani*, aut *Nervæ* sæculum resipit. *Erasmus* in *Ciceroniano* sive de optimo genere dicendi, cæteris candidiorem quidem esse fatetur, sed nihil tamen ad *Parmenonis* suam, quum multas sermonis formulas à *Ciceronianis* diversas habeat, sed mirum utique non est, si quandoque bonus dormitat *Homerus*. Vel mendosis exemplaribus usum fuisse necesse est *Erasmum*, vel imaginosum patiebatur, quum tale ferret judicium. Nihil enim quod vel purissimo sæculo dignum, imò dignissimum non fuerit, elegantissimo Scriptori excidit, ut inter exponendum si usus venerit ostendamus: si quid secus vitium fuerit, id exscriptorum vitio totum debetur acceptum.

Ut vero purè ac Latinè scripsit, sic non minùs doctè ac verè. Principis enim exteri & ante multa sæcula fato functi, sibi proinde nec beneficio, nec injuriâ cogniti historiam aggressus, temperamentum illud sequutus est, ut sine ira & studio,
quo-

quorum causas procul habuit, scripsisse nemo non agnoscat. Quum enim Græci vel jactantiâ, vel, assentandi libidine multa verum excedentia, & secus quam par erat, scripsissent, illa vel prudenter omisit, vel nequid memoratu dignum prætermisisse videretur, dubiæ & sublestæ fidei esse monuit. Vitia & virtutes Alexandri ex æquo descripsit, laudans & commendans, ubi laudari, commendarive meruit, reprehendens ubi reprehendi.

Prudentiam civilem quod attinet, quamvis Alexander nihil nisi bella, tot tamque variis sententiis ac documentis historiam suam resperfit, ut hac in parte Historicorum nulli posthabendus, imò multis in eo præferendus sit, quòd hæc non aliunde accerantur, sed ex ipsa quam narrat historia, naturaliter fluant. Si de re quapiam judicium ferat, bone Deus! quàm acutum illud, quàm apertum, quàm candidum! si vel personam, vel exercitum, vel locum aliquem describat, quàm eleganter & accuratè, Apellem crederes, Zeuxim vel Parrhasium qui rem ipsam contemplandam exhibere, & oculis ipsis offerre studuerit. Si facilitatem, si facundiam requiras, majorem alibi haud facilè reperiās.

Totigitur, tantisque politissimi Scriptoris virtutibus adductus, illum præ cæteris delegi quem studiosæ juventuti tanquam probi & legitimi Historici, numerisque omnibus absoluti exemplum proponerem, & in cujus expositione bonarum literarum gustum aliquem illi moverem.

Nam

Nam quum omnis narratio historica θαυμασὸν quid & ἐλκυστικὸν in se contineat : id Scriptoris nostri historia peculiari quodam suo jure sibi vindicat. Merum illicium esse dixerit, quisquis attingerit. Hæc olim Alphonsum Arragonensem, Regum summum ac sapientissimum ægrum Capuæ decumbentem, omni aliâ curatione frustra tentatâ, ita lepore suo ac Venere cœpit, ut eâ ipsâ die quâ lectionem illius inchoaverat, pristinae sanitati restituerit. Habetis Auditores consilii mei rationem, quam si non improbaveritis, abunde mihi satisfactum putabo, sin minùs facilem monentibus, meliora docentibus aurem præbebo. Unicum enim illud mihi semper proposui, Ecclesiæ & Reip. commodis, vel cum incommodo meo & dispendio, inservire; Deus utramque sospitet, florentemque & incolumem eâ quâ hætenus servavit, benignitate servet. DIXI.

O R A T I O IV.

In Vituperium HOMERI.

Hæc Oratiuncula & sequentes in Encæniis Academicis sunt ab Adolescentibus recitatæ, sed à D.C. conscriptæ.

Scholasticus ego scholasticum, imò nec scholasticum; novum, imò vetus; vel potius novum vetus (ut ait ille) argumentum tractaturus prodeo. Homerum in jus traho, reumque hodie

hodie apud vos, sed gravissimorum, nefandorumque criminum reum facio, Quid severitudine frons vobis caperat? quid ad Homeri nomen cohorrescitis? Omnino necesse habeo, antequàm dicere incipio, unum à vobis, Auditores, postulare nequid huic causæ præjudicati afferatis, ne sine ratione valeat auctoritas. Opinio facer est morbus, opinione præjudicatâ obscurari & contegi veritas rerum solet, si quam igitur opinionem mentibus vestris comprehendistis, si eam ratio convelleret, si communis sensus labefactabit, si denique veritas extorquebit, ne repugnetis, eamque animis vestris, aut libentibus, aut æquis remittite. Contentionis studium removete, & an sit istud quod dicitur verum, momentorum parium examinatione pendite; quod vater ille Venusinus olim de Plauto.

At nostri proavi Plantinos & numeros &

Laudavere sales, nimium patienter utrumque,

Ne dicam stultè,

aptissimè in Homeri Rapsodias quadrat, quas nimium patienter, ne dicam stultè, olim laudavere Veteres, atque hodie laudant Veterum admiratores. Sed quid admirationis habeant, nullâ possum augurari conjecturâ; sive per sacra, sive per profana, sive per naturalem, sive per moralem iveris Philosophiam οὐδὲν ὕμῃς, omnia putida, rancida, impura & impia. Si artem quæras & admirabilem grandium, exquisitorumque, qui animos fascinet, verborum contextum, falleris, omnia ridicula, absurda, & ἀπροσδιόνυστα; si vi-

epitheta sugillans, ὑπερίδεν τὸ πίπτον τῷ μέτρῳ καὶ ἀναπληροῦν το κεχῆν τῷ ῥυθμῷ, *carminis ruinam fulcire, metrique hiatum implere*, vel si mitior placuerit sententia τοῖς ῥήμασι διάνοιαν ἐφαρμόσαι, non verba rebus, sed res ipsas verbis submittere. Quo vitio cum Lexiphane non pauci hodie laborant, qui in damno ponunt & deputant si nulla sese vocolæ alicujus, vel sententiolæ vel historiolæ aridentis, quamvis minimè necessariæ & ad rem nihil facientis in orationis suæ seriem inferciendæ & intrudendæ via aperiat, quæ est prurigo stolidæ gentis illius quæ, pro innata superbia, fatale Reip. literariæ Palladium apud se asservari credit.

Iliados decimo quarto, Juno Gratiarum unam Somno pollicita, non ut Virgiliana Juno, modestè, verecundè & matronæ in morem, *Conjugio jungam stabili propriamque dicabo*, sed veluti è prostibulolæna, honos vestris auribus habitus sit, nupto & prætextato vocabulo δώσω ὀπγέμεναι.

Alibi dum totis viribus utrinque pugnatur, & pro se quisque id quod quisque potest & valet edit, ferro ferit, tela frangunt, boat cælum fremitu virum, ex spiritu atque anhelitu nebula constat, cadunt vulneris vi & virium, & quæ pugnatur pugna ad meridiem usque pugnatur; Hector Cebrióna capite, Patroclus pede prehensum trahunt, nec pugnant. Aeneas cum Achille non solùm irato, sed etiam infano longâ & tædiosâ nugatur oratione, generis sui seriem à capite ad calcem recenset; de equabus suis fabulas narrat aniles, hæc

Achille patienter audiente. Illis enim inter medias cædes tam otiosè garrere licebat, præsertim Homericis præliis, quæ ipse quum nulla vidisset, ad cyathum formabat; plusculum enim sese bonus ille vir invitare solebat, ut bene odoratus est Poëtarum sagacissimus: *Laudibus arguitur vini vinosus Homerus*; & ubi flos veteris vini cerebrum perreptaverat, tunc ad arma prosiliebat dicenda & mira, mira miranda canebat, *Nam miranda canunt, sed non credenda poete*. Nec in miris illis, mirum quicquam; in Ithaca siquidem & Chio foculo assidens & subinde pitissans ab agrestibus & aniculis fabellas edocebatur, quas postea metri legibus alligatas viciatim stipis cogendæ causâ obambulans cantillabat, unde Rapsodi nomen meruit, quod genus hominum Majores nostri olim quoque in vernacula sua admirati, & *Longleurs, Chanterres, Trouverres* indigitare soliti sunt.

Si tu forte orationem quâ Phænix Achillem Agamemnoni infensum placare parat in manus sumseris, nescio an nauseam inhibere poteris, sanè animus dolet quotiescunque jejunos lego. Verùm quia hora diei sera est & ab omni jam absumus periculo, lepidâ narratione aures vestras demulcebo; Tu mi Achillule, inquit, audi quæso, non te decet in mei gratiam iram ponere? qui tot labores & ærumnas, ut in virum fortem & generosum evaderes, pertuli? qui te puerum fovi? qui panem præmansum & vinum ingessi, eoque ut eructans & vomens gremium mihi & vestem impleres.

πολλάκι μοι κατέδευσας ἐπὶ σήθεσι χιτῶνα
οἶν & ἐπιβλύζων ἐν νηπιῇ ἀλεγεινῇ

Unâ profecto, eâdemque operâ addere debuit, puerile fecisse officium & conquinniscendo alvi exoneratione togam inquinasse, quidni enim & hoc recensere potuit? alterum enim altero magis non fâtet. Nec hæ nugæ, hæ sordes, sordes nugaces & nugæ sordidæ apud nostrum sunt raræ, magnisque intervallis præliantur, sed confertim densâisque scutis legentes excipiunt; sed nos irruamus & impetum in mediam aciem perferamus.

Græculi Homerum scientiarum omnium patrem, ad raucam usque ravim nobis ingerunt. Videamus ergo quantûs & quàm egregius sit Philosophus & quam naturæ arcana solertiâ suâ penetrarit. Virgilius ex Philosophiæ veritate loquutus clamorem umbris ademit, *Clamor*, inquit ille, *frustratur hiantes*, noster non stridorem solum sed & vocem illis attribuit.

Scamandro in Achillem furente atque æstuantē, verita Juno ne violentis fluvii vorticibus præceps abriperetur, ad solitas confugit artes. Vulcani auxilium implorat, qui ne maternâ excideret gratiâ, ignem fluvio injicit, cujus vi indomitæ arbores ad ripam confitæ in cineres rediguntur, pisces, quibus pinnæ ad fugam veloces satis non fuere, absque sale, vino, pipere & butyro elixantur, aquæ torrentur & in sicco alveus destituitur; mirum profecto genus aquarum quæ ignem concipiant, nedum ut incendium restinguant!

quant! Sed hæc ludicra sunt & jocularia, nugis insaniam & deliramentum connectit, fervebant, inquit, quæ nec poterant fluere: Ζέε δ' ὕδωρ, οὐδ' ἔθελε παρρέειν; sanè tu ea, mi Homere, blateras quæ neque sunt, neque fuerunt, neque futura sunt, quæ nemo unquam homo antehac vidit, quæ neque fieri possunt, neque fando unquam accepit quisquam, ut aqua fervens fluere nequeat. Imò tunc maximè movetur, tunc maximè diffluit ubi fervet, liquores quippe omnes ignem perinde atque vastatorem fugiunt. Si olei aliquantum, ut ait Cæsar Scaliger in Critico, super tabulam mittatur, atque in medio ejus carbō accensus imponatur, oleum, qui tamen liquor omnium facillimè ignem concipit, illico diffugere, diffunderéque sese atque dilatare videbis.

Sed nihil magnopere stupendum in eo homine qui Boream & Zephyrum ab eadem plaga spirantes facit, & per Thraciam in Græciam deducit, cui Occidens est Septentrio, cui Septentrio est Occidens; qui hominibus novem cubita crassis, novem ulnarum proceritatem assignat, admirabilem sanè proportionem & symmetriam! & eo viro dignam qui Helenam belli Trojani temporibus puellam nobis & delicias adhuc facientem inducit, quam tunc oportuit Carmentâ senioremem esse & Sibyllâ Cumæâ rugosiorē, ut quæ olim à Theseo penè puero, cujus antiquam familiaritatem Iliados primo collaudat Nestor, rapta, muliebris jam tum patientiæ legem ferre didicerat. Illam, inquit Oenone ad Paridem. *Illam*

Illam de patria Theseus (nisi nomine fallor)

Nescio quis Theseus abstulit arte suâ.

A juvene & cupido credatur reddita virgo?

Si creditur, male creditur, Iphigeniam siquidem referente Pausaniâ, ex Theseo concepit Helena & Argis enixa est, quam Clytemnestra, ne soror cum ignominia & dedecore innupta maneret, sibi suppositam pro sua educavit. Itaque belli Troiani tempore octogenariam, vel minimùm septuagenariam esse decuit, cujus anachronismi vitandi gratiâ, aliam quàm raptum Helenæ belli Troiani causam quidam commenti sunt.

Sed omnia nostro licent, apud quem equi ipsi loquuntur & Xanthus πῶδας αἰόλον ἰππον ἰνstantem Achilli mortem vaticinatur, quæ sanè sunt monstra & portenta versificata, ut aiebat Lucilius; Si mores & civilem consuetudinem, disciplinamve spectes, tunc cum insana Græculorum colluvie virtutis & justitiæ, moderationis & temperantiæ, pietatis & castitatis hic exempla requiras? Oporteret te dubio procul intemperiiis agitatum pro cerrito circumferri, qui castos & castigatos mores, qui innocentiae, continentiae, disciplinae exemplum ab illo expectares qui Heroas & Deorum filios insanos, feroces, Deorum, hominumque contemtores, helluones, gurgites, voragines, non laudi, non gloriae, sed abdomini natos, voluptarios, libidinosos & pessimis, perturbatis atque incompressis affectibus obnoxios in scenam producit.

Sed mihi videmini, Auditores, mihi nunc, inquam, videmini hujuscemodi murmuribus, hujuscemodi susurris terneris autres perfringere,

ceu flamina prima

*Quum deprensa fremunt sylvis & ceca volutant
Murmura venturos nautis prodentia ventos.*

Bona verba, quæso, mi homule, Bona verba mi Pusio, mi Pusille Pusio, Tu nobis Mæonidem miseris atque indignis obtruncas modis, tu nobis illum Echeti in morem ita decurtas & μαχαλί-
ζας, ut vix agnoscamus,

lacerum crudeliter ora.

*Ora manusque ambas, populataque tempora raptis
Auribus & truncas in hænesto vulnere nares.*

ut vix, inquam, agnoscamus pavitaniem & dira regentem supplicia, vide ne te Zoili illius supplicium maneat quem Homeromastiga appellavit Antiquitas, & quem de Scironiis faxis deturbarunt Olympicorum spectatores ὅτι ἐπέσκωπῆεν ὁμηρον, quod Homerum ludibrio habuisset.

Si defunctos ab inferis revocare cum Homero in Ulyssea, cum Mithrobazane in Luciani νεκρομαχία cum anu Ægyptiâ Heliodori Æthiopico-
rum ὁ. didicissemus, longè aliter garriret Zoilus atque Græculi esurientes. Oratorem enim insignem & Philosophum fuisse perhibent, virum cordatum, sed qui parum cordatos nactus fuerit auditores. Ponite ergo, & placida premat æghora
ventus, Accipite, inquam, animis atque hac mea figite dicta. Statim ab initio egregii illius Operis Agamem-
non

non & Achilles sese mutuis convitiis proscindunt, nullâ personarum, nullâ loci, nullâ decori habitâ ratione, Achilles quidem sapientis illius Miner-
væ consilium sequutus, quæ ne res ad manus de-
veniret hisillum rationibus demulcerat, *Noli, no-
li, mi Achilles, gladium è vagina educere, quin tu potius
illum convitiis consecrare.* Dictum, factum. Vir sa-
piens Dearum sapienti morem gerens in hæc le-
pida erumpit οἶνοβαρὲς, κῶ σ' ὄμματ' ἔχων, κερ-
δίλω δ' ἐλάφοιο, *ebriose, canis, timidissime nobis-
lo & alia id genus orationis pigmenta, qui us
cum perditissima quaque lachanopolide certare
videtur. Ac sanè alibi Æneas post multa temerè
& stolidè effutita, convitiorum plaustris certan-
dum esse negat. Non convitiis, inquit, quibus
ferendis ne centum quidem transtrorum navis
sufficeret, sed virtute dimicandum est, ferro non
verbis vitam cernamus utriusque.*

Hic idem Achilles, ille Deæ & Pelei viri mo-
deratissimi & à Jove tertii filius, Chironis sapien-
tissimi præceptoris alumnus, divinus ille heros
muliebriter ejulat, de latere in latus humi volvi-
tur, pulvere & stercore sese fœdat, modò huc,
modò illuc quasi mente captus excurrit, Apolli-
ni maledicit, & ultionem si facultas dari posset,
minatur, Sperchio comam dicatam Patroclo
non sine sacrilegio offert, sordidum, avarum,
pecuniæ supra modum cupidum se ostendit, a-
dcò ut sapientissimus Plato in libris de Rep. mi-
retur illum, ἔχον ἐν αὐτῷ νοσήματα δύο ἐναυτίων
ἀλ-

ἀλλήλοιν ἀνελθερείαν μὲν Φιλοχρηματίας καὶ αὐ-
 ὑπερηφάνειαν θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, *ambobus gra-
 visissimis, iisque contrariis morbis laborare, illiberalita-
 te & sordido pecuniarum amore, cum Deorum homi-
 nūque contemptu.* Quid? quod fortissimo illi suo
 heroi, non ut Virgilius generoso Euryalo τῶ
 ὑπεροψίαν τῷ Ζεῷ.

Est hic, est animus lucis contemptor & istum

Qui vitā bene credat emi quò tendis honorem;
 sed turpissimi, atque ignavissimi lixæ vitam
 cum infamia & dedecore conjunctam famā atque
 honore potiore ducentis mentem affingit.

Βουλοίμην καὶ ἐπαύρουρος εἶναι θητευέμεν ἄλλω
 Ἄνδρ' παρ' ἀκλήρῳ ὧ μὴ βίον & πολὺς εἴη.

Ἢ πᾶσι νεκυέσσι κατὰ φθιμένοισιν ἀνάσσειν.

*Malim, inquit ille, vel mendico cui neque servus
 sit, neque arca, nec cimetex, neque aranens, neque
 ignis inservire atque famulari, quàm omnibus vita cas-
 sis cum summo imperio praeesse, neque injuriā, præ-
 stat enim utique Ambulare per tabernas, Latitare per
 popinas, Culices pati rotundos, quam lupinos in Erebo
 rodere. Nam quod ait ille, honesta mors vitam
 sæpe turpem exornat, contra vita turpis ne morti
 quidem honestæ locum relinquit, nugæ sunt nu-
 gerrimæ & à quibus heroës Homerici abhorrent.*

Sed videamus an quem nobis tanquam perfe-
 ctam & accuratam sapientiæ ideam proposuit,
 mortalium ille prudentissimus & catissimus U-
 lysses furioso illo Thessalo sapientiùs loquatur, sic
 ille apud Alcinoium verba facturum orationem

auspicatur, *Præstantissime & justissime Imperator,*
res mihi longè pulcherrimæ videtur mensa pane, vino,
carnibus, aliisque dapibus exstructæ accumbere. Audi-
 re mihi videor Hercle Curculionem illum cui lip-
 piunt fauces fame, cui gœna inediâ succidunt,
 qui pernam, abdomen, lumen, suis glandium, non
 solum in patinis & lancibus, sed in ipso adhuc
 carnario inexplebili atque insatiabili aviditate de-
 vorare gestit, nobili hac sententiâ latranti blandi-
 entem stomacho, *Hæc sunt ventri stabilimenta panis*
& assa bubula, poculum grande, aula magna, ut satis con-
silia suppetant, edacem illum Ergasilum qui per
 sanctam saturitatem Deorum, Dearumque sibi o-
 mnium carissimam jurat; imò potiùs illustrem il-
 lum Stasimum in Trinummo, qui felicitatis pup-
 pim ac proram in ventris expletione collocat, cui
 mensa est Senatus, cui res divinæ & humanæ est
 Elca, qui omnibus de via, de semita, de honore
 populi, verùm quod ad ventrem attinet, nemini
 ne latum quidem unguem decedit, nemini conce-
 dit quicquam de vita sua, qui vocatus, imò invoca-
 tus edit, atque ambabus malis expletis vorat, &
 quod vocanti placet præripit potissimùm, vere-
 cundari quippe neminem apud mensam decet,
 nam ibi de divinis atque humanis cernitur.

Hæc tam ridicula, tam absurda, tam absœna,
 imò & pernitiœa judicavit Plato in libris de Re-
 publ. ut omnino expungenda censeat. Lucianus
 hinc ansam arripit in Parasito suo Heroas Home-
 ricos tanquam parasitos insectandi atque scœdifi-
 simi

simi vitii crimine arceslendi. Sed hæc adhuc aurea sunt, præquam ea quæ mox subiecturi sumus.

Quis divinitatem sacrilego ausu primus dist-
raxis, & plures Deos commentus est? Home-
rus. Quis ridicula, obscæna, infanda, tur-
pia, infamia de Diis suis prodidit? Homerus.
Quis rixas, pugnas, comestationes, compotati-
nes, furta, adulteria Deorum, Dearumque ce-
cinit? Homerus. Ille nobis Jovem & Junonem
perpetuis contententes jurgiis inducit, hanc mo-
rosam, querulam, suspicacem, illum ebriosum,
libidinosum, violentum, tyrannum, qui omnia u-
xore invitâ atque adeo illius ingratis semper agat,
qui nihil omnino pensi habeat, dummodo quod
animo collubitum est suo faciat, qui si quando
cum uxore in gratiam redit, libidini fræna laxat &
cum illa tanquam cum meretrice consuescit, ita
ut vel perditissimos Cynicos impudicâ superet
impudentiâ? Quid ille quæso Iliados. 14. de Jove
& Junone in summis Idæ verticibus? sed illa me
pudor meus dicere vetat, si cui vacat Platonis ea
dere judicium de Rep. 3. consulat. Quid Ve-
neris & Martis adulteria referam? Quid fratrum
& sororum nuptias? Quid raptus? Quid furta?
cæterasque Deorum Homericorum virtutes,
quas Menippus in νεκρομαστία sibi juveni impo-
suisse dicit, πάντα ταῦτα, inquit, ἡ γούμω ἐπὶ κα-
λὰ καὶ ὁ παρέργως ἐκινέμω πρὸς αὐτὰ, hæc om-
nia pulchra & laudabilia arbitrabar, nec perfunctoriè
illis afficiebar, ut qui Deorum exempla imitari at-
que

que exprimere honestum ducerem. Iliados 2. Dii, Deæque omnes, & majores illi qui Consentes, & Semones, minuti, patellarii, ubi per integram & solidam diem à solis ortu ad occasum perpotassent, somno tandem opprimuntur. Melius ille apud Plautum Sosia ex Homeri sententia dicenti, *Credo adepol equidem dormire solem atque appotum probe, Mira sunt, nisi invitavit sese in cæna plusculum*: Melius, inquam, respondet; *Ain vero verbero Deos esse tui similes putas?* sed Seplasiarius ille veritatis Deos dormientes, nihil audientes, aut scientes nisi per nuntios, aut quæ sub oculis habent; mentientes, nec sibi ipsis constantes, ridentes, cachinnantes, flentes, ejulantes, mortalium injuriis obnoxios, opis humanæ indigos nobis persuadere nititur. Quæ singula exemplis illustrare si vellem me dies citius quàm oratio deficeret, adde quòd patientia vestra abuti religio est.

Apud illum primus motor finitus est & circumscriptus, sedens seorsim ab aliis ἐν ἀκροτάτῃ κορυφῇ, in summo Olympi vertice. Apud illum primus motor dormit & somni imperio subest, Irim à Junone ad Achillem clanculum missam Deus omnium non videt, quum Thetis è profundo maris audiat filium in tentoriis flentem. Sol quem alii Poëtæ omnia videntem & audientem faciunt, quem nemo fallere potest, Ulyssis socios boves suas mactantes & vorantes videre nequit, glaucomam misero illi ob oculos dubio procul objectam esse, nec Pæana qui collyrium apponeret maturè consulu-

suluisse oportuit, alioquin audaculos fures summovisset, nec boum jacturam fecisset.

Sed quis tandem modus nugis, quis blasphemis ineptiis? Mirum sanè non est eruditorum Principes, jam inde ab omni ævo, impurum & stolidum fastidiisse scriptorem. Ilum divinus Plato è civitatis suæ finibus olim expellendum, ejiciendum, exterminandum censuit, illiúsque caussa toti poëtarum generi infensum se exhibuit. Illum Philosophus acutissimus variis variæ eruditionis Dialogis nobilitatus ubique perstringit, Hesiodúmque illi non obscurè in libris de vera historia præponit. *Omibus poëtis*, inquit ille non sine scommate, *citra controversiam antistabat Homerus, vicit tamen Hesiodus*. Illum magnus ille Julius Cæsar Scaliger Poetices libro sexto ita graphicè nobis exornavit, tam bonis, tam vividis & nativis depinxit coloribus, ut nemini ampliùs nisi spontaneam & Homericam cæcitatem affectanti, fucum facere possit.

Atque hic ille est generosus Homerus, Chius, Smyrnæus, Rhodius, Colophonius, Atheniensis, Salaminus, Babylonius, Ægyptius & si quid aliud mendax deliravit Græcia, monstrum revera hominis, qui tot jactare possit patrias, quum unica & unicuique olim & nobis hodie satis sit. Verùm enim verò illud mihi in mentem fuit, matrem quæ corpore mereretur, quæstus uberius faciendi gratiâ, omnia illa loca, vel pleraque certe obiisse, ita ut filium pro nata occasione

sione modò Chium, modò Smyrnæum, modò Rhodium, modò si placet, Æthiopem finxerit, ille verò diligenter sibi à patriæ mentione caverit.

Atque hic ille est generosus Homerus, quem omnis sapientiæ divinæ, atque humanæ, omnium scientiarum patrem jactavit Græcia.

*ἐξ οὗπερ πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα
καὶ πᾶσι κρηναὶ καὶ Φρεῖατα μακρὰ ῥέουσιν.*

Quin potius omnis impietatis patrem dicimus, ex quo quicquid stolidi, quicquid ridiculi, quicquid impuri, quicquid impii, quicquid mendacis apud Græcos præsertim, sed & apud Latinos extitit, originem duxit.

Nihil unquam tam infandum quicquam somniavit aliquis ægrotus, quin dixerit aliquis Philosophus, & nihil unquam tam infandum, tam putidum quicquam dixit aliquis philosophus, quin Homerum insanix suæ auctorem laudarit. Helleborosus ille Anaxagoras qui cælum ex lapidibus concretum, qui solem molam ignitam esse Peloponneso majorem, qui lunam habitationibus, collibus, speluncis refertam esse credidit, quum virtutis & justitiæ scientiam profiteretur, Homeri se vestigiis insistere dicebat, quidni? ut cujus in Physicis præceptor Metrodorus omnem rei naturalis historiam inde hauriendam sibi persuaderet. Ab illo Sceptici imaginosum soliti, hæreseos suæ principium ducunt. Illum Corybantes illi Stoici ἀπαθείας suæ principem faciunt. Ad illum sophistarum Coryphæus Protagoras sophi-

sticen retulit. Illum incantatores, venefici, præstigiatores doctorem agnoscunt. Illi tanquam summo sacrorum præfecto omnis Ethnica Theologia & *ματαιολογία* summis deferi fascibus imperium.

Sed qui id fieri potest, inquires? tuumne unius & pueri iudicium, acri & subtili tot virorum doctorum, qui continuis Melesigenem laudibus onerant, iudicio præferetur? Qui Homerum laudant viri docti vel neoterici sunt, vel prisca scriptores. Neoterici sibi scientes prudentes ad secus sentientium monita aures plerumque occludunt,
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi ducunt,
Vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ
Imberbes didicere, senes perdenda fateri.

Alii Homerum, quia Græcorum antiquissimum, magni faciunt, virtutem annis æstimant, & nihil mirantur nisi quod Libuina sacravit Veteres qui illum laudarunt, vel iisdem quibus nos vitiis laborarunt, vel ut plurimum Grammatici fuerunt, & Grammatici Grammaticum sapientes, pro innata pædagogis confidentia, Homerum laudibus ad cælum usque evexerunt.

Quidni? & scruta equidem ut vendat scrutarius laudat.

Præfractam strigilem, soleam improbus dimidia-
tam.

Sed nos, quibus veritas omni auctoritate valentior, & quibus purioris & sagacioris rationis usum ille rerum opifex concessit, præstat paucis ac sapientibus esse probatos quàm in stultorum acie prin-

principes principem locum obtinere. Paucula hæc ex fertili, læta & luxurianti segete habui nunc refecanda, quæ vobis tanquam primitias, majoris operis specimen, offero. Si quid à me secus quàm oporteret, dictum, parcite & obtemperaturum mœnete; si vero placui, plaudite & cantitharo multum date. Dixi.

O R A T I O V.

Comparatio Studiorum cum Militia

Quicumque ille fuit, Auditores, qui primus literas armis, studiosam juventutem militibus, scholas castris comparavit, ingenii apprime subacti hominem fuisse oportet. Quaquam enim, si quid uspiam in rerum naturâ, toto cœlo differre videantur togâ & sagum, non est tamen ovum ovo, lac lacti similis quàm hæc duo sibi sunt invicem, si pressius pensculentur. Nominum, & quæ hanc ferè sequitur rerum communio, id satis evincit. Inter Artem & Martem & πολὺ τὸ μέσον. Utrobique castra, utrobique militia & commilitones, ordines, classes, disciplina. Iisdem utraque & stant virtutibus, & vitiis cadunt. Iisdem utròbique ascenditur gradibus: Et illic & istic nomen datur ac tyrocinii rudimenta deponuntur. Patientiâ, labore, exercitio, assiduitate, continentia, æmulatione & obsequio multo opus est ut ad summum utriusque culmen evadas, quæ singula attingere nunc, animus est,

sed illis leviter & in transitu expositis, in obsequio ac obedientia diutiùs paullo immorabimur.

Dabitur veniam si quid minus aptè & commodè dixerimus; ab annis nostris spectanda sunt ea quæ ferimus, non enim adeò grandes ferre solet fructus arbor novella atque vetula & annosa. Et nos quoque olim, cum Deo, majora dabimus.

Promissorum fidem nunc liberare tempus est, signum tuba dedit, caceribus equi dimittantur. Rusticam quàm urbanam plebem armis aptiorem esse non immeritò arbitratur nobilis Institutorum Rei Militaris scriptor, quia hæc urbium illecebris, voluptatibus ac deliciis frangitur, illa verò sub divo & in labore nutritur, solis patiens, umbræ negligens, balnearum nescia, deliciarum ignara, simplicis animi, parvo contenta, duratis ad omnem laborum tolerantiam membris, cui gestare ferrum, fossam ducere, onus ferre consuetudo de rure est. Neque hinc abludit gloriosus ille Numanus apud Virgilium, militem enim Italum Phrygiò ideò anteponit, quòd Phrygius mollis sit ac laborum fugiens, Italus verò durum à stirpe genus, frigore & æstu duratus, patiens operum ac parvo assuetus. Quotquot rerum bello gestarum magnitudine orbem nominis sui glorià implevere, patientiâ, labore, abstinentiâ, continentiâ ceteros mortales omnes longè semper antesteterunt. Quid Alexandrum Magnum memorem, qui levi & parabili cultu corporis, habitu

tuque paullum à privato abhorrente contentus fuisse dicitur, cuius laboris patientiam propemodum nimiam comitabatur vis animi incredibilis, qui omnes ante se Reges continentiam, omnes milites abstinentiam vicit? Quid Scipiones referam? Quid Hannibalem? Quid M. Catonem? Quid incommodum illum Commodum, aliosque innumeros, qui hisce & ingenii dotibus & animi artibus effecerunt ut suis pariter cari ac venerandi essent?

Hæc si militibus decori sunt & ornamento, ac in illis ante omnia desiderantur, non minus sanè & in iis quoque requiruntur, qui in Musarum castris militant. Nemo unquam arduum illum Musarum clivum absque labore superavit, nec citra pulverem & sudorem doctrina comparatur, multa ferre, multa pati illum oportet qui ad metam adspirat. Non jacet in mollibus stratis scientia, non tralaticio carmine evocatur, nec quibuslibet sacris elicitur, multo conatu, multo molimine, multis vigiliis ad id opus est. Literæ sunt ager cuius ubertas à cultura pendet, si neglectus jacuerit, nullum inde percipies emolumentum, miser erit & jejunos, at si illum sedulo & ut par est exercueris, non ingratum experieris, fructus ante prævisus indubitato consequetur. Nusquam enim nec opera est sine emolumento, nec emolumentum fermè sine impensa opera. Labor voluptasque dissimillima naturâ, societate quadam naturali inter se sunt juncta; qui nucleum

esse vult, nucem frangat oportet. Degenerans à labore ac virtute miles, militiae fructum frustra expectat: ita & studiosus qui à pristina remittit diligentia, qui movet se, sed nihil promovet, retrogreditur potius quàm progreditur, deficit potius quàm proficit. Longè pulcherrima est quæ ex literis petitur corona, sed de mediis spinis petenda est. Poma ibi leguntur, poma aurea, verè aurea, sed Draconi, & Draconi vigili, semper vigili sunt eripienda. Labor, & improbus ille, est adhibendus, quem adhibuerunt, nunquam non adhibuerunt qui in literis nomen sunt aliquod consecuti. Notæ hîc Demosthenis antelucanæ lucubrationes, Cleanthis τῷ Φρεάντλῳ qui Hercules alter dici meruit labores, Epicteti lucerna, & alia id genus ὅσαι Φάμαθός τε νόνις τε. Innumera quippe nobis exempla suppeditant prima, media, & infima sæcula.

Verùm ad alia properantes, hîc nobis de industria temperamus, temperantem enim & abstinenter ut militem sic & studiosum esse decet, nec quibuslibet animi motibus frænos laxare, ac præsertim corporis voluptatibus inter quas non postremum locum obtinet, quam cum belluis communem habemus, cibi ac potûs delectationem. Quod Macedonas illos qui Alexandrum in expeditionem Asiaticam comitati sunt tantopere olim commendavit, quòd cibo quem occupassent satiari solerent, quòd tempora somni arctiora illis quàm noctis essent, non parvam quoque hodie
lau

laudem illis conciliat qui sub Apolline merent, & militiae literariae nomen dederunt, adde quòd utriusque militiae labor, assiduâ frugalitatis consuetudine facilius fit. Scitum est illud Græcorum *παχὴα γαστήρ λεπτόν ὃ τίκτηι νόον*: studiosi ad incomam ut olim milites non exiguntur. Non in illis athleticus Dioxippi Atheniensis habitus requiritur: qui plus æquo in cuticula curanda operantur animum fere negligunt. Nimia sagina ingenii acumen retundit, quo mollius habet corpus, hoc acrius menti reluctatur, &, ut equus delicatè pastus, fessorem excutit: si quid hic sibi indulget miles, si quid studiosus totum illud ad sanitatem, non ad voluptatem referat. Nihil est enim quod æquè & vigorem mentis debilitet, & robur ac nervos corporis infringat ut voluptas, quippe vires omnes & corporis & mentis opere ac labore vegetantur, somno, otio, gulâ, ac mollitie, ut cum Augusto loquar, betissant. Delitiae Campanæ invictum illum Hannibalis exercitum pessum dederunt.

Otium in militibus semper præstantissimi quique duces tam averfati sunt, quàm qui maximè, nam ut exercitus ab exercitio nomen trahit & exercitio proficit, ita etiam otio consenescit, & quantum hebetior est ad sustinendum laborem, tantum ad discordias quoque promptior. Ideò militem assiduò sibi exercendum duxerunt. Artifices omnes artes suas quotidianâ meditatione aut servare, aut

augere consuecunt, quantò potiori ratione militem cuius est manibus servanda Respublica, scientiam dimicandi, usumque rei bellicæ jugibus exercitiis acquirere, acquisitum custodire oportet? Neque enim longitudo ætatis, aut annorum numerus artem bellicam tradit, sed continua exercitioris meditatio. Post quanta volueris stipendia, inexercitatus miles semper est tyro. In omni autem prælio non tam multitudo & virtus indocta, quàm ars & exercitium solent præstare victoriam. Ac sanè milites variis præliis exercitati, si hostis sit in propinquo, & celeritatem res poscat, nihil ducis imperium spectant, sed per se quæ videntur administrant, nec minùs commodè ipsi sibi præscribere, quàm ab aliis doceri possunt: Inexercitati autem dum quid sit agendum, sibi ut præscribatur expectant, hostibus victoriam sæpe concesserunt. Iccirco nullâ aliâ re nisi armorum exercitio, disciplinâ castrorum, usûque militiæ populus Romanus terrarum orbem subiecit.

Sed quemadmodum in corporis, sic & in animi actionibus usus atque exercitatio tum celeritatem, tum facilitatem pariunt. Ingenium quippe hominis, ut dicebat olim Cato, ferro est simile quod ex usu splendet, at in otio rubigine obducitur & exeditur. Tantopere formidatum in Hispanicâ expeditione Scipionis militibus oblivionis flumen longè magis formidare debent bonarum literarum studiosi, nihil enim in metuentes illos vortices studiosos tam citò præcipitat quam

quam exercitii intermissio, seu neglectus. Nulla dies ergo sine linea prætereat. Continuò aliquid meditetur, aliquid scribat, aliquid legat studiosus, nocturnâ libros verset manu, verset diurnâ, quamvis ingenio minùs valeat, assiduitate tamen quicquid est difficultatis superabit. Bella non impetu sed perseverantiâ conficiuntur, contatione languescunt, per tædia & moras evanescent.

Ferrens assiduo consumitur annulus usu?

Interit assiduâ vomer aduncus humo.

Quid magis est durum saxo, quid mollius undâ?

Dura tamen molli saxa cavantur aquâ.

Non vi quidem, sed continuè, sed assiduè stilandò & decidendo.

Assiduè itaque exerceatur studiosus, nec dormi tantum, atque intra privatos parietes exerceatur, sed in publica luce, ac frequenti æqualium conventu. Sanè miles publicè exercetur, ubi nullum paulò fortius factum latere potest, & in conspectu ducis qui laudando promptos & castigando segnes, acres stimulos optimo cuique ad virtutem addit; honoris enim æmulatione pro necessitate est, æmulatione segnitiam sæpe repulerunt milites, æmulatione sæpe victoriam reportarunt. Æmulationem si sustuleris, unâ eademque operâ, virtutem sustuleris. Utilis hîc est ac laudabilis ambitio, quam ideo ἔχαρυν ἢ παρὰ τὴν χιτῶνα ultimam affectuum tunicam egregiè vocarunt Veteres, hanc enim ultimam anima

exuit, ut virtutis vestem nuda postilla expectet.

Tunc bene fortis equus reſerato carcere currit,

Quum quos præterat, quosve ſequatur habet.

Aut languescunt, aut inani persuasione terè tumescunt qui in solitariâ & umbratili vitâ educantur. Acriores ad studia literarum faces exempla condiscipulorum subdunt, quàm quælibet docentium præcepta. Prodest condiscipuli objurgata desidia, prodest laudata industria, ideò quum excitetur laude æmulatio, turpe ducit ingenuus puer cedere pari; pulchrum superare majores, extremum pudet redire. Classem ducere unicè optat, & ut olim Scævam propter rem fortiter gestam ab octavis Ordinibus ad primipilos se transducere pronuntiavit Cæsar: ita & ille ab ultimis ordinibus ad primos omnibus votis contendit. Pedestres copiæ ad equum rescribebantur, Legio bene merita cohortis Prætoriae loco habebatur: ita & ille ad classem, ad ordinem superiorem rescribi, ac primo ubique loco haberi quærit, primam ubique palmam ambit, primam ubique laurum, quam si adeptus fuerit, successu curam non remittit, ne fortunam de se potiùs quàm curam, quàm studium ac diligentiam meruisse ostendat. Si non omnia ceciderint secunda, fortunam industriâ sublevandam, acceptum incommodum virtute sarcitendum esse sancit, dolore ad depellendam ignominiam concitatur, & eo diligentius victoriam in posterum meditatur.

Con-

Condiscipulos quorum imitatio quàm magistro-
rum facilior semper est, primò æmulatur, at
postquàm condiscipulis superior evasit, & opti-
ma imitanda sibi esse intellexit, jam quò non au-
debat antea assurgit æmulatio, & præceptorem
quoque tandem imitatur.

*Obsequium in principem & æmulandi amor validior
est quam pœna ex legibus & metus*, inquit Tacitus
de Vespasiano verba faciens, qui antiquo cultu,
vi&uque adstricti moris præcipuus auctor suis e-
rat. Ut ille æmulandi amor utriusque militiæ mi-
lites decet, ita & obsequium. Militem enim Im-
peratori, studiosum præceptori parere, non
præire oportet; summum rerum judicium mi-
les Imperatori, studiosus præceptori concedet,
sola obsequii gloriâ contentus. Et ut parendo po-
tiùs quàm imperia ducum sciscitando, res mi-
litaris continetur: sic literaria quoque, quod non
insubidè Pythagoram olim animadvertisse docet
illud à discipulis ipsius usurpatum *αὐτὸς ἐφα*,
quo innuebant sibi à magistri præceptis ne latum
quidem unguem recedendum esse, discipulos
prudentiâ magistri regi, non magistrum discipu-
lorum judicio. Benè censebat Paulus Æmilius
unum Imperatorem in exercitu providere & con-
sulere quid agendum sit debere, militem verò
hæc tria tantum curare, corpus ut quàm validissi-
mum & perniciosissimum habeat, arma apta, ani-
mum paratum ad subita imperia; cætera scire de
se Diis immortalibus & Imperatori suo curæ esse.

Cæsar

Cæsar quoque non minùs in milite modestiam & continentiam, quàm virtutem atque animi magnitudinem de siderabat.

Hæc non malè conveniunt in illum qui Musarum castra sequitur. Unus præceptor in scholâ Providere & consulere quid agendum sit debet, studiosum verò hæc tria tantùm curare, corpus ut sanum habeat & ad studia idoneum; arma apta, calamos, chartam, codices, atramentum: animum paratum ad magistri imperia capeſſenda; cætera scire de se Deo immortalis & præceptori suo curæ esse. Non minùs in illo modestia & obedientia quàm ingenium & memoria desiderantur. Consilium & studiorum suorum regimen præceptori relinquere, ac bene monenti parere debet, ne ætas improvida, ut ait ille, ludificetur. Nec parva hæc erit illius gloria, imò major quàm si in hoc ætatis lubrico quæ facienda sunt, per se facere aggrediretur.

Hesiodus primas per se sapienti tribuit, secundas ei qui rectè admonenti obtemperat. Verùm Zeno Cittæus primas obtemperanti, secundas per se sapienti. Iste enim novit tantùm, quid factò sit opus: ille verò quod factò opus esse didicit reapse præterea exequitur. Ac sane quid pulchrius, quid gloriosius, quid justius, quàm illorum præceptis atque imperiis parere quibus lege, jurèque parere tenemur, quibus parendum esse recta dictat ratio? Primum atque adeò unicum justitiæ præceptum est unicuique suum red-

reddere. Vis suum unicuique reddere? Debitam præceptori observantiam redde: hanc Deus cui ante omnia parendum est, erga parentes, erga præceptores, erga magistratus, erga duces atque imperatores exigit, quod latere te non potest, si sacram paginam consulere visum fuerit. Hâc pietatem nostram, hâc cultum, observantiam & humilitatem testamur. At quales, bone Deus! quantas & quàm gloriosas virtutes, quæ nos Deo, quæ nos hominibus gratos & acceptos reddunt! Hanc non pœnæ metus, non commodi alicujus spes, sed amor boni, amor justî & æqui in nobis ingenerant. Honestæ causæ, non potest non esse honestus effectus. Contrâ quid scœdus inobedienciâ, quid turpius impietate, quid contemptu, superbiâ tumore, contumaciâ, duritiâ mentis obstinatæ & id genus vitiis quæ inobedientiam vel pariunt, vel comitantur? quid decentius ordine, quid deformius confusione? at istam inobedientia, illum obedientia inducit. Sed nihil magis necessarium est utriusque militiæ militibus, nihil quod magis conducat quàm obedientia erga præfectos.

Patriam, conjuges, liberos, honores, divitias, libertatem, gloriam, vitam, qui ducum imperiis religiosè obtemperant alii obtinent, alii acquirunt. Paupertate, jugo, servitute, ignominia liberantur quibus cum paupertate, jugo, servitute, ignominia confligendum erat. Hostes
pro-

procul arcent, imò in æternum summovent, atque illorum minas & jam jam impendentes dolos ac machinas à se spernunt & aliò derivant. Studiosus qui præceptoris dicto audiens est & docilem se præbet, non solum ea quæ prius imbibit fideliter servat, sed & majores in dies progressus facit, ac brevi cæteros doctrinâ superat, nobilis & clarus evadit, insitam atque innatam homini inscitiam ponit & exuit, ab illâque se tutum & immunem in posterum præstat. Imminetia quippe mala obedientia à nobis ferè avertit, ut non ineleganter innuit Apologus. Pastum proficiscens capella hoedo imperavit, ne cui fores ante vesperam aperiret. Vix abierat illa quam lupus adfuit, ac fores pulsans, voce quàm poterat exili ac deducta, ut capram quàm proximè referret, hoedum aperire jussit, cui ille: & imberbes mater admittere, & ante vesperam fores aperire vetuit.

Neque id solum, sed & obedientia mores asperos præceptorum ac parentum sæpe flectit. Obsequio quippe mitigantur imperia, nec superiorum clementia in ipsorum modò, sed etiam in illorum qui parent ingeniis sita est: ubi verò reverentia excessit animis, & summa imis confundimus, severitate coerceri debemus, inobsequentes supplicio & ignominæ debentur. Corrupta disciplina milites sæpius quàm hostis perdidit; qui erga Imperatorem obsequium exuerunt malè re gestâ malè plerumque periisse videmus

demus. Corrupta disciplina innumeras quoque scholas perdidit, & præceptorum labores irritos reddidit. Nam ut præceptorum officium est docere: sic discipulorum præbere se dociles. Alioqui neutrum sine altero sufficit. Et sicut hominis ortus ex utroque gignentium confertur, & frustra sparseris semina, nisi illa præmollitus foverit sulcus: ita eruditio coalescere nequit, nisi sociata tradentis, accipientisque concordia.

Adde quòd nunquam bene imperabit, qui parere non didicerit. At durum fortasse & asperum videbitur voluntatem suam alteri submittere, & ea tantum quæ præceperit exequi, nihil tam hominem decet quàm liberum sui arbitrium. Imò quid facilius, quid iucundius, quid tutius, quid magis liberum? Ille demum veram servit servitutem, nec sui arbiter est, qui obsequium illis quibus debetur denegat. An videbitur difficile, an ingratum id quod tot, tanta, tamque certa & indubitata præmia secum trahit? Obedientia felicitatis mater est, illam muneratur Deus, illam munerantur homines. Illa honores, opes, gloriam conciliat, illa recte imperandi scientiam docet. Illa Reip. salutem continet, societatis humanæ vinculum est & coagulum, illa sui cultores à certissimo ac præfenti plerumque liberat exitio. Pereunte obsequio, imperium intercidit. Imperio intercidente actum est de iis qui obedientiam relinquunt & abjiciunt; non vitatur naufragium nisi guberna-

natori auscultaveris : melioribus parere summa est sapientia.

Ad hanc igitur summis viribus enitamur, quò superioribus lubitum fuerit, obsequentes flecti. Præceptores nostros non minus quàm ipsa studia amemus. Parentes esse non quidem corporum, sed mentium credamus. Illorum iussa exequamur potius quàm interpretemur, ne militiam nostram in lasciviam vertamus, & desidiæ nostræ studia prætendamus. Pudor atque officium, commilitones carissimi, plus apud nos valeant quàm timor. Nam & vos, vos præsertim, imò solos, ego qui totus in obsequium superiorum formari debeat, meque simul cum vobis nunc compello. Cæteros quibus cultum & reverentiam debemus, absit ut nostra nunc tangat oratio. Milites armis immoriuntur, & nos libris immoriamur. Si aspera primo aditu hæc mihi, hæc vobis, condiscipuli, videntur, progressu facilia & amœniōra erunt; audeamus modò, audentes Deus juvabit & difficultatibus omnibus tandem gloriōse superatis, obsequii nostri fructum referemus, ac tantopere optatam illam & unicè speratam eruditionis metam non sine mirificâ ac incredibili voluptate contingemus. Dixi.

O R A T I O VI.

Laudes Geneva.

N Iſus cum Euryalo in Teucrorum Conſilium olim admiſſus, huiusmodi præſatione adhibita auditorum faventiam ſibi conciliaſſe fertur:

———— *Audite ô mentibus æquis*

Æneade, nè ve hæc noſtris ſpectentur ab annis

Quæ ferimus.

Ego verò, Auditores, ut æquâ mente me audiat, ea quidem quâ par eſt animi ſubmiſſione rogo; ſed ut quæ afferro, meis ſpectetis ab annis, enixè ſimul & omni ſtudio à vobis contendo, alioquin climati iudicii veſtri cenſuram puerilia hæc ferre non poſſent.

Cætera animantia prona & terram ſpectantia, hominem verò cellum & rectum Dei ſapientia conſtituit, oculorûmque acies gemellas, perlucidas & viſionis luce illuſtres conceſſit, ut Mundum hunc omnem, Cæli & Terræ ſocietate conſtantem, intueretur, & tam admirabili intuitu excitatus, mentem animi ad ſtupendi huius ſyſtematis architectum, eundemque moderatorem & conſervatorem attolleret. Sed quum univerſitatis corpus in partibus ſuis faciliùs conſpiciendum ſe præbeat, non abſurdè faciunt qui unius loci ingenium qualitatèſque deſcribunt; aut moenia urbis, aut alicuius amnis fluentia, aut horti amœnitatem, aut collum
de

declivitatem , aut montium magnitudinem & sylvarum opacitatem ; singulis enim partibus attentius & diligentius consideratis , melius comprehenditur.

Horum ergo vestigia legens , duos urbis hujus prospectus , crasso carbone delineabo , neque enim hic Optices præcepta , non commensurationis & aptæ symmetriæ elegantia , non ea quæ radiorum sive rectorum , sive reflexorum emissionem spectant à me expectanda. Alter erit quo à superioribus Urbis partibus in Septentrionem : Alter quo in Meridiem versi loca utrimque urbi circumjecta prospicimus. Amoenissimi sanè prospectus & qui summam non solum apud populares , sed & apud externos omnes admirationem habent. Non temerè enim hodie in hisce Europæ tractibus aliam urbem conspexeris , quæ tot , ac tantâ admiratione animos mulcentibus gaudeat prospectibus , ac Geneva : Sed in hisce duobus tantummodo , nunc immorabimur.

Urbs modico colli imposita , Lunæ corniculatæ speciem præ se ferens & ab extremo B. Gervasio , veluti sinu quodam , flexuque curvata , altero cornu in diversum Pinûs propugnaculum excurrentes , subjectum campum , Planum Palatium , ac pomœria sua (quæ Rhodani & Arvæ fluentis terminantur) primò despicit ; pulcherrimo sanè , longè sanè pulcherrimo aspectu. Planities illa urbi contermina ,
Orien-

Orienti quadantenus obversa à sinistris in Septentrionem, à dextris in Meridiem excurrit, hinc torrente Arvâ, illinc vitiferis Campeti collibus circumciditur. A tergo liquidis & argenteis Rhodani undis clauditur; à fronte Ponte partim sublicio, partim camerato & pilis lapideis, adversus torrentis omnia longè lateque interdum sternentis impetuosos & rapidos fluctus substructo.

Hic si oculos defigas nec latius vagari patiaris, est quod animum tuum, jucundâ non solum amœnitate pascat, sed & explere & cumulare possit. Ab utroque enim latere, civium prædiorum, hortique floribus, herbis, plantis, arboribus omne genus selectissimis confiti, fontibus aliquot in locis medio meditullio scaturientibus, spectaculum longe gratissimum præbent. Ipsa Thessalorum Tempe vix in certamen descendere audent. Rhodanus extra urbis munimenta se evolvens, per stadii spatium liquidus & suas duntaxat undas trahens diffunditur, ac tandem Plano Palatio à B. Joannis Collibus sejuncto, Arvæ miscetur; hinc majore vi ac mole agens undas, conspectui nostro juxta Castellanam se subducens, inter oppositos colles defluit. Arva ab Ortu profluens quasi argentea instita Plani-Palatii extremitatem Australem ambit, sub Pincatii radicibus in Alpes se se reflectens. Septentrionalem & Orientalem, tanquam alter Meros, multa viti confitus colliculus, nec ingrato aspectu, visum coërcet.

At si proximis hisce delitiis insuper habitis, visum ulterius protendas, montibus undique cingitur Geneva, adeò ut quocumque oculos circumferas, montes prospiciantur, alii eminentiores, alii depressiores, propiores isti, remotiores illi, omnes tamen eâ distantia, ut nihil aspectu pulchrius, nihil amoenius. Non potes tam grato spectaculo frui, quin statim illud Prophetæ in mentem veniat: *ut Hierosolymam montes circuitu suo claudunt ac protegent, sic Dominus populum suum in secula.*

Remotiores velut cæcula incumbentis cæli facies opacat; propiores grata viroris, vel saturioris, vel dilutioris varietate delectant. Arvis enim, pratis, sylvis, imò & villulis ad summum usque ferè vestiuntur, quæ singula in locis præruptioribus ac magis arduis, saxorum nuditate velut niveis & candentibus tæniis distinguuntur.

Quid toto illo tractu Salevarum montis, imò quid totâ planitie, quæ ab Arvæ ripis ad fauces illas quas Clusuras vocant porrigitur, elegantius? Tam frequentes passim vicos oculis subjicit, ut continuata Genevæ suburbia fere dixeris. Hîc fegetes aureo colore flavescentes: illic prata lætâ viriditate exultantia; Hic vites pampinis pubescentes: illic sylvarum ac nemorum vernantes recessus, non greges solum sed & oculos pascunt. Hîc per ardua montium ascenditur: illic per lubrica vallium descenditur. Per roscida cespitem & glebosa camporum emergitur, adeò ut totus ille tractus in quem de ædibus nostris

stris despiciamus, merum sit oculorum illicium.

Si ad sinistram paulum oculos reflexeris, culmen illud montis, quod Anachoretæ Sabaudi, incolunt, vel invito se se offert. Aciem oculorum ulterius adhuc ferenti, inter montium divergia, montes illi perpetuâ nive & glaciæ candicantes, quos *maledictos* appellant eminus apparent, situ, positu, aspectu, forma ac specie subinde variantibus, ac mirum in modum animos reficientibus & reparantibus.

Sed nunc retro concedamus, Denarii hujus Caput satis inspeximus, Navim nunc videamus. Num & hic Naturæ industria opes suas liberaliter minus explicavit? Sed bone Deus, ubi hic defigemus obtutum? quò circumferemus oculos? Quocumque circumferamus, nec spectando satiari poterunt, nec omnem pulchritudinem assequi. Alia sine ulla mora & confestim, alia paulò post & ex intervallo oculis sese offerent: hæc videre præoptabit animus, illa minimè prætermittenda censebit. Quamvis ea quæ intuiti fuerimus, oculos occupaverint, tamen quæ videnda supplerunt nos ad sese allicient. Idcirco rebus omnibus perlustratis, quum ad omnia contemplanda sufficere oculorum acies nequeat, eos spectando victos, apud nosmet ipsos, fateri cogemur. Nihilominus tamen experiamur, quantum id infantia nostra & sermonis paupertas patietur, quid in hoc argumento præstare valeamus. Si enim minus assequemur, in re magna voluisse sat erit.

Ac primo quidem hic se se aspectui ingerit lacus Lemannus qui a nobis ad vicum Octodurum per XXXVI circiter passuum M porrigitur, marginibus alveum coërcentibus sensim ac paulatim assurgentibus donec ad montes hinc Juram, illinc Alpes tandem pertingant. Hic quicquid elegantiarum, quicquid illecebrarum, quicquid amœnitatis habet Natura profudisse videtur. Nulibi liberalitatem ejus minùs requisiveris. Nonne te rapiat pura illa & vitrea, tamque mirabilis undarum limpitude, ut numerare jactas stipes & relucens calculos possis? Argenteus ille aquarum splendor? Planities illa politissimorum speculorum æquore castigatio? lævor ille incomparabilis, qui liquidâ cæli tempestate, etiam mediâ nocte, astrorum reddit imagines? Quis non totus voluptate perfundatur, quum Cymbularum accedentium, recedentium multitudinem ludentem, & remis everberatum lacum conspexerit? quum plenis velis onerariæ, vel ex alto invehantur in portum, vel solvunt è portu? quum amfractuosos qui portum muniunt accessus, quum navale triremium, sive stationi, sive fabricationi, quum vivarium piscibus reservandis destinatum, quum lapides illos prominentes Neptuno olim consecratos, & alia innumera attentioribus oculis lustrarit? Quis latitudinem etiam, quæ prope equestre Noviodunensium oppidum, in passuum XM panditur, deinde rursus paulatim arctatur, donec apud Nantuates Rhodano lacum influente,

ut

ut hîc exeunte, coëant terræ, non mirabitur ? Sed alveo omisso quis ad mirandam marginum utrimque & varietatem & æmœnitatem non obstupescat ? Hic prata infinitis coloribus variegata, illic nemorum opaca, ibi camporum æqualitas, istic littorum sinuosa reflexio, illic collium vitiferorum devexitas, istic in herbis, illic in arboribus naturæ tantùm non lascivientis lusus dicam an luxuries ? Per totam utriusque marginis extensionem privatorum non solum domus & villæ, sed & pagi, sed & oppida innumera occurrunt. Fanorum pinnis & pterygiis, tanquam sylva arboribus, totus ille tractus horret. Hinc Copetum, Noviodunum, Morgias, Lautannam prospicis : illinc Tononium, Evianum, Singolphi fanum, & luxuriosis non minùs quam superstitiosis, Felicis V secessibus nobilem illam Ripaliam. Hic montes rursus in orbem effusi nec citò castigant oculos, neque per immensum Cœlum spargunt. Hinc ille Jura, quem Cæsar muro per XIX. passuum millia à Lemanni ripa ducto nobilitavit, vel ipsis Arabibus celebratus, ut ex *Illustris Adrisidis Geographia Clim. V. P. 2.* videre est ; Illinc verò Alpium juga & inter cætera saltus ille Grajus, minoris Bernhardi vocant, per quem Annibalem in Italiam penetrasse volunt. Utrimque comis viridantibus cæsariata terra, utrimque scatebris fontium manans & aquarum agmina concipiens, ac in lacum effundens pulcherrimæ

mæ visionis studio intuentes proleſtat, ſed næ ego illa per quæ ſingula oculus fruſtra evolvitur, fruſtra quoque ediſſero, ſermonis enim humani penuriâ, nullâ quantumvis comtâ, quantumvis copioſâ oratione comprehendî poſſunt. Sed me inacceſſæ amœnitatis admiratione ſtupidi, forte vultis nunc indicare, cui ex his duobus proſpectibus palmam deferam. Nocuit olim Phrygio judici ſuum de pulchritudine judicium. Niſi mihi quoque fraudi eſſe metuerem, dicerem præter prioris aſpectûs delicias, in hoc etiam, gratam vicem terræ & aquarum, lacûs inquam blandientis, & neſcio quo lenocinio ad ſe illicientis oblectationem accedere. Sed quid me iudice certum eſſe poſſit? Quare quum judicii metuam eventum, nihil dicam. Nihil dicis? Nihil dico, inquam, & ut nihil dicam hic dicendi finem facio,

ORATIO VII.

De Latrunculorum Ludo

Armis hodie omnia perſtrepunt, truci litu-
orum ſtridore, horrendo tubarum clangore,
rauco tympanorum mugitu omnia reboant. Bel-
licum paſſim canitur, quaquaverſum oculos
reflectas, nihil niſi gladii, nihil niſi æs atque fer-
rum, nihil niſi tubi plumbo & pulvere nitrato
graves ſe ſe offerunt. Ab ultimo Occidente, ad
extremum uſque Orientem, à Septentrione ad
Meridiem nihil niſi milites, nihil niſi ſigna & ex-
cr-

exercitus conspiciuntur. Lusitani cum Hispanis, Hispani cum Gallis, Gallicum Gallis, Veneti cum Turcis, Angli cum Batavis, Poloni cum Cosacis, cum Tataris & Turcis manus hodie conferunt. Ingens illa & gravis Germanici imperii moles ab agitatione sua nondum bene conquievit, & parvo momento huc atque illuc impelli adhuc potest. In partes veniunt Dani, Sueci, Moscovitæ, Walachi, Moldavi, Transylvani, Belgæ, Sabaudi, Itali, Lotharingi, ut nulla paulo nobilior Europæ regio horum tumultuum sese plane immunem jactare audeat.

Militarem itaque orationem, si non locus hic, saltem tempora requirunt. Accingo me igitur in hoc discrimen, opinioni vestræ, Auditores, satisfactorius. De ludo & antiquo & nobili verba facere animus est. Quid audio? ludum ubi dixi, toto Auditorio strepitus exoritur, & promissa non perfunctorie reposcit. Hic eram, fidem itaque exsolvo. Si potuit olim Pyrrhus per calculos in tabulâ disciplinam tradere militarem, quidni hodie de ludo verba facturum, in ludo copias, turmas, castra, milites, equites, pedites ostendere queam? quidni in belli simulacro disciplinæ militaris præcepta exhibere?

Facile intelligitis me ludum quem Germani, Galli, Itali & plerique alii *Seachiorum* vocant in animo habere. Quo nomine apud veteres Romanos venerit explicatu difficile est, ne-

que enim controversias omnes, quas hîc inter se habent viri docti dirimere, neque lites decidere statui, paucis tamen indicabo quid probabile esse & verisimile videatur. Verùm nominis Scachiorum Etymon aperiam, & ludi nobilis originem suis auctoribus asseram.

Satis inter omnes constat hunc ludum illis accenseri qui à tabulis in quibus luduntur, *jeux de tablier* à nobis appellantur. Lusus illi apud veteres præcipui erant duo, *calculorum*, quos & *latrones*, seu *latrunculos*, hoc est milites conductitios *ὁπὸ τῆς λατρεύειν*, vel satellites à latere, quod circum latera erant Regi, atque ad latera ferrum gestabant, volunt dictos. Et *tesserum* quem & tabulæ & duodecim scriptorum ludum, & aleam appellavere, in quo ars cum fortuna certabat, ideò quod malè ceciderat, sæpe arte corrigebatur, *Trictracum* hodie nobis dicitur. Et unus idemque alveus, seu tabula lusoria ab uno latere calculis seu latrunculis, ab altero tessleris terviebat, unde factum ut alveolus lusorius forum aleatorium Augusto apud Suetonium dicatur. Hunc duplicem alvei usum satis indicat Martialis, libri decimi quarti epigrammate, cuius lemma, *Tabula Lusoria*. Erant & alii ludi qui in tabula ludebantur, ut qui sub nomine *διαχαμμισμός* apud Græcos venit, & parum distasse creditur à nostro quem vocamus *Dominarum* ludo.


Tabulæ illud latus in quo Scachiis ludimus lignis

neis quadraturis discoloribus sexaginta quatuor alternatim positis distinguitur, & in his quadraturis locari solent Scachii, has Latini *mandra*, *septuaginta*, *capfas*, & *carceres* in suo Latrunculorum ludo vocabant, quod nominis cur in nostro Scachiorum ludo usurpare nobis non liceat, nullus video. Nam revera Scachii nostri Latrunculorum nomen sibi iure vindicare possunt, quum Regi suo sint à latere eumque protegant & defendant; nam quominus eosdem esse planè credam, obstant non solum repugnantes inter se doctorum virorum sententiæ, sed etiam ea quæ de calculorum seu latrunculorum ludo à Veteribus recensentur, qui calculum discorem capi non posse nisi à duobus contrariis concoloribus constanter asserunt, quod tamen hodie aliter in Scachiorum ludo obtinet, ubi calculus ab unico adversario plerumque capitur.

In Rythmomachiae ludo, cuius auctorem Pythagoram perhibent, hoc aliquando contingit, ubi unus *gemino calculus hoste perit*, qui totus quoque ludus speciem belli præ se fert, & à quo Scachiorum ludum profluxisse nonnulli volunt. Hujus calculi eleganter quoque sub latronum & insidiosorum latronum nomine venire & potuerunt olim & etiamnum adhuc possunt. Sed hæc omnia ut incerta in medio relinquo.

Hoc tantum dicam scachiorum ludum, ut quidam arbitrantur, apud recentiores Græcos *ζατεχνία* respondere, quod vel inde constare

volunt quòd in *ζατεχνία* haud secus ac in Scachiis, princeps calculus *Rex* appellaretur, nec aliter moveri soleret, quam ubi maxima urgebat necessitas, & aliud auxilii genus non suppetebat lusori ad se defendendum; tum quia omnia in *ζατεχνία* ad imaginem belli erant composita. Hinc militum, aciei, phalangis, praelii, hostium, captivorum, tropæorum passim mentio apud illos qui ludum illum descripserunt. Sed hæc ratio æque facit pro aliis ludis, qui in abaco luduntur, & sub generali calculorum nomine veniunt, ac pro ipso Scachiorum ludo.

Etymon vocis quod attinet, sunt qui Originis Germanicæ esse nugantur & à *scheichen* live *schacken* quod *expellere*, seu *propellere* significat, deducunt. Nec minus & otio & ingenio suo abutitur, qui apud Latinos à calculo deducit, ut dictus fuerit primo *scalculus*, deinde *scalclius* tum *scalcius* vel *scacius* & tandem Scachus. Quinimo *scachum* pro furto vel latrocinio in veterius Langobardorum legibus poni contendit, ut ita Scachi iidem revera sint ac latrones; & *Mattum* quâ voce utimur quando Regem ad incitas adactum ostendere volumus, vult Latinam esse, & Græcæ originis à *μακτός* subactus & emollitus; ut pro bractea bratteam scribebant, & Vittorius, pro Victorius. Sed si similitudo vocum hic solùm attendenda est, quid ni à Græco *μάται* , vel ab Italo *Matto* derivari æque poterit?

Cæterùm quod in Scachia sua denominationem

nem hanc arcessit *Vida* à *Scacchide* Nympha, cui Jupiter ad ripam Serii à se compressæ tabulam luforiam cum bicolore buxo virginittis ereptæ, pudorilque imminuti pretium rependit, lufus est & figmentum poëticum. *Polydorus Virgilius* de Rerum Inventoribus Lib. 2. c. 13. Scachos à *scandendo* dictos arbitratur, quod calculi quum moventur in aduertariam partem scandere videantur, æquè verè ac quod supra dixerat circiter annum Orbis conditi M M D C X X X V ludum hunc à viro quodam sapiente cui Xerxi nomen erat inventum esse, ut tyranni cuiusdam (nomen ille subticet, alii *Eulmerodachum* esse perhibent) sævitiam coërceret, ostendendo maiestatem sine viribus, hominùmque adminiculis parum admodum val re, atque tutam esse, quum ex hoc ludo satis pateret Regem nisi vigilaret & à suis amaretur & defenderetur, facile oppressum iri. Alii Lydo & Tyrreno fratribus adscribunt, qui gravitate annonæ quum patria premeretur altero die cibum fumentes, altero Scachiis ludentes, famem suam hoc pacto fallebant. Pro fratribus illis sunt qui ipsos Lydos Asiæ populos substituunt, & ludum hunc excogitasse fingant. Sunt qui ad Aegyptios rerum abstrusarum indagatores & summos ingenii cultores referant. Sunt qui ad Mauros, propter eximiam illorum & admirabilem plane in hoc ludo peritiam, adeò ut inter ambulandum & memoriter, non inspectâ tabulâ luforiâ, ludere soleant. Alii denique ad Persas, qui

qui ultimi soli scopum attigerunt, quod melius patebit, si veram ac genuinam Scacchiorum, & formulæ *Schach mat* notationem aperuerimus.

Schatrengia Philosophus & Mathematicus inter Persas celeberrimus, omnium omnino Orientalium testimonio primus Scachiorum inventor fuit, à quo & ipse Lusus nomen adeptus est, adeò ut non solum ab ipsis Persis, sed etiam ab Arabibus & omnibus iis quibus lingua Arabica familiaris est, lus *Schatrengia* dicatur. *Elmacinus* in epitoma historiarum *Abugiasaris* aliquoties hujus lus meminit. *Arabsia* filius Timurum, quem nos Tamerlanem appellamus; illi additum fuisse ostendit.

Auctor Persa nomina Persica latrunculis suis indidit, ac formulis Persicis in ludendo usus est, quas Arabes, ut valde proprias, & quibus nihil inveniri posset significantius, retinuerunt, & ad nos per contagium transmiserunt. *Schach* autem Persis idem est quod Arabibus *Sultan*, quod Tataris *Chan*, & Regem significat. Inde *Schach*, *Padschah*, *Schach Ismael*, *Schach Thamas*, *Schach Mahomet*, *Schach Abas* frequenter occurrunt apud rerum Persicarum scriptores. *Mat* quoque vox est Persica, perplexum significans, non Arabica *mata* mortuus est, ut perperam *Joh. Fabr. Dantiscanus*, vir alioquin eruditus, existimat.

Sanè ut origo ludi, sic tota hæc formula in solidum Persis debetur. Est igitur *Schach mat*, Rex est perplexus, turbatus, & qui quo se vertere-

tere debeat nescit. Apud *Elmacinum* in vita *Chalife Alamini* sub finem occurrit formula hæc integra, sed verba ipsa malo vos audire, quia duas elegantissimas historiolas continent, quæ *Alamini* concordiam & ignaviam egregiè depingunt atque oculis subjiciunt. Servus erat illi, cui nomen Cutero erat, cum quo sæpiuscule nugari & lusitare solebat. Aliquando quum piscatui simul indulgerent, advenerunt nuntii, qui ducem quem adversus hostes miserat, cæsum esse & totum exercitum in fugam versum, referebant; Quid me hac de re obtunditis? inquit, Nolite mihi molesti esse, Cuterus enim jam duos pisces, ego vero nihil dum cepi. Non longo post tempore quum latrunculis itidem luderent (hic vocem *Schatrenzia* usurpat *Elmacinus*, ut & in vita *Mustaini Bille Chalife*. 33. sub finem) & Taherus Bagdadum arctissimâ obsidione cingeret, & grave periculum immineret, dixit ei quidam familiarium ejus, O Imperator fidelium, minimè nunc est tempus ludendi, surge & rebus tuis prospice. Sine me, respondit, jam enim apparet mihi contra Cuterum Schachmati, cur me interpellas, in eo enim sum ut Cuteri Regem ad incitas adigam. Quæ egregio Poetæ elegantissimi epigrammatis argumentum suppeditavere, cujus sensum non pigebit referre. *Quum marie Rex ludo operam dat, certissima miseria & exitium regno ejus impendent; Nam sol ubi libram signum lusûs & gaudii attigit, solet descendere.*

Nec

Nec hanc solùm formulam à Persis mutuati sumus, sed & nomen quoque calculi qui angulum abaci occupat, voce Persica *Roc* appellant & Germani & Galli. Atque hi sunt primi ac veri natales hujus egregii lusûs, qui à Persis ad Arabas, ab Arabibus ad nos transiit, adcò ut non eundem prorsus cum vèteri apud Romanos *Latrunculorum* ludo, illud facere audeam; quamvis eo nomine verè quòque illum insignire possimu. Sanè inter Scriptores nostros primi mentionem ejus faciunt *Rhapsodi* illi, quos *Romanos*, vernacula nostra appellat, quum res gestas *Caroli Magni* adversus *Saracenos* ducibus *Æmone*, *Rolando*, *Arnaldo Montalbanensi* & id genus fabulosis Heroibus, nobis describunt, ac *Saracenis* summam hujus lusûs peritiam tribuunt. Possèm hæc omnia longè fusiùs prosequi & præcipua disciplinæ militaris præcepta quæ hinc deduci queunt, enarrare; sed jam nimis diu patientiâ vestrâ abusus sum: tempus me monet ut aliis quoque dicendi locum relinquam. Dixi.

O R A T I O VIII.

Laudes Penne.

Puer suum & ex illorum numero quos ætatu-
la sinit ludere & nugari: hoc nomine ad vos
advenio. Quid rerum portem fortasse quæritis.
Si quæritis, meum est respondere. Respondebo
igi-

igitur, imò jam respondi, quum me ætatis improvidæ puerum esse dixi. Nihil ergo nisi puerile porto: si quid aliud à me expectetis, vos fugit ratio: sin hoc ipsum expectatis, non magnam profectò habetis expectationem, & utique digni estis quibus nihil præter expectationem accidat. Pennâ levior sum, non mirum igitur, si me cœlo vestro credere audeam, & nisi pennarum mearum nifus inanis hodie claudicaverit, pennâ non chartam, sed aërem, sed aures vestras secabo.

Pennâ me, è maternarum pennarum foru primulùm prodeuntem, primus ille pueritiæ meæ moderator armavit. Caulis erat oblongus, teres, cavus, pellucidus, nisi qua partem pennatam dorso camerato, ventre striato medulla alba condensabat, quam scapelllo resectam oppositæ aperturæ indidit, & filo nescio quo inde exenterato, extremum caulem ab ea parte quæ strigis cavo subjacet aperuit, angustius primò, deinde sensim progrediendo paulò laxius & tenui fissura divisum in acutum mucronem aptavit, ac in nigerimum qui aderat succum, atramentum vocabat, intinxit, manúmque manu regens ductus quosdam exprimere & effingere me docebat. Mihi per avia loca, nulliúsque solo trita incedere videbar, pro monstro exemplum erat, donec paulatim consuetudo admirationem sustulit, usus instrumenti præstantiam docuit. Non majores ergo nido meo pennas extendam, si pennam meam excussero.

Veteres scribebant vel graphiis, vel calamis.

Gra-

Graphiis in cereis pugillaribus, calamis in membranis aut chartâ, ne arborum libros seu cortices, malvarum seu palmarum folia, plumbea volumina, lintea, tabellas lignecas, ebur seu libros elephanti-
nos, papyrum Ægyptiam, & alia id genus commemorem, in quibus ante chartarum usum, scriptitatum est.

Graphium stylus erat ferreus ab una parte acutus, quâ exarabantur in cerâ literæ, ab alterâ parte planus, quâ inducebatur quod perperam erat exaratum, & rursus complanabatur cera, ut docet Symposius in ænigmate cujus lemma Graphium.

*De summo planus, sed non ego planus in imo,
Versor utrimque manu, diverso & munere fungor
Altera pars revocat, quicquid pars altera fecit.*

Inde, stylum vertere, dixere Latini, pro, scriptum suum mutare, inductâ priore scripturâ, ut in nobili illo Horatii mei præcepto:

*Sape stylum vertas, iterum qua digna legi sint
Scripturus; neque te ut miretur turba labores,
Contentus paucis lectoribus.*

Quia verò graphiis ad necem inferendam plerique abutebantur, imò & ex professio in eum finem sibi graphia parabant, cautum aliquando Romæ fuit, ne ferrea graphia quisquam haberet, sed ossæ: unde est illud Attæ Poëtæ veteris in Satirâ, *Vertamus vomerem in ceram, mucronèque aremus osseo*; irritumque illud Scribarum, *Ceram ferro ne cadito*.

Hinc

Hinc lucem accipit quæ de Demarato Lacedæmoniorum Rege fertur historia, qui quum apud Persas exularet, & Xerxem bellum adversus Græciam instruere videret, amicior patriæ post fugam, quàm Regi post beneficia, ne inopinato bello opprimeretur, omnia in tabellis ligneis magistratui perscripsit, easdemque cerâ superinductâ delevit, ne aut scriptura sine tegmine indicium daret, aut recens cera dolum proderet: fido deinde servo perferendas tradidit, jussu magistratui Spartanorum tradere. Quibus perlatis, Lacedæmone quæstioni res diu fuit, quod neque scriptum aliquid viderent, nec frustra missas suspicarentur, tantoque rem majorem, quanto esset occultior putabant. Hærentibus in conjecturâ viris, soror Regis Leonidæ consilium scribentis invenit. Erasâ igitur cerâ, belli consilia detecta sunt.

Sic quoque Hamilcar cognomento *Rhodanus*, Alexandri Magni consiliis exploratis, in tabellis ligneis, vacuâ desuper cerâ inductâ civibus suis omnia perscribebat, Ast ubi tabellis seu pugillaribus papyrus, pergamenæ ac denique chartæ successerunt, stylum excepit arundo, arundo quam ita de se apud veterem poëtam canentem audire, haud abs re fuerit:

Dulcis amica Dei, semper vicina profundis

Suave cæuens Musis, nigro perfusa colore,

Nuntia sum lingue digitis signata magistris

Non autem quælibet arundo eis βιβλιογραφία

Φίαν ἐπιτήδειον fuit, sed ea solum quæ fistulosa erat, ac ideo *σφυγγίας* dicta, geniculata, absque cartilagine, absque carne. In medio autem fissæ erant arundines seu calami quibus scribebant, & duos apices ostendebant: eâdem enim ratione scalpello temperabantur, atque hodie pennas nostras temperamus, unde *καλαμοι μεσοχιδῆς* in Epigrammate appellati, & à Crinagorâ *καλαμοι διασῶσι διαγλύπῃ κερεῖσσι*. Sed quum calami & crassiores essent, & ultra quàm satis est, sæpe funderentur, omnium ferme consensus pennam calamo mutavit, atrum ergo transversâ pennâ calamo signum allinere animus est, & pennis mihi datis pennam experiri.

Iam totus volare gestio, & avem induere, non quam Fotidis unguedine perlitus induit Lucius, sed illam, quâ me quoque possim.

Tollere humo, pennâque virum volitare per ora

Nam sive penna à Græco *πετελὼν*, sive à pendendo. i. volando, dicta veteribus, quidni pennâ instructus volabo, & alarum mearum remigio utar? Utar sane, utar, & uti præstat, quam pennis ope Dædaleâ ceratis niti, ea garrire quæ captum meum non solum excedant, sed in quibus neque pes usquam, neque caput compareat, quæ tantum habent stoliditatis ut humana negem, nedum Latina confitear. Quod si per *περατολόγῃς* non licet, utar tamen & penna erit mihi pennata, calamo & atramento temperato, chartâ etiam dentatâ res ageatur. *Pennum* enim veteres acutum dixere, & de

inde pennæ seu pinnæ quia acutæ; & *pennata*, *impennataque agna*, in Saliari carmine, spicæ cum aristis; sine aristis verò *agna nova*, nam & Græcorum rustici teneriores spicas *ἀγνὰς* vocaverunt.

Pennas nobis suppeditavit Alitum genus omne, abundantiam verò & copiam Cygni & Anseres. Corvorum tamen pennis ut plurimum utuntur, & in organis malleolaribus aptandis musici & qui rerum umbram lineis circumducunt, vel potius linearem picturam exercent; nec Aquilarum pennas quidam repudiant. Ales est domestica, absit ut repudiosas faciam illius pennas: nisi melioribus sacris initiatus essem, te pænè, ô Aquila, legionum literatarum proprium, dicatumque numen dicerem.

Unum tamen illud animo votum fovebo, nec credo modum superaverit. Sit penna mea Aquilæ penna, quæ histrionum, malevolorumque omnium, omnium, inquam, Clurinx profapiæ alitum pennas devoret. Sit penna mea Cygni penna, non Martia illa quidem, ut Cupavonis apud Virgilium.

Cujus Olorina iurgunt de vertice penna:

Hodie enim ardeolæ albæ & struthionum pennæ hoc muneris funguntur.

Nec me pugnandi teneat tam dira cupido

Ut mihi loco semper ipse non caveam, & stem post principia. Sed penna mea penna Cygnea sit, alitis Apollinæ penna Apollinea, & cujus notæ suavissimos illos modos superent, suavissimum

lum cantum quem prælagâ mente.

Ad vada Maandri concinit albus Olor,

merumque sint legentibus illicium. Sit penna mea Anserina, cujus argutæ blanditiæ argutum judicis acumen non formident, cujus nasus censorium styli nasutulorum mucronem retundat. Sit penna mea Anserina, quam nullus unquam sopor occupet, quæ pervigilio suo Musarum arcem diligentius custodiat, quam ille olim argenteus anser Capitolinam, quæ sagacitate suâ tenebrionum putida commenta è latebris & cubilibus eruat, quæ histrionibus personam detrahat. Aude penna, aude, & si fors adspiraverit immortale tibi pennâ metuente solvi nomen sacabo.

O quam te memorem! virtus namque haud tibi,

penna,

Mortalis.

Tibi Geometræ cylindros, tibi Aquileges tubos ac canales, tibi Architecti striaturam, tibi, Villici hostoria ac radios acceptos referunt. Te opifices, te aucupes & accipitrarii, te milites, Medicorum filii, Musarum alumni, omne denique genus homines utuntur. Opifices pennarum contextu corpori tegumenta faciunt, ut Philoctetes apud Accium, quo opificii genere Americanos excellere volunt. Pennis flabella confiunt ad ventulum faciendum, seu ut loquitur ille, ad æstuantibus tenue frigus ventilandum, scopulæ ad pulverem decutiendum. Pennis in aucupio utuntur aucupes pennis accipitrariis,

pen-

pennis galearum coni equitum, equorúmque capita insigniuntur, quinimo & peditum, Galinaceas quoque galeris suis quidam aptant, adeò cristarum decus omnes ambiunt: pennis etiam sagittas armamus, fitque ferrum missile & volucere, quæ inter sceleratissimas humani ingenii fraudes merito censetur.

Varius quoque est pennæ in re medica usus, naribus fractis pennas indunt Chirurgi quæ desiderare cartilaginem non sinant: Verrucas formicarum, anserum vel aquilarum pennis circumscarificant. Pennæ etiam in os induntur ad exonerandum stomachum, quod Claudio fieri solitum, quotiens cibo & vino madebat. Ideò quum metueret Agrippina ne ex morbo convalesceret, quem medicati illius boleti esu contraxerat, provisam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibuit, qui tanquam nilusevomentis adjuvaret, pennam rapido veneno illitam faucibus illius demississe creditur, hinc illud Martialis in Zoilum:

Stat exoletus, suggeritque ruetanti.

Pennas rubentes, cuspidesque lentisci.

Pennas autem rubentes dixit, quia Phænicopterorum pennæ aptiores erant huic negotio, sed & suggerit mihi hic Martialis locus alium & pennæ usum & Martialis locum, sic ille l. 14. lemmate.

Dentiscalpium.

Lentiscum melius, sed si tibi frondea cuspis

Defuerit, dentes penna levare potest

Imò & pennæ calamum vel cum Hydrargyro, vel cum Arsenico sublimato pro amuleto contra pestilentiam collo adalligant. Sternutationibus quoque importunis ciconiæ pennas, si domi habeantur, mederi prodidit post Apollonium Aëtius.

A medicis in Jurisconsultorum castra transcamus. In investimento ex causa emtionis penna hodie traditur, haud secus atque olim fustis. Ac ut in antiquo emtionis contractu, *Tu Pascuti fuisse illum investito, tu Segniti illum manu capito*, sic hodie dici possit, *Tu Pascuti pennam illum investito, tu Segniti illam manu capito*; atque hoc pacto alter decedere se de possessione, alter in possessionem ire testatur, nec amplius venditori se revocare integrum est, sed emtori possessionem vacuum tradere omnino tenetur.

Sed næ ego pennæ meæ pennas inciderem, si neque longius, neque latius volaret, sed si quid auguror, volabit illa.

Unde oritur longè venientis sibilus Euri,

Quò Zephyrus pennam deficiente venit:

Unde oritur longè venientis sibilus Austri,

Quò Boreas pennam deficiente venit:

Unde oritur longè Borea violentior aura

Auster quò pennam deficiente venit:

Unde oritur longè Zephyri genitabilis aura,

Eurus quò pennam deficiente venit.

Volabit illa quò & Musæ, nam & penna Musis

lis volare dedit. Sirenes Acheloi filiae, animal garrulum & alatum garrulitate sua, specie eloquentiae, imperitis imponens, Musas aliquando cantatum provocarunt. In certamen venit, vincunt Musae vincuntur Sirenes, victarum pennas avulsis coronas sibi conficiunt & capita sua exornant Novenses: non defuere tamen qui Sirenas illis praeferrent. Multi semper fuere Midæ, quibus iudicium & sententia Tmoli displicuit, multi sunt quibus hodie displicet & erunt quibus olim displicebit. Sed quæ hæcenus Musas commendavit penna & a Sirenibus distinxit porro commendare & distinguere perget, penna non garrulitas immortalitatem parit. Pindarum quinquies superavit Corinna, sed nihil Corinæ hodie præter nomen; Pindari penna vitavit Libitinam; non illam innumerabilis annorum series, non fuga temporum abolevit, imò nec abolebit. Boeotici iudicii stoliditatem Pindarica penna etiamnum arguit. Quid magnum illum Statium Papinium memorem, cuius carmina ad maiestatem Virgilianam quam proximè accedunt? tamen illum in agone Capitolino

fugit speratus honos.

Illum permixtâ quercus nec presfit oliva.

Vivunt tamen illius carmina & ore leguntur populi. Illorum verò qui vicerunt αἰς λάβρων ποσειδῶν ἀνθρώπων καὶ θεῶν ne nomina quidem ad nos pervenerunt: pennam quippe Sirenibus detractam solæ Musæ possident, pennam quæ sola cultores suos æternitate & immortalitate

donat,

donat, quæ sola scientias omnes ab interitu vindicat, quæ sola rerum omnium memoriam posteritati consecrat, & absque qua esset jacerent artes, jaceret inane virtutis nomen, deterior conditione essent docti quàm indocti. Garulitas enim, impudentia, histrionia nescio quo pacto, ut plurimum hominum mentes fascinant & glaucomam ob oculos objiciunt, ut nebulonibus & cicadis qui vox sunt & præterea nihil, grande σφως semper acclametur; si quis autem literis egregiè imbutus, instar Menelai illius Homericì verecundè agat παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λιγύως ἀγορεύων, statim tanquam bardus ac stolidus, tanquam ineptus, & averfis Musis natus procul amandatur & tantùm non exhibilatur, misero, eoque singulari, literarum fato, misero, inquam, nisi penna huic malo mederetur. Musæ Sirenibus pennas detrahunt, ac pennis illis coronas sibi nectunt. Non est Sirenium uti pennis, garriunt enim & nihil quàm garriunt, nihil nisi ἐπεα πτερόεντα effutiunt, quæque tantùm

In vento & rapida scribere oportet aqua,
 nedum ut penna consignari debeant. Victoriæ lege, ad Musas penna transit. Hæc illæ alumnos tantùm suos donant, quâ (si forte recitantes, ut Comici loquuntur, apud iniquos judices non steterint, sed exciderint) meliorem longè capiti suo coronam quærunt, coronam quâ apud æquos & dignos rerum æstimatores, quique livoris & odii causas procul habent, nunquam fraudantur.

ple-

Plerumque recenti invidiæ impares sumus & præfens gloria sæpius fortunæ quam virtutis est beneficium. Sed ea vis est veritatis, ut quamvis hominum improbitate depreffa, tandem emergat. Qui pennam bene temperaverit, nomen consequetur,

Aurata semper mereat quod arundine pingi,

Quodque Minerva sua scribere querat acu:

Quod penna scribente græves ad sidera tollant,

In sola & deceat principis esse domo.

Penna vocalior est quam ut cubiculi alicujus, vel gymnasii parietibus includi queat, totum orbem pervadit:

Late nomen in ultimas

Extendit oras, qua medius liquor

Secernit Europen ab Afro

Qua tumidus rigat arva Nilus

Penna artium omnium & scientiarum est promaconda. Penna pacis & belli, vitæ necisque est arbitra. Penna lites serit & secat. Penna hæreditates adjudicat & abjudicat. Pennæ vires norunt pragmatici, Penna pragmaticos alit. Penna arcana prodit & celat. Pennam metuunt omnes, neque mirum, penna enim nihil non potest & pennæ obediunt omnia.

Si puer malè pennas jactavi, utique expectatione vestrâ non excidistis. Si bene, ne Icari more jactasse videar, date plausum pennis, nec me decisis pennis humilem dimittite. Procul, procul a pennâ meâ nigra abscedat fama, illam

Sed rumor alba gemmeus vehat penna. DIXI.

ORA-

PEnnam excipit atramentum, an penna atramentum? Utrúmque & pennam atramentum & penna atramentum: quí enim pennam atramentum, nisi penna atramentum exciperet? Excipit igitur ut excipiatur, ac meritò excipit, quid enim penna absque atramento? frustra temperatur penna, nisi temperetur & atramentum. Age ergo temperemus, sed quí temperabimur? hodie adeò mollicellæ sunt aures, ut veri rasuram ferre nequeant. Temperabimus tamen, sed ita temperabimus, ut cuncta albâ signemus lineâ. Albâ lineâ? Atramento scilicet alba signabitur linea? quidni? annon ille olim facere assue-
rat

Candida de nigris & de candentibus atra?

Annon

νηρη Θ θυροίτης θέπς ἀργυρόπεζα
σηπήν εὐπλόκαμ, ὀφνή θέ αὐδήεσσα,
ἡ μόνη ἰχθύς εὐῶσα, τὸ λευκὸν καὶ μέλαν, ὀίδε?
Sic & nos atramento albas signabimus lineas,
imò & quicquid signabimus, albâ signabimus li-
neâ, nec tamen hîc vel tale Ammoniaco, vel
Tithymalli, aut Coëparum succo, vel Rubetarum
sanguine, vel rore in Solani Halicacabi baccis de-
litescente, vel Balænarum spermate, vel Alumi-
ne, vel lixivio è Ficûs cineribus confecto utimur.
Nihil hîc nobis cum Zoroastre πρὶ γεγραμμάτων
ἀκρί-

ἀνεπίτῳ, nihil cum Calphurnio Basso de literis illegibilibus erit, Franci cum Niantum Hetruscum hic quoque valere jubebimus. Hæc enim furtiva visum ut fugiant, viperæ ritum plerumque imitantur, quæ niveo denticulo atrum inspirat venenum, imò idcò ferè sic signantur ut nihil nisi furvum, nihil nisi atrum, nihil nisi *θαυάσπουον* & quovis nigro theta nigrius signent. Magnum illum historiæ naturalis scriptorem testem in hanc rem citamus qui Lib. 26. c. 6. herbæ Lactariæ, quam alij Lactucam caprinam appellant, lacte inscripto corpore, quum inaruerit, si cinis inspergatur apparere literas narrat, & *ita quidam*, inquit, *adulteras alloqui maluere quam codicillis*: ac sane fugitiva hæc vel igne, vel aquâ, vel lacte foemineo, vel aceto, vel cineribus vel aliis id genus, quibus recensendis immorari non lubet, ferè retrahuntur. Sed solo atramento utemur, sed eo atramento quod ebur, quod chartam candefacere possit.

Quum graphio vel arborum libros, vel pugillares cereos, vel plumbum, aut alia id genus exararent, literarum ductus sæpe oculos subterfugebant, ut qui nullo ab arcâ ipsâ colore distinguerentur. Pati ergo oculos, & laborare necesse fuit, quibus recreandis colorum, quibus solis oculos pascere datum est, distinctio inducenda fuit: varii hinc colores inducti. Sed postremò tandem simplicissimi colorum, & è quibus reliqui constant, cæteris prælati, albus nempe & niger, sive

sive διὰ ψιμμουθίης in nigro, sive potius διὰ μέλαινα in albo scribendum fuit, idque vel naturâ ipsâ monstrante, contraria enim contrariis opposita magis elucere videmus. Non ineleganter itaque Martialis in Apophoretis :

Languida ne tristes obscurent lumina cera

Nigra tibi niveum littera pingat ebur.

Sed & interdum alii colores usurpati, ut loquutiones illæ satis indicant, διὰ μίλτου, διὰ κινναβάρεως χράφην, quinimo & aurearum litterarum frequens apud scriptores mentio. At hîc quoque literæ diverso ab areâ colore pingendæ fuerunt.

E duobus autem coloribus alterum dilutior, alterum saturiorem, ac proinde nigri & albi rationem habere necessum fuit, absque quo esset, scriptura nulla dari potuit, sive divinæ, sive humanæ artis opus esse fingamus. Tale fuit θαῦμα illud κρείττον ἢ λέγειν quod Constantino apparuit cui πρὸς εὐλ καὶ φωτὸς αἴγλη διαέρι εἰς εὐρεῖ τύπον σχηματιθεῖσα χράμματα ῥωμαϊκοῖς δι' ἀστέρων ἴσον ἐντυπωθεῖσιν, ἐν τούτῳ νικά, σαφῶς δηγόρουε. Hîc coelorum expansum areæ & fundi, Sydera verò atramenti vicem præstabant. In areâ scilicet obscuriore ἀστέρων χράμματα splendidissimo candore elucebant (Φαινομένως saltem) μεσσίλευκα ergo, si ita fas dicere, fuit litterarum illarum charta: contra vero μεσσιμέλαινα, ut & nostra hæc quâ utimur, illa cui legem inscriptam fuisse Recutitorum

torum gens fabulatur, qui igne nigro in ignis albi areâ exaratam fuisse volunt. Talia sunt quæ de cælestibus literis, non ita pridem linguâ vernacula Gaffarellus consignavit.

Quum ergo placuisset aream albam literis nigris, potius quàm nigram albis consignare, chartam, λευκάματα, σπονίδας γύψω ἢ ψιμμουθίᾳ διηλειμμένας, libros Elephantinos seu codices eboreos, libros linteos seu carbasinos, membranas & alia id genus excogitarunt, quæ areæ albæ vicemungerentur. Hinc tabellæ omnes, libelli, tituli in publico proponendi aut affigendi, ALBI nomine apud Romanos veniebant, unde *Albumprætoris*, *album iudicium*, *adscribi albo*, *eradi albo*, utramque apud illos paginam faciunt.

Verùm hæc aliena ab instituto nostro, quibus non de chartis, sed de atramento agere sedet. Illis itaque omissis, quibus & suus olim dabitur quoque locus, ad atramentum revertamur. Album luci, nigrum contra tenebris: album candori ac simplicitati, nigrum profunditati, βαθυφροσύνη & altissimæ prudentiæ assignarunt, unde illud poëtæ ἀμφιμέλαινας φρένες ad summam prudentiam designandam. Idcirco nigrum albo, atramentum chartis seu λευκάμασι applicari placuit, non solùm quia hoc pacto visui consulitur, qui nec nimis diffunditur, nec nimis contrahitur, sed intra justos terminos hoc temperamento coercetur, sed quia pulchrè quoque

que simplicitati cum prudentiâ convenit.

Atramentum non uno statim modo, sed pro chartarum naturâ temperarunt. Atramentorum varia recensentur apud veteres genera, scriptorium nempe seu librarium, tectorium seu Pictorum, ac denique sutorium seu coriarium, quod Græci Chalcanthum appellant. Tectorium olim quoque ad scripturam adhibuere: hodie Tectorio Pictoribus, librariis Typothetis relicto, solo atramento sutorio, seu potius Chalcantho utimur. Si quæris rationem atramenti librarii apud veteres conficiendi, præter magnum illud Anazarbæorum decus, præter Architectorum Coryphæum Vitruvium Pollionem, te docebit summus ille naturæ Interpres Hist. Lib. 30. c. 6. *Atramentum quoque, inquit, inter colores factuosus erit, quanquam est & e terra gemina originis, aut enim salsuginis modo emanat, aut terra ipsa sulphurei coloris ad hoc probatur. Inveniti sunt pictores qui e sepulchris carbones infectos effoderent: sed importuna hac omnia ac novitia. Fit enim & fuligine pluribus modis, resinâ vel pice exustis, propter quod officinas etiam adificaverunt fumum eum non emittentes. Laudatissimum eodem modo fit e tedis. Adulteratur fornacum balinearumque fuligine, quo ad volumina scribenda utuntur. Sunt qui & vini facem siccatam excoquant, affirmantque si ex bono vino fax fuerit, Indici speciem id atramentum præbere. Polygnotus & Mycon celeberrimi pictores Athenis e vinaceis fecere, tryginon appellant: Apelles commentus est ex ebore combusto*

busto facere, quod Elephantinum vocant, apportatur
 Et Indicum ex India inexplorata adhuc inventionis nobis.
 Fu etiam apud infectores ex flore nigro, qui adhere cit
 arcis cortinis. Fit Et è tedis ligno combusto, tritisque in
 mortario carbonibus. Mira in hoc sepiarum natura:
 sed ex his non fit. Omne autem atramentum sole perfici-
 tur, librarium gummi, tectorium glutino admisto.
 Hactenus Plinius, qui & atramentum nativum
 duplex, Melanteriam nempe nobis hic describit,
 & factitiorum præterea varia genera, quæ novis
 inventionibus locupletare nobis haud adeò deffici-
 le foret, nisi in solo atramento librario, sive ve-
 terum, sive hodierno hæerere decrevissemus. Ne-
 gat Plinius sepiarum ὀλὼν nos pro atramento
 scriptorio uti posse, sed & experienciâ, & vete-
 rum testimoniis refellitur.

Juvenem dissolutum & literarum studia fasti-
 dientem elegantissimâ hypotyposi nobis ob oculos
 proponens *Persius*, sepiæ ὀλὼν hunc usum præ-
 stitisse docet:

*Sæm liber Et bicolor positus membraa capillis,
 Inque manus charta, nodosaque venit arundo.
 Tunc queritur crassus calamo quod pendeat humor,
 Nigra quod infusa vaneſcat sepiæ lymphæ:
 Dilutas queritur geminet quod fistula guttas.*

Disertissimè *Cornutus* Grammaticus inter pau-
 cos doctissimus, Afros ex sepiâ non ex fuligine
 ut cæteros atramentum conficere ait. Elegans &
 vetustum ænigma, quod *Ausonio* quidam adscripse-
 re id quoque evincit:

Aut

*Aut adsit interpres tuus
 Enigmatum qui cognitor
 Fuit meorum, quum tibi
 Cadmi nigellas filias,
 Mellonis albam paginam,
 Notasque furvæ sepia
 Cnidó que nodos prodidit:
 Nunc adsit & certe modo
 Praesul creatus literis,
 Enucleabit protinus
 Quod militantes scribimus.*

Inter recentiores *Dalecampius* succenturiatus venit, qui Septentrionales populos nigro sepia, addito tantillo aluminis, atramentiloco nec incommodè scribere contendit: ac sane humor ille, præterquam quod niger est, glutinosus quoque satis est, ut chartis aptè allini possit. Cæterum quamdiu cannis seu arundinibus scriptitatum est, atramento ex fulgine confecto scriptores usi sunt, at ubi penna calamo successit, crassius fuit illud atramentum quam ut pennâ per chartam ductâ quicquam notare posset: quærendum ergo fuit aliud quod liquidum, & paulò uberius flueret. Atramento futorio id fieri posse viderunt. Sed dilutiores erant notæ, quàm ut commodè ac sine labore legi possent, additâ igitur gallâ quæ adstrictione suâ nigredinem illam diffluentem colligeret, imò & aliquid ad illam adderet, atramentum confecerunt, quo quidem pro ratione chartarum scribi potuit. Sed quum charta tenuior esset,

set, perfluebat; quum crassior quàm ut perflueret possit,

Tum fere dilutas geminabat fistula guttas.

Ideò spinæ Ægyptiæ lacrymam, quam nos gummi Arabicum hodie appellamus, infusionibus suis admiscuerunt, quod sanè inter omnia gummi præstantissimum est, ac huic rei accommodatissimum, ut pote quod semel dilutum iterum non cogatur, quod fere solent reliqua, ac ideò ad scripturam inepta sunt. Quanquam hodie verum gummi Arabicum quod minutum est & vermiculatum ad nos non deferant, sed massulas vel ex illo confectas, ne interpolatas, aut adulteratas dicam, vel quæ aliquam cum illo convenientiam habent, adeò ut illius usum supplere possint. Sed ut omnia usu, qui artium magister est, perpoliuntur, alumen additum, tum ut vividus color induceretur, tum ut faciliùs à corruptione atramentum conservaretur. Nec semper liquidum confecerunt, sed & in massam quandoque subegerunt quò faciliùs à peregrinantibus circumferretur, aquâ demum, ubi usus esset, diluendum

Imò quod mirum magis videri queat, speciebus istis separatis, non solum literis clandestinis ac fugientibus scribi potest, sed & fugitivæ quoque retrahuntur. Si solâ gallarum infusione scripseris, utique exsiccatae literæ non apparebunt, sed mox illas retrahes, si chartam chalcantho aquâ diluto perleveris, & viceversa, si chalcantho

H

albo

albo scripseris, chartam verò gallarum infusione madefeceris.

Ast ubi artium pulcherrima & nobilissima, Typographia nempe, orbem Christianum ditavit, typis vel argenteis, vel stanneis, vel plumbeis id genus atramenti hærere commodè non potuit. Atramentum itaque librarium veterum ex parte revocatum est, illi enim conficiendo fuliginem quidem adhibent, sed oleo nucum permistam, adeò ut illud & tenacissimum evadat, & chartis facillimè, notisque indelebilibus imprimitur, nec tamen diffluit: quum atramentum scriptorium nostrum & diffluet & penitus deleri possit. Si bene temperatum, quamquam deleatur, non deletur tamen, nec deleri potest; quì deleatur illud quod *videturis dat nomina chartis*, quo chartæ bene illitæ, ut pereant, ut deleantur, nunquam delentur?

Delebuntur quidem notæ ex chartis, si forte deleantur: at non egregia animi sensa illis consignata ex hominum animis, ex hominum memoriâ, unquam delebuntur. Delebuntur quidem putida commenta & pædagogicæ, imò plusquam pædagogicæ confidentiæ abortivi foetus, at non defæcati atramenti defæcata monumenta: atramentum quo illa consignata fuerè tenacius est, quàm ut ullâ arte elui queat *σὺ μὲλαν πάντα ἰχὺς καὶ λαν* ⑥. sed *ὄνευ μὲλαν* ⑥ *ὅθεν ἰχὺς καὶ λαμ* ⑥, absque atramento nihil aut parum juvat penna. Non hîc Jurisconsultos, non Medicos, quan-

quanquam & id possim, in partes voco. In pen-
nâ, vocavit antecessor meus, at ego hîc nec vo-
co, nec vocare opus habeo; quicquid enim pen-
næ ille suæ adscripsit, atramento meo longè po-
tiori jure convenire quis neget? Vivit illa & vi-
xit. Vivet atramentum meum. Vivet, etsi me-
lius temperari potuerit, & ab aliis sæpe tempera-
tum fuerit

*Non, si priores Maonius tenet
Sedēs Homerus, Pindarica latent,
Cæque, & Alcai minaces,
Stesichorique graves Camæna.
Nec, si quid olim lussit Anacreon,
Delevit ætas.*

Si quis, non dicam scævâ, sed atrâ manu hæc
tractaverit, titionum quidem & elogiorum carbo-
nibus, quanquam ipse quovis carbone nigrior,
pro merito non excipietur, attamen notam illam
& labem non effugiet quam atramentum imperit
manu tractatum remittit. Si absolvatur, ut bene
cum illo agatur, non nisi atramento tutorio ab-
solvetur. Si quis vero candidæ mentis opus, can-
didâ mente, ut par est, exceperit, illum inter bonos
αἱ ὁμογενεὶ πῦρ ἀπὲρ ἀλατρίαι νοῦν, ut sydera in
arcâ cœlesti effulgere optamus, vovemus, DIXI.

ORATIO X.

Laudes CHARTÆ.

PEnnam atramentum excepit, ac suo sibi jure excepit: Atramento succenturiata nunc venit charta. Chartam itaque non perdemus, si chartæ dicendæ chartarum aliquid impendamus, nec si quid minùs aptè chartæ illeverimus, eo magis charta malè disperdita dici debebit. Chartis ergo chartam promamus, non doctis illis quidem & laboriosis, sed chartis tamen: quis enim à nobis doctrinam & laborem requirat? ætatula nostra istuc non permittit, ludere permittit, ludemus ergo, & lusum nostrum quâ estis animi æquirate boni consuletis.

Chartæ originem si quis requirat, idem & literarum originem requirat, ac cum literarum origine, rerum omnium simul primordia. Ab ipso rerum creatore Deo sermonem accepit homo, ac cum sermone rationem, judicium, ἀγχινοίαν, mentis agitationem & solertiam, quæ non cogitatione solùm, sed & variis actionibus vim suam quotidie proderet, ignea quippe ac enthea vis illa mentis non poterat se non exerere. Quum corpus in lumine umbram facere videret, rerum adumbratio protinus illi in mentem fuit, atque hinc imagines animo conceptæ, dein expressæ, propositæ, prolatae, picturâ oculi teneri cœperunt, atque illi suus fuit honos.

Quum animi sensa æquè cum absentibus ac
cum

cum præsentibus communicare necessum plerumque judicaret, excogitandæ fuerunt, imagines quæ absentia præsentia facerent. Pronuntiationis variæ soni ultra viginti solerter animadversî, singulis suæ figuræ assignatæ, ex quarum multiplici combinatione vocum omnium imagines repræsentatæ. At figuræ illæ nonnisi in subjectâ materiâ exprimi potuerunt: quærenda fuit illa, quæsitâ est: quæsitâ ac inventa. Hinc columnæ illæ duæ altera lapidea, altera latericia quibus prisci ævi homines ante κατὰ κλυσµὸν τὰ δρημέ-
να ἐρέγεσσαν, artes à se inventas inscripserunt. Latericiam aquarum, vi perisse refert *Josephus* Orig. Iud. l. 1. lapidem verò suo adhuc tempore in Syria superstitem fuisse. Sic Ægyptiî qui se hominum primos perhibebant, hieroglyphica sua seu literas sacras Pyrrhopœcilo, marmori nempe durissimo, insculpere solitos fuisse author est *Plinius*. Hist. Nat. Lib. XXXVI. c. 8. *Herodotus* quoque in Uraniâ tradit Themistoclem, tempore Xerxis, literas bene longas in lapides incidisse, quas postero die Iones ad Artemisium venientes legerint. Æs quoque, ferrum, plumbum & alia id genus ad hunc usum formaverunt.

Verùm quum incommoda hæc humano generi evenirent aliud quippiam excogitandum & incommoditate illa sublevandi fuerunt homines. In illorum ergo locum succedere tabellæ lignæ, vel nudæ, vel cera obliæ, codices eborci, arborum libri

feu cortices, Palmarum ac Malvarum folia, Elephantorum omenta quę librorum elephantinorum nomine veniunt, membranę, libri lintei & carbasini, draconum & aliorum id genus animantium intestina, Hædorum, Caprarum, Ovi-um, Vitulorum imò & Asinorum pelles, ut hodie in palimpsestis nostris videre est. Sed ferro, ære, plumbeis voluminibus, tabellis ligneis publica monumenta conficiebantur, privata cæteris quas recensuimus rebus. Quum publica monumenta dicimus, intelligimus ea in quibus historię, libri sacri, annales, leges, senatusconsulta, edicta exarari solebant, ut apud Athenienses Solonis leges in axes ligneos, apud Romanos duodecim tabularum in æs incisę fuerunt & fasti Romanorum marmori incisi, *Alexandri Farnesii* beneficio Römę adhuc hodie visuntur, illi ipsi forte de quibus Suetonius libello de claris Grammaticis. Id sane Hesiodi ἔργων καὶ ἡμερῶν dignitati peculiariter tributum, ut in plumbeis laminis descripta in Bœotia asservarentur, ut contra referunt Constanti-nopoli, regnante Basilisco, incendio nobilem bibli-othecam conflagraisse, in qua centum viginti millia librorum reposita fuerant, inter quos fuisse perhibetur draconis intestinum longitudine pedum centum ac viginti habens inscripta literis aureis *Homeri* poemata Iliadem & Odysseam, cum historia rerum ab heroibus gestarum.

Quum hoc incommodo laborarent folia, ut pauca admodum continerent, ac faciliè turbari, dis-

dispergi ac disperdi possent, ut Virgilianus *Æneas* *Æneid.* VI. satis innuit

— *Folius tantum ne carmina manda,*

Ne turbata volent rapidis ludibria ventis :

Folia illa cœperunt siccare primò, dein texere ac conglutinare, quod in foliis malvaceis præsertim factitatum, quæ palmarum foliis ad scribendum deteriora erant. Vix enim tolerandis calamorum mucronibus erant, nisi prius glutine curarentur. Id utique genus chartæ antiquissimum fuit. Hinc *Cinna* antiquus Poëta mittebat sodali suo *Aratea Phenomena* in malvarum foliis descripta, non quod liber illerarus esset, qui eo tempore vulgatissimus erat, sed quia rara charta in quo scriptus. Tabellis quoque, vel eboreis, vel citreis, vel buxeis pro facultatum modulo uti fuere. Lautiores eboreis vel citreis, tenuiores buxeis utebantur: has cerâ inducebant, unde frequenter apud Veteres per ceras, ipsas tabulas ceratas intelligere necessum est, in quibus ut & in corticibus seu libris arborum literæ stylo aut scalpro radebantur vel cavabantur, quod & in ferro, ære vel marmore fieri solebat, non eminentibus & expressis ductuum figuris, sed depressis ac veluti infossis, quanquam & hic interdum area deprimeretur, literæ protuberarent, quod cælaturæ genus anaglypha veteres appellavere. Utebantur quoque tabellis ligneis gypso vel cerussâ dealbatis, in quibus literæ ex encausto vel atramento scribebantur. Græci λευκάματα, σι-

δας λελευκωμένας, ἢ γύψω διηλειμμένας appellabant. *Album* hujusmodi tabula Latinis dicebatur, unde *album* prætoris, *album* citharedorum, *album* judicum. Inde, adscribi albo *judicum* & eradi albo *judicum*.

Uerùm hæc omnia in desuetudinem paulatim abierunt & membranis, ac chartis locum fecerunt. Elephantorum enim omenta tanta copia haberi non poterant, ut scriptoribus omnibus abundè suppeterent, libri lintei magnis difficultatibus ac incommodis obnoxii erant.

Utræ vero antiquiores fuerint membranæ, an chartæ adhuc sub judice lis est. Chartam Alexandri Magni victoriâ, conditâ in Ægypto Alexandria, repertam ex Varrone refert Plinius Lib. 13. sed huic narrationi idem contingit, quod Achæorum muro apud *Homerum* de quo *Geographus* lib. 1. ὁ πλάσις αὐτὴν ἠφάνισεν. Idem enim paulo post ait *Cassium Heminnam* vetustissimum Annalium authorem prodidisse Cn. Terentium scribam agrum suum in Janiculo repastinantem offendisse arcam in qua Numa qui Romæ regnavit annos præter propter trecentos ante Alexandrum, situs fuisset. In eadem libros Numæ repertos & hos fuisse è charta. Sibylla quoque tres libros chartaceos ad Tarquinium attulit. Præterea Mutianus ter Consul prodidit se legisse quum præsideret Lyciæ, Sarpedonis à Troja scriptam in quodam Templo epistolæ chartam.

Chartæ san e antiquitatem prodit ipsius Etymon.

Chr-

Chirtas enim antiquâ Ægyptiorum dialecto *chartam* seu *byblum* significat, quod & hodie Arabibus retinetur, quibus *chartas* dicitur, quæ fit ex Burdi. i. papyro, sive junco Ægyptio. *Chirtas* quoque illis est vestis Ægyptiaca, ex byblo nimirum contexta, quò & nomine omnem cujusque rei superficiem designant. Nam quod *Nicolaus Perottus*, Episcopus Sipontinus, *Chartam* à *Char* urbe Tyra, à cujus nomine Dido urbem quam condidit Chartaginem postea appellavit, deducit, nugæ sunt nugerrimæ, etymon illud non est eteonymon. Quod etiam quidam Chartarum nomen ex eo natum volunt, quòd in frontibus Epistolarum apponerent *χαίρειν*, adeò ut Epistolari *βιβλῶν* nomen τῇ *χάρτι* primò inditum fuerit; unde chartam epistolarem *Martialis* vocat *chartam saluatricem*, veriverbium quidem est ingeniosum ac eruditum, sed verbum tantum, non autem verum, siquidem à vero procul nimis abludit. Ægyptiacæ ac proinde antiquissimæ vox est originis.

Pergamenas sanè recentiores esse constat, de membranis verò in genere non liquet. In Psalmis pennæ quidem, seu calami fit mentio & ejus calami quo notarum præpetum minister uteretur: Apud Jeremiam, atramenti, voluminis, imò & scalpelli. Atramentum utique, calamus, volumen, imò & scalpellum nonnisi membranæ vel chartæ propriè competunt. Ut ut sit nobile profecto fuit, imò nobilissimum chartæ inventum ac mul-

multis nominibus membranâ & commodius & utilius

Texebatur autem charta ex *Papyro*: Papyrus autem seu Papyrus planta fuit Nilotica ac folis Ægyptiis familiaris, è juncorum genere, cujus ea erat natura ut inter meditullium seu partem lignosam & extremum, externumque corticem variæ intercederent philyræ, quæ acu ab invicem dividebantur, uti hodie in cæparum tunicis ac involucris fieri posse videmus. Quò magis aberant philyræ à cortice eo tenuiores erant, & ad chartam conficiendam aptiores: quo magis ad corticem accedebant, eo crassiores ac proinde ineptiores. Ex tenuissimis philyris optima & tenuissima charta texebatur, ex minùs tenuibus, minùs bona.

Modus autem illius conficiendæ hic fuit. Philyræ primum tam longæ quàm longum papyrus unde erant exsectæ poterant esse, resectis utrimque præsegminibus, in tabula vel Nili aqua vel glutino madente extendebantur & statuebantur, & hæc prima scheda supinæ tabulæ adlita, vicem statuminis vel statinis in tela extensi obtinebat. Super istas philyras directas in tabula & extensas aliæ deinde transversæ collocabantur & adlinebantur in modum cratis, vel telæ ubi subtemen stamini transversum inseritur per radios textorios, hinc & texti charta dicebatur quod in morem planè telarum texeretur, & stamen suum, suumque subtemen haud minùs quàm tela habebat.

beret, nisi quòd in chartis subtemen imponebatur stamini, & glutini ope ad stamen connectebatur, in tela autem subtemen stamini inseritur & per medium decurrit. Postquam autem utraque scheda supina scilicet, & transversa ad eum modum contexta, subteménque stamini connexum erat & Nili turbido injecto liquore conglutinatum, prælo premebatur. Exemptæ deinde prælo plagulæ, crate integrâ manente, (utraque enim scheda plagulam conficiebat) sole siccabantur, atque inter se jungebantur, hoc est in scapum digerebantur. Plagulæ enim seu *πλάγες* erant, quæ folia hodie vocamus, ut scapus quem manum papyri, Racanæ seu fascies pluribus constabant scapis. Plagulæ olim non plures vicenis, hodie vicinis quinis in scapo non ponuntur. Sequiori ævo de nâ tantum poni solitæ, hinc chartæ decades. *Scapus* seu *σκήπτρον* baculum propriè & fustem seu ramum significat, unde chartæ plures in unum volumen complicatæ & convolutæ, *Scapi* nomine apud Latinos venerunt, quod baculi crassi ac rotundi similitudinem præ se ferrent, unde fax Satyrici joco de Anticationibus. Ideo *σκάπτρον*, *καὶ ῥαμνόν*, *κόνιζα* Synonymæ sunt voces quibus quum propriè ramus vel baculus designetur, volumen etiam chartarum intelligitur, ut & *χάρτης* non pro plagula tantum chartacea, sed etiam pro tomo & volumine seu scapo usurpatur. A schedis vero illis papyri quarum altera staminis, altera subteminis vicemungebatur, *Scheda* vocitata

tatæ fuerunt illæ quibus extemporalia scripta & nondum emandata adlinebantur, & in averſa parte hoc eſt in tergo ſcribi & exarari ſolebant, hinc Opistoſographorum nomen. In Opistoſographis enim & adverſariis rationes & diurna ſua perſcribebant quibus utramque chartæ paginam occupabant adverſam & averſam: ab adverſâ dicta adverſaria, ab averſâ Opistoſographa. Studioſi quoque & literati homines primas ſuas curas in ejuſmodi ſchedis opistoſographis conſcribere ſolebant, quas poſtea emendatas in mundiorem chartam, & quæ ab una tantum, adverſâ nempe parte ſcribebantur, tranſferendum curabant, quod obtinuit in chartis illis ex quibus librorum volumina compaginabantur. Schedæ poſtea quoque dictæ ſingulares plagulæ ex ſcapo chartarum revulſæ, quibus committebant quicquid ſubitâ & tumultuariâ ſcriptione commentati eſſent, quod emendatum poſtea in mundiorem chartam regerebatur.

Libri membranacei, qui maſſæ nomine apud Latinos & *σωματίς* apud Græcos ideò veniunt, ex multiplicibus tabellis & foliis ex utraque parte ſcriptis conſtruebantur & per quaterniones compingebantur, haud ſecus ac noſtri libri hodie ſolent, qui ex multis conſtant foliis, aliis ſuper alia ſtructis ac inter ſe compactis, ut & pugillares accodices eborei ex pluribus tabellis conſtabant, quæ Græci *πυξία* appellant, unde Latinis, duplices, triplices, quincuplices dictæ,
Græcis

Græcis διπλῦχα, τρίπτυχα, πολὺπλῦχα & primum libri folium τὸ πρῶτον πλῦχιον appellatur, ut Martiali, prima tabella.

Quam brevis immensum cepit membrana Mæronem.

Ipsius vultus prima tabella gerit.

Longè aliter se res cum chartis habebat quæ in rotulum volvebantur & quarum facies tantùm interior, non etiam exterior scriptis opplebatur, plagulis ad plagulas agglutinatis, & in longam paginarum seriem extensis. Exterior pars & averfa nihil scripti continebat, sed interiorem tantùm complicando & convolvendo operiebat. Prima plagula *protocollon* appellabatur, summa seu extrema *eschatocollon* & *eschatocollion*, de quibus egregia multa apud Veteres observare est, sed temporis iniqui angustis excludimur.

In voluminibus autem illis evolvendis, partem ineolutam mento subiciebant, primorem vero partem subinde explicantes ambabus tenebant manibus, simulque legebant, eam interim quæ nondum erat explicita, sub mento convolutam tenentes. Hinc de charta virgine & quæ adhuc intacta erat, dicebant eam mento tritam non esse, horridior quippe fiebat manibus & mento trita, excitatis inarum filamentis & fibris.

Chartarum varia fuere genera, *Augusta* quæ & *Hieratica prima*, *Livia* quæ & *Hieratica secunda*, *Hieratica tertia*, *Amphitheatica*, *Saitica*, *Taniorica*, *Emporetica*, ac denique, *Claudia* & *Fanniana*.

Augu-

Augusta tota ex primis philyris contexta erat, Livia tota ex secundis, Hieratica ex tertiis, Amphitheatrica ex quartis & ita deinceps ordine, Saitica, Tæniotica, & Emporetica quæ ex ultimis philyris & cortici proximis conflabatur, ideoque ad scribendum minime habilis, involvendis mercibus serviebat. At Claudia a Claudio inventa & denominata non tota ex primis ut Augusta, nec tota ex secundis ut Livia, texebatur: sed subtemen habebat ex secundis, stamen vero ex primis. Fanniana à concinnatore seu interpolatore Fannio nomen traxit qui chartam Romæ glutino interpolabat.

Huic veterum chartæ successit nostra ex lineis concerptis, contusis, contritis, ac putrefactione in pultis, cui glutini aliquid admiscetur, modum redactis, ac in formas conjectis, unde exeunt singulæ plagulæ quæ ut papyraceæ olim, sic quoque hodie siccantur, antequam usui esse possint, nisi quod non ut papyraceæ sole, sed in umbra in linea, aut transenna suspensæ siccantur, non autem aliæ aliis superstratæ, ne humor superstratarum in subjectas cadat, atque ita putrescant. Ac ut in illius prima plagulâ peculiarem notam præferebat, quo Comite largitionum, sub quo erant *chartarie*, quo tempore & à quo præparata illa fuisset charta, ita hîc singulæ plagulæ unam eandemque notam præferunt ex qua sciri potest quis eas confecerit ac cujus sint notæ, probæ an rejecticiæ. In illis protocollon, ut jam perscriptum,

ad

ad cætera inutile erat , in istis quum nota vix appareat & ejusdem cum charta coloris sit , & cum ipsa ita formata , ut tenuior tantum ea parte sit charta visumque transmittat , character ille nec scribenti officere potest , nec legentem impedire.

Chartæ hujus nostræ ætatem si requiras, frustra requiras. Sanè sæculis aliquot typographiam præcessit , & constat illâ tempestate quâ *Eustathius* Archiepiscopus Thessalonicensis florebat, chartarum è papyro texendarum abolitum pridem fuisse modum. Addam & illud hodie etiamnum hîc apud nos exstare Homeri Manuscriptum in Charta nostrate, quod octingentorum annorum antiquitatem excedat. Sed exactum chartæ istius conficiendæ modum, ne in commoda vestra peccemus, nunc omittimus.

Chartæ commoda ac utilitates si percurramus, actum agemus. Nihil enim eximii in te penna habuit, nihil atramentum , quod totum suo sibi jure charta non vindicaverit. Ne tamen laborem subterfugisse videamur & nos quoque in partes descendemus

Et chartam laudare juvabit.

Chartam , inquam , quæ Latinis quidem auribus sexus sequioris judicata est , sed à Græcis exactis ac peritis rerum æstimatoribus inter mares relata ὁ χάρις, hæc charta ut ὁ γαυροπίπης hæc γαυροπίπης ὁ μαργαρίτης hæc margarita , ὁ Φεινόλης hæc pennula & alia ὅσπερ Φαρμῖός τε κόνις τε. Absque enim illa foret quid penna? quid atramentum?

tum? leges, senatusconsulta, rescripta, sapientum responsa, jura divina ac humana, historiæ, libri prophani, sacri omne genus ubinam locorum hodie comparerent? Scitè admodum L. 13. c. 11. *Plinius, Charta usu maxime humanitas vite constat & memoria. Casiodorus vero l. 2. Charta, inquit, humanorum actuum servant fidele testimonium: hætergo niveo, ut alius ait, aperiunt amplissimum eloquentibus campum, Theologis, Jurisconsultis, Medicis, omnibus denique illis qui melioribus literis tincti diurnis nocturnisque impalescere chartis vitâ satiùs ducunt; qui tam multa, tamque sæpe scribunt ut exsiccando atramento, quo scriptioni mora nulla fiat, chartâ sed chartâ bibulâ opus habent, qui ad lucernam vel candelam elucubrantes, si sibi aliquid in vestes inciderit, chartam bibulam illico poscere necessum habent; chartam illam bibulam quam interdum medicorum filii pedum vel capitis humiditati levandæ adhibent; chartam illam quam frigidâ vel etiam salivâ, maceratam vibicibus imponunt, livorî vel sedando vel tollendo; chartam illam quam liquorum defæcationibus ac percolationibus, quas *filtrationes* hodie barbari appellant, adhibere solent; chartam illam ex qua in cineres redacta conficiunt, oleum causticum quo, ulcera & aliud quo palpebræ & oculi affecti inunguntur.*

Quid si ex Apollinis in Martis castra transeamus, annon chartam salivâ maceratam & dentibus

bus compressam earumdem cum globuli plumbei sclopo, explosi viribus, virium esse mirabimur? Quid chartam stipatam ac pulvere pyrio fartam, quæ vi ac impetu suo, ubi ignem semel concepit, nubium summa incredibili celeritate, nec sine stupendo ac horrendo fragore penetrat? An monomachia, vel singulari certamine qui depugnant, scapum unum aut alterum chartæ stipatum, acûque compunctum, non gladiatorum solum, sed & sæpe scloporum impetum inhibere ignorant?

Sed an limitibus istis coërceri se patitur charta? Minimè gentium, suum etiam illa inter mechanicas artes, ut & papyrus olim, usum obtinet. Papyrus unde charta veterum, vinculorum usum præbebat, Cannabis unde charta nostra annon idem præstat? Papyrus tam Ægyptiaca, quam communis & indigena quæ scirpus erat, ad ellychnia usui erat, & ex utraque candelæ fiebant sæpius tamen ex ista quam ex illa, annon & eandem operam præstat nobis necessitate ita postulante, non solum cannabis, sed & ipsa charta. Charta & glutinum quo roboratur charta, inter edulia quoque, ex illius præscripto cujus vis est insuperabilis & cui nulla ponitur lex merito reposueris, ut & papyrus olim cum glutino edule fuit apud Ægyptios, unde Firmus apud *Vopiscum* gloriatur se tantum habere de chartis ut inde exercitum alere posset, hoc est, se tantum chartarum habere, ut earum papyro priusquam chartæ

ex eo fierent, & glutino quod in eas conficiendas impendebatur, exercitum alere posset. Ex quo æstimandum relinquitur quantum chartarum habuerit.

Ut glutino tamen & chartæ gulæ irritamenta anteponanant lurcones, æstivi caloris vitandi gratia pileos chartaceos illi non repudiaverint, nec repudiavere majores nostri. Thecæ quibus pennæ scriptoriæ, quibus cultelli reponuntur, quibus milites pulveris pyrii modulos reponunt ac metiuntur nonne chartâ sæpiuscule constant? Fenestrarum clathris obturandis, nonne chartam loco vitri frequenter adhibemus? Imò charta & vitro & cornu litem movet in laternarum structura, adeò ut non amplius hodie cum Plauti Mercurio in Amphitruone dicendum sit, *quo ambulas tu qui Vulcanum in cornu conclusum geris?* Sed potius, qui Vulcanum in charta conclusum geris.

Vidimus & quod paucis fortasse fidem faciet, integram Metamorphosim Ovidianam solâ charta ex arte concisâ tam scite expressam & affabre effictam, ut vel ipsos Ovidii verlus legere, vel scitam aliquam picturam videre tibi videreris. Quid si chartam in illius rerum Dominæ, Pecuniæ nempe locum, etiam successisse & illo veluti coagulo commercia omnia contineri dicamus? Sanè præterquam quod cautionibus, chirographis, apochis, securitatibus, diplomatibus ac hujusmodi sexcentis aliis id satis superque liquet, refert ex abundanti *Haisonus* apud Cathainos Ta-

taros nummos de charta in formam quadratam secta, cui regale signum impressum, fieri solere. Chartæ igitur ut & pecuniæ omnia obedire, par est ac consentaneum.

Alia afferrem nisi hæc pondere suo cætera omnia deprimerent; non enim hîc chartam illam crassiusculam memorabimus, quam librorum tegminibus compactores impendunt, multò minus chartas illas quibus aleones tempus meliùs alibi collocandum miserè terunt, usum enim non abusum chartarum tangimus, non cordulas madida papyro regi, thus piper, & alia id genus chartâ amiciri dicemus. Charta enim virgine id fieri non fuerat, sed chartis quas vocant ineptis, Volusi annalibus, carminibus scombros metuentibus, absit ut chartæ tribuamus, quæ conscribilitium vitio meritò debentur. Nihil cum illis commune habet charta docta, ingeniosa, laboriosa, acuta, dentata, Illa neminem inornatum sileri, illa nullius labores perire patitur, ut ipsa æterna non sit, æternam tamen iis quibus vult famam, æternam quibus non, ignominiam conciliat. Illorum nomina non æneis tantùm, non plumbeis chartis, sed aureis insculpuntur: istorum vero quasi in cinere, quasi in vento, quasi in liquida aqua conscripta æternum pereunt: sed næ ego facetus sum, qui puer puerilem lulum affectans altiora quàm par est sapere volo. Voti mei summam abunde consequutum me arbitror, si chartam meam & favor vester benignè excep-

rit, & posteris in posterum nullâ lentigine, nullâ maculâ infectam, nullâ infertâ inâ, nullâ liturâ literas deformatam charta, sed charta doctis digitis notata

charta, inquam, loquatur anus. DIXI.

Hieronymus.

Ep. ad Nitiâ p. 218.

Rudes illi Italia homines, quos & Cascos Ennius appellat qui sibi, ut in Rhetoricis Cicero ait, ritu ferino victum querebant, ante charta & membranarum usum, aut in dedolatis è ligno codicillis aut in corticibus arborum mutua Epistolarum alloquia mussitabant. Unde & portitores earum tabellarios & Scriptores à libris arborum Librarios appellavere.

ORATIO XI.

De PERSEVERANTIA.

INter varias artes quibus ad eruditionis culmen pervenitur, obsequium, modestia, docilitas, attentio, diligentia non postremum locum obtinent. Verùm omnia in vanum recidere necesse est, nisi adfuerit perseverantia. Hæc quippe illa est ars qua tanquam coagulo reliquæ continentur & absque qua foret cæterarum omnium nobis fructus periret. Citra perseverantiam nihil ars, nihil studium, nihil profectus ipse profuerit, ut magni illius Fabii verba usurpem, *citra perseverantiam, nulla erit obsequii merces, nulla beneficii gratia,*

gratia, nulla fortitudinis laus. Quare de illa, bona vestra cum venia, Auditores, verba facere animus est, dummodo patientem dicenti aurem accommodetis, quod eo patientiùs facturos vos arbitror, quo minùs patientiâ vestrâ abuti decrevi. Nolo enim longo vos sermone morari, antiquiora sunt mihi commoda publica, quàm ut tædio meo in illa peccare velim. Contraham ergo & compendii faciam quicquid illud est.

Priusquam aliquid gravis ac ferri, aliquid momentosi incipiamus, operæ pretium nos facturos sat scio si diu ac seriò consultaverimus an utile, an honestum, an facile factu sit; an nihil alacritatem illam, illam animi promptitudinem quâ id aggredimur remorari possit, adeò ut temerarium inceptum comes pœnitentia subsequatur. Si nulla id genus difficultas sese nobis obtulerit, tunc demum, ut Chilon præcipit, manum operi admove, nec ante desistere debemus quàm optatum exitum consequuti fuerimus. Id in omnibus hominum negotiis ut locum habet, ita multò magis in utraque militia & castrensi & togata.

Sed ut ordine procedat Oratio nostra, primùm ostendemus quatinus vera Perseverantia sita sit, & quantum levitatē antecellat: deinde nullam difficultatem Perseverantiæ cursum sufflaminare debere, hujus enim rei ignoratio causa est plerisque levitatis, quâ sibi maxima creant mala.

Perseverantiam a perseverando (quod Græci

ci per διαμένειν, ἐμμένειν & ὑπομένειν efferunt, unde διαμονή sive ὑπομονή dictam volunt, quasi in vero perstare, nec ullis unquam machinis à vero dimoveri soleat vera perseverantia, gratiâ, illecebris, diuturnâ morâ, in summa difficultatibus omnibus, ac impedimentis quibuslibet severè posthabitis, longum valere jussis. *Est enim*, inquit Varro, *perseverantia, quod in quo oporteat manere, si in eo quis perstet*, vel ut scite admodum expressit M. Tullius, *in ratione bene institutâ stabilis & perpetua permansio*. In bono quippe, virum bonum permanere, ut contra à malo absistere oportet.

At mala sunt vicina bonis, errore sub isto

Pro vitio virtus crimina saepe tulit.

Mala sub specie boni nobis quotidie illudunt, illa amplectimur, in illis pertendimus. Pertendimus sanè, sed non perseveramus. Perseverantia enim à ratione bene institutâ sese nunquam spernit. Ratio bene instituta verum sibi semper bonum proponit, non speciem boni duntaxat: species fluxa & caduca est, interire ac reparari promiscua, nullibi stabilibus nixa fundamentis, sed incertissimo flatu fortunæ huc illuc acta, eos quibus blandita est, quosque propensiore favore delinivit, improvise decursu destitutos profundo malorum miserabiliter immergit. At bonum, æternum ac immortale est, nullis manibus labe factatur, nullis casibus obnoxium est; manet, mansurumque est in animis hominum, in æternitate temporum, fama rerum, & ut manentibus

bus præsto esse solet, ita fugientes nunquam deserit. Qui speciem boni pro bono inconsultò sectantur, cum Ixione nubem pro Junone amplexantur. Inglorios & ignobiles oblivio tandem obruet. Qui vero in bono semel electo constanter permanent, non solum posteritati narrati & traditi superstites erunt, sed vitæ etiam illius beatæ in cœlis æternum exigendæ participes.

Quis hîc itaque sibi perseverandum non duxerit? si ædes nobis contigerint parum salubres ac commodæ, quantumvis splendidæ ac speciosæ de migratione statim cogitamus. Contra si salubres, si commodas nacti fuerimus, ibi sedem figimus, ibi cum Petro dicimus καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. Si de migratione mentio injiciatur, importunum illud & ingratum nobis accidit, vix, ac ne vix quidem, id aures nostræ accipiunt, ægerimè inde divellimur, stabilem & perpetuam nobis illam optamus mansionem. A bene institutâ ratione recedere religioni ducimus. Recte deliberata abjicere non solum turpe, sed etiam parum sibi constantis animi nobis semper esse videtur. Nec sane perseverantia absque constantia esse potest: imò constantiam perseverantiæ matrem merito dixeris. Nullus enim in opere suscepto perseverabit, qui in proposito constans non fuerit. At.

*Iustum & tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium
Non vultus instantis tyranni,*

Mente

*Mente quatit solidâ, neque Auster
 Dux inquieti turbidus Adriæ,
 Nec fulminantis magna Iovis manus.
 Si fractus illabatur orbis
 Impavidum ferient ruinae.*

Constantiam hic requirimus non pertinaciam, constantem non pertinacem. Non enim qui propositi tenax est, continuò constans censendus est. Sunt enim quorum animo, ubi semel sedit pervicax opinio, de virâ potius quàm de sententiâ decedant, propositi quidem tenaces, imò tenacissimi, sed illius non recti verùm stolidi, & ad rationis bene institutæ normam parum amussitati, cupiditate, superbiâ, arrogantia, vano inanis persuasionis tumore usum mentis & rationis in illis vincente. Quemadmodum argutis & veteranosis lutea quæ non sunt, æquè ut lutea videntur; sic illis alba quæ sunt, propter atrum quem traxerunt lolliginis succum, nigra apparent, quippe qui cæteros omnes præ se contemnunt, homines *idioty wômoves* sui juris & sententiæ, qui nihil albâ signant lineâ, nihil rectum putant, nisi quod ipsi faciunt; quos quò contumaciùs rectè suadentium consilia repudiant, eò magis aspernamur ac rejicimus.

Nec minùs desultoriam illorum levitatem & inconstantiam averſamur, qui in proposito quamvis honesto, qui in officiis quantumlibet rectè susceptis nunquam perseverant, sed contra omni pietatis & virtutis, omni honesti ratione posthabita,

bità, sententiam subinde mutant, nec tantum mutant, sed redeunt & in ea quæ deseruerunt ac damnaverunt revolvuntur, perpetuò vacillantes, perpetuò æstuantes, velut

Minuta magno.

Deprensa navis in mari vesaniente vento,

Quovis Proteo, quovis Vertumno mutabiliores. Utrisque nihil stultius, nihil magis improvidum, nihil inconsideratius, imo nihil dementius. Illi enim homines se esse, quod extremæ stultitiæ argumentum esse nemo non agnoscit, oblii, quid officii sui sit, quid naturæ, dediscunt: isti vero, ut ait Polybius, dum res è longinquo & negligentius, quàm par est intuentur, etiam ea quæ fieri nequeunt concupiscunt, propter magnitudinem spei quæ ostentatur, cupiditate illis glaucomam ob oculos objiciente. Verum ubi ad rem propius est ventum, difficultatibus atque impedimentis quæ occurrunt deterriti temerè rursus inceptis abstant, & mutatione voluntatis indicant animum natate alicubi, atque aliubi apparere, prout fert ventus. In quo stultitiam non solum produunt, sed & malam mentem dum inter simulationem virtutum, amorémque vitiorum assidue jactantur & fluctuant.

Utrosque quantum potest procul habebit vir sapiens. Nam ut pertinacia illa, ut levitas illa stultitiæ indicium sunt indubitatum: ita perseverantia sapientiæ. Quid enim est sapientia? semper idem velle, atque idem nolle: virtuti, tanquam statua

basi

basi firmiter insistere, de vigore animi nunquam remittere, calcatisque turbinibus fortuitis adversus omnem difficultatem uniformi durare proposito. Hic enim sese sapientia, hic prudentia, hic patientia, hic tolerantia, hic sese magnanimitas, fortitudo, & virtus exerit. Sapientia ac prudentia omnia cogitant ac prævident & animum adversus ea quæ possunt evenire firmant; patientia æqualiter sese gerendo sævientem fortunam in adiutorium sui pudore victam convertit; tolerantia difficultates omnes ferendo leviores efficit; magnanimitas stat recta sub quolibet pondere, neutri se fortunæ submittit, nulla illam res minorem facit, nihil illi eorum quæ ferenda sunt displicet; fortitudo ac virtus victoriam tandem reportant, nihil enim intentatum relinquunt, nihil tam altè natura constituit quo non enitantur. Inconstantia, levitas, temeritas, animi incerti & fluctuantis vacillatio, otium, mollicies, delitiæ nimix, ignavia, laborum fuga, velut Sirenes primo quidem aspectu invitant, sed invitant ut in præcipitium impellant, escam ostentant sed hamatam, blandiuntur sed ut perdant.

Fortuna fortes metuit, ignavos premit. Unde abest labor, inde quoque laus abest, hanc enim labore non mollitie & ignaviâ, hanc constantiâ & perseverantiâ, non levitate & inconstantia. Deus hominibus vendit. Non ego gubernatoris virtutem laudaverim, etiamsi portum feliciter subeat, qui ventos habet secundos, qui
pla-

placido mari vehitur, sed ille mihi clarus, ille Deo proximus habetur, qui quamvis stridant funes, curvetur arbor, gubernacula gemant, cælum intonet, venti mugiant & renitantur, imperterritus susceptum semel cursum retinet, vectoresque salvos & incolumes in terram exponit.

Sed magni, inquires, sed Herculei hic sustinendi sunt labores, longa tædia, longa fastidia devoranda. In literis præsertim antequam vel mediocrem scientiam studio nostro consequi possimus, non menses, non anni duntaxat aliquot impendendi, sed ætas hominis quanta, quanta est tota requiritur. Quis tam longas moras patienter & æquo animo ferat? quis tandem animum non despondeat? quis velificationem non mutet? An nescis perseverantiam, laborem & diuturnitatis oppositione illustriorem reddi, & magis ac inagis inclarescere? Tolle laborem, modum statue diuturnitati, periit tibi perseverantiæ laus, imò periit perseverantia.

An sine flagitio à se desiderari patietur studiosus, illam quæ in venatore, quæ in milite non sine laude conspicitur perseverantiam? Uenandi studium ac voluptas homines per nives ac pruinas in montes, sylvasque rapit: studiorum necessitatibus eam patientiam, eam perseverantiam non adhibebimus, quam vel lusus ac voluptas elicere solet? Insuescit miles non solum partâ victoriâ frui, sed si res etiam lentior sit, pati tædium

um, & quamvis seræ, spei exitum expectare, & si non sit æstate perfectum bellum, hyemem opperiri, nec sicut æstivas aves, statim autumnum tecta ac recessum circumspicere. Adeone effœminata, adeone mollis ac delicata erit studiosa juvenus, ut in toga non audeat quod miles in sago? quodnam mollitiæ, inertiaque suę patrocinium quæret? Miles finem nullum alium belli quàm victoriam novit, studiosus studiorum nullum alium finem, quàm veram ac solidam eruditionem nosse debet: ἡ μὲν ἡ ἐπὶ ταῖς, dicebat filio Lacoena; aut cum scientia revertere, aut illi immorere, inquit mater schola alumni suis.

Non impetu potiùs bella quàm perseverantia geruntur quæ in omni quidem genere militiæ, maxime tamen in militia scholastica necessaria est, Arx enim illa scientiæ quæ munitionibus suis, ac naturali situ inexpugnabilis videtur, perseverantiâ vincitur atque expugnatur. Quamobrem propter difficultates quæ primâ fronte apparent, *ὅτι ἀποστρέφειν ὁ δεινὸς τὸ χροσίμων*, *utili re nulla est abstinendum*, inquit magnus ille sapientiæ Politicæ magister Lycortæ filius, sed danda opera est ut assiduâ meditatione in habitum res vertat: quâ ratione pulchra omnia mortalibus sunt parabilia; sæpe enim ea quæ initio non difficilia tantùm esse verum omnino fieri non posse videbantur, mox ut accessit tempus & consuetudo facillima omnium evadunt,

*Expertus vacuum est Dædalus aëra
 Pennis non homini datis,
 Perrupit Acheronta Hercules labor,
 Nil mortalibus arduum est.*

Multi sæpe magno animo res aggrediuntur, & ardorem illum eo usque servant, donec magnum incrementum ab illis inchoata acceperint, sed πρὸς τῷ τέρματι καθάπερ οἱ κακοὶ τῷ σαιδιέων ἐγκαταλιπῶσι τὰς ἑαυτῶν προθέσεις, circa ipsam metam, sicut mali cursores in stadio solent cursum remittunt, quum tunc maximè esset intendendus, ut Diogenes olim monenti ut jam senex à laboribus desisteret. Pauci contra destinata ad exitum perducunt, siquid fortuna incœptis restiterit prudentiâ, patientiâ ac perseverantiâ suppletēs, sed hac in parte à studioso adversarius superari decet: μεγάλῳ ψυχῶν καὶ τὸ τῷ προθέσεως ἐπίμονον animus magnus & in proposito constantia in Musarum castris, si uspiam alibi, requiritur.

Exempla si quaerimus, innumera imitationi nostræ sese offerunt, è quibus pauca hæc delibabimus. Gorgias Leontinus, nobilis Sophista, quamvis centum & septem annos natus, ab opere & studio non cessavit unquam. Altero etiam & octogessimo anno decedens Plato sub capite Sophronis mimos habuisse fertur, sic ne extrema quidem ejus hora agitatione studii vacua fuit. Marc. Terent. Varro Romanorum omnium doctissimus, anno octogessimo, illum admonente ut sarcinas

cinas colligeret antequam proficisceretur à vita, libros de re Rustica conscribebat. Magnus ille Hipponensium doctor, ut ab externis ad nostra veniamus, quamvis tria Nestoris sæcula attigisset, semper tamen aliquid vel legebat, vel scribebat. Illud quippe præstantes illi viri persuasum habebant virum literatum studentem, haud lecus ac Vespasiani Imperatorem, stantem mori debere.

Nosne igitur, Commilitones, ad vos enim mea se nunc convertit oratio, animo frangemur, succumbemus, primo conatu frustrati spem omnem abjiciemus? Ne, ne Deus ille sinit, Contra potius niti nos oportet, animus ad omnium rerum patientiam obdurandus est. Nec difficultatis patrociniū segnitiae prætexendum est. Ut palma oneri non cedit, sed renititur & quo magis premitur, eo magis fornicatur ac se se erigit: Ita si fortitudinis, si perseverantiae laudem aliquam consequi velimus, quo majoribus difficultatibus urgemur, quo pluribus impedimentis retrahimur, quo diuturnior se se votis nostris opponit mora, eo majores induamus animos & fortiora adversis rebus pectora opponamus, non stadium tantum, sed & dolichon cum Demostene pugnare parati, memores hic, non de corporis, sed de animi cultu agi.

Ut corpus redimas ferrum patieris & ignes,

Arida nec sitiens ora levabis aqua.

Ut valeas animo quicquam tolerare negabis?

At pretium pars hac corpore majus habet

Sed

Sed tamen est artis tristissima janua nostra,

Sed labor est unustempora prima pati

Iuga prima urunt juvencos, nova cingula lædunt equos, sed patientia, sed perseverantia malorum ingenium contundit. Aspera sunt initia, jucunda postprincipia & facilia: memores coronam non in ipsis statim carceribus sed stadio decurso, & ubi metam cursor contigit dari solere, adeò ut illi qui paululum tantummodo patientiæ, quo nihil facilius est, adhibuerit, protinus & ex facili ingentia gaudia ferre liceat: memores honorem illum qui nos manet, quo tendimus, Persarum divitiis & Picorum montibus qui aurei fuisse perhibentur contra carum non esse, & vitâ, quid aio vita? imò tot vitis bene emi quot Herilus habuissedicatur.

Nascenti cui tres animas Feronia mater.

(Horrendum dictu) dederat, terna arma movenda,

Ter leto sternendus erat.

Si difficultatibus colluctandum, non soli conflictamur, non est quod de fortunâ nostrâ conqueramur, similes aliorum casus respiciamus, mitiora nobis omnia ac leviora videbuntur. Sed ardua hæc via est, petricosa, sentibus obsita: fateor, sed audendum nobis est aliquid, si velimus esse aliquid. Non fit sine labore, sine constantiâ, sine perseverantiâ facinus magnum & memorabile. Sed insuperabilis est? fac insuperabilem esse, in magnis voluisse late est. Hoc semel voluisti, hoc semel elegisti, tu tibi semper consta.

In voto maneat mens tua firma suo

Nec te eorum quæ aliquando bene coeperis
tædium ullum capiat, ne hæc levitas & mentis
inconstantia eligenti tibi electionis stultitiam ex-
probret, sed quod studiolo animo inchoasti, ma-
jore obito. Tu mollitiem, tu segnitiam tantâ
contentione evita, quantum in te est roboris at-
que nervorum

Nam via virtutis dextrum petit ardua callem.

Difficulèmq; aditum primum spectantibus offert,

Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

Molle ostentat iter via lata, sed ultima meta

Præcipitat captos, volvitque per ardua Saxa.

Quisquis enim duros casus virtutis amore

Vicerit, ille sibi laudèmq; decusq; parabit.

At qui desidiam, luxumq; sequetur inertem,

Dum fugit oppositos incautâ mente labores.

Turpis, inopsq; simul miserabile transiget ævum.

DIXI

ORATIO XII

Læus Memoria

MEmoriam Musarum Matrem ultima
quum narret Antiquitas, absurdum &
alienum à vitæ meæ instituto non arbitror,
si ego in Mularum castris prima stipendia me-
rens aliquid vobis, Auditores, de illa dixero,
non ut hîc magna specie atque pompâ abstru-
fas

fas illas quæstiones enucleem, quas tanto verborum apparatu agitare solent Philosophi, an nempe detur memoria? Quid illa sit? An vis animæ communis ad retinendas tam rerum imagines & phantasmata quàm notiones universales sive simplices, sive complexas? an verò simplex animi perceptio ac repetitio? qualis sit, quæ ejus differentię, substantiales, accidentales? corruptibilis an incorruptibilis? in sicco, an in humido? quid differat memoria, recordatio, & reminiscencia? ubi sit memoria, an in occipitio & posteriore cerebri ventriculo, uti à plerisque ponitur, propterea quòd in eo loco percussos sæpius

Cepere obliviarerum

Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsis:

Vel quòd, rei alicujus obliti, scalpimus quâ parte sunt nervi à cellâ memoriæ protensi, an verò toti cerebro vis illa & facultas permisceatur? Hæc enim non quidem vestrum, sed meum captum superant, sed ut mori morem geram, & aliquid quod me tyrunculum, & in literis adhuc novitium deceat, in medium proferam: Pauca tamen illa erunt, ne vestram, vel potius meam, Auditores, onerem memoriam. Benevolentiam itaque vestram ante omnia exambio, ne metu concidat memoria, & quæ meditatus sum, quamlibet jejuna, & exilia, dicere parantem in medio cursu destituant.

Afferam tantum ultimæ antiquitatis sententi-

am de Memoria & Oblivione, quam fabularum involucris, quibus omnia obnubere solebat, expediam; unde satis vobis, Auditores, constabit quanti sit facienda Memoria. Hoc peracto, pauca adjiciam de ejus comparandæ ac firmandæ ratione, antequam perorare instituam.

Mnemosynen & Lethen, vel si malueris, Oblivionem & Memoriam sorores fuisse ferunt, sed, ut fratrum gratia rara esse solet, ingenio adeo dispari, mente adeo dissimili, moribus adeo diversis ut in contraria planè studia semper abierint, quod alteri volupe ac gratum, alteri semper grave ac molestum fuit. Illam in Olympo & apud superos, hanc in Acherunte & apud inferos posuerunt, Illam Jovi, istam Aidoneo in matrimonium collocarunt:

Ridetis, & Atticum illum *μῶν καὶ λήθης*

Ni frustra augurium vani docuerè parentes,

in vultibus vestris videor conspiciere. Hæc sanè non sunt nugæ, neque enim mortualia; sed sub involucris ac integumentis istis gravium rerum latere præcepta qui non viderit, fuscitiosum esse oportet. Sorores esse finxerunt, quia memoriam oblivio, oblivionem memoria excipit; Ubique enim est oblivio, ibi & memoriam fuisse oportet: Ubi reminiscencia, ibi oblivionem præcessisse necesse est. Nemo adeo felici, adeo tenaci est memoriâ ut omnium semper meminere, quin illi alicujus quandoque rei, imò multarum oblivio sæpe obrepit. Nemo tam
ob-

obliviosus, tam infelicis & labilis memoriæ ut omnium omnino rerum obliviscatur, quin interdum alicujus meminerit. Utraque temporis est filia, confirmâtque memoriam idem illud tempus quod esse in caussa solet oblivionis, quotidianis enim experimentis deprehenditur minimè fidelem esse paulò tardioribus ingeniis recentem memoriam, quæ tamen mirum in modum nocte interpositâ firmatur, adeò ut quæ statim referri non potuerunt, nullo negotio posterâ die contexantur, sive quiescit labor ille, cujus sibi ipsa fatigatio obstat, sive maturatur atque concoquitur, seu firmissima ejus pars est recordatio, ut egregiè disceptat Fabius Instit. l. XI. Utraque versatur circa præterita, præteritorum meminimus, præteritorum obliviscimur: utraque homini ita comes: utraque quandoque grata, quandoque ingrata: utraque vel naturalis vel artificialis esse perhibetur, quanquam oblivio artificialis nomine tenus sit oblivio, re ipsâ verò memoria, memoria dissimulatâ, oblivio simulata, nihilque minus quàm oblivio, affectatio quippe veritatem omnem procul à se spernit.

Naturæ, morumque tantam dissimilitudinem, tantam varietatem esse dicunt, ut nullâ in re inter se convenient, & in contraria prorsus, diversa & pugnantia studia ferantur, sorores tamen esse, ac sanè varias quibus id evinceremus inter utramque similitudines protulimus. Fronz vobis severitudine caperat? Sphingis ænigmat

hæc esse creditis? *Sunt Pythio vera magis tripode.* Ubi est memoria, ibi & oblivio, sed quæ impref-
 sit memoria, oblivio delet. Vtraque versatur
 circa præterita, sed illa præterita omnia cernit,
 ideò in occipitio sapienter collocavit eam, qui-
 cunque ille fuit qui primus collocavit, imò verè
 agnovit ubinam à summo rerum opifice Deo col-
 locata fuerit: ista verò cæcâ caligine præterita om-
 nia involvit, & ab oculis eripit. Illa hominem
 clarum & Diis æquiparabilem reddit, hæc ob-
 scurum & ne cum brutis quidem comparandum.
 Quando illa grata est, hæc ingrata: ac vice versâ
 ubi altera laudabilis est & commendatione digna,
 alteram illaudabilem & innominabilem esse necesse
 est. Bonarum rerum oblivio semper mala est,
 memoria bona. Malarum contrâ oblivio bona,
 memoria mala. Illi sapientia, prudentia, scien-
 tia, Musæ, literarum studia, artes omnes, di-
 ligentia, industria comites semper adstiterunt,
 huic contra imperitia, inscitia, ignorantia, stul-
 titia, imprudentia, temeritas, inertia, socordia
 atque ignavia. Illa sine fine vigilat, hæc socors
 est & somniculosa, perpetuòque laborat veter-
 no. Illa in perpetuâ luce versatur, hæc in Te-
 nebris. Idcirco illi Olympum, Olympum illum
 totum fulgidum, totum radiantem, totum co-
 ruscantem, ubi puram & sinceram lucem nullæ
 inficiunt tenebræ, sedem assignarunt: huic ve-
 rò Acheruntem & sine luce domum, loca palli-
 da, nigra, cæca, opaca, senta situ, plena ti-
 moris,

*Quò nunquam radiis Oriens, mediúsve, ca-
dénsvē*

Phœbas adire potest.

Mnemofynen Jovi confociarunt, & ex hoc conjugio Musas natas memorant, eo quòd qui ad Musarum arcem aditum sibi moliantur, qui rerum magnarum atque artium scientiam consecantur, qui ad Philosophiam, Medicinam, Jurisprudentiam, Theologiam, omnesque adeò ingenuas disciplinas grandioribus contendunt passibus *νοητικῶν καὶ μνημονικῶν* ante omnia opus habent. Illa verò firmè ac fideliter continendi, hic citò ac facile percipiendi seu intelligendi facultatem confert, sine quibus qui Musas colere instituunt frustra sunt, operam ludunt, & in casum venantur. Oblivio verò Aïdoneo cessit, Deo nempe cæco, inertī, nihil nec videnti, nec scienti, omnium ingratissimo. Quid ex hoc connubio sperares? Nihil sane nisi quod ex Domitii & Agrippinæ connubio, nihil nisi detestabile & malo publico. Nihil nisi mera monstra inde nasci possunt.

Videtis nisi fallor, Auditores, non bene junctarum sororum discordia studia, in quibus

Frigida cum calidis pugnant, humentia siccis,

Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

Mirum itaque vobis non videbitur, etiamsi nonnemo omnia sibi mira videri dixerit, cur tanta procorum turba in alteram procos averfantem ruat, alteram verò, cum quâ tamen plerumque

Consuescunt, averletur. Hæc siquidem tantæ foeditatis est, tantæ turpitudinis, tantæ in deformitate sua offensionis, ut solo momine fastidium creet, & nauseam concitet: Illa verò mera munditia, mera illecebra est, tantâ formæ grariâ, tantâ dignitate, tantâ venustate, tantâ argutiâ, ut vel solum illi nomen, absque omnibus aliis pigmentis lenocinetur, & omnes in illâ hæreant, & concepto sub medullis igne caleant. Nec immeritò sanè. Est enim illa rerum omnium thesaurus, inventorum, cogitatorumque custos, quæ omnis vitæ usum, omnesque artes una continet, quâ omnis disciplina constat, frustra enim doceremur, si quicquid audimus, præterflueret. Perirent omnia, etiamsi præclarissima, absque illius custodiâ foret. Desit illa? stupidi, hebetes, indociles, rudes habemur. Adest? acuti, solertes, dociles, ingeniosi audimus. Omnes enim animi virtutes uno fere ingenii nomine appellantur, sed memoriæ imprimis quæ cæterarum omnium ingenii partium custos est fidissima.

Inde est quod ingenii signum in parvis præcipuum memoriæ esse dixerit Fabius, & qui facile quippiam memoriæ mandant, & mandata feliciter repræsentant ingenio valere vulgò ferantur, quâ de causâ veteres Minervam puerorum memoriæ præfecerunt, & inter selectos Deos retulerunt, cui Quinquatribus operabantur, ut citò sibi à præceptoribus dicta perciperent
doci-

docile puerorum animi, fidelitérque tenerent.

Sed quibus artibus Reginam illam quæ tantos, tamque ardentes sui amores excitat ambibimus? quibus artibus gratiam illius demerebimur? lisdem illis scilicet quibus cæteri amantes amores suos demerentur, vel potius expugnant, amore, cultu, labore, constantiâ. Memoria enim ager est in aliis fertilis, in aliis infertilis. Uterque culturam requirit, fertilis enim sine culturâ sterilefcit, sterilis culturâ focundatur. Nihil autem æquè vel augetur curâ, vel negligentia intercidit, ac memoria. Exercitatio hîc & labor primas tenent, imò omnia, ut ita loquar, in illis consistunt. Multa quotidie ediscenda sunt, multa cogitanda, multa scribenda, & lecta sæpius revolvenda, idem quasi cibus sæpe remandendus, quòd reddidisti frequenter exigendum.

Siquid meditatum consignas, divisionis & compositionis ratio singularis habenda, nam qui rectè diviserit, nunquam poterit in rerum ordine errare: quæ verò bene composita sunt, memoriam serie suâ ducunt. Si longior oratio memoriâ complectenda sit, ne onere laboret memoria, per partes ediscatur. Apponantur interdum notæ quarum recordatione commoneatur & quasi excitetur. Juvaberis si eadem quâ scripsisti chartâ ediscas, sequeris enim vestigiis quibusdam memoriam, & velut oculis intueberis non paginas modo; sed versus prope ipsos, dicetque similis legenti. Imò si litura aut adjectio aliqua, aut

mutatio intervenerit, signa erunt quæ tu intuens errare non poteris. Tacite potius, vel saltem voce submissiore hoc officio defungitor, idque te potius, quàm alio legente.

Huc denique accedunt, quæ plurimum conferunt, bona valetudo, moderata victûs ratio, digestus cibus, sobrietas, temperantia, animus aliis cogitationibus liber: ut contra plurimum nocent, morbi, crapula, intemperantia, nimius somnus, cibus concoctu difficilis, animus curis, sollicitudine, mœrore, irâ & aliis animi perturbationibus occupatus, aliâque id genus, quæ ex ipsis Quintiliani ac Ciceronis fontibus melius hauriuntur, & variis exemplis firmari possunt.

Unum esto nobis instar omnium, *Marco Tullio Marci filio*, inquit Seneca, *natura memoriam demserat; Ebrietas, si quid ex ea supererat, subducebat*, quod subinnuere videtur Plutarchus, dum refert Ciceronem filio suo Gorgiæ Rhetoris consuetudine interdixisse quod ab illo *eis ἡδονὰς καὶ μέγας* induceretur.

A noxiis itaque & lædentibus hisce, quantum potest, nobis caveamus. Ex contrario quæ juvare possunt, illis ut potiamur, omni ope niti decet, Diligentia summa adhibenda est nihilque omnino prætermittendum quod votum nostrum implere queat. Nec, si te memoriæ dignitas & præstantia verè ceperint, difficultatis patrocinium prætexe segnitiae tuæ Labor

bor improbus omnia vincit, quid amantem deterreat? si non ad Cyri, Themistoclis, Cæsaris, si non ad Ciceronis, Hortensii, Senecæ, vel Portii Latronis, aliorumque qui memoriâ adeo excelluerunt, ut non ad usum modo sufficeret, sed in miraculum usque procederet, facultatem potes accedere, intra mediocritatem saltem constes. Extremum verò pudeat rediisse; hoc vincito puer, hoc prohibeto nefas. Sed qui me circumstant susurri? De memoriâ diutius quàm par est differentem interpellatis fortè, & quæritis, annon verear ne mihi fraudem nimis onerata faxit? Memorem monetis, Iccirco oblivioni obviam iturus, verbum non amplius addam. DIXI.

O R A T I O XIII.

Laus JUDICII.

MEmoriam anno in Ordines prodiisse meministis, Auditores, succenturiatum nunc venit Judicium, ac jure quidem si quid mei est judicii: Memoria enim absque judicio & judicium absque memoriâ vix consistere possunt, utrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget; illius tractatio hujus tractationem quodam modo spondit. Ne itaque mecum ex sponso agatis, tempus solvendi quum venerit, dependendum mihi esse duxi quod vobis pro me spo-

spopondit qui ex hoc loco & mihi & vobis memoriam commendavit. Memor igitur officii prodeoque, ac prodeoque soluturus, & à me non ab alio soluturus quicquid illud est debiti, quod ab alio vel contractum est, vel contrahi potuit. Sed iudicio me falli dicetis, qui aliena nomina expuncturus veniam: hinc sanè iudicio meo non stabo, sed omnia vestro, vestro illi acri, limato ac polito iudicio permittam, cui me, meumque iudicium submittere par est. Et quanquam de iudicio acturus iudicium meum in iudicium mittam, vestrumque iudicium ut pote sapientum, quam multorum insipientum mihi, etsi non adeo prudenti, sit pertimescendum, tamen & bonitate vestrâ fretus huc accedo. Respondeat quæso illi quod de vobis habeo, ac semper habui, iudicio. Apud vos verba facientem si patienter auditis, non dubito quin iudicium vestrum emerear. Antecessoris mei vestigia premam, quod in memoriâ se facturum verbo pollicitus reapse præstitit, idem & in iudicio me facturum profiteor, ab abstrusis & abstractis Philosophorum sententiis mihi abstinendum esse, vel ipsum mei quam liber pueri iudicium satis dicat.

Illas ergo silentio transibo, vel leviter saltem tangam, extra arduam & difficilem viam me declinabo, molliorem magisque tritam instam.

Quid sit iudicium, quantopere memoriam ingeniumque antecedit primum ostendam: deinde
ejus

ejus acuendi & limandi rationes tradam.

Ac ut aliquando tandem ordiar. Judicium approbationem, & improbationem rationis velut amuſſim quandam in mente & normam, haud ſecus ac examen in libra, me dicturum forte arbitramini? Non ego ſanè, hanc enim approbationem & improbationem, operæ potiùs ſive actionis judicii, quàm ipſius judicii definitionem, eſſe cenſet Philoſophorum noſtri ſæculi Phœnix, judiciũque nihil aliud quàm rationem iplam, ipſiſſimam rationem eſſe contendit, ſed quæ à ſeipſa reflexione tantũ differat, quod ut faciliùs aſſequamur, duæ hic intellectũs ſicilitates conſiderandæ vniunt, Ingenium, & illud ipſum de quo agimus Judicium.

Ingenium viſ eſt intellectus quã difficilia cognitu facilè diſcimus, facilè aſſequimur & apprehendimus, quã per noſmet ipſos res invenimus & excogitamus, quã mentis, principiis naturalibus & cognatis notitiis imbutæ, actus à ſenſilibus excitatus alicujus alterius rei conſequentiam elicit. Hoc pacto Berchtholdus Niger bombardarum tubos primus excogitaſſe fertur. In mortario pulverem ſulphureum medicinæ faciendæ cauſâ lapide tectum aſſervabat, ſed dum fortè ignem ex ſilice prope excuteret, intus cadente ſcintillâ ſubitò flammâ erupit & magnâ vi lapidem ſuſum impulit. Laurentius quoque Caſtreus Harleſenſis, haud abſimili ratione, ex ſigillorum & ectyporum impreſſione typographiam ex-

cogitavit. Sic horologij fabuli originem dedere clepsydræ, solaria pastores ex umbris arborum invenerunt, horologia rotarum ab aliis machinis, Pictura ab Ichnographiâ, hæc ab umbris à quibus & Optice, Architectura à nativis specubus prodiit.

Hoc est ingenium illud, quod res veluti ex naturæ matrice eruit; sed postquam erutæ sunt ex involucris suarum causarum, si illas repetitâ perpensione exagitemus & veluti recognoscamus, non secus ac metallorum probitatem ad Lydium lapidem, ad incudem aut ad ignem exploramus, non secus ac cibos mansos quo facilius coquantur ad rumam revocant animantium quædam. Hoc demum iudicium vocatur, quum mens sc. in priorem reflectitur notionem, quum inventa ruminat & concoquit, quum ordine digerit omnia, aptè circumspiciens, quid ex quo nascatur, quid cuique sit consequens, quid alienum, quid repugnans, quid congruens & consentaneum. Hoc linguam temperat; hoc manum regit, nequid temerè & inconsultò, nequid indecorè dicant, faciântve; hoc verisimilia à veris discernit, probabilia à certis & indubitatis, nec sibi fucum ab illis fieri patitur, orichalcum pro auro, vitrea fracta pro gemmis non accipit. In quo admirabilem selectionis ac purioris mentis indolem cernere est, quæ ne summæ quidem vi, quæ menti ad alias omnes violentias immobili interri possit, verisimili nempe rationi ac probabilitati succumbit, sed sua

sua solum existimat, non quæ videntur, sed quæ revera sua sunt, aliena pro alienis, non pro suis habet.

Hoc denique est actionum humanarum omnium condimentum, coagulum quo vera sapientia ac prudentia continetur, quo solo à brutis differimus. Apes miro artificio favos fingunt & extruunt, Aranci telas, sed nec isti de hâc hyphantice, nec illæ de architectonicâ suâ judicare possunt. Bruta tantum sensu moventur, ad id solum quod adest, quodque præsens est, se accommodant, parum admodum sentiunt præterita aut futura, nos verò per rationem consequentia cernimus, principia & causas rerum videmus, earumque progressus, & quasi antecessiones non ignoramus, similitudines comparamus, rebûsque præsentibus adjungimus atque annectimus futuras, totius denique vitæ cursum facile videmus, ad eamque regendam necessaria præparamus.

Hoc bono nullum est majus ad disciplinas atque artes omnes. Non usu, non cognitione rerum multarum & variarum, non memoriâ, non acumine, non eruditione & scientiâ disciplinarum, atque artium, sed hoc solo distant maxima & præstantissima ingenia ab infimis, imò multi singulari pollent memoriâ, multarum rerum cognitione, ac raro ingenii acumine suspiciuntur, qui hâc tamen facultate destituuntur. Hebetio, res quàm acutiores Remp. meliùs ut plurimum administrant, subtilia enim illa & ignea in-
inge-

ingenia in assiduo motu novandis, quàm gerendis rebus aptiora sunt, disputare & sermocinari magis quàm suadere possunt. Caput autem omne consilii non in acumine, aut sermonum rationumque copia est, sed in directâ quadam judicii normâ, quæ acutis illis & acribus ingeniis plerumque abest.

Raram quoque mitturam faciunt memoria ac judicium, adeò ut vulgò ferant, eos qui pol-
lent memoriâ judicio carere: contra intellectus ac judicii bonitatem aliquo memoriæ defectu semper laborare. Nec exempla fortè procul, vel à multis retro annis arcessenda essent, si ita videretur. Causam si requiritis, in Imaginativâ sita est, prout illa ad Camarium magis vel ad Cerebellum defertur, vel prout spirituum motus tardior est, vel celerior, sed quum hæc non sint instituti nostri, Philosophis & Anatomicis peritis discutienda relinquimus. Mediocre[m] memoriâ[m] cum mediocri judicio, quàm summam cum parvo judicio memoriâ[m] mihi longè optarim. Est enim judicii gloria super ingenii & doctrinæ, quanquam summi cum summâ memoriâ judicii temperaturam quis non potius exambjat? sed paucos quos æquus amavit Jupiter, id consequi videmus. Illos miramur, illos suspicimus, illis invidemus, tanta genus hominum cupido gloriæ incedit!

Sed naturæ munus frustra nos persequi, dicat nemo. Nobis enim pueris ac fermè nascent-

centibus iudicii illius semina induntur, ac in aliis maturius, in aliis tardius adoleſcunt & confirmantur, omnesque ferme tacito quodam ſenſu ſine ullâ arte ac ratione recta, prava dijudicant. Naturæ munus fateor eſſe, ac ſingulare naturæ munus, ſed natura arte perficitur, ſi excolueris nitebit, ſi incultam reliqueris ſitu ac rubigine ſqualeſcet.

Illud ergo diligenter attendendum, quid iudicio proſit, quid obſit, ut ea quæ juvant appetere, quæ obſtant & officiunt propulſare poſſimus. Officiunt affectus omnes immodici, amoris, metus, favoris, venerationis, voluptatis, odii, iræ, invidiæ. Impetus omnes inconfulti, præcipites, temerarii, motus inordinati, habitus vitioſi, levitas, inconstantia, cæcitas, ignorantia, aliâque id genus innumera.

Quò nos quaſo tranſverſos abripit nimius noſtrorum amor? In illorum gratiam sæpè alios quamvis immerentes convitiis dum proſcindimus, dum ulciſcimur, miſerè nos prostituimus, & iudicii noſtri fœdam ac pudendam imbecillitatem prodimus. At unde nimius ille & inſanus erga noſtros affectus? Unde, niſi à nimio noſtri amore, qui iudicio tenebras ſemper offundit, quum deberi nobis omnia, cæteris vero parum aut nihil exiſtimemus, quum minimis noſtris incommodis, quàm graviffimis aliorum malis afficiamur, ubi nos de alienis caſibus non ſecus ac noſtris, & noſtris non ſecus ac alienis iudicare par erat.

Quid?

Quid? ut ab hoc affectu ad alium tranſeam, quid de voluptate dixerim? Annon illa rationi prorsus eſt inimica, omne conſilium impedit, ita denique totam hominis naturam corrumpit, ut ſi tam ducem ſequi velimus, nunquam poſſimus rectè de rebus agendis judicare?

Quid metus, quid favor, quid veneratio hic non moliantur? Metu ſæpe, favore, veneratione à rectâ judicii normâ deſectimus, ut aliorum ac præſertim multitudinis exemplum qualecunque, vel judicium ſequamur. Rectam igitur rationem afferamus, quæ judicet utrum ea quæ ab aliis fieri ſenſus teſtatur rectè an ſecus fiant, ſcientiâ non multitudine judicium noſtrum, ſi bene compoſitum volumus componamus. Nihil æquè cavemus, quàm ne ad aliorum opinionem vivamus, néve quid populus probet circumſpiciamus, ſed rectam rationem potiùs ducem & gubernatricem vitæ noſtræ nobis ſtatuamus, ut ſive omnibus reſiſtendum, ſive gravia adeunda pericula, de rectâ ſententiâ nos depelli nullo modo patiamur. Cæca enim eſt multitudo, imperita ac temeraria, probat quæ neſcit, damnat quæ neſcit. Nemo autem eorum quæ ignorat bonus eſt iudex, imperiti de artibus quas non didicerunt, neque intelligunt, pe. inde judicant ut cæci de coloribus. Scitum eſt illud admodum ac elegans quod in hanc ſententiam de Hippomacho nobili gymnâſtâ & Polycleto inſigni ſtatuario reſertur: ille diſcipulum quem exercebat turbâ ſpectatum
ad-

admissâ acclamante, virgâ percussum graviter increpuit, si quid ex arte fecisses, inquit, isti non applaudent. Hic verò statuas duas fecit, alteram ex artis præscripto, alteram ad arbitrium plebis, singulis enim accedentibus & aliquid addendum, mutandum vel transponendum esse momentibus, ad arbitrium & nutum illorum totum se finxit & accommodavit, utramque postea perfectam quum in pergulâ transeuntibus proposuisset, omnes illam admirari ac laudare, hanc ridere & naso suspendere. Atque illa, inquit, meæ, hæc vestræ est artis opus.

Quid ignorantia, quid præcipitantia mali non invehunt? Sanè judice imperito nihil est iniquius. Quum ingens sit rerum varietas & in varietate illa innumeræ se prodant difficultates, nec quod probabile est uno semper se modo habeat, continere se solent ac cohibere viri sapientes, ut tempore aliquo & morâ interpositâ quid sui judicii sit tutiùs aperire possint, sed hanc judicii, ut vocant, suspensionem stulti ignorant, & quia nihil circumspiciunt, nihil prævident, quamlibet ignorari ac imperiti de rebus vel difficillimis sine morâ ferunt sententiam. Unde stulti judicis præcepta sententia veteri adagio nobilitata est.

Judicium præceptis, insani judicis index

Omnia sunt longis discutienda moris.

Sapienter itaque Marius & prudenter tantum se oneris humeris suis se impositururum negavit, ut de magnæ rei sibi nondum bene perspectæ & ex-

Ploratae momento extemporalem & impræmeditatam sententiam ferret. Sed næ ego frustra sum qui singula percurro!

Me dies citiùs quàm oratio, & de judicio differentem judicium deficiet, quàm per omnes illos affectus, per omnes illos motus ac impetus ire queam. Ab uno igitur disce omnes, & quâ unum, eâdem cæteros pensato trutinâ, si affectus unus pestem importat, quid non facient juncto umbone phalanges? Omnes ergo comprimamus, omnibus hospitium renuntiemus. Procul, procul nos ab omnibus spernamus; si de rectâ viâ ad sinistram nimium declinaverint, dextram petamus, si ad dextram, sinistrorsum abeamus. Illud Gyæ ad Menœeten perpetuò nobis ob oculos obversetur,

Quò tantum mihi dexter abis? huc dirige cursum

Littus ama, & lavas stringat sine palmula cautes.

Altum aliiteneant.

Contraria contrariis quum curentur, contrarias opponamus virtutes. Normam illam, regulam ac præscriptionem semper ante oculos habeamus, canonem illum ex quo judicii nostri lineamenta omnia velut à summâ lege nobis petenda sunt, sacrum nempe Dei verbum, sacra oracula à quibus qui aberraverit, is nunquam quid in vitâ sequatur habebit. Quæcunque se nobis offerent attentè ac diligenter consideremus. Non

res tantum, sed & rerum tempora quæramus, temporum articulos pensitemus, nihil præmaturre, nihil præcipitanter statuamus. Maturitas hæc non festinatio requiritur, festinatio enim non solum improvida est & cæca, sed etiam infelix, comitemque ferè semper habet poenitentiam, sed eandem seram atque inutilem. Demus spatium & tempus nobis, nec nos moræ poenitebit:

Nam mora dat vires, teneras mora percoquit uvas,

Et validas segetes, quod fuit herba, facit.

Judicio nostro vires illa dabit, περὶ inquit Epictetus, τὸ δὲ φασμασίας μὴ συναρπάζωαι, *Da operam ne à primis, quæ in oculos incurunt, imaginibus, à primis visis abripiaris*, nam si semel moram & tempus impetraveris, facilius ipse tibi imperabis; si non sine præmeditatione & præparatione ad judicandum accesseris, & ignominiam & poenitentiam cavebis.

Veritatem unicè sectemur, honestatem amplectamur. Ordinem, modum, symmetriam, à qua omnis vera pulchritudo, in omnibus ac præsertim iis quæ animum spectant, attendamus; hoc enim à rectè judicantibus fieri debet, sed quotusquisque hic non peccat, quotusquisque reperitur qui non Rhodopidis venustatem magis, quàm in monstrosâ deformitate, Æsopi excellentem sapientiam admiretur?

Vires nostras diligenter expendamus, quid valeant humeri, quid ferre recusent, hoc enim

verum est philosophandi principium αἰσθησις & ἰδίᾳ ἡγεμονικῇ πῶς ἔχει animadvertere mens & ratio sua quo pacto sit affecta, nam ejus imbecillitate cognita à magnis dijudicandis abstinemus. Nihil ultra vires aggrediemur, nec illos, ut inquit Arrianus, imitabimur, qui quum buccellam deglutire non possint, volumina voluminibus aggerunt, eaque devorare conantur, unde fit ut aut revomant, aut cruditate laborent. Unde vertigines, fluxiones & febres oriuntur, quum quid suarum esset virium non perfunctoriè considerare debuissent. Expendamus igitur, expendamus diligenter & æstimemus vires nostras.

Improbum examen in trutinâ castigemus, virorum summorum judicium nobis pro ratione sit, ratum id habeamus quod illi judicaverint. Nec errorem metuemus, quod si erraverimus, vel errorem honestum esse magnos duces sequentibus non est quod ambigam. Interim judicium nobis confirmabitur, quo confirmato, nullius amplius auctoritati adstricti, cui parere necessario nos oporteat, quid sit in quâque re maximè probabile semper requiremus, rationis quàm auctoritatis momenta sequemur. Nec enim probatur id quod de Pythagoricis accepimus, quos ferunt si quid affirmarent, quum ex iis quæreretur quare ita esset, respondere solitos, *ipse dixit*, Ipse autem erat Pythagoras, opinio tantum præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas.

Ne-

Neque magis probatur illorum ratio qui toti ab exemplis, toti ab eo quod fieri solet pendent, quum à rectâ ratione, ab eo quod fieri debet pendere deberent. Non est enim nobis exemplis sed regulis judicandum, neque enim multitudo peccantium peccantibus patrociniabitur, neque minus fur dabit poenas, etiamsi multos ejusdem facinoris socios habuerit. Tunc ergo exempla è judicii foro prorsus eliminas? Nihil minus, nam sapientis quoque est ex aliis judicium capere sibi quod ex ulu fiet. Et sanè vix ulla res est, quæ hominem ad virtutis studium magis instiget, quàm præclara & laudabilia aliorum exempla, quæ si secus se habuerint, alieno quoque periculo docemur quid cavendum, quid fugiendum sit; facilè ex aliorum eventis, nostris possumus rationibus providere.

Animum artibus ingenuis, liberalibus disciplinis, memoriam multâ excolamus lectione ut variorum exemplorum documenta suppeditet. Inde enim nobis quod imitemur capiemus, inde foedum inceptu, foedum exitu quod vitemus. Inspectio rerum, peregrinatio, actio, conversatio multum juvant, & magnum ad prudentiam ad rectum & sanum judicium afferunt momentum, sed lectio bene instituta longè compendiosiore & tutiore viâ illuc nos deducit, & hæc omnia longo post se intervallo relinquit. Non tam ex eventu, quàm ex consilio de rebus judicemus, omnia certo judicio ponderemus, nec satis nobis sit judicare quid

faciendum , non faciendúmve sit , sed stemus in eo , quod rectè semel judicatum fuerit , donec Deum in cælis contemplantes , omnibus ignorantiaë nebulis discussis , non verisimiliter sed verisimè certâ veritate ostensâ , causisque rerum omnium in ipso auctore perspectis & cognitis , liberatis quoque mentibus nostris obscuro hoc & tenebroso carcere , nulla sit amplius distinctio & differentia judiciorum , ut alia aliis placeant , sed idem omnes sentiamus , idem probemus. DIXI.

DAVIDIS CLERICI
COMPUTUS
ECCLESIASTICUS.

DAVID GRIFFIN

COMPUTUS

ECCLIASTICUS

COMPUTUS ECCLESIASTICUS.

CAPUT I.

De Anno ROMANO.

Computi, quem vocant, Ecclesiastici doctrinam exhibituris, aliquid de anno Romano, ad quem Computum Ecclesiasticum accommodavere Veteres necessario præmittendum est. Ante Jul. Cæsarem varia fuit anni Romani ratio, alius enim fuit annus sub Romulo, alius ab excessu Romuli ad Julium usque Cæsarem. Romulus Urbis conditor & primus Romanorum Rex anno suo decem menses attribuit, quanquam nonnullos aliter sentire & annum Romæ statim ab initio foundationis duodecim mensibus definire nos non lateat, sed hîc antiquorum Scriptorum fidem sequimur ac Io. quidem Ovidii L. 1.

Fast

*Tempora digereret quum conditor Urbis, in
anno*

Constituit menses quinque bis esse suo.

*Scilicet arma magis, quàm sidera, Romule, no-
ras.*

Curâque finitimos vincere major eras.

Ondie

Ovidio (ne *Plutarchum* in *Numa* citem qui hanc quoque quorundam fuisse sententiam dicit, *ὡς ἔ δώδεκα μηνὶν ἀλλὰ δεκά σὺν ἐπλήρου οἱ τότε Ῥωμαῖοι τὸν ἐνιαυτὸν*) adstipulatur *Censorinus*, quum ait, *Annum vertentem Romæ Licinius quidem Macer, & postea Feneftella statim ab initio duodecim fuisse mensium scripserunt: sed magis Junio Gracchano & Fulvio & Varroni & Suetonio aliisque credendum qui decem mensium putaverunt fuisse: horum quatuor majores (sc. Martius, Maius, Quintilis, October) pleni, ceteri sex (nempe, Aprilis, Iunius, Sextilis, September, November, December) cavi vocabantur. Idem quoque referunt *Cassiodorus* & alii.*

Cæterum quum in anno Romuli menses nec Solis, nec Lunæ rationibus responderent, justoque brevior esset annus ille, visum est Pompilio Numæ dierum deficientium additione auctum illum 1^o. ad Lunæ rationem 2^o. Mercedonii intercalatione ad annum Solarem revocare. Ideò, ut refert *Censorinus*, ad annum Romuli adjecit (*P. Numa*) unum & quinquaginta dies, qui quia menses duos non implerent, sex illis cavis mensibus dies sunt singuli detracti, & ad eos additi, factique sunt dies 57. & ex his duo menses. *Januarius* undetriginta dierum, *Februarius* duodetriginta, atque ita omnes menses pleni & impari dierum numero esse cœperunt, excepto *Februario* qui solus cavius & ab hoc ceteris infamstior est habitus. Sed nec sic annus ille cum Sole paria faciebat, merè enim Lunaris fuit & dierum 355. Ideò opus fuit intercalario mense; hunc *Plutarchus*

μερκεδώνιον, & μερκεδόνιον appellat. *Macrobius* verò & *Censorinus* testantur fuisse 22, vel 23 dierum. Nam quum Romani censerent Lunam duodecim suis mensibus 354 dies implere, ideò excessum anni Solaris supra Lunarem constituerunt xi dierum, qui spatio biennii excreſcebat ad 22 dies & suppeditabat quantitatem mensis intercalarii. Verisimile itaque est Romanos exacto uno biennio intercalasse 22 dies, altero à biennio elapſo 23, siquidem quadriennii circuitu peracto dies una accedebat anno Solari.

Hæc ratio intercalandi quum sæpius à Pontificibus (penes quos intercalandi erat potestas, & à quibus tota annaria ratio pendebat) intermissa esset, ob odium enim vel gratiam intercalationem vel omittere, vel adhibere solebant, quò quis vel magistratu citiùs abiret, vel illo diutiùs fungeretur, quò publici quoque redemptores ex anni magnitudine in lucro damnòve essent; magna in annum Romanum irreperat confusio, adeo ut mentes hiberni in æstatem incurrerent & contra, quod Iulius Cæsar animadvertens, illum sibi, ut qui Pontifex Maximus esset & Dictator, cunctâque in potestate haberet, reformandum esse arbitratus est: quare adhibito in consilium Sosigenæ & aliis præstantibus Mathematicis, quos ex Ægypto acciverat, suo tertio & M. Aemilii Lepidi Consulatu novam emendationem initurus coactus est præter ordinariam Mercedonii pleni intercalationem, quæ tunc forte incidebat, insuper se-

xaginta septem dies ultimo Romanorum anno Lunari, quem confusionis appellarunt, inter Novembrem & Decembrem inferere, & annum 445 dierum conficere, quo scilicet retraheretur Mercedonius cum Martio, & reliquis mensibus ad sedem antiquam, unde postea calendarii fixi Solaris & intercalationis Julianæ initium sumeretur. Deinde novam anni formam Solis motui quam proximè quantitate congruentem excogitavit, & quarto suo Consulatu introduxit, quum enim didicisset anno Lunari deesse dies decem & quadrantem diei quo minus periodo Solari responderet, decem dies intrusit in menses Lunares, ut Januario, Sextili & Decembri à fine adjiceret dies binos, quò tres menses isti qui priùs habebant 29 dies, nanciscerentur singuli 31. Quatuor reliquos dies adjecit Aprili, Junio, Septembri & Novembri ut haberent 30 dies, quum antea constarent duntaxat 29 diebus. Ita septem mensibus concessit dies 31, Febuario. 28 & reliquis quatuor triginta, quod versibus hisce qualibuscunque memoriæ commendare possis :

*Junius, Aprilis, dein cum Septembre Novem-
ber*

*Tricenos numerant, (reliquis superadditur u-
nus)*

Septenosque quater faciunt cui Februa nomen.

Sed & facilius adhuc memoriæ imprimis, si manus sinistrae digitis indice & annulari depressis, reliquis vero erectis, initium numerandi feceris à
Mar-

Martio, quicumque enim menses in pollicem, medium & auricularem inciderint, dic esse unius & triginta dierum, reliquos qui in indicem & annularem cadent 30 dierum, excepto Februario cui anno cummuni 28, anno vero bissextili 29 tantum assignabis.

Hanc autem fuisse mensium Julianorum ordinationem non auguramur, sed *Censorino* & *Macrobio* testibus asserimus, adco ut illos falli contendamus qui volunt Cæsarem menses singulos excepto Februario cui 29 dies assignarit, dierum 31 & 30 alternis constituisse, ita ut Sextilis triginta tantum dies habuerit, sed cui in Augustum mutato Augustus diem unum Februario detractum addiderit, ne Julio brevior esset. *Censorini* & *Macrobii* verba operæ pretium est hic subnectere, sicille: *Intercalario mense sublato, Cæsar annum civilem ad solis cursum formavit, utaque diebus 355 addidit 10 quos per septem menses, qui dies undetriceños habebant, ita distribuit ut Januario & Sextili & Decembri bini accederent, ceteris singuli: eosque dies extremis partibus mensium apposuit, ne sc. religiones sui cujusque mensis a loco summoventur.* Nec minus perspicue iste Saturna. l. 1. c. 14. quum ait. *Dies autem decem quos ab eo additos diximus, hac ordinatione distribuit. In Januarium & Sexiilem & Decembrem binos dies inseruit. In Aprilem autem, Junium, Septembrem, Novembrem singulos. Sed neque mensi Februario addidit diem, ne Deo infero religio mutaretur: & Martio, Majo, Quintili, Octobri servavit pristinum*

num statum, quod satis pleno erant numero, id est, dierum singulorum, tricenorūque.

Verum & sic quadrans diei mensibus istis Solaribus deerat. Quum enim Sol annum in Zodiaco curriculum diebus 365 cum quadrante ferè absolvat, quadrans ille quoque anno politico addendus fuit; quod fecit Cæsar: atque hinc tota bissextorum ratio prodiit. Quamvis enim periodus Solis annua complectatur dies tantum 365 & paulo minus quadrante diei, adeò ut in annis 133 pars illa quæ quadranti diei deest, diem unum efficiat, tamen quia usui politico id accommodatius erat, sex horas integras trecentis sexaginta quinque diebus addi voluit Cæsar, & hunc quadrantem tantisper negligi, donec ex quatuor quadrantibus conflaretur dies integer, qui intercalari debebat, ut inquit *Macrobius*, eo mense ac loco quo etiam apud Veteres mensis intercalabatur, id est, ante quinque ultimos Februarii dies, vel, ut inquit *Censorinus*, post Terminalia, vel ut Veteres locum signabant, inter Terminalia & Regifugium. Jam quum Terminalia caderent in vi. Kal. Martias, & in annis communibus Regifugium caderet in diem sequentem qui vocabatur & reapse erat vi. Kalend. dies qui anno quarto inter utrumque intercalabatur vocari & potuit & debuit Bissexus Kal. Mart.

Ridiculè ergo nequid gravius dicam *Celsus Digest. de verb. signif. l. 98. Quum Bissexus Kal. est, nihil refert utrum priore an posteriore die quis na-*

tus sit, & deinceps VI. Kal. ejus natalis dies est. Nam id biduum pro uno die habetur, sed posterior dies intercalatur non prior. Ideò quo anno intercalatum non est VI Kal. natus, quum bissextum Kalendas est, priorē diem natalem habet. Ridiculè, inquam, si causam hanc esse censeat, quòd posterior dies intercalatur non prior. Solidæ illi observationi faciendæ oportuit omnem Antiquitatem, quinimo ipsam rationem impugnatum ire. Cavit enim studiosissimè Julius Cæsar ne religiones sui cujusque mensis à loco summoventur. Regifugium itaque in loco suo nempe in VI. Kal. Mart. semper remansit. Præterea quum in Nonis, Eidibus, & Kalendis numerandis ordine retrogrado progrediamur, & major numerus minorem semper præcedat, Bissexthus sextum præcedere debuit.

Curigitur, inquires, qui anno communi sexto Kal. natus est, anno bissextili priorem diem natalem habet? R. Si hoc Celsè tempore obtinuit, consuetudini illi ordinationem Julianam non intellectam occasionem dedisse, quia bissextum Kal. Martias comparabant cum xxiv Februarii, sed malè, nam Cæsar diem intercalarem ita intrusit, quasi minimè ad numerum ordinariorum dierum in Februario spectaret, Febrarium enim perpetuo 28 dierum esse voluit: si enim Februario attribuisset 29 dies, non opus habuisset geminare VI. Kal. Mart. Nos vero Romanorum more non intercalamus post 22 Februarii, sed illi tantum 29 dies anno bissextili assignamus, quanquam

ponb

quod Dionysius Exiguus geminum F. adscripsit unum sc. ad 24. alterum ad 25 Februarii diem, locum veteris intercalationis aliquo modo adumbrat. Sed ut in conspectu habeas discrimen utriusque intercalationis, intuere sequentem tabulam,

Intercalatio Romana

Intercalatio nostra

23	<i>II. Kal. Mart. Terminalia</i>	23	E
0	<i>Bissex. Kal. Mart.</i>	24	F
24	<i>VI. Kal. Mart. Regifugium</i>	25	F
25	<i>V. Kal. Mart.</i>	26	G
26	<i>IV. Kal. Mart.</i>	27	A
27	<i>III. Kal. Mart.</i>	28	B
28	<i>Præd. Kal. Mart.</i>	29	C

Cæterum, ut unde digressa est revertatur oratio, quum oporteret, ut inquit *Macrobius* cui adstipulatur *Solinus*, diem qui ex quadrantibus confit, quarto quoque anno confecto, antequàm quintus inciperet intercalare, Sacerdotes Cæsaris mente non recte perceptâ, quarto non peracto, sed incipiente intercalarunt h. e. anno labente tertio Juliano. Hic error sex & triginta annis permansit, quibus annis intercalati sunt dies duodecim, quum debuerint novem tantum intercalari. Sed hunc quoque errorem serò deprehensum correxit Augustus, qui annos duodecim sine intercalari die transigi iussit, ut illi tres dies qui per annos 36 vitio sacerdotalis festinationis excreverant, sequentibus annis duodecim nullo die intercalato, de-

devorarentur. Post hoc unum diem secundum ordinationem Cæsaris, quinto quoque incipiente anno h. e. quarto labente intercalari iussit, & omnem hunc ordinem æræ tabulæ, ad æternam custodiam, incisione mandavit.

Annus ergo 52 Julianus primum bissextum emendatum secundum ordinationem J. C. saris accepit, nam si ad 36 annos vitiosæ intercalationis addideris 12, quibus nulla facta est intercalatio, exurgent 48, quibus si tres ordinarios seu communes addideris, quartus sequens, nempe quinquagesimus secundus necessario bissextilis est. Cyclus ergo Bissextilis Augusti cœpit anno 49 Juliano. Porro annus Julianus 52 fuit æræ Christianæ septimus: anno enim Juliano 45 ad finem decurrente natus est Dominus noster. Annus itaque quadragessimus sextus Julianus primus fuit æræ Christianæ, seu annorum Christi usitatorum: quare si ad annos Christi labentes adiiciamus 45 præteritos, proveniunt anni Juliani, ut si ad annum hunc 1641 addantur anni 45 producitur annus Julianus 1686: Vel si ab annis datis Iulianis auferamus 45 annos qui ab emendatione Juliana usque ad epocham annorum Christi sunt elapsi, vicissim prodeunt anni Christi usitati, ut si ab anno Juliano 283 quo Censorinus conscripsit libellum suum de Die Natali, auferamus annos 35, remanet annus Christi 238, qui respondet anno Juliano 283. Hinc videre est in annis Iulianis illos bissextiles fuisse in quibus a

divisione quaternaria nihil remanebat, in annis verò Christianis, qui à divisione quaternaria ternarium relinquebant: quod ad annum usque Julianum 508, Christi verò 463 obtinuit, quia cò usque rectè intercalatum fuit. Sed illo anno Cyclus bissextorum Augustalium fuit solutus, bissextumque ordinarium sublatum, ut dies unus anticiparetur in gratiam Neomeniæ paschalis, adeò ut hi anni quatuor Juliani 505. 506. 507. 508. sine bissexto sint elapsi, & anno demum Juliano 509. Christi 464 intercalatum sit, isque ordo deinceps ad nostra usque tempora constantissimè servatus fuerit, adeò ut ab illo tempore anni Juliani bissextiles à divisione quaternaria reliquerint unitatem, Christi verò à quaternario exactè divisi fuerint. Illum ergò hodie bissextilem esse dicito qui à quaternario exactè dividitur, vel cujus millenariis & centesimis, si compendio uti velis, omissis, duo postremi numeri à quaternario exactè dividuntur. Hac etiam viâ procedere licebit: Omissis millenariis & centesimis, abjice ex reliquis annis 20 quoties id fieri poterit, ex residuo denique 4 quoties & id fieri poterit, si nihil superfuerit annus bissextilis erit; si superfuerit unum. primus erit à bissexto, si duo secundus, atquè ita deinceps. Eodem modo si post abjectos centesimos omnes & vicensarios nihil remanserit, annus bissextilis erit.

CAPUT. II.

De Cyclo Solari.

Bislextus autem quotiescunque recurrit, in aliam semper ac aliam hebdomadæ feriam recurrit, donec omnes hebdomadæ ferias percurrerit, sunt enim in Cyclo Solari septem bislexti in septem hebdomadæ dies incidentes E. g. anno 1640 bislextus incidit in diem Lunæ, anno 1636 inciderat in diem Mercurii, anno 1632 in diem Veneris, anno 1628 in diem Dominicam, anno 1624 in diem Martis, anno 1620 in diem Jovis, anno 1616 in diem Sabbathi. Huius rei & diei Dominicæ inveniendæ gratiâ Cyclum Solarem instituerunt, qui est revolutio 28 annorum in qua bislextus per quamlibet diem unius septimanæ & quodlibet festum per quamvis diem variatur. Oritur enim ex ductu cycli hebdomadici in cyclum bislextilem quatuor annorum.

Cyclus autem solaris, dicitur non quod Solis motum ostendat, sed quod ejus beneficio litteram Dominicalem cognoscamus, quâ cognita scimus diem Solis. Sanè quum literæ Dominicales sint septem primæ Alphabeti, & litera A primæ Januarii semper affigatur, B secundæ & sic deinceps, si annus constaret tantum 52 septimanis, nunquam variaret litera Dominicalis, sed eandem semper sedem obtineret, sed

quum quilibet annus communis præter 52 hebdomadas, contineat insuper diem unum, necessariò litera Dominicalis anni sequentis variat. Deinde quum anno quarto unus dies intercalatur, ideò bis mutatur litera Dominicalis.

Cyclus hic potuisset observari & principium ducere ab anno primo Juliano, nisi intercalationis vitium obstitisset, sed demum observari coepit anno 49 Juliano & constanter observatus est usque ad annum 508, Christi 463, quum Bissextilis esse deberet, communis transactus est & Cyclus Solis Augusti Cæsaris luxatus, ut supra diximus, etiamsi quâ id ratione acciderit, ab historicis non sit perscriptum. Quam luxationem quum perniciosam esse cerneret Dionysius, Abbas Romanus, anno 577 Juliano, cyclum magnum solarem proposuit ortum ex ductu cycli solaris in cyclum lunarem 532 annorum, ut deinceps anni omnes juxta ordinariam bissextorum intercalationem transigi possent. Ideò positâ Christi conceptione in novilunio Paschali die 25 Martii, labente anno Juliano 45, cupiens loco annorum Diocletiani apud Romanos introducere annos Christi, asseruit à conceptione Domini Nostri usque ad 25 Martii, labente anno 248 Diocletiani, elapsos fuisse 532 annos, atque hinc Cyclum suum inchoari voluit ut cum Enneadecaëteride seu Cyclo Lunari inciperet & desineret.

Ac sanè annos quidem Christi introduxit Dionysius, sed principium eorum postea mutatum fuit, non enim à conceptione, sed à nativitate D. N. J. C. quæ incurrit in 25 Decembris, currente anno Juliano 45, nos hodie annos Christi numeramus, ita tamen ut octiduum adjiciamus post nativitatem Christi, quo præcise cum Kal. Januariis currentis anni Juliani 46 annos Christi inchoemus. Præterea ordo Cycli Solaris 28 annorum alius fuit in annis; Dionysianis, quàm hodie in annis Christi usitatis; Dionysius enim anno Christi 532 quum literæ Dominicales essent D C inchoavit suum Cyclum Solarem. Nos vero illum incipimus ab anno cujus literæ Dominicales sunt G F iuxta quam rationem annus Christi 532 est nonus Cycli solaris: & ex eadem hypothesi annus primus Christi fuit quoque nonus Cycli Solaris. Ideò quando Cyclum Solarem hodie investigare volumus annis Christi 9 addimus, summam per 28 dividimus, reliquus ex divisione numerus nullâ habitâ ratione quotientis, quippe qui revolutiones Cycli Solaris elapsas duntaxat monstret, erit Cyclus solaris anni propositi; e. g. anno Christi 464 (qui fuit primus annorum Christianorum, qui a divisione quaternaria exactè divisus bissextum notavit & ultra quem extendi non potest Cyclus Dionysianus) adde 1x, fient 473. quæ divisa per 28 relinquent 25 pro Cyclo solari anni illius. Ast ante annum illum in annis Ju-

nis sic cyclum investigabimus : anno Juliano 1^o.
 litera Dominicalis fuit B (nam quanquam apud
 Romanos nulla tunc esset distinctio temporis
 in hebdomadas dierum, menses enim tantum
 distinguebant per Kalendas, Nonas & Eidus,
 ea tamen apud Babylonios & Aegyptios statim
 à regno Nabonassari in usu fuit & septem Plane-
 tarum nominibus dies septimanæ appellabant. Ide-
 ò cognito caractere hebdomadico unius anni
 Nabonassari, qui in annos 52 priores Julianos
 inciderit, facile reliquis annis feriæ accommo-
 dari poterunt, quod & hîc factum) Annus er-
 go confusionis quum & bissextilis fuerit & jux-
 ta illam hypothesein literas habuerit D C, Cycli
 nostri nonum fuisse oportet. Itaque quum hinc
 Cyclum suum bissextilem inchoari voluerit Ju-
 lius Cæsar, addenda sunt quoque ad annos Julia-
 nos 9, summa dividenda per 28, residuum dabit
 annos Cycli solaris, idque à 52 anno Juliano
 usque ad 508 quo luxatus est Cyclus, ut jam
 aliquoties diximus. Horum enim 52 annorum
 alia ratio est propter culpam intercalantium, qui
 cœperunt intercalare anno 111 corrente, literis
 G F, quum intercalandum demum esset anno
 115 literis F E sic autem literas Dominicales an-
 nis Cycli accommodabis : Versus hujus technici

Gaudet Flaccus Equo, Dorus Cane, Bosphorus

Aquo

duas voces primas nempe *Gaudet Flaccus* cum
 anno primo Cycli pone in imo nodo, digiti indicis,
 terti-

tertiam verò *Equo* cum anno secundo in imo nodo medii, quartam vocem *Dorus* cum anno tertio in imo nodo annularis, quintam *Cane* cum anno quarto in imo auricularis, rursus duas voces *Bosphorus* Agno, cum anno quinto in medio nodo indicis. Denique ut in tribus nodis indicis semper geminæ literæ col'ocentur, in reliquorum digitorum nodis singulæ, & ita percutendo 28^{us} annus definat in imo nodo digiti auricularis. Duplex litera indicat annum bissextilem, in quo prior litera à capite anni ad 26 Februarii; posterior à 26 Februarii ad finem anni usurpanda est.

Literarum autem Dominicalium ope & initia huius cuiusque mensis, scitur in quam feriam non solum Kalendæ cuiusque mensis quolibet anno, sed & cuiuscunque mensis data dies incidat. Literæ initiales singulorum mensium technicis his versiculis continentur.

*Acri Danubium Domuit Geta Barbarus Ense
Grandævam Cybelen Fugit Attys Dindyma Fran-
gens.*

Quorum prima vox *Acri* ostendit Januarii literam initialem esse A, secunda *Danubium* Februarii literam imitalem esse D, & sic deinceps. Has literas cum Dominicalibus applica digitorum nodis septem, initio facto ab extremo pollice qui primi nodi locum obtinebit, cuique applicabis literam A, inde descendendo ad medium nodum cum litera B mox ad imum pollicis nodum seu radicem, cui applicatâ literâ C, eodem dein-

ceps modo perges in reliquorum quatuor digitorum radicibus. Numerandum postea à litera Dominicali ad literam usque initialem (redeundo à litera G si opus fuerit ad literam A) numerus nodorum quos percurreris feriam indicabit.

Exemplis res illustretur. Quærimus in quam feriam inciderint Kalendæ Augusti anni hujus 1641. litera Dominicalis est C applicata pollicis radici, litera initialis Augusti est quoque C, ergo Augustus coepit a die Dominica. Illo. quærimus feriam Kal. Septembrium, litera initialis est F applicata annularis radici, numeremus ergò à Dominicali C applicatâ radici pollicis inclusivè ad literam F, quatuor radices seu literas percurreremus, nempe C D E F. Ergo Kal. Septembres inciderunt in feriam quartam nempe in diem Mercurii. Hactenus de Kalendis.

Si de reliquis mensis diebus quæsieris, abjicies septem à die mensis data, quoties id fieri poterit, ab initiali deinde litera initio facto tot percurreris nodos seu literas quot unitates exhibebit tibi residuum, si data dies mensis à divisione septenaria nihil relinquat, assumes septem pro residuo. E. gr. si quæsieris quotâ feriâ erit xvi Septembris hujusce anni, à xvi tolle septenos quoties id fieri poterit, supererunt tria, numera jam a nodo literæ initialis F, seu radice annularis tres literas hoc ordine F G A incidet in extremum pollicem cui assignata est litera A, quæ congruit xvi Septembris. Numera rursus à nodo literæ

literæ Dominicalis C. i. a radice pollicis, hoc ordine C D E F G A, percurres sex nodos seu literas, ergo xv i i Septembris incidet in feriam sextam, hoc est diem Veneris. Rursus si quæraturs feria xxv i i:æ Octobris, abjectis septenariis nihil supererit, assume igitur septem initio facto ab A litera initiali Octobris hoc pacto A B C D E F G & defines in radicem auricularis, perge deinde numerare a nodo literæ Dominicalis C ad literam G, hoc pacto C D E F G & percurres quinque nodos. Vicesima ergo octava Octobris incidet in feriam quintam hoc est diem Jovis. Causa cur septem toties abjiciendum, est quia post diem vii, xiv, xxi & xxviii repetitur semper initialis litera mensis, hoc est primus dies mensis, octavus, decimus quintus, vicesimus secundus, & vicesimus nonus in eandem feriam semper cadunt. Adeo ut his præsuppositis si quæraturs c. g. feria xi Decembris anni 1641, hoc, pacto exquiri possit, quoniam Kalendæ inciderint in diem Martis, octava quoque incidit in eandem diem, nona per consequens in diem Mercurii, decima Jovis, undecima Veneris. Rursus si xv i i:æ feria quæraturs à xv quæ incidit quoque in diem Martis initio facto, xvii cadet in diem Jovis & sic deinceps.

Sed & sine litera Dominicali solo cyclo cognito dati mensis feriam sic inquirito. Datos annos cycli duc in 365. Producto adde bissextos elapsos a principio Januarii ad diem cujus quæriturs feria inclusivè; Aggregatum per septem dividatur,

solaribus tecta, à clam, vel ut alii volunt à Calo, sive quòd ea die præco populum ad nundinas calaret, i. vocaret, vel potius quod Pontifex in Curia Calabra, si nonæ septimanæ futuræ erant, hoc significabat populo, septies dicto, Kalo Iana Novella, si autem quintanæ essent, quinquies dicto, Kalo Jana Novella.

Nonæ dies dictæ sunt, quæ antecedeabant Eidus, sive plenilunium quippe τὸ διχομῆς χήματα εἰς τὴν πανσέλλων, octo dies interjecti sunt solidi, ita ut dies primus τὸ διχομῆς sit nonus retro ab Eidibus; ἀπὸ τῆς πανσελλῆς hoc est ab Eidibus ad intermenstruum tempus, sunt nunc 16, nunc 15. Ab Intermenstruo ad Nonas sive τὴν διχομῆων, nunc septem, nunc sex. Kalendæ Junoni dicatæ erant, Nonæ nulli Deo, ideò Nonæ, mox quintanæ, mox septimanæ. i. diei quinto vel septimo affigebantur, nec propterea ulla religio à loco suo summovebatur.

Octavus post Nonas dies Eiduum appellatione veniebat, is fuit apud Veteres Romanos Plenilunii dies, nam Iduare idem est lingua Hetrusca atque dividere, seu in duo partiri, Plenilunium autem mensem lunarem in duo dividit seu partitur. Quot autem Calendas, quot Nonas, quot Idus quilibet mensis habeat, his versibus vulgò exponunt.

*Sex Majus Nonas, October, Julius & Mars
Quattuor, at reliqui tenet idus quilibet octo
Inde dies reliquos omnes dic esse Kalendas*

Nomen sortiri debent a mense sequenti.

Exemplis illustrentur. Quæritur cui Romano-
rum diei respondeat 4 Ianuarii. Ianuarius Nonas
quatuor habet, Idus octo, qui cum Kal. com-
positi constituunt 13. detrahe hanc summam de
31 supersunt 18: quibus adde unum, fient 19. In-
cipe ergo numerare 19 Kal. Februarias (à mense
sequenti) qui respondet 14 Ianuarii & sic deinceps.
Hoc versibus quoque technicis exprimere
conati sunt:

Tu quia Rhammufi superorum regna solebas

Rodere, te sursum resonantia sibila terrent.

Ambo versus duodecim dictionibus constant,
quarum singulæ, singulis mensibus attribuuntur,
prima sc. *Tu*, primo mense sc. Ianuario: secunda-
dictio, *Quia*, secundo mense Februario, & ter-
tia tertio mense & sic deinceps. Dictiones ergo,
Tu, *te*, *terrent*, quarum *tu* Ianuario attribui-
tur, *te* Augusto, *terrent* Decembri significant
Ianuarius, Augustus & Decembrem tot Ca-
lendas habere quota T, dictionum illarum Ca-
pitalis, est in ordine Alphabeti. T. autem in
Alphabeti ordine decima nona est: unde colligere
licet Ianuario & Augusto & Decembri Ca-
lendas Novemdecim esse tribuendas. Sic quia
litera Q capitalis secundæ dictionis in primo
versu, in ordine literarum decima sexta est, quæ
Februario tribuitur, fit ut Februario sedecim Ca-
lendas tribuere oporteat. Et sic de cæteris.

Sed in hunc modum diem datam mensis a No-

nis, Idibus & Calendis denominabit. Considerare 1^o. te oportet an dies data Nonas vel Idus vel kalendas præcedat. 2^o dici datæ numerum unitate minutum tolle à numero dierum, in quem incidunt Nonæ vel Idus, residuum dabit tibi denominationem quæsitam. E. g. si quæras denominationem 3^æ Martii, vide primò tertiam Martii præcedere Nonas. Deinde tolle ternarium hunc unitate minutum, nempe duo à septem (Nonæ enim Martii in diem septimam incidunt) supererunt quinque. Tertia ergo Martii incidit in quintum Nonas. 2^o. si quæras denominationem decimæ, 1^æ. dies hæc Idus præcedit, tolle ergo novem à quindecim (nam Idus Martiæ in decimam quintam incidunt) supererunt sex, decima ergo Martii conveniet cum sexto Idus Martias. 3^o si quæras denominationem 10 Januarii, dies hæc Idus præcedit, tolle ergo novem à tredecim (Nam Idus Januarii in 13 cadunt) supererunt quatuor, denominabis ergo 10 Januarii a quarto Idus. Si data dies Nonas et Idus sequatur, dici quoque datæ numerum unitate minutum tolle ex numero dierum totius mensis propositi, sed unitate prius aucto, hoc est primâ die mensis sequentis, in quem Calendæ incidunt Residuum deinde a Kalendis sequentibus donomina. E. g. quæris denominationem 21 Januarii, tolle 20 a 32 superunt 12. XXI ergo Januarii congruit cum XII Kalendas Februarias. Rursus quærat de 21 Februarii, tolle 20 de 29 superunt novem. Cadit ergo in nonum Kalendas

das Martias. Attamen si post subtractionem superfint duo, vide ne dicas secundo Nonas, vel Idus &c. sed, Pridie Nonas, Idus & Kalendas. Viceversa si proponatur dies à Nonis, Idibus vel Kalendis denominatus, cognosces in quotam mensis diem cadat. Numerum denominationis uno minutum subtrahe ex numero diei in quem Nonæ, Idus, vel Calendæ sequentis mensis cadunt. Reliquus numerus dabit diem mensis quæsitam; e. g. quæritur quota dies sit mensis v. Idus Januarii, tolle quatuor ex 12, supererunt novem. Ergo dies ille incidit in *IX* Januarii. Secundò quæritur quota dies sit Pridie Nonas Octobris; tolle unum à septem, supererunt sex: dies ergo ille incidit in *VI*. Octobris. Denique quæritur quota dies sit *XVIII* Kal. Julii, qui dies est mensis Junii, quum Junius constet diebus triginta & Kalendæ cadant in primam Julii, constat Kalendas Julii cadere in diem 31 à Kalendis Junii numeratam. Tolle ergo 17 de 31 supererunt 14. *XVIII* ergo Kal. Junii congruit cum 14. Junii.

C A P U T. III.

De Cyclo Lunari.

CYcli Solaris doctrinâ traditâ, ordo postulat ut de Cyclo Lunari aliquid quoque subici-

„amus. Meton Atheniensis Pausaniae filius, qui
 „circa Olympiadem 86 floruit astronomicâ scientiâ
 „vir insignis, primus docuit Lunæ ratiocinia annis
 „novemdecim cum Sole paria facere : hoc est, No-
 „vilunia & Plenilunia post annos novemdecim ad
 „eundem anni Solaris diem reverti, quæ ratio
 „vera est *πλαπικῶς*, non autem *ἀκριβεστάτως* :
 „Non enim præcisè requiruntur 19 anni seu dies
 „6939 & 18 horæ sed tantum 6939 dies, horæ
 „sedecim, scrupula 595 ut novilunia in pristinam
 „suam sedem redeant. Luna itaque elapsis annis
 „solaribus novemdecim anticipat horam unam
 „& 485 scrupula (qualia 1080 horam consti-
 „tuunt.) Cæterum quum Julius Cæsar cycli hujus
 „Metonici peritiam esset consequutus, summam-
 „que illius intellexisset utilitatem, Calendario à se
 „edito & notis quidem aureis appingi illum cu-
 „ravit, qui propterea Aureus numerus appellatus
 „est, ut noviluniorum perpetuo currentium & re-
 „currentium index esset. Iccircò in anno Confu-
 „sionis menses Lunares politicos direxit ad menses
 „cœlestes & in hoc incubuit, ut ordinationem
 „anni sui inchoaret à Neomēnia Cœlesti: quamob-
 „rem Calendis Januariis adscripsit unitatem, ut
 „ostenderet hinc deinceps rationes Lunares peten-
 „das esse, & lunationibus alternatim tribuit 30 &
 „29 dies, quia quum Lunationes singulæ constent
 „29 diebus & 12 horis (minuta enim hic negligi-
 „mus) & horæ Calendario commodè applicari
 „non possent, unius Lunationis horæ duodecim
 „al-

alteri Lunationi addiem integram conficiendam addendæ fuerunt. Secundum ergo Novilunium contigit xxxi Januarii, tertium 1. Martii, quartum 31 Martii, quintum 29 Aprilis, & sic in cæteris deinceps mensibus primi anni singulis noviluniis unitatem semper addidit, donec deveniret ad annum secundum Cycli, in quo singulis noviluniis binarium apposuit. Ad primum quidem novilunium incidit in 20 Januarii, cui binarius appositus est; sic anno tertio III nonæ Januarii appositi sunt, anno quarto quatuor vigesimæ octavæ Januarii, anno quinto V decimæ septimæ Januarii, anno sexto VI sextæ Januarii, anno septimo septem vigesimæ quintæ Januarii, anno octavo octo decimæ quartæ, anno nono IX tertiæ, anno decimo x vigesimæ secundæ, anno undecimo xi decimæ tertiæ, anno duodecimo xii tricesimæ, anno xiii. tredecim decimæ nonæ, anno decimoquarto xiv octavæ, anno decimo quinto xv vigesimæ septimæ, anno decimo sexto xvi decimæ sextæ, anno decimo septimo xvii quintæ, anno decimo octavo xviii vicesimæ quartæ, anno denique ultimo xix decimæ tertiæ.

Uerùm quia artifices à tempore Julii Cæsariis ἀκριβείας hîc non sunt sectati, sed statuerunt novilunia post decimum nonum quemque annum pristinam suam in cælo sedem exactè recuperare, magni & crassi errores in Calendarium & totius anni rationem irrepperunt, fallaxque fuit Noviluniorum Index, qui tamen emendari potuit antici-

patione Lunari observata, quam sic invenimus: si singulis novendecim annis anticipet Luna horam unam, scrupula 485, tredecim Cyclis seu annis 247 elapsis anticipabit (ut facile supputanti patebit) horas octodecim et 905 scrupula, quæ habentur pro integro die. In ratiociniis enim lunaribus quotiescunque scrupula consurgunt ad octodecim horas, integra dies computatur. Si igitur anni dati Juliani dividantur per 247, quotiens ostendet dies anticipatos. E. g. hodie agitur annus 1686 Julianus, qui per 247 divisus ostendit quotiente sex dies quos Luna suo motu, à principio editi Calendarii usque ad annum propositum, anticipavit. Hac anticipatione cognita & adhibito Calendario Juliano, cui inscripta sit Enneadecaeteris, non difficile erit cognoscere ubi nostro sæculo neomeniæ cælestes hæreant. E. g. si annus 1686 Julianus dividatur per 19 residuum exhibebit 14, qui est anni propositi aureus numerus. Atqui 14 adscripsimus octavæ Januarii; hinc si exclusivè in antecedentia numeremus sex dies pro anticipatione lunari, ascendemus in secundam Januarii, ubi neomenia adscribenda foret, nisi residuum numeri divisi multò superaret dimidiam partem divisoris, tunc enim quotiens unitate augeri potest, ut hic 1685 divisus per 247, supersunt 204 quæ ferè ad integram diem exsurgunt; pro sex ergo assumenda sunt septem, & neomenia adscribetur primæ Januarii ubi hoc anno Astronomorum Ephemerides illam assignarunt. Anno

tamen superiore, aureus numerus Julianus **xiii** adscriptus **xix** Januarii Novilunium rejicit in **xiii**, ubi Ephemerides illud adscripserunt.

Propter hanc anticipationem Patres Ecclesiarum Orientalium, Paschali Noviluniorum ordinem conturbatum videntes, anno Christi **323**, qui fuit Julianus **368**, Novam Enneadecaëteridem a neomenia proxima æquinoctio verno, quæ in **xxiii** Martii tunc temporis incidit, inierunt, illique unitatis notam apposuerunt, hoc pacto novilunia in pristinam suam sedem, quam Julii Cæsaris tempore obtinebant, restituentes, quo sc. festum Paschatis rite ac suo tempore celebraretur. Verum ab illo tempore ad hæc usque nostra iterum neglecta est anticipationis observatio, unde in eisdem errores, imò quo anticipatio major est, majores incidimus, per quatrimum enim Luna anticipavit.

Hæc est autem Cycli hujus, seu Aurei numeri Ecclesiastici, qui à neomenia proxima æquinoctio verno incipit, ut Julianus à Calendis Januariis incipiebat, inveniendi ratio. Quum annum Christi **323** qui primus fuit cycli enneadecaëterici, præcesserint **322** anni, à datis annis Christi a ferantur **322** & reliquum dividatur in novemdecim, si nihil superfuerit, **xix** erit aureus numerus, vel illud ipsum quod superfuerit, indicabit aureum numerum. Vel quia retro supputando si **17** cyclos numeraverimus, juxta hanc hypothesim Christus natus reperitur anno Cycli Ecclesiastici secundo,

cundo, annis Christi adde unitatem, summam per cyclum integrum partire, residuum erit numerus aureus quem quæris. E. gr. hoc anno 1641 inquirendus sit numerus aureus; à datis annis tolle 322 supererunt 1319 qui divisi in novendecim ex divisione relinquent octo, qui est numerus aureus quæsitus. Vel ad 1641. adde unitatem, exsurgent 1642 qui rursus divisi in 19 ex divisione relinquent octo. Quæratnr rursus numerus aureus anni 1652, addita unitate fiunt 1653 quibus divisis in 19 nihil superest, annus ergo ille erit decimus nonus cycli.

C A P U T IV.

De Epactis.

ATque hætenus de Cyclo Lunari, quo anni lunares cum solaribus Epactarum ope æquantur. Epactæ sunt dies quibus solaris annus lunarem superat: quia verò ad Lunæ defectum supplendum, ut cum Sole æquari possit, adjiciuntur, propterea ἐπακται, hoc est, adscititiæ dictæ sunt. Quum enim annus lunaris communis constet diebus 354 qui duodecim tantum constituunt Lunationes, modò 30, modò 29 dierum alternis, annus vero solaris constet 365 diebus, undecim diebus annum solare lunari majorem esse constat, & novilunia singulis annis contingere undecim diebus, citius quàm anno superiore.

Dies ergo illi servandi sunt singulis annis, donec excreſcant ad integri menſis numerum, qui tunc in anno lunari intercalandus eſt, ſi volumus ut enneade caeteride elapsâ Soli cum Luna conveniat. Nam quum anni Lunares communes 19 Lunationes tantum 228 contineant, ſi exceſſum undecim dierum in novemdecim duxerimu, exurgent dies 209, ex quibus conficiuntur ſeptem Lunationes extraordinariæ, ſeu Emboliſmicæ, ſex, triginta dierum, ſeptima viginti novem, quæ illis 228 additæ conſtituunt 235 lunationes quot ſc. 19 anni ſolares complectuntur, & quibus elapſis Luna priſtinam ſuam ſedem repetit. Quibus autem annis Cycli intercalandum ſit, docebit te ipſa ratio. Anno primo Cycli annus ſolaris exſuperat lunarem diebus xi. Annus ergo ſecundus ſuperabit xxii diebus, tertius 33 Sed quia 33 excedunt lunationis numerum, 30 de 33 detrahenda ſunt & intercalatione factâ, ſupererit exceſſus dierum trium, qui erunt Epactæ anni tertii. Ad hunc igitur numerum ſi iterum addantur xi dies, erit Epacta anni quarti dierum quatuordecim: quibus alii xi adjecti conſtituunt Epactam anni quinti, nempe 25. Rurſum additi xi dies ad xxv, faciunt dies 36, hoc eſt, Lunationem integram, quæ intercalatur ſexto anno, & ſex inſuper dies qui erunt anni ſexti Epactæ, atque hoc modo uſque ad annum xix quo ad Epactas 29 addendi ſunt 12 dies, non undecim tantum, ut abjectis 30 ex coarſervatione unius & quadraginta habeatur rurſus

ſus Epacta XI ut in principio , quod ideò fit ut ultima Lunatio Emboliſmica, currente aureo numero 19, ſit tantùm 29 dierum, quæ contra hypotheſim 30 dierum ſtatuèretur, ſi XI ſimpliciter ut in reliquis annis adderentur, et ex ſumma 30 detraherentur juxta regulam. Quod ſi à ſuperiore Epacta auferremus ſolùm 29 dies: XI tantùm pro more auferre oporteret: ſed quia triginta (loco 29) juxta regulam auferimus, reſtituenda eſt ſequenti Epactæ unitas, quæ antecedenti per ſubtractionem juſto majorem auferitur.

Si autem quæras cur ultima Lunatio 29 tantum dies complectatur, non 30, id propterea dicimus fieri, quia ſi triginta dies, ut aliis ſex Lunationibus Emboliſmicis illi assignaremus, non redirent novilunia poſt 19 annos ſolares ad eodem dies, ſed verſus calcem meſis prolaberentur, contingerentque uno die tardiùs, quàm ante novemdecim annos. Sed hæc omnia magis patebunt ex intuitu ſequentis tabulæ, quæ ob oculos ſubjicit quæ Epactæ ſingulis numeris aureis reſpondeant, & quibus annis Cycli intercalandum ſit.

Aureus Num. I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII.

Epactæ 11. 22. 3. 14. 25. 6. 17. 28.

Aur. Num. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI.

Epactæ 9. 20. 1. 12. 23. 4. 15. 26.

Aureus Num. XVII. XVIII. XIX.

Epactæ 7. 18. 29.

Hac

Hinc fit ut ubi anni alicujus dati Epactas quærimus, anni illius aureum numerum multiplicemus per x_1 & productum dividamus per 30, ut residuum det Epactas illius anni. Quod si productum non possimus dividere, ipsum productum erunt Epactæ. E. gr. quæro Epactas anni 1641: numerum aureum 8 multiplico per 11, Productum 88 divido per 30, residuum 28 sunt Epactæ quæsitæ. Rursus anno 1635 quæro Epactas, numerum aureum 2 multiplico per 11, productum 22 dico esse Epactas, quia per 30 dividi nequit.

Sed & Epactas facili viâ hoc pacto investigabimus: in Pollicis sinistri extremitate, articulo medio & infimo collocandi sunt aurei numeri hoc ordine. In extremitate ponatur annus primus, in medio articulo secundus, in imo tertius. Deinde rursus in extremo quartus, in medio quintus, in imo sextus. Iterum in extremo septimus, atque ita deinceps per reliquos 19 annos, ita ut decimus nonus cadat in extremum pollicem. Numeris aureis qui in pollicem extremum cadent adde decem, illis qui medium viginti, illis denique qui in imum pollicem cadent nihil addito. Ex numeris deinde illis abiice 30, si numerus conflatus major fuerit quam 30, residuum dabit tibi Epactam quæsitam; vel si minor fuerit, ille ipse numerus erit Epacta quam quæris. E. gr. hujus anni 1641 numerus aureus 8 cadit in medium pollicem, adde 20 fiunt 28, qui numerus quia minor est tricenario est Epacta quæsitæ: anno sequenti
aureus

aureus numerus 9 cadit in imum pollicem. Nihil ergo addendum, & Epactas novem esse pronuntio. Anno 1644 numerus aureus xi cadit in medium pollicem, adde 20 fient 31, deme 30, restabit unitas pro Epactis illius anni.

Epactis hoc modo inventis, si subtraxeris decem, quando subtrahi possunt, vel addideris 20 quando decem subtrahi non possunt, exurgent Epactæ in Calendario novo usque ad annum 1700 exclusivè, tunc enim propter omissionem bissexti, Lunationes uno die seriùs contingent, & auferenda erunt undecim, vel addenda 19 usque ad annum 1900 exclusivè &c.

Epactarum autem quæ initium semper capiunt à Martio usus est ad noscendam ætatem Lunæ, ut Computatores nostri loquuntur, ut autem Gæci *ποσειάδαν τὴν σελλῶν* h. e. dialecto nostra *Combien nous tenons de la Lune*. Quot sunt menses elapsi à Martio ad mensem propositum inclusivè, tot unitates addendæ sunt & aggregandæ Epactis ac diei propositæ numero, aggregatum erit numerus quem quæris. Abiicienda verò erunt semper 30 quoties aggregatum majus erit quam 30. E. gr. hoc anno 1641. *πρῶτη ἐστὶ τῆς σελλήνης* prima Junii? Junius quartus est à Martio, Epactæ 28, dies proposita 1. Aggrega, fient 33. Tolle 30 supererunt tres. Ergo Kalendæ Juniæ sunt tertia Luna. Queritur rursus de xi 11 Septembris, September septimus est à Martio, Epactæ 28, dies proposita 13. Aggrega, fient 48; tolle 30, supererunt

rerunt 18. Decima tertia ergo Septembris est decima octava Luna. Tertio quæritur de xv Februarii, Februarius duodecimus est à Martio, Epactæ sunt xvii, diximus enim initium semper capere à Martio præcedente, dies mensis 15. Aggrega, fient 44, tolle 30 supersunt 14. Decima quinta ergo Februarii est Luna 4, seu plenilunium. Quarto quæritur de quarta Aprilis anni 1639. Aprilis secundus est à Martio, Epactæ sunt sex, dies mensis quatuor, quæ aggregata dant 12, Quarta ergo Aprilis fuit Luna duodecima.

Datâ Epactâ & die mensis hætenus quæxivimus ætatem Lunæ : Nunc datâ die mensis & Lunæ quæramus Epactas Lunares. 1º. dies proposita esto 21 Maii anno 1639, Luna tricesima, aufer numerum dierum mensis à numero dierum Lunæ, relinquentur 9, à quibus aufer numerum mensium nempe tres, remanebunt sex Epactæ lunares. Ubi major numerus non poterit detrahi de minore, addendum 30 minori semper in hac doctrinâ. 2º. Igitur dies proposita esto 9 Maii 1641, Luna decima : aufer numerum dierum mensis à numero dierum Lunæ, relinquetur unitas, à qua quum tollere nequeas numerum mensium nempe 3, addenda sunt prius 30, deinde subtractio facienda, residuum dabit Epactas, tribus enim de 31 subtractis supersunt 28, anni currentis Epactæ.

Rursus datis Epactis, mense, & Lunâ, quæramus diem mensis. Aggregatum numeri mensium & Epacta-

Epactarum aufer à diebus Lunæ, residuum dabit diem mensis. Hæreamus in exemplo proposito, Maii, Luna decima, Epactis 28 currentibus, in quam mensis diem incidit? Maius tertius est mensis: adde ergo tres ad 28 fient 31 qui quum tolli nequeant ab ætate Lunæ, nempe x, tollendi sunt pro more a xl, supererunt novem. Luna ergo decima cadit in nonam Maii. Sic anno 1639, Epactis sex currentibus, in quam diem cadet Luna tricesima Maii? Adde tres ad sex fient novem, quibus de 30 subtractis relinquetur dies xxi Maii.

Cæterum de Epactis nihil ampliùs adderemus, si omnes in Epactarum supputatione convenirent, sed quia videmus *Franciscum Maurolycum* Abbatem Messanensem & alios quam plurimos illustris nominis Mathematicos aliam Epactarum supputationem inire, illorum quoque doctrinam hic adtexere operæ pretium fore judicavimus. Primum Cycli lunaris annum ullam Epactam habere negant, quum ex crescentia nondum præcesserit, unde errare illos arbitrantur, qui primo Cycli lunaris anno Undecim dant pro Epacta, quæ danda est secundo; Epactam igitur sic investigant. Anni datì numerum aureum multiplicant quidem per xi, sed unitate prius subtractâ, & postea consueto more productum per 30 partiuntur. Residuum illis indicat Epactam anni propositi, quæ nobis semper est Epacta anni superioris. Vel absque Arithmetica supputatione

N 5

ponunt

ponunt primum annum Cycli in pollicis summitate, secundum in medio, tertium in radice, quartum iterum in summitate & deinceps, donec ad annum Cycli sui pervenerint: quod si in summitate consistat annus, subtrahunt unum: si in medio articulo addunt novem: si in radice addunt novemdecim, atque ita habent anni quæsi Epaetam. E. gr. hoc anno 1641 qui octavus est Cycli & in medium pollicem incidit, ad octo adii-
ciunt novem, fiunt septendecim, quæ nobis anni superioris, illis vero huiusce anni Epaetæ fuerunt.

Deinde ætatem Lunæ hoc pacto venantur. Ad Epaetam inventam addunt Lunæ Regulares, abjectis 30 si summa tricenarium excedat, atque ita ætatem Lunæ habent in Calendis Mensium. Cui tamen ætati sic inventæ, propter anticipationem lunarem à tempore Concilii Niceni, quatuor semper addenda sunt, si exacta novilunia habere voluerimus. Sed antequam id exemplis illustremus, exponere nos oportet quinam sint illi Regulares & quænam sit illorum inveniendorum, seu memoriæ infigendorum ratio. Regulares nascuntur ex quinque diebus, qui ultra dies anni supersunt; factâ divisione singulorum mensium per 30. Illorum initium sumitur à Septembri: quia ibi innovatur Epaeta. September habet quinque pro Regulari, quoniam sc. anno primo cycli lunaris, Luna quinta incidit in Calendas Septembris. His Septembris Regularibus
adde

adde numerum dierum Septembris, fient 35. Ex quibus totam Lunationem Septembris, nempe 30, detrahe, supererunt quinque pro Regularibus Octobris. Rursus jungantur quinque cum 31 numero dierum Octobris, fient 36. Unde si detraheris Lunationem Octobris nempe 29 (Lunationes enim, ut sæpe jam monuimus, alternis sunt 30 & 29 dierum, & imparibus mensibus datur Lunatio 30 dierum, paribus vero 29) supererunt septem pro Regularibus Novembris, & ita deinceps, supputando per singulos menses usque ad Augustum, reperientur Regulares Januarii 9, Februarii 10, Martii 9, Aprilis 10, Maii 11, Junii 12, Julii 13, Augusti 14. Septembris 5. Octobris 5. Novembris 7. quod memoriæ causâ Adoniscis hisce versibus exprimere utcunque conati sumus.

<i>Iure Kalendis</i>	<i>Jana Kalatur,</i>
<i>Ludite Matres,</i>	<i>Nectare (E) Omnis</i>
<i>Ebrius Esto</i>	<i>Greexque Gregisque</i>
<i>Chara propago.</i>	

Quorum sex primi constant duodecim vocibus, quæ singulis mensibus respondent, *Iure* Januario, *Kalendis* Febuario, *Jana* Martio, *kalatur* Aprili, *Ludite* Maio & sic deinceps. Locus autem quem singularum harum vocum literæ initiales in Alphabeto occupant ostendunt numerum Regularium. E.gr, vox *Matres* respondet Junio ejus litera initialis M duodecimum locum occupans in Alphabeto ostendit Regulares Junii esse 12.

Regu-

Regularibus Lunæ expositis, regulam de ætate illorum ope inuestiganda illustremus. Quæritur ætas Lunæ Kalendis Martiis anni 1641 Epactæ sunt 17, juxta illorum *Epactæ*, initium fumentes à Septembri anni superioris Regulares sunt 9, adde 9 ad 17 fient 26. Kalendæ ergo Martiæ sunt Luna 26; idque juxta Kalendarium Nicænum & Paschatis in Vetere Kalendario investigationi congruenter, sed hodie propter anticipationem addenda sunt quatuor, fient 30. Dicemus ergo Kalendas Martias esse Lunam tricesimam, & eadem die vel sequenti Lunam innovatum iri. Rursus quæritur ætas Lunæ in Kalendis Augusti. Epactæ sunt 17, Regulares 14, quæ simul composita dant 31 quibus adde 4 fient 35, de quibus detractis 30, supererunt quinque; Kalendis ergo Augustis Luna quintana est. Denique quæramus ætatem Lunæ Kalendis Octobribus, Epactæ jam sunt hîc anni sequentis quæ initium ceperunt à Septembri, sunt ergo 28, quibus adde quinque Regulares, exsurgent 33 & quatuor pro anticipatione Lunari, fient 37. Detrahe 30, supererunt 7: Kalendis ergo Octobribus Luna septimùm jam lucet.

Kalendarum ætate sic quæsitæ, hoc pacto ætas Lunæ in reliquis diebus mensis quæritur. Ad ætatem inventam in Kalendis jungitur numerus dierum elapsorum de mense, abjectâ Lunatione mensis, si summa Lunationem excedit. E. g. si quæsiueris quota fuerit x Luna 27
 1641 Augusti

Augusti anni huius 1641 ætas Lunæ, Kalendarum die, fuit quinque dierum, qui additi ad dies 16 elapsos conficiunt: 31. Tolle lunationem Augusti quæ, ut in mense pari, est 29 dierum, supererunt duo, dic igitur 27 Augusti Lunam secundum jam diem lucere. Quærat iterum ætas Lunæ 28 Octobris, ad 7 ætatem Lunæ in Kalendis adde dies 27. elapsos, fient 34, tolle 29, supererunt quinque, vigesima ego octava Octobris Luna erit quintana. Si quæras rursus de 17, ad 7 adde 16 fient 23, decima septima ergo Octobris, Luna erit dierum 23; atque ita de ceteris.

Sed ne qui juxta novum Kalendarium supputare volunt, habeant hic quod conquerantur, exponemus & hic quænam in hoc negotio via insistenda sit. Epactæ cognitæ duo adhuc cognoscenda sunt 1. quænam Epactæ Kalendas mensium occupent. 2. quænam menses duas Epactas XXIV & XXV item XXV & XXVI eidem diei adscribant. Ac primo, Januarii Kalendæ Epactas habent 30, Februarii 29, Martii 30 Aprilis 29 Maii 28, Junii 27, atque ita semper decrescendo usque ad Kal. Decembris, quæ Epactas habent 20, hoc tamen observato Kalendis Augusti tribuendam esse geminam Epactam XXIV & XXV. 2. menses illos duas Epactas eidem diei adscriptas habere, qui diebus constant tantum 30 vel 28, quibus addendus quoque Augustus, quanquam sit dierum unius & triginta. His præsuppositis sic Novilunia investigabis: Tri-
ginta

ginta Epactis tribue triginta articulos manus sinistrae, sumendo duos in pollice & alios in quatuor reliquis digitis, quorum duodecim sunt interiores, quatuor in extremitatibus, & duodecim exteriores. Deinde incipe numerare ab Epacta anni currentis inclusivè usq; ad Epactam Kalendarum mensis, cujus Novilunium inquiris, inclusivè quoque, numerus articulorum quos percurreris dabit diem Novilunii, ita tamen ut Epactas nempe XXIV & XXV. Item 25 & XXVI uni eidemq; articulo adscribas. Exemplis res illustretur. Quæro quo die contingere debeat Novilunium mense Decembri, Epactæ currentes sunt 18, Epactæ verò Kalendarum mensis sunt 20. Vide in quem articulum 28 incidant, incidunt in extremitatem auricularis, incipe ergo inde numerare 18, novemdecim cadent in primum nodum externum ejusdem auricularis, 20 qui sunt Epactæ Kalendarum mensis propositi in primum nodum externum annularis. Tu tres nodos tantum percurristi, dic ergo Novilunium debere contingere 3 Decembris in novo Calendario, quibus adde 20, quia Mensis præcedens Novembris fuit tantum 30. dierum, habebis. 23 Nov. in vet. Kal. Si mensis præcedens fuisset 31 dierum [addenda fuissent 21, & ita in dceem primis diebus singulorum mensium, excepto Martio ubi 18 addenda sunt & anno bissextili 19, quia Februarius 28 tantum est dierum & 29. Nam
à re-

à reliquis diebus qui denarium superant, decem detrahenda sunt, ut veteris Kalendarii dies habeantur. Rursus queratur Novilunium mensis Septembris. Epactę currentes sunt octodecim, Epacta Kalendarum 23, ab 18 ad 23 perpercurres sex nodos, novilunium ergo contingit sexta Septembris in novo Kalendario & 27 Augusti in vetere. Tertio queritur novilunium mense Junio, Epactę Kalendarum sunt 27, ab 18 ad 27 si simpliciter supputaremus, percurrerentur decem nodi, sed quia Junius est ex numero illorum mensium quibus eidem diei gemina adscribitur Epacta, articulo secundo externo annularis affiguntur due Epactę XXIV & XXV, secundo item medii 25 & XXVI, vigesima septima Epacta cadit in nodum secundum externum indicis, atque ita percurruntur tantum novem articuli. Dicimus ergo Novilunium contigisse nonā Junii in novo Kalendario, 30 Maii in vetere.

At si Epacta currens major sit Epactā Kalendarum, ubi ab Epacta corrente numerando devenis ad Epactam 20, ad articulos quos percurreris adde Epactam Kalendarum, aggregatum dabit tibi novilunii diem. E. g. quæro quā die contigerit novilunium Decembris anni 1639. Epactę currentes fuere 26, Epactę mensis 20. Numerando à secundo nodo externo indicis in quem cadunt Epactę 26 usque ad imum nodum externum ejusdem indicis, in quem cadit Epacta 30, per

tinget ergo novilunium 3^a Decembris in novo & 23^a Novembris in vetere Kalendario. At si Epacta currens major sit Epacta primæ diei, tolle illam à 30, residuo adjice cum Epacta primæ diei unitatem, aggregatum dabit tibi rursus diem Novilunii: e. g. quæris novilunium in mense Decembri anni 1639, Epactæ currentes 26 tolli non possunt ab Epacta mensis 20, tollentur ergo à 30, supererunt 4 quibus si cum 20 unitatem adjecceris, habebis. 35. Contigit ergo Novilunium 15 Decembris in novo, 15 in vetere Kalendario. Sed si inter Epactam currentem & Epactam primæ diei XXIV & XXV eidem diei adscribantur, nulla erit unitas addenda: e. g. quæris novilunium Novembris anno 1639. Epactam currentem 26 non potes tollere ab Epacta mensis XXI, tolle à XXX supererunt quatuor, quibus adde sine ulla unitate 21, quia inter Epactam primæ diei 21 & Epactam currentem 26, in mense Cavo, Epactæ XXIV & XXV eidem diei adscribuntur, habebis XXV. Novilunium ergo contigit 15 Novembris. Rursum si quæris Novilunium Junii anno 1641, Epactas currentes 18 tolle ab Epactis primæ diei xxvii nullâ unitate additâ, quia inter Epactam primæ diei mensis xxvii & Epactam currentem 18 intercedunt Epactæ xxiv & xxv eidem diei adscriptæ, supererunt 9. Contigit ergo novilunium nonâ Junii in novo, trigessimâ Maji in vetere Kalendario, atque ita de reliquis.

Cognito die Novilunii, facillimè ætas Lunæ

O

quo-

quolibet die dato deprehendetur, si à die novilunii inclusivè dies elapsos ad diem datam inclusivè quoque numeremus. E. g. quæro quota fuerit Luna die 27 Junii, à 9 inclusivè ad 27 inclusivè dies elapsos novemdecim numeramus. Luna ergò fuit decima nona. Quæro rursus de quinta Julii, à nona Junii ad quintam Julii numerantur dies utrinque inclusivè 27. Ergò die quintâ Julii ætas Lunæ fuit dierum 27. Plura possemus addere, nisi compendii hujus ratio repugnaret. Unum tantum addemus: Novilunia sic investigata ferè semper uno die seriùs deprehendi quàm in cœlo contingant, adeò ut si vera & exacta novilunia requiramus, diei præcedenti novilunium assignare debeamus.

C A P U T V.

De Paschate.

CÆterùm quum totus Computus Ecclesiasticus eò tendat, ut festum Paschatis ac proinde reliqua festa mobilia & quæ à Paschate pendent ritè celebremus, ad Paschatis ratiocinia transire nos oportet. Inde quid de festis mobilibus statuendum sit videbimus, ac tandem de loco Solis & Lunæ in Zodiaco singulis mensibus & diebus, de Indictionum Cyclo, ac Josephi Scaligeri periodo Juliana & illius utilitatibus aliquid subnecte-

nectemus, atque hoc pacto huic tractatui finem imponemus.

Pascha igitur quod attinet: Quum certamen ortum esset inter Orientales & Occidentales Ecclesias, de tempore quo Pascha esset celebrandum & Occidentales Ecclesiæ vellent Pascha celebrari Dominicâ eâ quæ proximè sequeretur Pascha Judæorum, Orientales verò Ecclesiæ statuerent celebrandum esse ad Judæorum morem & exemplum in ipso plenilunio, quod vel in Æquinoctium vernum incidit, vel illud proximè sequitur, hæc controversia tandem in Concilio Nicæno per Constantinum Magnum sic composita est, ut Æquinoctium vernum in XXI Martii fixerint, & novo cyclo Lunari novilunia & plenilunia singulis novemdecim annis recurrentia indicaverint, atque adeò hujusce rei gratiâ tres Canones constituerint. 1^o. ut 21 Martii haberetur pro Æquinoctio verno. 2^o. ut plenilunium illud observaretur, quod vel in ipsum Æquinoctium vernum incidit, vel proximè illud sequitur. 3^o. ut dies Dominica quæ illud plenilunium statim sequitur esset ipsa dies Paschatis. Constitutio illa egregia fuit pro tempore, sed quum Patres Nicæni crederent Æquinoctium in 21 Martii perpetuò hæsurum, in eo falsi sunt, ab illo enim tempore valde mutatum est Æquinoctium vernum, & intégris diebus decem retrocessit. Novilunia quoque retrocesserunt diebus quatuor & amplius: Ideò fit ut quum Pascha nostrum

celebremus juxta institutionem Concllii Nicæni, proinde ac si æquinoctium adhuc incideret in **xxi Martii** & novilunia nihil retrocessissent, tam procul sæpe abscedamus à vero Paschatis celebrandi tempore, quod non fit apud Novi Kalendarii Sectatores, ut qui Æquinoctia ac novilunia in pristinam suam sedem restituerint.

Ut ergo Paschatis celebrandi tempus deprehendere possimus, inquirenda est nobis Luna decimaquarta, vel in incidens in Æquinoctium verum, vel illud proximè sequens, & Pascha rejiciendum in Dominicam sequentem. Investigandæ autem Lunæ 14^a ratio facilis est & expedita in novo Kalendario ex iis quæ supra diximus. Ex. g. anno 1615 primo Cycli Epactâ currente 1, quæritur quo die contigerit novilunium mense Martio. Epactæ Kalendarum fuere 30 ac proinde novilunium contigit 30 Martii. Plenilunium ergo antecedens, quum præcesserit diem Æquinoctii seu 21 Martii, inutile fuit ad Paschatis celebrationem. Numerandum igitur a 30 Martii inclusivè 14 plenilunium Paschale cadet in 12 Aprilis, quæ dies fuit Dominica, ac proinde Pascha in sequentem diem Dominicam 19 Aprilis rejectum est. Nunquam enim Pascha in diem termini seu plenilunii sui cadit, vel quod facilius est, ad diem Novilunii adde 13 habebis Lunam 14 : si aggregatum excedat 31 in Martio, abijce dies illos 31 residuum indicabit diem Aprilis in quem cadet plenilunium. E. gr. anno 1641,

novi-

novilunium mense Martio contigit die 13, adde 13, fient 26. Plenilunium ergo seu Luna decimaquarta incidit in diem 26 Martii, & Pascha celebratum die Dominicâ sequenti, nempe 31 Martii, Rursus anno 1615 ad 30 diem Novilunii adde 13, fient 43, à quibus quia excedunt 30, tolle dies Martii 31 supererunt 12. Luna ergo decimaquarta incidit in duodecimam Aprilis.

Anno secundo Cycli 1616 Epactâ currente 12 Novilunium cadit in 19 Martii, à qua numerando 14 inclusivè plenilunium cecidit in primam Aprilis. Pascha celebratum ergo die Dominicâ proximè sequenti, tertiâ nempe Aprilis. Anno 1617 Cycli tertio Epactâ currente 23, Novilunium contigit octavâ Martii, Plenilunium ergo incidit in ipsam Æquoctii diem, nempe 21 Martii, Pascha ergo celebratum die Dominicâ sequenti, 26 Martii & sic de cæteris. In vetere verò Kalendario sic Plenilunia Paschalia investigabimus. Ætas Lunæ quærenda in Kalendis Martiis juxta *Maurolyci* methodum, non additis tamen quatuor illis quæ addenda præcipit, ut vera & exacta novilunia habeantur. E. g. anno 1615 primo Cycli Epactâ currente 0, Regulares sunt 9: Kalendæ ergo Martiæ sunt Luna nona: Luna ergò decimaquarta cecidit in sextam Martii, - quæ quia 21 Martii antecedit inutilis fuit ad Pascharis celebrationem, transeundum itaque est ad Aprilem, cujus Regulares sunt decem; Kalendæ ergò Aprilis sunt Luna decima quarta, ergo incidit in quintam Aprilis.

Anno

erit Luna decima septima. Decima quarta ergo incidet in diem 14, ac proinde inutilis erit ad Paschatis celebrationem; quapropter quærendum est de Ka'endis Aprilibus, ad 18 adde 10 fiunt 28, Kalendis ergo Aprilibus Luna erit 28, Quarta ergo Aprilis Luna renovatur, ac proinde plenilunium cadet in 17 Aprilis.

Verum operosa hac methodo omiffa, sic plenilunia Paschalia longè faciliùs investigabimus. Adhibenda sunt residua Epactarum, hoc est Epacta currens de 30 tollenda est, residuum vocatur residuum Epactarum: De quo residuo etiam quumprimis utili ad ætatem Lunæ investigandam, aliquid doctrinæ Paschali postea subnectemus. Ad residuum igitur hoc Epactarum adjice 17, abjice autem 31 quoties numerus excedet 31, reliquum erit Luna decima quarta, seu Plenilunium Paschale. Cur autem 17 addjiciantur pro perpetua methodo, caussa hæc est, quod anno ultimo Cycli Epacta nulla est (Integra enim Luna 29 dierum illi adscribitur) ac proinde nullum residuum, terminus autem Paschalis illius anni, nempe decimi noni est 17^a Aprilis, qui sunt perpetui Regulares addendi omnibus residuis Epactarum; ast anno octavo Cycli, ut hoc anno 1641, Epactæ sunt 28, residuum ergo 2, quibus additis 17 decima nona Martii ex regula erat terminus Paschalis, sed propter anticipationem 22 Martii, pro 19 Martii assumpta est 18 Aprilis pro plenilunio Paschali. Dic ergo Do-

minica proximè sequenti celebratum fuisse Pascha: In quam autem mensis diem cadat dies illa Dominica cognosces, si cognoveris in quam feriam inciderit 18 Aprilis, Litera Dominicalis hujus anni est C. litera initialis Aprilis G. Kalendæ Apriles ergò inciderunt in feriam quintam, hoc est diem Jovis. Ergo 15 Aprilis incidit quoque in diem Jovis, & proinde 18 in diem Dominicam, Dominica ergo sequens fuit 25 Aprilis.

C A P U T. VI

De Festis Mobilibus.

HActenus de Paschate, transeundum ergo nobis est ad festa mobilia, sed prius polliciti nostri fidem implebimus, & de ætate Lunæ per residuum Epactarum investiganda, verbum unum aut alterum addemus. Tollatur numerus mensium de residuo Epactarum, si fieri possit: sin minùs ad residuum Epactarum 30 addantur, & de summa numerus mensium tollatur, residuum dabit tibi diem quo fiet novilunium. E. gr. hoc anno 1641 quærimus quo die contigerit novilunium in Martio, Epactas habemus 28, residuum ergo duo; Martius est mensis primus, tolle ergo unum de duobus, supererit unum. Novilunium ergo contigit primâ Martii. Quæramus quo die contigerit novilunium mense A-
pri-

prili, Aprilis mensis secundus est, tolle ergo duo de duobus, nihil superest. Ergo Novilunium contigit ultimâ Martii, & hoc casu alterum contingit novilunium die 29 mensis sequentis, seu potius mensis dati, cujus novilunium quærebas. Maius est tertius mensis, tolle tria de duobus, nequit: tolle de 32 restabunt 29, ergo 29 Maii contigit Novilunium. In Junio tolle quatuor de 32, restabunt 28, ergo Novilunium contigit 28 Junii. Sed si quænaverimus de novilunio Januarii anni hujus 1641. Quum Martius in hac methodo inchoet annum, Januarius & Februarius pertinent ad annum 1640, in quo Epactæ fuerunt 17, residuum ergo tredecim. Tolle ergo undecim pro numero quem Januarius in mensibus obtinet, de 13, supererunt duo, Novilunium ergo contigit 2 Januarii; in Februario tolle 12, supererit unitas, novilunium ergo factum est primâ Februarii.

Haftenus præstitimus quod polliciti eramus, supersunt festa mobilia, quæ vocant, discutienda. Die Paschatis semel cognitâ, nihil facilius hac doctrinâ, si enim ante diem Paschatis sex Dominicæ numerentur in Calendario, habebitur Dominica Quadragesimæ: quam proximè præcedit Dominica Quinquagesimæ, & ante hanc Sexagesimæ, quam præcurrit Dominica Septuagesimæ. Rursum si post Dominicam Paschatis in Calendario numerentur quinque Dominicæ, quinta erit Dominica Rogationum, & proximè sequens die

dies quintus, erit dies ascensionis Domini: septima autem Dominica erit Pentecoste, cui statim succedit Dominica Trinitatis. Sic autem numerandæ sunt Dominicæ Trinitatis usque ad adventum Domini. Videndum quot effluxerint Dominicæ à festo Paschatis ad festum inclusivè S. Georgii, quod cadit in diem 23 Aprilis, hoc est, videndum est quoties numerus septem in diebus post Pascha usque ad diem S. Georgii inclusivè contineatur. Tot enim Dominicæ addendæ erunt ad 24, ut habeatur numerus Dominicarum inter Pentecosten & adventum Domini. Verbi gratiâ quando Pascha celebratur die 26 Martii, sequuntur quatuor Dominicæ usque ad festum Georgii, quæ additæ ad 24 producant 28 Dominicas à festo Pentecostes ad adventum Domini. At quando, Pascha incidit in 3 diem Aprilis, sequuntur duæ tantum Dominicæ ad festum Georgii, quæ additæ ad 24 constituunt 26 Dominicas Trinitatis. Quod si nulla Dominica sequatur diem Paschatis usque ad festum Georgii, erunt tantum 25 Dominicæ Trinitatis, si etiam Pascha post festum Georgii celebretur, erunt tantum 23 Dominicæ à Pentecoste usque ad adventum, ut hoc anno 1641 Pascha celebratum fuit 25 Aprilis, biduo post festum Georgii, ergo à Pentecoste numerabuntur 23 hebdomades usque ad Dominicam primam Adventûs exclusivè.

Quâ autem die mensis celebretur Dominica prima adventûs hoc pacto investigabis. Quum
initium

initium adventus semper celebretur eâ Dominica quæ festo S. Andreae proxima est, vel in ipsum festum incidit, manifestum est Dominicam primam Adventûs celebrari posse tribus diebus vel ante vel post festum Andreae, quod cadit in 30 Novembris. Cognita littera initiali Decembris F, necessariò littera finalis Novembris, seu quæ festo Andreae apponitur est E. Ascende ergò vel descende usque ad litteram Dominicalem anni currentis, facile deprehendes & diem mensis & Dominicam propinquiorem festo Andreae. E. gr. hoc anno 1641 littera Dominicali C. currente, si à littera E ad'cendas in Novembri usque ad litteram C percurres biduum tantummodo, D enim apponetur 29 Novembris, C 28. Sed si à littera E descendas, in Decembri percurres usque ad litteram C. quinque dies, F enim apponetur primæ, G secundæ, A tertiæ, B quartæ, C quintæ. Ergo 28 Novembris dies est quæsitæ & Dominica propinquior festo Andreae, sed hoc ex sequenti tabella meliùs conspicietur.

November	December.
28 C. dies Dominica propinquior	1 F
29 D	2 G
30 E Festum Andreae	3 A
	4 B
	5 C
	Dominica remotior

Sed & festa mobilia nempe Septuagesimæ, Cinerum, Paschatis, Ascensionis Domini, Pentecostes & illus Festi, quod corporis Christi vocant, hoc quoque pacto investigari solent. Radices illorum festorum, hoc est dies mensium ante quos nunquam festa illa celebrari queunt, ante omnia quærentur. Radix igitur Septuagesimæ est 18 Januarii, Cinerum 4 Februarii, Paschatis 22 Martii, Ascensionis 30 Aprilis, Pentecostes 10 Maji & Corporis Christi, 11 Maji quod Barbaris hisce versibus memoriæ consulentes complexi sunt.

*Ostadecima Janus, Februus sed quattuor optat,
Viginti duo Mars, Triginta poscit Aprilis,
Bis quinque at Majus, ter septem postulat i-
dem.*

Radice inventâ numerantur dies elapsi à radice Paschatis h. e. à 22 Martii usque ad diem Paschatis inclusivè: Totidem diebus reliqua omnia festa distant à radicibus suis: e. g. hoc anno 1641 Pascha in novo Kalendario celebratur 31 Martii, novem ergo dies distat Pascha à radice sua Numera ergo seu potiùs adde novem dies ad 18, Januarii, habebis 27 pro Septuagesima. Ad quartam Februarii adde novem habebis 13 pro die Cinerum; ad 30 Aprilis adde 9 habebis 9 Maji quæ fuit dies Ascensionis; ad diem 10 Maji adde 9 habebis 19 pro Pentecoste; ad diem 11 Maji adde novem habebis 30 Maji, quæ fuit dies festi sacrilegi. Sic in Kalendario nostro hoc anno quo Pascha celebravimus 25 Aprilis, adde ad 25 Aprilis, novem

novem dies reliquos Martii post vigesimam secundam habebis 34 pro distantia Paschatis à radice sua, sic ad 18 Januarii, adde 34 dies fient 52 dies, abjice dies Januarii 31, supererunt 21. Vigesima ergo prima Februarii celebrata est Septuagesima in veteri Calendario: sic ad 10 Maji adde 34 habebis 44, deme dies 31 Maji supererunt 13, decima tertia ergo Junii habebis festum Pentecostes, atque ita de cæteris. Nisi quod in annis bissextilibus addenda est insuper unitas diei Septuagesimæ & Cinerum, ita tamen ut quando dies Cinerum fuerit 29 vel etiam major quam 29, unitas non addatur sed 28 detrahatur, ut dies Cinerum incidat in mensem Martium: c. g. distantia à radice Paschatis ad Pascha fuit 34 dierum, ad radicem festi Cinerum nempe 4 Februarii, adde 34 fient 38, hic quia numerus excedit 29, detrahenda sunt 28, supererunt decem, quæ ostendunt diem Cinerum incidere in 10 Februarii. At anno 1640 à 22 Martii in novo Calendario ad Pascha elapsi sunt dies 17, ad radicem Cinerum nempe 4 adde 17, fient 21, sed propter bissextum adde unitatem fient 22. Ergo 22 Februarii cebraverunt diem Cinerum, atque ita in reliquis annis bissextilibus in utroque Calendario.

C A P U T VII.

De loco Solis & Luna in Zodiaco singulis diebus.

Sed horum omnium jam prolixior æquo fuit tractatio, ad alia ergo transeamus, ac quaeramus primò quo in signo & gradu Zodiaci Sol quotidie commoretur. Primò infigendi sunt memorie hi duo versus:

Sunt Ariès, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo.

Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

Quibus 1^o. indicatur ordo quo signa cælestia ab Astronomis disponuntur, ita ut initium fiat ab Ariete, & agmen claudant Pisces. Quum autem Sol primum gradum Arietis ingressus faciat Æquinoctium verum, constat mense Martio Solem ingredi signum Arietis, mense Aprili signum Tauri, Majo signum Geminorum, & sic deinceps. 2^o his versibus indicatur quod signum alteri signo è directo in cælo opponatur. Nam signum primum in primo versu directè opponitur signo primo secundi versûs, & signum ultimum primi versûs signo ultimo secundi versûs, & ita de reliquis. Horum signorum sex prima vocantur septentrionalia, quia ab Æquatore recedunt versùs Septentrionem, sex postrema meridionalia quia ab Æquatore recedunt versùs meridiem. Sed hæc sunt alterius loci. Ut autem sciamus quo die mensis Sol singula hæc signa ingrediatur, duo quoque hi versus sunt observandi

LXX

*Lux Inimica Lucet Laganis, Mifecto Minister
Nectar Nocte Nova, Orbetur Nyseia Meros.*

In quibus singulæ voces singulis mensibus respondent & literæ initiales

9 11 12 13 14 ostendunt diem quo Sol signum
I L M N O
mensis sui ingreditur: e. gr. Januario respondet vox Lux, L ergo locum xi occupans in Alphabeto ostendit Solem ingredi Aquarium die undecimâ Januarii. Julio respondet vox Nectar, N ergo 13 locum occupans in alphabeto ostendit Solem ingredi Leonem 13 Iulii, & sic deinceps.

Hi quinque numeri sunt instar radicum, quibus affigitur ingressus Solis in signum aliquod. Datâ die mensis si quæritur ubi Sol tunc temporis existat, si dies data radicem præcedat, ad 20 addendus est numerus diei datæ, aggregatum indicabit quo in gradu signi Sol existat ea die. E. gr. si quis scire desideret ubi Sol existat die 10 Aprilis quia 10 Aprilis præcedit radicem, ad 20 adde 10, exurgent 30, ergo die decima Aprilis Sol obtinet 30 gradum Arietis, siquidem undecima demum ex hypothese ingreditur signum Tauri, si quæras de diebus post radicem incidentibus, numera dies elapsos à radice ad diem datam inclusivè, numerus dierum elapsorum indicabit quod quæris. E. gr. quæritur ubi Sol existat die 20 Aprilis: ab 11 Aprilis ad 20 numerantur dies integri decem: ergo 20 Aprilis Sol occupat 10 gradum Tauri. Sed hæc omnia, ut cætera ejusmodi, κατὰ πλάγιν, non κατὰ

ἀριθμοὶ intelligenda sunt.

Vidimus de Sole , videamus jam de Luna. Queritur in quo signo sit Luna & quantum distet à Sole. Ætatem Lunæ in Calendario quæsitam multiplica per duo & productum divide per quinque, quotiens indicabit quot signis Luna distet à Sole. Si verò ætatem Lunæ per Epactas quæsi-
veris, ætati inventæ adde unitatem (quia novilunium per Epactas ut supra diximus die uno seriùs ostenditur) & postea perge eo modo quod dictum est, si post divisionem nihil superfit dabantur signa integra , si vero aliquid superfit, quot unitates supererunt, tot quintæ partes, signi indicabuntur, & quia signum 30 gradus complectitur, singulæ unitates senos gradus indicabunt. E. gr. hoc anno 641 quæro in quo signo sit Luna die 27 Novembris & quot signis distet à Sole, Luna quintana est juxta Ephemerides, & quartana juxta Epactas, quinque igitur per duo multiplica, producentur decem, quæ per quinque divisa dabunt duo, duobus ergo signis Luna distat à Sole.

Sed si quæras in quo tandem signo sit illa, priùs quæsitum oportuit in quo signo sit Sol. Radix Novembris est 13, ut ostendit vox Nyseïa, numera à 13, ad 27 inclusivè habebis 15, Sol ergo 27 Novembris occupat 15 gradum Sagittarii, à quo gradu inclusivè numera duo signa, cades in 15 gradum Aquarii, Luna ergo quinta exiens est in 15 gradu Aquarii. Si quæsi-
veris in quo signo sit
Luna

Luna die 30 Novembris, Luna dies octo jam lucet, multiplica 8 per duo habebis 16, quæ divisa per 5 dabunt 3 in quotiente & gradus sex. Igitur quum 30 Novembris, Sol sit in 18 gradu Sagittarii, numera á 18 Sagittarii tria signa & sex gradus, Luna cadet in 24 gradum Piscium.

Hoc pacto Luna in primo aspectu quadrato, quum sc. est dierum septem cum semisse, abest à Sole tribus signis; in Plenilunio sex signis; in secundo aspectu quadrato quum dierum est 22 cum semisse, 9 signis. In coitu denique, quum dierum est 30, duodecim signis. Per quot autem horas Luna noctu luceat sic investigabis: Ætatem Lunæ crescentis, vel residuum quum decrescit multiplica per 4, productum divide per quinque. Tot horas lucebit quot quinariorum habueris, atque insuper tot quintas partes horæ, quot supererunt unitates. E. g. hoc anno 1641, quæritur de 37 Novembris, quot horas Luna luceat? Ætatem Lunæ in Calendario quæsitam quinque multiplica per 4, habebis 20, quibus divisus per quinque, habebis quatuor horas quibus lucebit Luna, hoc est, tertiam partem noctis. Si quænaveris de 30 Novembris, ætatem Lunæ 8 multiplica per 4, habebis per quinque divisus $6\frac{2}{5}$: Luna ergo lucebit sex horas & $\frac{2}{5}$ partes horæ unius, hoc est paulò plus dimidiâ nocte. Si quænaveris de nona Decembris, residuum Ætatis seu complementum ad 30, nempe 13 (dies enim Lunæ 17 effluxerunt) multiplica per 4, habebis 52 quæ divisa per 4

P

dant

dant $10\frac{1}{2}$ Luna ergo lucebit 10 horas & $\frac{1}{2}$ unius horæ. Igitur in omni Plenilunio Luna lucet duodecim horas, hoc est, totam noctem quantacunque sit: In omni quadratura sex horas, hoc est, dimidium noctis. Quum Luna quinta est aut 25, per quatuor horas seu tertiam partem noctis; si quarta est, aut 26, per tres horas, seu quartam partem noctis. Luna autem crescens vesperi lucet, decrescens mane. Cæterum hic horas intelligimus, quas inæquales alii, alii verò temporales vocant, quarum 12 semper perficiunt noctem, vel diem quantacunque sit. Verum de his hætenus satis.

C A P U T VIII.

De Cyclo Indictionum.

DE Indictionum Cyclo aliquid ut subnectamus postulat instituti nostri ratio. Dicitur Augustus Cæsar, anno tertio ante natum Christum, Indictionum Periodum excogitasse, ut indicium esset subditis, quando tributa persolvenda essent. Nam primo quinquennio exeunte, aurum imperatum solvebant: sub finem secundi argentum: sub finem denique tertii æs & ferrum ad armorum reparationem, atque ita tria illa quinquennia repetita, tributum Romani Indictio dicebantur. Alii, inter quos est magnus ille Scaliger de Emend. Temp. l. 5. volunt Indictiones coepisse dun-

taxat

taxat tempore Constantini Magni, qui quum imperare cœpisset a. d. 8 Kal. Octobres anno Christi 307, quinquennalia dedit anno 312, rursus autem vicennalia anno 327, annis quindecim solidis inter utraque elapsis. Unde factum est ut hinc tempora cœperint putare per tria quinquennalia, sive per tres Indictiones (lustrum enim & Indictio unum idemque erant) & totum illud tempus Indictionem vocaverint, cujus initium semper fuit ex A. D. VIII. Kal. Octobres, seu à 24 Septembris.

Triplex autem apud Scriptores observatur Indictio. Prima Romanorum Imperatorum & qui eis hætenus successerunt Germanorum, ex A. D. VIII. Kal. Octobres, quæ Indictio est Constantiniana: Secunda Imperatorum Constantinopolitanorum ex Kalendis Septembribus unde & anni initium: Tertia Pontificia Romana, à Kal. Januarii. Itaque cum judicio legendi sunt Scriptores qui Indictionum meminerunt & considerandum quarum illi Indictionum mentionem faciant.

Quare si Indictiones numerentur à 24 Septembris, semper quatuor addenda erunt annis Christi ad methodum Indictionis Constantinianæ: si à Kal. Januarii, tria tantum addenda: e. gr. anno Christi 1640, si addideris quatuor, fient 1644 quæ à divisione per 15 relinquent novem: annus ergo ille est nonus Indictionis Constantinianæ, initium sumens à Septembri. Sed si tantum addideris

deris tria relinquentur 8, annus ergo ille est octavus Indictionis Pontificiæ initium sumens à Januario præcedente, nonus enim inchoabitur demum Januario sequentis anni 1641. Sic anno 1636 si quæras Indictionem Pontificiam, tribus additis fient 1639, quæ divisa per 15 relinquent quatuor: annus ergo ille fuit quartus Indictionis Pontificiæ, annus verò quartus Indictionis Constantinianæ seu Cæsareæ Romanæ cœpit Semtembre superiori. Rursus si ab annis Christi abjeceris 311, reliqui sunt anni à primâ Indictione Constantiniana; si 312 à primâ Indictione Pontificia, ut e. gr. si ab annis 1640 detraxeris 311 supererunt 1329 anni à prima Indictione Constantiniana, hoc est octogesimæ Nonæ Indictionis Constantinianæ annus nonus: si detraxeris 312 supererunt 1328 anni à primâ Indictione Pontificia, hoc est octogesimæ Nonæ Indictionis annus octavus atque ita de reliquis.

C A P U T IX

De Cyclorum Syndrome, & Periodo Juliana.

CÆterum tres Cycli nempe Solis, Lunæ & Indictionum, indubitati sunt temporum characteres, qui continuatâ temporum serie à Christianis notati sunt, qui festum Paschatis ex methodo Cycli solaris & Cycli Lunaris quotannis celebrant, ita ut nulla unquam nata fuerit de Cyclis controversia, aut error, E. gr. hoc anno Christi
1641

1641 Cycli solaris annum agimus 26, Cycli Lunarise octavum, Cycli Indictionum nonum, quæ Cyclorum syndrome nonnisi certo annorum spatio recurrere potest, longiores si trium, breviores si duorum tantum Cyclorum syndrome requiratur. Nam Cycli Solaris annus 26 cum Cycli Lunarise octavo nonnisi semel concurrit, spatio annorum 532, qui est numerus factus ex 28 ductis in 19. Quod primum docuisse Victorinum Aquitanum accepimus & ab illo Dionysium Exiguum Abbatem Justiniano coævum, à quo quanquam interpolatore solum & recensitore periodus Dionysiana appellata fuit, non ab auctore Victoriana. Ita orbis Cycli Solaris & Indictionum est annorum 420. Orbis Cycli Lunarise & Indictionum qui absolvitur annis 285, hoc est idem Solaris & indictionum par (quale est hoc anno 26 & 9) post annos 420 absolutos duntaxat reversurum est; & Cycli Lunarise & Indictionum similis copulatio, qualis est hoc anno (nempe 8 & 9) redibit post annos demum 285, non citius, nec etiam tardius.

Habemus igitur tres binorum Cyclorum periodos, Solis & Lunæ annorum 532, Solis & Indictionum annorum 420, Lunæ denique & Indictionum annorum 285. Unde datis binis Cyclis, facili negotio invenietur annus qui talem Cyclorum copulam recipit. Ut si quis se natum dicat cyclo Solis quarto, Lunari 15, facile deprehendetur annus Christi quo natus fuit. Hoc anno quum Cyclus Solaris sit 26, quatuor de 26 detra-

Etis supersunt 22, quæ si de 1641 detraxeris supererit annus 1619 in quo Cycli solaris annus quartus agatur: sed anno 1619 Cyclus Lunæ agitur quintus, qui ex hypothese 15 esse debuit. Ergo annus 1619 non est quo se natum ille professus est: quære ergo annum proximè superiorem qui Cycli solaris quartus fuerit, hunc hoc pacto investigabis. De 1619 tolle 28, supererunt anni 1591: dicemus igitur anno Christi 1591 agi rursum quartum Cycli solaris. Huic adde unitatem fient 1592 quæ à divisione per 19 relinquunt 15, qui Cycli Lunaris annus est quæsitus, dices ergo natum anno 1591, quum nonnisi annis 532 antea dictum annum contingere potuerit ejusmodi utriusque Cycli combinatio.

Ex ductu autem Cycli Indictionum in hunc Cyclum Dionysianum hoc est ex 15 in 532, oritur magna periodus Juliana annorum 7980, ita appellata quòd ad annum Julianum sit accommodata & quidem à Kal. Januariis initium ducat. Primus Periodi annus habuit Cyclum Solis primum, Lunæ primum & Indictionem primam: cujus anni principium præcessit Epocham mundi annis 763. Epocham verò Christi annis 4713 absolutis, Ita ut primus annus mundi sit periodi Julianæ 764, primus annus Epochæ Christianæ 4714, quod certò demonstrant Cycli istorum annorum, nempe anno primo mundi Cyclus Solis 8, Lunæ 4, Indictio 14, anno primo æræ Christianæ Cyclus Solis decimus, Lunæ secundus & Indictio quarta,

qui

qui Cyclorum Concurfus non aliis periodi annis contingere potuit, quàm quo contigerunt, ille nempe 264, iste verò 4714. Quare fi annis Christi per regulam perpetuam addantur anni 4713 summa annum periodi Julianæ docebit, & vice versâ subductis annis 4713 è numero annorum periodi Julianæ relinquitur annus Christi fluens. E. g. Annis Christi 1641 adde 4713 habebis annum periodi 6354. Rursus ex annis periodi 6354 subducito annos 4713, habebis annos Christi 1641. Quivis autem Periodi Julianæ annus in 28 divisus residuum facit Cyclum Solis, in 19 Cyclum Lunæ, in 15 Indictionem illius anni: quoties verò à divisione nihil relinquitur, tum sumendus est Cyclus integer nempe Solaris 28, Lunar 19, & Indictio 15. Ex. gr. distributis 6354 in 28, remanet Cyclus Solis 26, factâ distributione in 19 relinquitur Cyclus Lunæ 8 & à divisione 15 restat Indictio 9, qui Cycli congruunt anno Christi 1641.

Hac itaque divisione, datis annis periodi Julianæ, facili negotio anni Cyclorum investigantur. Ut tamen tyrõnibus & in arte supputandi rudibus labor minuatur, sequentem tabulam se condidisse ait Petavius, in qua duplex est ordo, alter annorum collectorum per centenos & millenarios, alter per denarios usque ad centum. Methodi ratio hæc est: Proposito quovis anno periodi Julianæ sume proximum millenarium & centenarium, cum Cyclis ad eos adscriptis; tum excurrentes annos ex

denariis, summam ex omnibus Cyclorum collige,
deductisque Cyclis integris quod superest dabit
Cyclos currentes.

Tabula Cyclorum in Periodo Juliana

Cent. Coll. Cycl. Sol. Lunz. Indict. Den. S. L. I.

100	16	5	10	10	10	10	10
200	4	10	5	20	20	1	5
300	20	15	15	30	2	11	15
400	8	1	10	40	12	2	10
500	24	6	5	50	22	12	5
600	12	11	15	60	4	3	15
700	28	16	10	70	14	13	10
800	16	2	5	80	24	4	5
900	4	7	15	90	6	14	15
1000	20	12	10				
2000	12	5	5				
3000	4	17	15				
4000	24	10	10				
5000	16	3	5				
6000	8	15	15				
7000	28	8	10				
8000	20	1	5				

Tabella Cyclorum in annis Christi.

A. Ch. Cy S.	L.	J.	A. Chr. C. S. L. I.
0 -- 9 -- 1 -- 3			3000 -- 12 -- 18 -- 3
100 -- 25 -- 6 -- 13			Exemplis res illustretur. Pro-
200 -- 13 -- 11 -- 8			ponitur annus periodi Julianæ
300 -- 1 -- 16 -- 3			6354, cujus Cycli inquirendi
400 -- 17 -- 2 -- 12			sunt In millenariis ad 6000,
500 -- 5 -- 7 -- 8			Cyclos reperio Solis 8, Lunæ
600 -- 21 -- 13 -- 3			15, Indict. 15. In centena-
700 -- 9 -- 17 -- 13			riis ad 300 Cycli adscribuntur
800 -- 25 -- 3 -- 8			20, 15, 15. In denariis ad 50,
900 -- 13 -- 8 -- 3			22 12, 5, quibus omnibus si-
1000 -- 1 -- 13 -- 13			gillatim collectis, hoc est Cy-
1100 -- 17 -- 18 -- 8			clis Solis seorsim collectis, Cy-
1200 -- 5 -- 4 -- 3			clis Lunæ seorsim & Indictio-
1300 -- 21 -- 9 -- 13			nibus seorsim, quatuor adjun-
1400 -- 9 -- 14 -- 8			genda sunt, & ex summa si
1500 -- 25 -- 19 -- 3			Cyclum excefferit, toties ille
1600 -- 13 -- 5 -- 13			detrahendus est quoties de-
1700 -- 1 -- 10 -- 8			trahi poterit: e. gr. anno pro-
1800 -- 17 -- 15 -- 3			posito periodi Julianæ 6354
1900 -- 5 -- 1 -- 13			Cyclis Solis 8, 20, 22 in u-
2000 -- 21 -- 6 -- 8			num collectis adde quatuor,
2100 -- 9 -- 11 -- 3			fient 54 à quo numero, quia
2200 -- 25 -- 16 -- 13			Cyclum excedit, Cyclum in-
2300 -- 3 -- 2 -- 8			tegrum tolle, nempe 28, re-
2400 -- 1 -- 7 -- 3			manebunt 26 pro Cyclo So-
2500 -- 16 -- 12 -- 13			lari quæsito. Cyclis Lunæ 15, 15, 12 in unum
2600 -- 4 -- 17 -- 8			collectis adde 4 fient 46, tolle bis 19 h. e. 38 re-
2700 -- 2 -- 3 -- 3			manebunt 8 pro Cyclo quæsito, Indictionibus
2800 -- 8 -- 8 -- 13			
2900 -- 24 -- 13 -- 8			

15, 15, 5 additis 4 & geminatis illis quindecim sublati, restant 9 pro Indictione quæsitæ. Eadem planè ratio est tabellæ Cyclorum in annis Christi atque in periodo Juliana. Experire & verum comperies: sed methodo usitatâ per divisionem, vel in annis Christi additis addendis, vel in periodo Juliana uti præstat.

Jam si certò nobis constaret de numero annorum qui ab orbe condito effluerunt, cæteræ omnestemporum Epochæ ad illam essent referendæ, verùm quum tam diversæ sint hac de re sententiæ, locum naturalis Epochæ quam hodie certò definire non possumus supplet artificialis hæc Epochæ periodi Julianæ. Ad hanc enim relatis omnibus non solum de mundi ætate sententiis, sed diversarum quoque gentium ac populorum Epochis, jucunda exhibebitur temporum collatio, varia annorum initia facilè ab invicem discernentur, ambagibus variis expediemur ac liberabimur, memoria infinitum quantum sublevabitur. Si enim quinque aut sex intervalla nobiliora ac Epochas memoriæ infigamus, ut puta annum nascentis mundi fuisse periodi 764, Diluvii 2420, Exodi Ebræorum 3217 conditus templi Salomonici 3696, primæ Olympiadis Iphiti, 3938, primum Palilium Varro-
nianorum 3962, initii captivitatis Babylonicæ 4114, Regifugii & primorum Consulium 4207, captæ Babylonis & initii Imperii Macedonum Asiatici 4383, primarum Kalendarum anni Juliani

liani 4669, Æræ Christi Dionysianæ 4714, primæ indiçtionis Constantinianæ 5026, reliquas historiarum Epochas ad illam tanquam ad lapidem Lydium facillè exigemus, adhibito examine Indiçtionum, utriusque Cycli & aliorum characterum, si aliquod dubium intervenerit & singulas levi additionis vel subtractionis labore suis temporibus assignabimus, in quacumque demum Chronologia, quæ quidem sibi consentanea sit.

Denique hujus periodi beneficio motus astronomicos per cuncta sæcula, tam præterita quam futura, certa manu deducimus. Astronomicis in præsentiarum omiſſis, historicis aliquot exemplis illustrare libet quæ adduximus. Sigebertus initio Chronologiæ suæ notavit se illam exordiri ab anno Adami 4331 secundum Dionysium, annum verò Domini 381 secundum eundem. Hic quæritur in quem annum periodi Julianæ Dionysius, & secundum illum Sigebertus, conjiciat natalem mundi? Annis æræ Christianæ 381 adde 4713 annos absolutos periodi Julianæ elapsos ante principium æræ, exurget annus 5094 periodi Julianæ quo Sigebertus chronologiam suam inchoavit, sed quum dicat se inchoasse illam anno ab Adamo 4331, tolle à 5094 annis periodi Julianæ annos mundi elapsos 4330 supererit annus 764 periodi Julianæ, in quem mundi natalis juxta illos conjicitur. Eandem quoque mundi Epocham ponit & tuetur Scaliger.

Addamus aliud exemplum. Julii Cæsaris mors
con-

contigit anno ab urbe condita 709, juxta Uaronem. Ad annos itaque 709 adjice annos periodi elapsos ante Palilia 396, fient anni periodi Julianæ 4670. Hoc anno Cæsar interfectus est. Volo scire quoto id anno contigerit ante Christum. De 473 annis elapsis ante æram Christianam tolle 4669 elapsos ante cædem Julii, supererunt 44. Igitur anno 44, ante æram Christianam Dionysianam, occisus est Julius Cæsar.

Cæterùm religio est præterire summi & acuminis & utilitatis tabulam quam confecit *Nicolaus Mulerius* ad eruendos annos tum Dionysianæ tum Julianæ periodi, ex datis Cyclis. Nam ut ex data Syzygia Cyclorum Solis & Lunæ cognoscitur annus periodi Dionysianæ, sic ex datis tribus Cyclis annus periodi Julianæ innotescit. Methodus hæc est, cum Cyclo Solis tabulam ingressus annos excerpe è columna Solis & è columna Lunæ numerum annorum Cyclo Lunæ respondentem, horum numerorum summa est annus periodi Dionysianæ quæsitus. E. g. si quæsiueris cui periodi Julianæ anno Cyclus Solis 17, Cyclus Lunæ 18 respondeant, Cyclo Solis 17 respondent 437, Cyclo Lunæ 18 respondent 56, quorum summa effecit 493, numerum scilicet annorum periodi Dionysianæ. In tabellula annorum Christi numerus annorum proximè elapsus est 1139, dictæ summæ adjiciendus, ut habeatur annus Christi 1632. Si numerus conflatus excedit periodum, detrahe periodum, quoties fieri poterit, Resi-

Residuo adde ut supra annos quibus terminatur periodus. Alio exemplo res illustretur: Justinianus imperium inivit Cyclo Solis 4 Lunæ 15, quæritur quo anno æræ Christianæ imperium suscepit? Cyclo Solis 4 respondent in tabula 228, Cyclo Lunæ 15 respondent 224. Ad summam 452 adde 75 (quia constat Justinianum coepisse regnare ante annum 600) fient 527. Suscepit ergo Justinianus habenas imperii anno æræ Christianæ 527. Jungamus & duobus illis Cyclis Cyclum Indictionum, Olympias prima celebrata fuit Cyclo Solis 18, Lunæ 5, Indictione 8; quæritur, proinde quo anno periodi Julianæ, seu mundi, secundum Epocham Dionysianam? E regione 18 habes in annis Solis 494, e regione 5 in annis Lunaribus 252. Adde annos Solares cum Lunaribus, fient 746. Hunc numerum, seorsim tamen servandum, divide 1 per 15, residuum erit undecim qui detrahi debent de Indictione data, additis quindecim Indictioni si minor sit quàm ut residuum ab ea auferri queat, ut hoc loco ad 8 adde 15 fient 23, tolle 11 supererunt 12. Deinde in subjecta tabella si quæsieris, duodecim illis respondebit in Indictionibus numerus 3192, qui numerus auctus, summâ seorsim seu vatâ 746, ostendit annum periodi Julianæ 3938, in quem cadit prima Olympias. Si verò numerus in tabella Indictionum quæsitus, compositus cum numero ex duobus Cyclis factò, excesserit 7980, hunc ipsum numerum inde subducito. Exodus ex Ægypto contigit Cyclo Solis 25, Lunæ

Lunæ 6, Indictione 7. Anni Solares & Lunares aggregati dant 557, quæ à divisione per 15 relinquunt 2, quæ de 7 subtracta dant quinque, quibus in tabula respondent 2660, adde 557 habebis 3217 annum periodi Julianæ quo contigit Exodus. Quæritur rursus quoto anno periodi fuerit Cyclus Solis 9, Lunæ 5, Indictio 15? Adde 513, & 252 habebis 765, divide in 15, nihil superest; assume igitur Cyclum Indictionum integrum 15, quo subducto ex Indictione data nihil remanet. Est ergò annus periodi Julianæ 765. Si quæsiveris de annis mundi, e. gr. in quem annum mundi inciderit Exodus, ab anno corrente periodi Julianæ 3217, tolle annos 763 elaplos ante natalem mundi, habebis annum ab orbe condito 2454, qui fuit annus Exodi; sic si quæsiveris de prima Olympiade, à 3938 tolle 763 habebis annum 3175 ab orbe condito, in quem incidit prima Olympias

Tabula trium Cyclorum, cujus beneficio è datis
Cyclis cognoscitur annus.

Cycli.	Anni Solis.	An. Lunæ.	An. Indiction.
1	57	476	6916
2	114	420	5852
3	171	364	4788
4	228	308	3724
5	285	252	2660
6	342	196	1596
7	399	140	532
8	456	84	7448
9	513	28	6384
10	38	504	5320
11	95	448	4256
12	152	392	3192
13	209	336	2128
14	266	280	1064
15	323	224	7980
16	380	168	
17	437	112	
18	494	56	
19	19	532	
20	76		
21	133		
22	190		
23	247		
24	304		
25	361		
26	418		
27	475		
28	532		

Tabella annorum Christi quibus terminatur periodus Dionysiana quæ est annorum 532.

75
607
1139
1671
2203
2735
3267

Extra tabulam via annos eruendi paulò operosior est, nec fermè nisi palpando ad illam pervenitur. E. gr. quærendus est annus cui competit Cyclus Solis 3, Lunæ 17; quæratùr primò annus novissimus in quem incidit Cyclus Solis 31, hoc pacto: Cyclum anni currentis quære, is est hoc anno 1641 vicesimus sextus: tolle 3 de 26 supererunt 23, quos tolle de 1641 supererunt 1618, quo anno Cyclus Solis fuit 3. Quæratùr 2. an huic anno comperat Cyclus 17. mille sexcentis & octo-decim pro mòre unitate auctis & in 19 divisus, habebis quatuor pro Cyclo Lunari. Sed quærebatùr ex hypothesi decimus septimus, tolle igitur de 1618 viginti octo (iterum atque iterum tollenda donec quæstioni satisfactum sit) supererit, annus 2590, cujus Cyclus Solaris erit 3, sed Lunaris, solitâ divisione factâ, erit 14 contra hypothesim: Itera igitur operationem ac tolle 28 de 1590, supererit annus 1562, cujus Cyclus Lunaris erit quinque.

Tolle

igitur tertio 28 de 1562 supererit annus 1534, cujus Cyclus Lunaris est 15. Perge igitur & tolle 28 de 1534, supererit annus 1506, cujus cyclus Lunaris est 6. Tolle ergo iterum 28 de 1506, sepererit annus 1478, cujus Cyclus Lunaris est 16. Tolle iterum 28 de 1478, supererit annus 1450, cujus Cyclus Lunaris est 7. Tolle iterum 28 de 1450, supererit annus 1422, qui secundum artem divisus dabit tandem 17, pro Cyclo Lunari, qui est numerus quæsitus. Ergo annus 1422 ille est qui in novissima hac periodo Dionysiana Cyclum habuit Solarem 3, Lunarem 17. Sed si quæsi vero annum qui cyclum habebat Solarem 3, Lunarem 17 Indictionem 1, dividendi erunt 1422 ex arte. Sed divisus dabit contra hypothesein Indictionem 15, subtrahendi ergo sunt 532 de 1422, supererit 890, qui ex arte divisus dabit rursus contra hypothesein Indictionem 8. Quare deduc iterum 532 de 890 supererit annus 358, qui ex arte divisus dabit ex hypothesei Cyclum Solis 3, Lunæ 17 Indictionem 1, quod non amplius recurrere potest nisi post 7980 annos elapsos.

Deficiente tabulâ hac viâ uteris, at si tabulam habueris, tam operosæ inquisitionis labore levaberis. Sed & veram esse hanc supputationem, in exemplo quoque allato, per tabulam ostendamus. Cyclo Solis 3 respondent anni 171, & Lunæ 17 respondent 112. Aggrega, fient 283. Adde ex tabellula 1139, fient 1422, pro
 Q annis

annis Cyclorum Solis & Lunæ. Quæraturn jam indictio. Divide 283 per 15, supererunt 13. Tolle 13 de indictione data 1, hoc est, de 16, supererunt 3, quare in tabula è regione trium habebis in columna quarta 4788 quibus additis 283, habebis annum Periodi Julianæ 5071 quo trium illorum Cyclorum factus est concursus, sed ab anno Periodi Julianæ 5071 tolle annos Christi elapsos ante æram Dionysianam 4713, supererit annus Christi 358, cui concursum illorum signorum supra assignavimus.

C A P U T X

De Olympiadibus.

Hic finem faceremus, nisi Olympiades, quarum jam aliquoties facta a nobis mentio & quibus qui historiæ Græcæ & Latinæ animum applicant carere neutiquam possunt, operam nostram hîc quoque exposcerent. Ludos Olympicos in honorem Jovis instituit primus Hercules, sed postea intermissos instauravit Iphicus, anno Periodi Julianæ 3938, à quo tempore deinceps religiosè & absque interruptione ulla celebrati sunt. Celebrabantur autem in Elide Peloponnesi regione, singulis quadrienniis exactis, primò mente anni sub Plenilunium, hoc est paulò post Solstitium æstivum. Quadriennia illa spatia Olympiades appellatæ sunt. Prima cæpit anno 3938 periodi Julianæ & desit anno 3942 eadem rem-

tempestate & articulo quo secunda Olympias iniiit, usque ad mediam æstatem anni 3946 quo tertia inchoata est, atque ita deinceps. In periodo ergo Juliana anni post centenarios Olympiadi hi sunt :

2	6	10	14	18
22	26	30	34	38
42	46	50	54	58
62	66	70	74	78
82	86	90	94	98

Qui facillimè memoriæ infigentur, si meminerimus ad radices 2, 6, 10, 14 & 18 esse semper in progressu, addenda viginti, hinc facilè est scire quinam anni periodi Julianæ sint Olympiadi e. g. si proponatur annus 6354 (qui respondet anno Christi 1641) inventâ radice 14 statim liquet esse Olympiadicum, si enim ad 14 addideris 20 fiunt 34, si ad 34 addideris 20 fiunt 54. Si annus periodi Julianæ 6355 tibi propositus fuerit, quum nulla radix illi respondeat, dic non esse Olympiadicum. Idem dicito de annis 6351, 6353, 6357 & aliis id genus : sed si propositus fuerit annus 6344, videtur radix esse 14 ; at si ex regula progrediaris, statim liquebit non esse Olympiadicum, sed si exploraveris radices præcedentes, facilè deprehendes ad quam radicem quadragenarii pertineant.

Sed & supputationis perito facilior via patet per divisionem. Quicumque enim anni in periodo Juliana à divisione quaternaria relinquunt duo illi

1 Q 2 sunt

sunt Olympiadi, si tria relinquuntur denotabitur annus secundus Olympiadis, si nihil annus tertius, si unitas annus quartus.

Jam si scire lubet quota sit Olympias in anno proposito Olympiastico, e. gr. in anno 6354, ex 6354 subducito 3938, restabunt anni 2416 vertentes, qui à principio Olympiadum ad æstatem anni 6354 effluxerunt. Hic numerus 2416, in quatuor divisus dat 604, numerum Olympiadum elapsarum, ita ut Olympias 605 iniverit hoc anno periodi Julianæ 6354, qui est æræ Christianæ 1641. Dicitur Muhammedis Hegira, seu fuga à qua Arabes æram suam incipiunt, incidisse in annum Olympiadis trecentessimæ quadragesimæ primum exeuntem, hoc est anno illo Romano, quo finiebatur annus primus Olympiadis trecentessimæ quinquagesimæ & inibat annus secundus. Olympiades 349 sunt anni 1396, adde primum Olympiadis 350, fiunt 1397, quibus ad 3938 adjecris, summa 5335 est annus periodi Julianæ quo celebrata est Olympias trecentesima quinquagesima, hoc est, annus æræ Christianæ 622, in quem incidit Hegira Muhammedis. Hæc de Olympiadibus dicenda habemus, potuissimus & alias Epochas, ut Nabonassari & aliorum hîc annectere, sed & in majorem molem excrevisset & instituti nostri rationes prætergressus fuisset tractatus hicce noster.

DAVIDIS CLERICI
P O E M A T U M
R E L I Q U I Æ

DAVID CRICK

JOHN F. CRICK

JOHN F. CRICK

POEMATIA VARIA

*HISTORIA SANCHERIBI Vesibus
expressa, Anno clocxxxi.*

A Te principium, Deus, in te nostra quiescant
Carmina, tu mare, tu terras, cælumq; profundum
Æternis regis imperiis, quocumque movemur
Et quodcumque oculis lustramus, plena paternæ
Virtutis, curæque tuæ sunt omnia plena.
Te sine gens humana nihil, nihil impia possunt
Consilia & quicquid fraudis meditatur Averni
Sceptra tenens, tua nam servat tutela fideles.
Montibus imponant montes licèt, & licèt imis
Orbem constituent evertere fundamentis.
Quid Phariï potuit mens impia Regis, & illa
Efferata vis animi? Deus hunc infanda furem
Excutit, & medio rapidus vorat æquore vortex.
Ille suis contra solitum testatus amorem
Terram inter fluctus aperit, discedit aquarum
Moles, quæ populus gressus inferret, at illum
Curvata in montis faciem circumstetit unda,
Nec mare per medium tinxerunt æquore plantas.
Ille licet pavidum pellat de corde timorem
Quem tu præsidio tutaris, maxime Regum,
Non eget aut jaculo, aut arcu, gravidæ pharetra,
Nil juvat hunc pondus clypei septemplex, ictus
Excipere hostili ut possit veniente sagittâ,
Per tostas Lybiæ Syrtes, per inhospita saxa
Hunc ursor fugiet, fugiet violentus inermem
Hunc leo, nec fera quæ vitalia claustra resolvit
Oeneidæ, exerto veniet tibi dente timenda.
Nam tibi præsidium Dominus, tibi certa salutis

Anchora , te rapiet mediis è faucibus Orci.
 Exemplum nobis , serisque nepotibus olim
 Nostra sibi Ezechiaë præscribet pagina nomen.
 Imperio gentem duro , longoque premebat
 Sancherib Assyrius , mediam quam dividit alveo
 Dulcis Jordanes , nitidis argenteus undis ,
 Quum Dominus Judæ sortem miseratus iniquam
 Non tulit injusto ulterius sub fasce gementem.
 Rex Achas moritur , tumulisque infertur avitis,
 Sceptræ Palæstinæ & rerum moderamina cepit
 Filius Ezechias , qui jussa superba tyranni
 Indignum tolerare ratus , se libera turpi
 Subdere colla jugo negat : & regnabit amoenis
 Solus , ait Solymis , antiquâ à stirpe Davidis
 Ortus , & Ebræo prognatus sanguine Regum.
 Extemplo Syriæ magnas it fama per urbes ,
 Et sermone replet Nini regalia tecta
 Mendaci , infesto Isacidas jam milite campos
 Obsedisse , moras dubitet quid rumpere magnus
 Sennacherib ? jam tempus equos , jam poscere currus,
 Jamque diem ferro sceleratam excindere gentem
 Advenisse , neque hæc fieri sine numine divum.
 Talibus Assyrius dictis exardet in iras ,
 Arma amens fremit & duris dolor ossibus ardet,
 Sumere quæ poenas inimico à sanguine possit ,
 Possit & invisam Syriis evertere gentem.
 Ardua turris erat , cinxisse ubi dicitur altam
 Coctilibus muris urbem Nimrodia virtus,
 Ardua turris erat caput inter nubila condens,
 Prospectum & latè campis jactabat apertis.
 Extulit hinc Beli soboles horrentia belli
 Signa , movens rigidum vesana in prælia Martem.
 Ardet , inexcita Assyria , atque immobilis ante ,
 Classica jamque sonant & palmis tympana tidunt ,
 Nec tantum æstivis effusus nubibus imber
 Cum rauco tonitru , sævit dum Sirius ardor

Et cælum lævo contristat lumine , quantum
Ferre juvat signa & tonitus audire tubarum.
Jamque omnis campis exercitus ibat apertis
Jamque propinquabat Solymis cum Rabface Tartan ,
Ausus & impuram in cælum convertere linguam
Rabfacis , Assyrio divinum & poscere honorem.
Multi præterea quos fama obscura recondit ,
Te duce Sennacherib Syrias rexere phalanges.
Diffugiunt omnes , Solymorum & moenibus altis
Conduuntur , sævumque exspectant turribus hostem.
Ceu quum nigrantes commistâ grandine nimbi
Præcipitant , crebris ubi vel micat ignibus æther ,
Tecta metu diversa petunt , hominèque feræque
Haud aliter veniente Syro , ruit omnis in urbem
Isacidum numerus , tantum trahit ille timoris!
Jamque Palestinæ vastaverat oppida passim ,
Ingentique ferox Lacisam obsidione premebat
Quum Rex concilium cogit , primisque suorum
Accitis , folio medius confedit avito.
Tectum augustum , ingens , centum sublime columnis
Urbe-fuit summâ , Davidis regia magri
Vicino Domini multum venerabile templo
Et priscorum antiquâ religione parentum ,
Hinc sceptrâ accipere & primos attolere fasces
Regibus omen erat , fuit & commune sepulchrum
Regibus . Hic veterum effigies ex ordine avorum
Docti opus artificis , Semusque , patérque Noachus
Viisator , mediis jactata & fluctibus arca ,
Abramusque senex , claudi Israël's imago ,
Vestibulo astabant , alique ab origine Reges
Magnanimo patriam tutati sanguine terram.
Hic gentes Canaan doctitas , pulsúmque Amalecum ,
Illic rapta manu diverso ex hoste trophæa
Spiculaque , clupeosque , ereptaque signa videres ,
Atque triumphatas utroque ab littore gentes ,
Ipse aderat Salomon folio visendus eburno

Pacificam niveo cinctus diademate frontem.
 Ipse aderat Salomon fluctus tentare superbos
 Ausus, ab Auroræ populis & littore rubro
 Victor divitias Orientis, & ultima secum
 Regna Ophiræ vehens, juxtaq; Ægyptia conjux,
 Regis delitiæ, gemmis radiabat & auro.
 Huc postquam, bellicque duces sanctusque Senatus,
 Quos pius Ezechias, si quando adversa vocarent
 Rectores juvenum, & rerum dedit esse magistros,
 Convenere, sedet medius Rex optimus, atque
 Præfatus Dominum, solio sic insit ab alto:
 Nunc age, spectetur possit quid vivida virtus,
 Nunc animum firmate viri, fortissima corda,
 Neu trepidate metu, vobis non ulla laborum
 Abrahidæ nova jam facies, inopinave surgit.
 Ille licet totam secum rapiatque, trahatque
 Assyriam, licet hunc gentes, populique sequantur
 Qui Tigrim, Euphratemq; bibunt, ditissima sylvis
 Media quos pascit, quos Ganges pulcher & Indus,
 Quàm multæ rubro volvuntur littore arenæ
 Sidera quàm cælo spectantur multa sereno,
 Major enim manus Isacidæ comitatur, & illos
 Ignis & Angelicæ servant hinc inde phalanges.
 Solvite corde metum, mortali urgemur ab hoste,
 Immortale quibus divûm pater atque hominum Rex
 Mittit subsidium, nobis Deus exerit arma:
 Mortalis mucro, glacies ceu futilis, icu
 Dissiliet, fulvâ splendentur fragmina arenâ.
 Talibus accensi Isacidæ firmanitur & omnes
 Assensum tenui restantur murmure, quales
 Sylvarum referre solent commota susurros,
 Culmina quum primum Zephyri spirare repentes
 Incipiunt, gelidisque exit de vallibus aura.
 Ut primum tacuere, Patrum qui maximus ævo
 Surgit, & ad Regem versus sic farier insit:
 Rem nulli obscuram, nostræ nec vocis egentem

Consulis, ô bone Rex, cuncti se scire fateatur
Quid tutela ferat Domini, quid cura paterna.
Non spernenda tamen nobis quæ robora numen
Suggestit, humanas vires industria firmat
Fulta Deo. Non bella manus, non castra requirunt ?
Bella manus poscunt, precibus Deus ipse repugnat
Ignavis, viden' ut medios delatus in hostes
Nuniades simul & palmas ad sidera tendit
Ut Solem Dominus sistat, simul & rotat ensẽ
Fulmineum, ingentes latè dans stragis acervos,
More furens torrentis aquæ, vel turbinis atri.
Et vallo & fossis cingantur moenia, fontes
Claudite, ne Syriis pateant sitientibus undæ,
Hostis adest, & ferrum alacres & tela parate,
Fortia justorum Pater ausa juvâtque juvabitque
Aurea cui paret stellantis Regia cæli.
Illi hæc inter se vario sermone ferebant,
Quum provectus equo Solymorum Regis ad aures
Nuntius, ingentes ignota in veste reportat
Advenisse viros, ea vix perceperat, ecce
Rabsacis, impuro comitatus Rabsare, Tartan
Quos sequitur torvus, stagnum, campumque tenebant,
Campum fullonis solito de nomine dictum.
Primus Rabsacides (genus huic materna superbum
Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat. (alter
Monstrum horrendum, informe, ingens, quo turpor
Non fuit Assyriũ, torvi sub fronte latebant
Hirta oculi, color huic, non quem referre ligustra
Alba solent, qualem vel nix quæ marcida nullo
Sole jacet, sed qualis inest color ater Iberis,
Maurorum soboli, labra crassissima monstro
Ima, bovẽmque sonans vox, Cyclops quantam habuisse
Dicitur Ætnæus, turpes, densique capilli,
Quique Deum & cælos & qui penetrabile fulmen
Sperneret) Ezechiam magna ter voce vocavit.
Ezechias agnovit eum, Sebnamqun, Joanque

Eljacimo junxit comites, Syriumque furentem
 Jussit adire, quibus tali blasphemata resolvit
 Impius ora sono, Ezechia mea dicta referte
 Haud placitura, viri, sic regum maximus inquit,
 Rex Syriæ totam sub leges mittere terram
 Cui fortuna dedit, nostrasne evadere demens
 Sperasti te posse manus? fiducia rerum
 Quæ te tanta tenet, quæso, cur jussa recuses
 Nostra pari, num verba tibi mendacia vatum
 Ingentes tollunt animos, num vivida bello
 Dextera, quæque tuo prudentia pectore versas
 Consilia? ambages jacta & responsa Deorum,
 Tunc quum bella manus poscunt, imple omnia verbis
 Quæ tutò tibi magna volant, dum distinet agger
 Assyrios Lacisæ, nec Ebræo sanguine fossas
 Fervere cæde novâ cernis, nil talia profunt
 Nugamenta tibi, Syrio sunt & sua contra
 Fata duci, sese quibus huc autoribus infert.
 Respicias Ægyptum, stagnantisque agmina Nili.
 Auxilium infelix prorsus, secumque ruinam
 Ingentem trahit, haud aliter quam si quis acutâ
 Contractâque manum sustentet arundine, sævo
 Vulnere dividitur, fulcro deceptus inani.
 Néve Deum lauda, cassa hunc in vota vocabis
 Impie, namque tuo jussu fecere profanos
 Judæi, coluere pii quos semper honores:
 Montibus excelsis altaria diruta, reddunt
 Jure Jovem insensum vobis, quique impius illi
 Præstatur cultus Solymorum in mœnibus altis.
 Verte omnes te te in facies, & contrahe quicquid
 Sive opibus, sive arte vales, duo millia Magni
 Nomine Regis equum tibi spondeo, collige contra
 Si possis bis mille viros, quos bella petentes
 Quadrupedes tergo excipiant. Tunc agmina vertas
 Vel minimi ducis Assyrii, desertus in ipso
 Limine? tene hostili posse occurrere turmæ

Credi-

Crediderim , ante tubam cujus tremor occupat artus?
 Injussu Domini neque nos huc venimus , ille
 Visus de coelo tales mihi fundere voces ,
 Vade , age , ferto faces , foedúsque reposcito flammis ,
 Atque urbem caussam belli , regna ipsa Jacobi ,
 Ni frænum accipere , & victi parere fatentur ,
 Erue , & æqua solo fumantia culmina pone.
 Nunc ad vos cives Solymorum & vestra revertor
 Commoda , Sancheribo dextras tendatis inermes ,
 Spem si quam accitis Ægypti habuistis in armis
 Ponite , fallaci nec vos sermone moretur
 Ezechias , patriam nec tenter lubricus artem ,
 Ille nec instantem vobis avertere Regem
 Nec Syriis poterit demens se opponere turmis ;
 Accipite ergo animis quæ vobis maximus offert
 Sancherib , Isacidæ , lætásque advertite mentes.
 Oblato potiùs componite foedere bellum
 Et dapibus mensas onerate & pocula vestris
 Ponite de lacubus dulci spumantia musto ,
 Quisque suas edito ficus & mitia poma ,
 Hinc donec jubeam veteres migrare colonos
 In fortunatas sedes , terrámque beatam
 Quam gravidæ fruges & Bacchi nobilis humor
 Implevere , tenent oleæque armentáque læta.
 Nec vos Ezechiaæ faciles mendacia fallant
 Verba , nec incautos fleçant de tramite recto :
 Ne trepidate viri , dextram Deus æthere summo
 Exeret , incolumes rapiens de morte propinqua.
 Ille nec indociles præbebit quæstibus aures ,
 Hostibus ereptos vos latum educet in æquor ,
 Credite , tela procul Syriorum inimica faceissent.
 Talibus ille fidem vestram sed mente furenti
 Sollicitat , numquid nostris captiva Deorum
 Agmina de manibus populos , gentésque superbas
 Eripuere ? Chamæ quonam Deus ille recessit ,
 Ille Deus magis spes & fiducia gentis ?

Nonne

Nonne Sepharvæmi spes irrita concidit urbis?
 Arphadicos sequerisq; Deus captive triumphos?
 Henæum, Ivæúmque nihil sua vota, precésq;,
 Nil patrii juvere Dii, lacrimæque cadentes.
 Num potuit Deus, ille Deus, sêrvare ruentis
 Mœnia Sammaria, Syriasque avertere turmas?
 Ille nec eripiet muros & castra Sionis;
 Hactenus Ifacidæ spem si fovistis inanem
 Ponite, tempus adhuc rebus succurrere fessis,
 Una salus vobis nullam sperare salutem,
 Juppiter in cælis, Syrius regit omnia tertis.
 Conticuere omnes, coit in præcordia sanguis
 Frigidus, ecce subit pallor, solitúsque relinquit
 Ora color, tristi solvuntur frigore membra: aureo
 Ceu quum pellit hyems æstatem & Scorpius
 Soli castra parat, læto succedit honori
 Silvarum nova tunc facies, subitóque recedit
 Gemmeus ille viror, florum quoque purpura languens
 Excidit, & terras pallenti lampade Phœbus
 Colluſtiat subeúntque nives, campisque recumbunt.
 Rertulit interea Eljacobus convitia Regi
 Dira suo, quibus auditis exardet, & imo
 Corde trahit gemitum, vestes lacerátque revulsas,
 Cæsariem immundo deformat pulvere, & illum
 Ire jubet, justas & vari ferre querelas
 Esaia; Pater ecce dies tristissima venit,
 Cingimur & clausis inimico milite, nusquam
 Apparet spes ulla fugæ, lux alma recessit,
 Advenit nefanda dies quæ fortia verbis
 Facta redargueret, tantæ maledictæque culpæ
 Adderet, & superùm faceret convitia Regi.
 Heu nihil humanis opibus, nihil arte magistrâ
 Proficimus, nullæ stant fracto in corpore vires,
 Ultimus ecce labor, & ineluctabile tempus
 Advenit, Dominus præsentem evadere clemens
 Ni dederit mortem nobis, tenuésque Jacobi

Res letho eripiat, decimum ceu sidere signum
 Quum premitur, nec jam ulteriùs tolerare labores
 Præ gravitate potest matura puerpera, voto
 Nec potitur tamen, incassum sed nititur, atque
 Fessa malis, tendens ad cælum brachia, nexos
 Ad partus Dominum clamat, si pondus in auras
 Ille haud expellat, matrem foetumque ruina
 Certa manet, nulla est tanto medicina dolori.
 Nempe Deus summa cæli qui consider arce
 Audiit hæc blasphema canis ludibria, nempe
 Audiit omnipotens, cessas in vora precésque
 Amoside Eisaia? cessas? nec enim ante paternum
 Porriget auxilium superum pater atque hominum Rex.
 Vix ea legati, vates sic ore vicissim
 Orsa refert, Deus Ezechia responsa referre
 Lata jubet, ne vos quicquam blasphema minacis
 Verba Syri moveant, procul & timor omnis abesto
 Assyriam repeter, patriamque inglorius urbem,
 Natorumque parens prima intra limina dextrâ
 Oppeter, ut tali mortales cedere nobis
 Supplicio discant, verbisque minoribus uti.
 Dixerat Amosides, tulerantque solantia Regi
 Verba pio, in pressâ signat sua crimina gemmâ
 Ecce Syrus Lobnæ in castris, mittitque scelestâ
 Verba notata manu, convicia dira, minasque.
 Hic fuit Achasides ingenti percitus irâ,
 Et Domino acceptas, lecta sibi parte tabellas
 Explicuit, fuditque preces Rex pectore ab imo:
 O pater Ebraum semper miserare labores,
 Qui curru veheris volucris, quem flammea gaudet
 Alipedum gestare cohors, quem regna fatentur
 Cuncta Deum, cujus fundavit dextera terram,
 Jura dedit legelque polo, tu quæskibus aures
 Inclina, placidoque tuos bonus aspice vultu.
 Audisti Pater omnipotens scelerata furentis
 Jurgia Sancheribi, rabidi latrantia justus

Volvitur ille vomens calidum de pectore flumen
 Frigidus & longis singultibus ilia pulsat.
 Diversi circumspiciunt, hoc acrior idem
 Ecce aliud summâ telum librabat ab aure,
 Dum trepidant, it hasta fero per tempus utrûmque
 Rabfacidi, trajecto hærens tepefacta cerebro:
 Inde aliud super, atque aliud figitque volâtque
 Ingenti gyro; gemitu, miseroque tumultu
 Omnia miscentur, ferit aurea sidera clamor.
 Flammeus exultat miles, latûmque per agmen
 Ardens limitem agit ferro, crudelis ubique
 Luctus, ubique pavor & plurima mortis imago.
 Hic frustra fugiens collabitur, ille cadenti
 Immoritur socio, latet hîc, trepidâtque, Deosque
 Advocat incastum; non evitabile telum
 Consequitur, sæva effusis mors fertur habenis.
 Quis cladem illius noctis, quis funerafando
 Explicet, aut quot humi morientia corpora fudit
 Cælestis vindex? solum divina reservat
 Ira ducem poenæ majori. Lumineterras
 Postquam aurora novo sparsit, jam luce relictis
 Rebus & infuso jam sole perempta videres
 Corpora, seminecesque viros, repidûmque recenti
 Cæde locum & plenos spumanti sanguine rivos.
 Quo se cunque acies oculorum flecteret, illic
 Vulgus erat stratum, veluti quum marcida ramis
 Lapsa cadunt folia Autumni cum frigore primo.
 Attonitus toto miserarum turbine rerum
 Sancheribus Syriam repetit, temploque jacentem
 Filius obtruncat; gladio pariterque precantis
 Vocem, animamque rapit trajecto gutture, at ille
 Fronte ferit terram, & crassum vomit ore cruorem;
 Vitaque cum gemitu fugit indignata sub umbras.
 Sic vos triste manet, magni Regesque, Ducésque
 Supplicium, sponsam quicumque lacescere Christi
 Vejovis auspiciis Capitoli immobile Saxum

Qui colit audetis, queis semper tristia bella
Iraque, insidiaque, & crimina noxia cordi,
Queis gratum unamines armare in praelia fratres
Atque odiis versare domos, queis nomina mille,
Mille nocendi artes, diræ perjuria Romæ
Qui colitis, fluxamque fidem, fraudesque, dolosque,
Tu quicumque ausus superos tibi poscere honores,
Haustibus & largis absinthia tetra bibisti.
Te Deus ex alto speculatur, teque furem
Compescet, tu frena ferox spumantia mandes.
Irrita vesani faciet decreta furoris
Alito nans, cadet innocui sitibunda cruoris
Turba, cadet scelerata cohors, scelerumque peribant
Arte sua artifices, stabit arx immota Sionis,
Sæva non hyemes illam, non flabra, neque imbres
Convellent, multos Domini, sed tuta per annos.
Præsidio aspiciet pendentes sanguine poenas
Hostes sacrilego, & totas cum stirpe malorum
Procubuisse domos; videt hoc, viditque Lemanni
Sacra domus Patris æterni justissima cura,
Auxilium toties, totiesque experta paternum.
Vidimus hoc cives, exactis mensibus orbis
Nec completus adhuc bisseis, vidimus. Et qui
Phthiriasi tetigit Regem populosque Canopi,
Nunc eadem Pater omnipotens serpentina misit
Insecta, horrendum dictu! quæ membra vorarent
Putrida carnificum, pluvias, hyememque suorum
Subsidio armavit. Hinc te Dominumque patremque,
O pater, ô hominum, rerumque æterna potestas,
Læticia exultans celebrabit turba fidelis,
Et laudes, nomenque tuum super æthera tollit.

LACRUMÆ HAIDEL-
BERGENSES.*Recitata Encaniis Academicis*

c1o1ocxxiv.

PArva quidem, fateor, laceræ solamina menti
 De luctu veniunt, nec forte levamen in æstu
 Ægrotus capiet, quamvis vicinia tota,
 Quamvis tota domus cælestia voce cîeret
 Numina, foemineisque ulularent planctibus ædes:
 Spectandi virtute Patres, vos viva Senatûs
 Lumina, queis virtus rerum commisit habenas
 Túque etiam Heroum soboles, cui clara superbum
 Nobilitas nomen fecit, cælisque locavit,
 Vos quoque sanctorum collegia seria Patrum,
 Seu quibus assiduo perfundit nectare pectus
 Eusebie, seu qui Themidis sacraria mystæ
 Intrant, & magni quatiunt Demosthenis arma.
 Sive quibus veras acris sapientia, rerum
 Et penetrare dedit causas, atque ordine quicquid
 Docta Cleanthæ sonuerunt atria turbæ:
 Crescit enim memorando dolor, reficâtque potenter
 Curatum quondam præceps oratio vulnus,
 Præstat & æternis longè damnare tenebris
 Quàm pæne obductum verbis vulgare dolorem.
 Sitamen Isacidæ Babylonia flumina fletu
 Et lacrumis auxere suis, si Musa Maronis
 Æterno flevit plectro dispendia Trojæ,
 Fas mihi sit, veneranda Patrum, populique Corona,
 Haidelbergenses versu planxisse ruinas
 Fratribus, heu! nostris lacrimas debemus, amatæ
 Quidve soror potuit debere Geneva sorori,

Hoc si non potuit luctus solatia magni
 Parva quidem, sed quæ miseris nunc sola supersunt.
 Flebo igitur, sit enim quædam mihi flere voluptas,
 Quum miseri proprias properent audire ruinas,
 Et planctu vulgò soleant explere dolorem,
 Et lacrumis implere sinum lessusque ciere
 Tunc mihi Haidelberga soror, soror unica, tunc
 E tumulo revocanda mihi es, reddenda Genævæ!
 Desunt quærenti satis indignantia linguæ
 Verba, & difficile est crudelia vulnera, Patres,
 Funera difficile est facili cecinisse Camæna
 Quum sua singultus refugis nunc verba retractet
 Spiritibus, gravidum nunc evomat ore dolorem.
 Sed jam dirigui luctu, ceu Tantalus olim,
 Et stimulos sensumque mali pæne abstulit usus.
 Jam didici gaudere malis, jam crescit ab illis
 Gloria, cognosco scuticas & verbera Patris
 Principium poenæ propria ducentis ab æde.
 Incluta Jettæis stetit urbs sub collibus olim,
 Sed stetit, heu! stetit, heu! vix rudera cæca supersunt.
 Haidelbergensem veteres dixere coloni,
 Sed Myrtilletum, Phœbusque chorusque vocabat
 Aonidum, locuples populis atque ubere glebæ,
 Æmula vicinis longè quæ floruit aulis
 Invidiæ scopulus, dum fata Deusque lincbant,
 Thaidos Auloniæ terror, gentisque togatæ,
 Quam fratrum stipata cohors, quam janitor Orci
 Tergemino stygiam cinctus diademate frontem
 Horruit, hanc dulci ditabat Neccarus undâ
 Agnatum latè spargens Heliconæ, perenni
 Kore, nec æternos patiens marcescere flores.
 Hæc non ulla fuit nostræ mage juncta Genævæ,
 Par utriusque fuit studium, par gloria terris
 Didita, conjunctæque manus concorditer ambræ;
 Non sibi sic leo trux fidit, gaudetque comantes
 Excuiens cervice toros, si forte corona

Venantum premitur , non sic Jovis ales aduncis
 Vnguibus , ignitum rostro si forte draconem
 Implicuit , sicut confisa Geneva sorori est,
 Et stetit adverso semet solata tumultu.
 Utrâque erat pariter felix , stetit utrâque sancto
 Cardine virtutis , falsata nescia legis,
 Donec felices terras feralis Enyo
 Armis obrueret , summi moderator Olympi
 Nunc ubi quæ dederat Palatinis arcibus odit ,
 Muneribusque suis iratus perdidit illas
 Quas posuit moles , lacrumosa sororibus ecce,
 Ecce Deus (Pater ille tamen) divortia fecit.
 Quam stantem Eoo lustravit lumine Titan
 Hanc lapsam madido deflevit lumine Vesper,
 Et nunc ægra ciet suspiria , vixque sororem
 Nominat extremâ quæsitam voce Genevam.
 Tinnula non secus ac viridi Philomela subumbra
 Quæ prius argutis demulsit vocibus auras,
 Si quando infenso Notus æthere grandinat , abdit
 Nunc sub fronde caput , fragili nunc se tegit alâ,
 Effugia instantis quærens sed frivola morris,
 Turbine nam rapido nimborum & grandinis ictu
 Oppetit, ac ramis indignabunda recedit.
 Talibus Haidelberga diu jactata procellis,
 Mœnibus hostilem conata avertere pestem
 Succubuit , tristi tandem sub pondere victa.
 Est locus immani Romæ diductus hiatu,
 Tristia Tænariæ ducens ad limina portæ ,
 Circumdat piceo quem nœx tristissima nimbo.
 Hic nullus Titan squalentes discutit umbras ,
 Nulla percussio jucunda crepuscula Phœbo.
 Huc te , Paule , refert triplici redimite Coronâ,
 Vincit iter durum pietas , datur ora tueri
 Dæmonis & notas audire ac reddere voces.
 Tu mea progenies , inquit regnator Averni ,
 Tu mea progenies cui Christi invisa potestas

Cui semper Phlegeton carus, cui Tartaracuræ,
 Ecquid Calvini sentis te pondere victum,
 Nec posse ulterius sedem, vel nostra tueri
 Regna? Jugum pridem excussit Germania, Gallos
 Impia vicini pecoris contagia lædunt,
 Anglus mutatâ rerum statione rebellat,
 Inficit Italiam Rhætus; sed cura medullas
 Exurit gravior, Palatinis arcibus ecce,
 Sanguineus ruit ecce leo, ditione Bohemos
 Qui nostrâ pellat, junctis ruit Ungara tellus
 Viribus, & cælum manes sperare jubetur.
 Quare age, rumpe moras, Romanam concute plebem,
 Hispanosque cie, teneat discordia Gallos.
 Ille tremor Ponti, fidei tutela Britannum
 Gloria, tutelæ deserto nomine cedat.
 Frange Tili portas & muris oppida solve,
 Spinola thesauros rapiat, non tristis Erinnyis
 Non mea Tisiphone stygii Regina barathri
 Sufficiant, sed tu pestis, foedissima pestis,
 Monstrum Cerbereum, tu quæ mentiris Iesum,
 Huc ades, & totum scelerata à stirpe revelle
 Exitiale genus, jam jam rata vota sequantur;
 Dixerat, & cæco stygium caput addidit antro.
 Hic dorsum propere pernicibus illigat alis
 Fama volans, summique petens juga celsa Palati
 Adventare refert acies, sonitusque tubarum
 Audiri, totâmq; exciri à sedibus imis
 Eumenidum turbam, pavor undique & undique terror
 Attonitas pulsat mentes, huic arma probantur,
 Ille fugæ fidit deploratósque penates
 Deserit, huic votis Belgarum castra petuntur,
 Gallica sed præfert alius, quæ tuta videntur
 Huic loca, suspensus negat hic, dubiúsque remansit
 Spémque metúmque inter patriis in sedibus, ille
 Conjugio metuit, parvo timet ille nepoti.
 Hos inter motus medio flagrante tumultu

Clauditur Haidelberga, & portas objicit hosti.
 Impastus leo ceu Numidum quum forte per agros
 Incidit in casus, insanit ovilia circum
 Et frendet, tentatque aditus, & quo via clausas
 Excutiat pecudes, septis custode fugato :
 Haud aliter Tilio duris dolor ossibus ardet
 Nunc lustrat muros, aditumque per avia quærir,
 Nunc fossas implere parat, nunc vellere vallum,
 Nunc scalas muris poscit, nunc turribus ignes.
 Sulfureis latè nimbis atque imbre globorum
 Obruit obsessos, cælum tonat omne fragore,
 Omne genus cives telorum effundere contra,
 Infestoque globos mittebant pondere, si qua
 Hostilem possent aciem perrumpere, si qua
 Et vitam & patrios possent defendere muros.
 Non hos dura fames, series non longa malorum
 Turbavit, versis poterat Bojaria fatis
 Lugere, ast aliter divum pater atque hominum Rex
 Esse jubes, metas qui rerum & tempora ponis.
 Illustres Animæ si quid mea carmina possunt,
 Mnemosynes templo æternum vos fama sacrabit.
 Jamque aderat mensis Solymam quo Flavius urbem
 Perdidit, & late grassata est horrida Erinny
 Effrænisque furor, facibusque armata Megæra,
 Quum sexta Oceanum surgens Aurora reliquit,
 Et superis invisa dies & tristibus umbris.
 Si mihi tot, Phariæ custos stellare juvencæ,
 Quot tibi sint oculi, tantum lenire dolorem
 Non ego sufficiam, tamen heu ! quis talia fando
 Temperet à lacrumis ? si ceu Phœbeia Byblis
 Verterer in fontem, gelidas tenuatus in undas,
 Non ego turbatæ possim restinguere mentis
 Æstus, non dignis luctum conatibus æquem.
 Exsuperant hostes tandem fastigia muri
 Permistum ruit omne nefas, Bojaria quicquid
 Porcino nutrit stabulo, quod Gallia sordis

Exspuit, & quicquid produxit Iberia abortiis
 Prodigique, furor, cædes, incendia, pellis
 Ante oculos volitant & pallida mortis imago.
 Gorgoneis furit Aleſto torquata colubris :
 Theſſalus abruptis veluti quum liber habenis
 Fertur equus, campoque volans exultat aperto.
 Scloppetō perit hic, craſſum vomit ille cruorem
 Enſe cadens, mediâque jacer revolutus arenâ.
 Natus longævi ante oculos atque ora parentis.
 Occidit, & partii ſœdantur funere vultus.
 Hinc pater in tepido mactatur ſanguine nati.
 Parte aliâ fratrem cari moribunda levantem
 Fratris membra ſolo crudelis perforat haſta.
 Et fratrem fratri cognatâque pectora jungit.
 Extinctæ pendere illinc, miſerabile viſu !
 Infantem videas genitricis ab ubere, & inter
 Triftes amplexus languentem animam exhalare.
 Hinc aliæ cædes, alius furor, inde puella
 Crînibus, heu ! trahitur, fruſtraque ad ſidera tollit
 Inſontes palmas, alii quam quiſque probavit
 Aut potuit, rapiunt : reſonat clamoribus æther
 Fœmineis, reſonant miſeris plangoribus ædes.
 Ille domum clauſam penetrat, poſtesque revellit
 Aeratos, rumpitque aditus, ſi forte latentes
 Inveniat gazas animi irritamen avari.
 Quis tantam cladem, quis triſtia funera fando
 Explicet, aut poſſit lacrumis æquare dolorem ?
 Cœperat obſcurus tibi Phœbe obducere velum
 Veſper, cœruleâ terras & tlexerat umbrâ,
 Continud furvam illuſtrant incendia noctem
 Aurea continud cæli convexa favillâ
 Ardent Tartareâ, mortisque Orcique ſatelles
 Neccareum, exultat, pariter lambente lacunar
 Vulcano & totum reſequentibus æthera flammis.
 Ah ! quoties illi, quos cæcâ forte cavernâ
 Aut ſummo poſuit tecto fortuna, timorque,

Jam cæli, dixere, ruent, elementa fatiscunt,
Et deformè chaos squallentia regna reducet,
Et terram rupto Cocytus solvet hiatu!
Ah quories laritans dixit matrona, Croatam
An! sequar exul, inops, tumultis avulsa meorum?
An sequar? & pellex incesta cubilia, pellex
An sequar? heu! cur non, cur non optata petenti
Mors datur? & quo me servas damnosa senectus?
Has inter lacrimas, & tristia verba gementum
Urbs antiqua ruit, ruit alto à culmine dives
Regiâ, & Heroæ pereunt cunabula gentis.
Hiccinè vos memorem Friderici, gloria gentis
Maxima Teutonici, insignes præstantibus armis,
Insignes pietate viri, super æthera famam
Ferre quibus licuit? num te Casimire paternæ
Hæredem taceam laudis? num nostra relinquet
Melpomene indictum, lapsum qui tempore fratris
Restituis Domini cultum, lætâmq; reducis
Afflictis faciem rebus, patriæque gementi
Inconcussa premens magni vestigia Othonis?
Non ego te frustra, nimium generose Philippe,
Lætus transferim, te quem Solimannus ovantem
Horruit, & Turcûm pulsæ timuere phalanges,
Obsidio aggressum muros liberare Viennæ.
Auspiciis cujus stetit Austria terra fugatis
Hostibus, & stat adhuc superis invisa potestas.
Nescia mens hominum fat, sortisque futuræ:
Exitium ignarus servas, pestémque nepotum.
Illi armis in regna ruunt, in regna tuorum
Perditur, heu! statio Christi benefida carinæ,
Quo neque vel ventis aditus, vel fluctibus atris,
Quo neque Tartareâ prognata palude locusta,
Irrupit, Stygium potuitve aspergere virus,
Nec Cynici fratres & corda oblita laborum,
Nec qui tergemino frontem diademate cingit.
Ac ve, ut inclusi septris, sub matribus agni

Balatum exercent tuti, distentâque siccant
 Ubra, non aliter Christi florebat ovile
 Hic recubans, verbi divinâque pabula carpens.
 Nunc cecidere arces, priscique corona decoris
 Nunc cecidit, cecidit totum cantata per orbem
 Bibliotheca, opibus spoliisque Orientis onusta,
 Quam miratus Arabs, & quam Judæus Apella,
 Græcia quam stupuit, Latiumque, emissus Eoo
 Cardine quam stupuit Titan, quam merfus Ibero.
 Bibliotheca suos sileat Marcotica libros,
 Ungara neve tuos jactet Corvine labores,
 Unam præ cunctis Palatinam fama loquatur.
 Illa alias inter tantum caput extulit, altæ
 Quantum lenta solent inter viburna cupressi.
 Hic Cyrrhæe tibi & Musis gratissima sedes,
 Hic locus assiduè lauro Permesside florens.
 Hei mihi nunc qualis, quantum mutatus ab illo
 Auspiciis, Grutere, tuis qui floruit olim!
 Heu perijt variis Academia culta Camoenis!
 Istic sanctorum divina oracula vatum
 Exposuere Patres, istic sparsere salubris
 Ambrosiæ succos & odoriferam Panaceam.
 Hic jura & leges, & quicquid Scævola, quicquid
 Paulus habet, quicquid Themidis sanctissime mysta
 Papiniane doces, hausserunt juris alumni.
 Hic Danaus docuisse suas Podalirius artes
 Creditur, hic Italum vixit facundia, Grajum
 Hic viguere sales; cui non Ursinus amatus,
 Cui non Tossanus? quis te Scultete tonantem,
 Grandiâque indomiti Lutheri verba minantem
 Non stupuit? quis te Juris Gothofrede sacerdos,
 Cui dulci Pallas formarat nectare linguam,
 Cui dederat referare Themis penetralia Legum
 Non est miratus? mihi tunc indictus ab ibis
 Coppeni interpret divum doctissime? tunc
 Arte Machaoniâ insignis clarissime Smeti

Cui duplicem Phoebus dederat gestare coronam?
Num vos præteream, quos fors inimica coëgit
Diversa exilia & diversas quærere terras
Felix ante alios, qui nequid tale videret,
Occubuit placidâ præventus morte Parcus!
Nil nisi nunc lacrimas lacrumis confundere possum,
Et tristes lacerare sinus & pectora planctu,
Impleuntque mihi querulis ululatibus astra,
Nunc & amara dies & noctis amarior umbræ est.
Nulla meam potis est recreatio tangere mentem,
Usque adeo medium, seu cor, seu lumen ademptum est!
Sed tu tranquillâ frueris dum pace Geneva,
Te decet à Domino veniam pacemque rogare,
Te decet & notos scelerum dediscere calles
Et versare animo tristissima fata sororis
Hæc documenta tibi posuit patientia Patris
Ætherei, rapitur justo quæ læsa furore.
Suppliciumque morâ crescit, quæ sera subitur
Esse solet major semper, graviusque dolend
Poena venit, faciant aliena pericula cautos.
Sacrilegas arcete manus, arcete, nec ulli
Parcite, facta oculis siquidem scelerata tuetur
Numen vindicibus; thalamos violare nec ullus
Audeat alterius, nec dono noctis opacæ
In furias. Veneremque ruat, caligine nullâ
Fallitur Altitonans, pretio ne figite leges.
Discite justitiam moniti, nec temnere Christum.
Tu cui sceptræ Deus, tu cui commisit habenas,
Ne te regnandi teneat tam dira cupido,
Ut duro gemat oppressus sub pondere civis.
Præfectos pudeat sprevisse, hoc vincite Cives
Et prohibete nefas, & vos Deus æthere summo
Proteget, & vestris arcebit moenibus hostem.
Da pater ut rata sint precibus quæ poscimus à te
Fæcque reos voti, quæso miserere gementum
Ne furor usque tuus serpat, nec amabile vultus

Conde jubar placidi, meritas agnoscimus iras
 Et foeda ante oculos scelerum versatur imago.
 Parcito supplicibus, longo fractisque dolore,
 Pectora nec spernas peccati faucibus sensu.
 Perde, Pater, populos qui te celebrare recusant
 Ignarosque tui; ne, ne Pater optime, gentes,
 Ludibrio excipiant moribundæ castra Sionis,
 Impuras Babylon ne jactat ad æthera voces,
 Ille Deus vester nunc quam sede moratur?
 Quid cessat, cur non properat succurrere lapsis?
 Eripe nos morti, nostris & cladibus ultor
 Accede, & patriæ reduces consistere terrâ
 Fac iterum Deus, ut sic Hæidelberga Genevæ
 Juncta, tuas laudes celebret, clangoribus astra
 Assiduis resonent, & te Dominumque Patremque
 Cantibus ingeminent caræ juga sancta Sionis.

RAPORUM SABAUDICORUM LAUDES

Anno clbxxxv

FOrte sub umbrosâ confederat arbore pastor
 Tityrus & tristes agitabant pectora curæ,
 Quaque Arva in Rhodanum auratas devolvit areras
 Errantem videre gregem, nec carpere pastum
 Actæus Corydon, calamisque inflare peritus
 Thyrsis, Grynei nemoris duo culmina, quos nec
 Carminibus vincat sylvas duxisse sequaces
 Cui lyra pulsâ dedit, solusque retexere fata
 Sponsæ qui potuit, Tyrias nec carmine Thebas
 Qui struxit, scopulumque altis compingere moles
 Amphion doctus, nervos vel pollice pulsans.
 Thyrsis ait, Corydon, nec enim me lumina fallunt,
 En tibi Damonis pecudes, acremque Lyciscam,

Ti.

Tityrus haud procul est , nec me sententia vertit ,
En tibi sub patulæ recubantem frondibus ulmi ,
Dormiat , an vigilet , non est mihi dicere promptum.
Ille suos , inquit Corydon , meditatur amores ,
Terniacæ pridem resonant Leucorida Sylvæ.
Quid nos huic ulmo succedere Thyrsi moramur ?
Nos quoque Phoebus amat , nos turba novena Sororum
Respergit Lymphis Aganippidos Hippocrenes ,
Tityre coge pecus , lætūmque in mollia mitte
Pabula , quid tristeis curarum in pectore fluctus
Volvis ? & infestus populatur viscera mœror ?
Annon te decuit cantu lenire dolorem ,
Te quem Pierides molli tellure cadentem ,
Exceperet sinu ? Syriæ rectore phalanges
Sancheribo illæ ubi nunc ? ubi nunc miseranda Palati
Rudera ? dic ubi nunc Musis gratissimus amnis
Neccarus æterno dictus tibi carmine quondam ?
Eja age , pelle lyram , nervū concordia nobis
Daphnin fac resonet , Daphnin quem fata Batavis
Præpositum gregibus , peracerbo funere nuper
Eripuere , nimis , nimis , heu ! properantia fata ,
Daphnin quem totiens , totiens , sensere latrones
Hesperiique lupi , Ausoniæ scelerata propago
Vitorem timuit , Celtæ coluere , virique
Quos alit immensis dives Germania campis ,
Sarmata bellator suspexit , Cimbrica pubes
Divisi & toto stupuerunt orbe Britanni.
Tityrus exiliens suspiria duxit ab imo
Rectore , & in moestas voces sic ora resolvit
Quid me sollicitas Corydon , quid maxime Thyrsi ,
Thyrsi decus nostrum , quid vos præclara bicornis
Astra jugi ? necdum didicistis Apollinis artes
Artifici nocuisse suo ? ne credite ripæ
Ad solem ipse aries etiam nunc vellera ficcar.
Ecce habitant illo torvi Cyclopes , in antro ,
Quos animi ferus ardor agit , referanda cothurno

Arma Sophoclæo pastorem forte canentem
 Si videant, tenui deductum pollice carmen
 Ex illo placuit, calamis Leucorida nostris
 Diximus; at vobis quia me parere necesse est,
 Incipiam & tenui meditabor arundine carmen.
 Arma virumque canant oculis quos Cynthius æquis
 Aspicit, Alpinis quoniam versamur in oris
 Et sua quemque decent, nunc noster radet arenas
 Remus, nec medii penetrabit marmora Ponti.

Rapa Sabauda canam, faveat si dexter Apollo,
 Rapa Sabauda Diis, mensisque accepta secundis.
 Non mihi si linguas centum natura dedisset,
 Oræque quot dederat centumgemino Briareo,
 Non mihi si dextras centum, centumque dedisset
 In dextris calamos, raporum commoda possim
 Dicere, vel chartis signare capacibus ausim.
 Seu tu Philyridæ quæras arcana bimembris,
 Antidotos, præsentemque artem Amythaone creti,
 Seu tu delicias Regum, mensisque secundas,
 Atque laborantem stomachum recreantia lautis
 Exoptes inferre epulis, non Phasidos unda
 Orbanda est avibus, piscofo merfa Lemanno
 Viva, tremensque tibi ad mentem nec Trutta ferenda,
 Non quæ Santonicis referunt conchylia laudem
 Eruta littoribus, nec sunt exotica nobis
 Pharmaca Bresilio tristi vectanda carina,
 Non Arabum fruges, non Thessala Centaurea.
 Hic Panacea potens præsto est, hic nobile Moly,
 Moly venenato præstans medicina dolori,
 Moly Colophonio celebratum carmine vati.
 Ambrosias ne quære dapes, ne quære Decorum
 Pemmata, Nectareis insunt namque omnia rapis.
 Tollere nodosam solet hæc medicina podagram,
 Et tua verba fide, Pelignæ gloria gentis,
 Ecce carent, tumidos etenim si forte secabit
 Dira podagra pedes, ferventi jure foveto

Vel tu carnifici contusa impone dolori,
Protinus exilies, pernicibus ignea plantis
Nec te, crede mihi, cursu superabit Amazon.
Tu poteris volucres pedibus prævertere ventos,
Nec tibi Pharsalius plausu, fremituque secundo
Eripiet palmam juvenis, per summa volabis
Gramina, nec teneras currens oerabis aristas.
Pernio si torquet, corrodens inde rosatum,
Inde cavo rapi ceratum, moxque lique scat
Impositum prunis, ad aperta hoc deinde linantur
Ulceras, confestim venient in pristina vires.
Calcibus æratis rigidis effringere valvas
Jam poris & choreas pedibus jam plaudere duris.
Corrugas Corydon nares? nec postica sanna
Ulla, nec à tergo ridenda ciconia pinfat.
Mira quidem, sed vera cano, ter maxime Thyrsi,
Námque pedum vitio rapæ cuicunque medentur.
Cum sale si crudas tundens Epidaurius ægris
Admoveat senior pedibus, dolor inde recedet
Omnis & in totum superabitur arte magistrâ.
Quid plura? articulis non est præsentius ullum
Auxilium, jungatur adeps, affecta linantur,
Si primum revocare velis in membra vigorem.
Inter theriacas Anazarbi gloria magnæ,
Theriacas durum solitas lenire dolorem,
Collocat in primis brumalis semina rapæ.
Te quoque vesicæ tardus si mordeat humor
Sunt comedenda tibi Nursini cymata rapi,
Sed quæ Vulcanus domuit ferventibus undis,
Mox facili rapidum stillabit ab inguine flumen.
Si fauces pectusque dolent, puræque recludit
Morbus iter vocis, non est quod molliat æquè
Quàm quæ, Lemovices, vestris reperitur in agris
Gongylis, excellens facilisque medela dolori.
Vos quæ sollicitæ gestatis dulcia matres
Pignora, Pegaseos alacres simul agmine facto

Præcipitate gradus , pandam myſteria gratis ;
 Si lumbricus edax duris puerilia vexet ,
 Corpora torminibus , citreo permixta liquori
 Semina Buniados propinet ſedula nutritrix :
 Languida Pæonius recreabit viſcera potus .
 Si pueros vexant taurino à ſtercore turpes
 Quæ nomen traxere boæ , papulæque rubentes
 Miſce decocto lentis , Veneriſque capilli
 Quos Amiternus ager foelicibus educat hortis .
 Naporum ſemen bibat æger , protinus omnes
 Corpore depellet papulas ; morbiſque malignam
 Vim reprimet , ſolito vultus candore nitebit .
 Quid referam Iſtericos , vel quid mea Muſa loquetur
 Quos ſitiens diſtendit hydrops ? decocta bibantur
 Marrubia , oblongi permixto ſemine napi ,
 Et fugiet morbus venis & corpore languor :
 Si te cruda gravant , ſolitus concoctio munus
 Nec faciat , bibe dulcacido diſſuſa liquori
 Semina Buniados teretis , lymphæſque tepentes .
 Gongylidis ſuccos , oculis caligine preſſis ,
 Excipe ſylveſtris , quum rubra Canicula lævo
 Lumine torquebit terras & lacte puellæ
 Admiſce , efficies puros hoc unguine viſus .
 Dudum fert animus generis captare favorem
 Fœminei , procul hinc Timon , procul eſto ſevera
 Tetricitas , lepidum quid enim genus omne perofſi ,
 Veniſtis ſacrum Muſis turbare theatrum ?
 A Jove forma datur , nec ſunt ſpernanda Deorum
 Munera ; ſed curâ potius , cultûque juvanda
 Sollicito , rapiunt anni , minuûnque decorem .
 Forma fugax properat , inoritur ſſos ille juventæ
 Aureus , ut roſa quæ , per Serica regna feruntur
 Ignipedes dum ſolis equi , diſfundit odorem
 Ambroſum late campis , & flore debiſcit
 Puniceo , Uxiſamæ ſed quum ſtabulantur in antris
 Deſloret , pueris , nec non inviſa puellis .

Vos ò foemineâ reparatæ Epimethidos arte ,
 Vos , patris imberbis soboles barbata , juvare
 Constituit , vestræque cupit succurrere formæ ,
 Ne cito fluxa cadat , longos intacta per annos
 Sed maneat , Libyco posthac non Sandyce vobis
 Est opus , è plumbo non est cerussa petenda ,
 Nec succo splendente genas ornate , facessat
 Camphora , nec vultus lædant impura decoros
 Pharmaca , Gongylidis certa est medicina Sabaudæ.
 Hanc tu smegmatico misce Galathea lupino
 Antiopæa formâ vinces , nec rure Therapnæ
 Nata puella tuis oculos componere ocellis
 Ausit , quæque Jovem cygni latitare sub alis
 Compulit , Hermione victricem victa loquetur.
 Cyrrhæis descende jugis nunc , turba sororum ,
 Castaliósque mihi latices Helicone propina ,
 Naturæ ut possim referare arcana parentis.
 Te Natura parens homines fecere novercam ,
 Præsentes dederas nobis , facilésque paratu
 Antidotos , tenues , facilésque , at prodiga rerum
 Luxuries , tenui nunquam contenta paratu
 Fecit difficiles , variis medicamina rebus
 Confundens , pudet effari ; Mithridatica fertur
 Antidotus , quinquaginta & quatuor medicatis
 Rebus composita , & diversis singula quæque
 Ponderibus , decimæ partis pars sexta subibit
 Denarii rerum quarundam , turpe relatu !
 Heu ! quo perfidiam talem monstrante ? furentes
 Quid potuere aliud Stygiis accersere campis
 Eumenides ; nec subtilis progressa fuisset
 Illuc mens hominum , naturæ dotibus illi
 Incolumem potuere satis traducere vitam.
 Pocula si quando infecit pallentibus herbis ,
 Vel Perimedeâ si coxit gramina dextrâ
 Colchis anus : serpens extremæ verberare caudæ
 Si quoque distrinxit , non est præsentius ullum

Auxilium, citiùs læso quod toxica pellat
 Corpore, vel meliùs membris agat atra venena;
 Quàm si virigenos latices Podalirius ægro
 Misceat, Allobrogis medicatos semine rapi.
 Atque etiam attritis si pars affecta linatur
 Seminibus, vel si Calamentum, & Lemnia terra
 Mixta simul læso dentur sorbenda, maligna
 Vis fugiet morbi, Stygiùmque è corpore virus:
 Præstans antidotus, tristis si forte coorta
 Pestilitas miseris exhaurit civibus urbes.
 Vtere, si tibi mens vitaleis aëris auras
 Carpere, nec tædet cæli convexa tueri.
 Sed quo me mea Musa rapit? non ulla laborum
 Meta foret, si Pæonias describere vires,
 Cunctaque raporum percurrere commoda vellem.
 Nunc aliò me mensa vocat Regùmque, Deorùmque,
 Ambrosiis dapibus rapas nam regia coeli
 Prætulit unanims, postquam pater ipse Quirinus
 Brumali jussit gaudentia frigore rapa
 Ponere structorem, atque epulis inferre Deorum.
 Si mea sunt caritura fide, tu Bilbilis esto
 Tuque Salo testis, chalybis durator acuti.
 Quid Curium referam magnæ decus urbis, & orbis
 Auctorem, Romane, tui, cui rapa fuere
 Delitiis, quem fœtilibus coenare Sabelli
 Viderunt, rapamque foco torrere rigentem.
 Obstupuit Samnis, rutilisque recessit onustus
 Frustra divitiis, nimium, nimiùmque beata
 Sæcula, quæ talem dias in luminis auras
 Progenuerunt virum! Nostro nunc tempore luxus
 Parvarum populator opum, ferit ostia metæ,
 Summo stâtque gradu, nostris in collibus orta
 Pridem spernuntur, nec jam Sulmone petita
 Vina placent, calathis dulces Arborosia nectar
 Funduntur, cellis & non cessura Falernis
 Quæ Frontiniacis producit Martius oris

Narbo

Narbo , sicque juvat spumantes ore supino
 Vertere crateres. Jam bubula foetet , ovillæ
 Jam pudet , & nostris procul , ò , procul este rotundæ
 Gongylides mensis , populi portenta ruentis.
 Sumen jam renuunt , sterilem gallina maritum
 Nec sequitur , mensasve onerat , plebeia voluptas
 Displicet , & vulgo jam cognita gaudia sordent.
 Nunc pretium rerum minuitque , augètque saporem ;
 Ut renoveat per damna famem , sylvasque , natantésque
 Excuriunt campos , nulla est impervia tellus ,
 Anniciósque lacus orbant Perdice , Sedunum ,
 Penninásque Alpes avibus , quas Phasidos unda
 Prima dedit , Pavos regali splendida luxu
 Turba vorat , subtili hodie , doctóque palato.
 Rusticula haud sapiet , nec Turdus mattya prima.
 Non pyra , non dulces ficus , non mitia poma ,
 Molles castaneas , Gayensi & de grege massam
 Structorem videas mensis inferre secundis.
 Ingeniosa gula est , Indo lactuea videtur
 Incrustata sale , Angelicam vocitavit Apiti
 Progenies buccam ; roseus pepo , citrea mala ,
 Cæruleus cucumis , tumidóque cucurbita ventre ,
 Persica mala , nuces Thasiæ , bericoccia , pruna
 Hoc quoque durantur pacto , mensasque secundas
 Ornant. Velleribus hirsuta cydonia canis
 Dissecta & succo cannarum incocta docentur
 Splendorem vitri , species & mille referre ,
 Et catulum & florem , turrem , fulvúmque leonem
 Induere , & variis imitari Protea formis.
 Maza , panis Ligurum , pastæ , bellaria mensis
 Apponi solita , udi irritamenta palati.
 Ah ! ubi sunt hodie nostrorum pemmata Patrum ,
 Regia Gallorum quum te Lodovice vocarent
 Sceptra ducem ? stipulis & cannâ tecta palustri
 Quum te parva domus caperet , parvique penates
 Agreste hospitium , gerris Burgunda vorantem

Rapa Cononæis , nullisque paratibus escas ,
Quum tu pacatum propriis virtutibus orbem
Celtarum regeres , placidâque in pace paternis
Jura dares populis , fertur Teletusa Cononem
Vocibus his affata suum , carissime conjux
Pars animi bene magna mei , quo sospite nunquam
Vita molesta mihi, vel iniquâ mente ferenda,
Pauperiem tulimus contenti pauperis horti
Divitiis; tulimus; nec te, mea sola voluptas,
In cassumve tuos volui exercere labores.
Pacificâ nunc sceptrâ manu regalia gestat
Et conjurato dejecit vertice pridem
Castra inimica , regitque sui Lodovicus habenas
Imperii , cape rapa Conon, mōra segnis abesto ,
Ad Luparam tende, augustique palatia Regis ,
Ni frustra augurium vani docuere parentes,
Rex memor hospitii referet pro munere grates,
Pensabitque tuum pretioso munere munus.
Dixerat ; ille suæ uxoris parere parabat
Imperio , & primum soleas induxit agresteis
Lignea materies capitatis undique clavis
Distincta & compacta fuit , seu flumina supra
Seu terram , hunc soleæ semper portare solebant,
Tum baculum capit , hoc longâ defessa levabat
Membra viâ , & volucris saltu superare profundas
Assuerat fossas , hoc præsidium , hoc decus illi ,
Hoc solamen erat ; hostes hoc ille fugabat
Ense ferox , durôque probè nisi fuisse dolatas
Cederet aurículas summittens , victor abibat.
Postremò aptatur gibboso mantica tergo
Plenâque fursureo tumuit pars altera pane ,
Plenâque selectis tumuit pars altera rapis.
Jam patriæ procul extremis excefferat oris ,
Ignorâque Conon errans regione viarum
Pane ferebatur consumto , & vertere morsus
In rapas , illum penuria adegit edendi

Unáque restabat, de tot modò, rapa Cononi
 Maxima de cunctis, nec erat quod subderet ultra
 Mandibulis, quando detecta apparuit ingens
 Luteria, & penitus turres patuere superbæ.
 Rusticus obstupuit, conspectis mœnibus urbis,
 Esse suæ similem villæ quam sæpe putarat:
 Nubitero qualis delapsus ab æthere quondam
 Mulciber, attonitus subitâ vertigine, campos
 Horruit Æolios Siculi fumósque camini.
 Séd cogente fame redit in præcordia virtus
 Luteriæque Conon, audito nomine, promptus
 Advolat, & muros, & summas præterit arces,
 Præcipitátque moras omneis, cubito omnia rumpit
 Lætitia exultans, penetrátque palatia Regis;
 En tibi, rex Ludovice, inquit, quod protulit hortus
 Rapum, Nectareâ superans dulcedine molles
 Castaneas, Thasiásque nuces, & roscida mella.
 Olim dignatus nostris succedere testis
 Ipse comedisti, mentem non dona Cononis
 Aspice, nam si me facilis fortuna volentem
 Juvisset, Rex magne tibi, nunc plura dedissem.
 Rex agnovit eum lætus, dextrámque tetendit,
 Acceptum pretiosa inter cimelia munus
 Exiguum referens, iussitque accumbere mensæ.
 Ille vorat, vacuísque fugat jejunia venis,
 Exhaustit patinas, collecta fatigat edendi
 Ex longo rabies & siccæ palmite fauces
 Vitigeno, nullóque habuit discrimine carnes,
 Sive forent volucres, seu pisces, omnibus idem
 Quippe Conon, latrantem illi mens unica ventrem
 Nam placare fuit, solidáque onerare saburrâ.
 Ut verò est expulsâ fames, atque ardorendi
 Illi rex iussit numerari mille philippos.
 Qualem testâ super pedibus si forte ligata
 Culeola, effusis superantem cursibus auras,
 Præcipitare fugam selem persæpe videmus,

Talis præcipiti, nummos ubi sensit & aurum,
 Arva Conon hilaris cursu Burgunda petebat.
 Illâ Demochares se se jactabat in aula
 Dives opum, sed cui dederat fortuna Senatûs
 Et populi prima in clupear gestare elementa.
 Hic ubi Gongylidem pensaram munere vidit,
 Divitias animo stultus concepit inanes.
 Barbarus, & maculis internigrantibus albus
 Hunc portabat equus, Zephyrosque Notosque morantes
 Præteriens, cui nulla quies, vestigia cursu
 Ventura anticipans alacer, dextrâque reflexæ
 Cui cervice jubæ, parvum caput, amplâque lumbis
 Spina & collectus fumans sub naribus ignis.
 Talis Amyclæi domitus qui Castoris arte
 Cyllarus, & frænos qui primus sensit Arion.
 Aulicus hoc Regem præstanti munere donat.
 Ille dolos sensit, fraudique opponere fraudem
 Constituens, multum laudato munere, rapam
 Vellere sericeo decoratam jussit habere.
 Democharem, pretiosa inter sibi munera, munus
 Præcipuum, multoque auro, magnoque redemptum
 Munere, nec quicquam potuit vel pulchrius illo,
 Utiliusve dare, Actæi sententia quippe
 Dia Platonis erat nil pulchrius esse rotundo,
 At quis Gongylidis formam neget esse rotundam?
 Utilius dare nec potuit, vos este, Padani,
 Taurinique mihi testes, quæ rapa fuere
 Semper delitiis, fructus quæ tertius ille
 A Cerere & Baccho, solennis gloria mensæ,
 Si modò vera canit soleas qui torruit Ætnâ.
 Vos quoque Lemovices, & vos generosa Sabaudi
 Pectora, quandoquidem vobis alimenta ministrant
 Gongylides, totumque genus, pecudumque hominumque;
 Vescitur Ambrosiis nullo discrimine rapis.
 Tene ego præteream, tene urbs antiqua Triboum,
 Non memorem? hospitio tu me puerilibus annis

Excipiens pretium docuisti ponere rapis.
 Sive elixa probè fuerint ferventibus undis,
 Imposita ambusto torri seu tosta ferantur,
 Seu subeant patinam in partès dissecta minutas,
 Moréque Teutonico in larido concocta recenti.
 Angli tosta secant, & dulcia sacchara miscent
 Zingiberi, torpens docti recreare palatum.
 Est qui rapa oleo, atque acri perfundat aceto,
 Et sale cum modico comedat, lactuca movendq
 Si desit ventri, in primæ promulsidæ cænx.
 Sic foliri Veteres lacrumoso rapa sinapi
 Condire, & muriâ & multo perfundere aceto,
 Hæc languentis enim stomachi fastidia pellunt.
 Singula quid referam? propior fit Vesper Olympo
 Hesperiaque terunt campos Pyroeis & Æthon.
 Mulciberi, pelagique inter duo festa Deorum
 Rapa ferenda tibi Corydon, pendentibus undis
 Ecælo, pluviâque tibi minitantibus astris.
 Sed tibi sunt, Coridon, tibi, vicinisque ferenda,
 Fertilius nihil est rapis, curâque minorem
 Quod poscat, promptè nullis obnoxia damnis
 Proveniunt, terram fuerint si nacta feracem
 Grandia nascuntur, vel centum æquantia libras.
 Tu sere Gongylides, tu quem tua Cynthia nulla
 Prole beat, tu qui sterili Venere exigis ævum,
 Eru raporum concrecent semina membris,
 Et partu poterit conjunx ditescere dulci.
 Balnea nequicquam, multi Medicòtque fatigant,
 Nos tibi consulimus, Corydon, tu credito nostris
 Consiliis, omni vacat hæc medicina periclo,
 Et sæpe est olitor verba opportuna loquutus.
 Dixerat, & Thirsiste te respondere parantem
 Occupat: ô Corydon, tali pro carmine dona
 Quæ tibi reddemus? quia munera digna referre
 Non opis est nostræ, ex animo tibi dicere grates
 Tityre sufficiat, præsertim hoc tempore parvas

Quo vix magna licet, grates benefacta reportant
Omnia quippe ingrata, nihil fecisse benigne est.
Tu ne cede tamen, sed contra audentior Iro
Ipsa sui merces virtus, nil indiga laudis.
Nil pretii externi, vivent tua carmina, vivent
Dum Rhodani fluat unda lacu permista Lemanno.
Uivere quàm parvo liceat, quàm pauca requirat
Natura, Aoniis resonant tua pleetra Camœnis.
Luxuries jam victa cadet, victrixque resurget
Aurea sobrietas, vitiis medicina salubris,
Virtutumque penus locuples. Quum legeret hortos
Exiguo Curius rapas, & munera Regum
Sperreret, auxilium nostri sprevere parentes
Dulcis Hygea tuum, neque enim pituita ferebat
Languenti stomacho turbas, nec dulcia bilem.
Mentem obtundebat dapibus, nec corpus onustum
Mens hilaris, generosa, sagax in corpore sano
Sed fuit, adversis virtusque interrita rebus.
Discite lurcones, comedones, discite ventres,
Ambitiosa fames quàm non sit, cum sale panis
Placandæ satis est, mensas non illa nitentes
Postulat & patinas, Regumque obsonia quærit.
Si vobis immensum argenti pondus & auri
Vestraque thesauros si non capit arca, paratus
Pauper adest, cujus penetrant suspiria cælos.
Templa antiqua ruunt, & propugnacula longo
Tempore victa labant, patriæ succurrite tantis
Divitiis, meliùs vestras insumere nusquam
Quippe licebit opes; sic, sic vos certa manebit
Gloria & æternum constans per sæcula nomen.

*Mauricius Nassovius Princeps
Arausionensis &c.*

Promotionib. Anno clbclcxvii.

SI mihi Praxitelis coelum, si Mentoris artes,
Aut mihi peniculus Zeuxis, doctive Timantis,
Vel quæ Parrasium, vel quæ celebravit Apellem
Dextra foret, Pario starent de marmore vultus,
Heros magne, tui, viviſque coloribus eſſes
Conſpicuus, Coi nec te ſuperaret Apellis
Fulmen Alexander quatiens, radiata Coloffi
Nec moles Rhodii, tua nam, tua maxima virtus
Pellæum juvenem ſuperans, ô gloria gentis
Naffoviæ, artificis tabulas ſuperare meretur,
Phidiadæſque manus, artiſque toreuma ſuperbæ.
Marmora ſed pridem & tabulas ſpirantiâque æra
Tabida conſumſit pevitus, fregitque vetuſtas.
Illa dâbant arti ſolos effingere vultus
Nec mentis poterant, animive oſtendere dotes,
Et tua, Maurici, virtus, illa incluta virtus,
Virtus quam toties Marranus ſenſit Iberus,
Marmore non capitur, plectro monumenta perehni
Sunt ponenda tibi; æternum ſibi poſcit honorem,
Æternûmque decus virtus æterna requirit.
Dignior æterno qui nunc celebreris Homero
Carmine divino, quàm qui celebratus Achilles,
Dignior altiloqui quem tollat Muſa Maronis
Laudibus, & cælis nomen famâmque reponat,
Ilium in Italiam quàm qui, victorſque penates
Detulit Æneas Romanæ ſtirpis origo.
At mea Mæonio quàm diſtat Muſa cothurno?
Nec mihi Virgilii dictat mens enthea verſus,
Nec mihi Pindarici dives. facundia Flacci,
Sed lulenta fluit noſtro de pectore vena,
Nec mihi Calliope præſto eſt, Phoebûſve ſecundâ

Fron:

Fronde comas uestit, Clarium nemus advena pulso,
 Ergo, Musa, file, nullum testudo remittat
 Tacta melos, tenuis superat præconia lingua,
 Summa nec indigno virtus tentanda labore est.
 Quin potius teris ingenii uestigia cauto
 Mira Timantæi gressu, tabulamque sagacem?
 Iphigenia sacras peritura stabat ad aras,
 Nec lacrimas tenuere ulli, nec jam amplius ullus
 Continuit gemitum, lacrumæ undique & undiq; luctus
 Ante alios Patruus tundeat pectora palmis,
 Caniciem immundo deformans pulvere, & astra
 Crudelèsque Deos iterumque, iterumque vocabat.
 Tristitiæ ut consumpta tibi fuit omnis imago,
 Restabat genitor, genitor tibi, docte Timante
 Restabat, miseri ast luctum, lacrumasque Parentis
 Expressere, hicce labor fuit, hæc solertia mentis,
 Quid faceres? quem non poteras ostendere dignè,
 Velo obduxisti vultum maioris Atridæ.
 Sic olim lacrimis casum miseratus amici
 Obstupuit, vocemque dolor, gemitumque repressit,
 Egregium, charumque sibi Plammenitus ire
 Ut vidit natum manibus post terga revinctis,
 Oraque portantem indignis lacerata lupatis.
 At tibi, Cambyfes, Persisque, ea miravideri,
 Donec Tanitici vobis respondit Amasis
 Progenies, tristem potui infelicis amici
 Testari lacrimis casum, nunc lingua palato
 Mœsta deest; nullo, nullo mea pignora luctu.
 Vos ego deslebo, tantum mulcere dolorem
 Nulla querela potest, præstat, rex Persa, filere,
 Nostra nec indigno corrumpere lumina fletu.
 Tu quoque, Musa, file, nullum tibi plestra remittant
 Mota sonum; tacito decurrat littore cymba
 Flaventesque levis remus tibi, vadav arenas,
 In medio nam turba mari, tristisque procella
 Esto, Musa, memor solis potuisse Gigantes

Saxolatam ingenti imponere Pelio Ossam.
Eripit hanc nobis populosa Batavia laudem,
Illic Aonides posuere cubilia Musæ,
Moenia fundantes Lugduni, Helicone relicto,
Cyrrha invisâ jacet, nec grata biverticis umbra
Parnassi, & pridem neglecta cacumina Pindi.
Littora Teutonici doctæ elegere Sorores
Oceanî, & Thetidis ssumantes prætulit undas
Thespiadum sacrata cohors Aganippidos undis.
Heinsius ille hominum, divûmque interpres, alumnus
Phœbe tuus, latices quos præpetis ungula fudit,
Ore bibens pleno, Hesperios sperare triumphos
Ausit, & Archiduces celeri dare terga coactos
Versâ fugâ, castrisque inimicûm signa revulsa.
Sunt quoque laurigero quos Phœbus conceutit æstro
Mille alii nomen cælis, famamque ferentis
Qui tua facta canant & adauctum legibus hostem,
Maurici decus Heroum, pacisque, ferique
Arbiter Odrysi, pugnacis terror Iberi.
Verum nostra minor chelys est, leviorque Camœna,
Carminè quàm digno tam splendida gesta referre,
Mnemosynêve tholo monumentum appendere possit.
Nec prosunt monumenta illis, quos ignea virtus
Extulit ad summa æternæ fastigia laudis.
In te quicquid erat mundo largissima dorum
Congessit natura simul, simul illa coire
Omnia virtutum commercia jussit in uno.
Sive artes belli, seu pacis cura tuendæ
Spectentur, summo posuisti culmine gressum.
Te solo nutu motos componere fluctus
Civibus in mediis vidit, stupuitque Batavus.
Vix emissâ fuit tibi vox, posuere furenteis
Arma viri, dictu mirabile! pulsâque cessit
Seditio, rediitque animis concordia prima.
Et pietas, cultusque Dei & labefacta parentum
Religio primis posuit tentoria castris.

Sic splendere solet Titan, ubi plurimus atris
 Sævit effusus in terras imbris Auster.
 Æthere sic fugiunt nubes, & pristina cælo
 Lux redit, & roseas Phoebus contorquet habenas.
 Quid monumenta tibi, cui tôt monumenta perennis
 Exstruxit virtus, nullum peritura per ævum?
 Nescius hinc vinci se se Farnesius offert,
 Te calcar subdente, fugam celerare coactus.
 Hinc in magnifico ductus Mendoza triumpho,
 Et tot rapta manu truculento ex hoste trophæa.
 Parte aliâ Ligur astutus, Mavortia proles,
 Spinola quadrupedem ferratâ calce fatigans
 Avolat, & versis præceps aufertur habenis.
 Hæc sunt ære magis monumenta perennia duro,
 Imbris hæc nullis, nullisque obnoxia ventis
 Hostibus invitis stabunt, hæc nulla vetustas
 Delebit, non ulla dies, non arma, nec ignis.
 Victæque Pyramidum miracula barbara cedent,
 Ergo, Musa, file; quid tu sermone fritivnis
 Calliope tenui, majoræque viribus audes?
 Sic rapidum Solis Phaëton quum scanderet axem,
 Et majora suis auderet viribus, ignes
 Ultorisque Jovis penetrantia fulmina sensit,
 Eridanique undas casu tepefecit acerbo.
 Sic nimis alta petens pennarum vincula ceras
 Molliit infelix, & concidit Icarus, undas
 Signavitque cadens nimio temerarius ausu.
 Te nunc, magne Heros, capiat quum lucida cæli
 Regia Principibus mixtum quos incluta virtus
 Fecit Coelicolas, quid jam nisi vota supersunt?
 O utinam exsurgat, tua qui vestigia fortis
 Impleat, & flammâ ferroque sequatur Iberos,
 Qui fera corda domet victor, gentemque superbam
 Jussa aliena pati & Dominos agnoscere cogat!
 O utinam illa dies veniat, quo culmina victrix
 Exsuperet Calpes, sedemque Ecclesia campis

Figat

Figat Celtiberis, & Christum Bætica laudet,
 Oceanúsque Tagi fulvâ qui crescit arenâ,
 Et Doris, Miniúsque jugum, triplicémque tiaram
 Excutiant, resonéntque tuas Deus optime laudes!

P A R A P H R A S I S

P S A L M I LXXIV.

ERgône perpetuis supplex Ecclesia Christi
 Externata malis duro sub fasce jacebit?
 Ergone perpetuis agitatam fluctibus unda
 Obruet, & summi penitus tutela parentis
 Deseret, inque suos ferventi sæviet ira?
 Ardebit ne Dei furor usque, nec ira residet,
 Ibit & in Cineres tua qui grex pascua pavit?
 Quin potius miserere, Deus, miserere, memórque
 Fœderis, esto tui, cari memor esto peculi,
 Nec te servatæ capiant oblivia gentis,
 Néve cadant animo populi, pia turba, redempti.
 Quos tua metata est colles & castra Sionis
 Pertica, placatus leni, Pater aspice, vultu
 Huc oculos, huc ora refer, curámque paternam,
 Numinis hícce tui sedes, híc sancta tuorum
 Vota exaudisti facili conquestibus aure.
 Surge, Pater, quæso, surge & compesce furores
 Sicilegos, hostélque tuos, hostésque tuorum
 Funditus extirpa evulsos radicibus imis.
 Fulmineis plagas plagis, atque ictibus ictus
 Crebris ingemina, vastam collapsa ruinam
 Det scelerata cohors, properet, properétque perire.
 Illos nulla tui tenuit reverentia, culmen
 Attigit impietas, furor, & vesania, nec quò
 Progrediantur habent; tua nam sacraria, Christe,
 Indignis temerare modis, dextráque nefanda
 Ausi polluere & sanctas subvertere moles.

Tem

Templorum in medio torvum violenta leonum
 Turba rugit, laudes & quæ resonare solebant
 Vocibus (heu miserum!) reboant loquearia diris.
 Et terram & cælos impunè superba triumphat
 Factio, defigitque tuis sua signa, refigit
 Et tua signa tuis truculentus moenibus hostis.
 Structuræ decor exurgens super æthera sacros
 Extulit artifices, titulos præcedere famæ
 Jussit & antiquæ, sed nil cælata furentes
 Limina, nil divum manibus fabricata movere
 Tecta valent; artisque nihil præstantia summa.
 Qualis prærupto succisa in vertice montis
 Æculus agricolæ ferro, duræque bipenni
 Corruit, ingentique tonat, subitoque fragore:
 Sic labefacta ruunt crebro sacraria pulsu
 Arietis & vasto vectis; curvæque securis
 Impete concussa ingenti sub pondere nutant,
 Æternamque trahunt tandem succisa ruinam.
 Nec satis, injiciunt inimicum turribus ignem,
 Debacchatur edax flamma; & fastigia vento
 Summa petit, fragor exoritur, crepitantque revulsæ
 Compages, picæus glomeratur ad astra favillæ
 Immixtus rapidæ fumus, caligine cælum
 Nigranti tegitur, nec vis insana quiescit,
 Quin prius in cineres Domino sacrata supremos
 Confidant adyta, & cineres det ventus in auras.
 Eia age perdamus, perdamus quicquid in orbe est,
 Perdamus, clamat, rabies væfana furentum,
 Nullaque sacrilegæ superent vestigia sectæ,
 Omnia perdamus, volitent incendia passim;
 Immissisque furat Vulcanius ardor habenis.
 Dicta fides sequitur, sequitur miserabile dictu
 Certa fides, heu certa nimis! loca sacra ruere,
 Undantæque rotant incendia vertice fumos.
 Nulla mali nobis solamina, nulla dolorum,
 Nulla gravis luctus miseris fomenta supersunt,

Signa

Signa ubi nunc? ubi nunc venturæ signa salutis?
Queis populum lenire tuum Pater alme solebas?
Prospera signa tui quondam, Pater alme, favoris
Nunc ubi sunt? ubi sunt? cæcâ caligine noctis
Mergimur æternæ, lucis spes blanda recessit,
Spes lenta, spes blanda tamen, spes illa recessit,
Spes olim dubiis semper fidiſſima rebus.
Finem ſtricturæ nullum, nullâſque laborum
Conſtituiſ metas & nuſquam terminus hæret,
Ah! quouſque tibi ſclerata protervia lento
Impune illudet, noménque ſuperba laceſſet
Turba tuum? ſacri ſempérne impura ſonabit
Numinis opprobrium? dira & blaſphema canentem
Túne. feres tacitus? ne, ne Pater optime; cauſſa
Illa tua eſt quæ nos torquet, gens eſſera ſolum
Te petit atque in te ſolo furibunda moratur.
Ah! quouſque manum retrahes, dextramque potentem?
Uſquêne torpebit ſclerum juſtiſſima vindex,
Nec tibi ſupplicium ſolvent, meritâſque nocentes
Accipient poenas? ultor fortiſſime, tene
Æternùm ceſſare juvat? Quin prome latentem,
Prome ſinu dextram, pharetrâ deprome ſagittas
Ultrices, & digna ſcelus ſua poena ſequatur,
Sera licèt veniat, veniet gratiſſima nobis.
Exere nervoſos artus, geminâque ruentes
Multiplicâque iſtus, tua nec Deus ira quieſcat,
Quin prius effraſto colliſeris oſſa cerebro.
Ad te ſupplicibus, rerum Pater, arbiter orbis,
Confugimus votis, immenſos quippe per annos
Temporis innumeram ſeriem, per ſæcula mille,
Tuta favore tuo fulſerunt caſtra Sionis,
Electique Deus populi, cuſtôſque fuiſti,
Imperiôque tuo felices viximus omni
Tempore, & auxilii vexata illuſtre theatrum
Divini aſſiduè, promptæ, certæque ſalutis
Exitit à mundi primis Eccleſia cunis.

Juſſibus

Jussibus unda tuis lævâ , dextrâque recessit ,
 O Deus , & vitreos montes capita ardua czlo
 Vidimus inferre , stupuit natura solutas
 Esse suas leges , stupuit sua jura novata ,
 Ignotum solem , ignota & vestigia sicci
 Conspexere lacus , siccæ spectastis arenæ.
 Cognatas abiisse undas , viduatus arenis
 Cognatis liquor expavit , patuere recessus
 Gurgitis & siccum pedibus peragravimus æquor.
 Memphiticis verò procures , immania Cete ,
 Obruit unda petens celeri sua regna recurso ,
 Perdidit unda ferox in se revoluta feroces ,
 Fluctibus & mediis cecidere , superba superbos
 Extinguit moles ; rapidos , rabiðosque furentum
 Æstus undarum relevat contraria virtus.
 Bellua Niliacis quæ se jactabat in undis ,
 Bellua tetra jacet monstris data præda marinis
 Alitibusque feris , lacerat jam putre cadaver
 Vultur Arabs , scædòque liquentia viscera rabo.
 Tu scissos aperis scopulos , venit agmen aquarum ,
 Et steriles filicis venæ & sitientia saxa
 Uberibus fluxere undis , foecunda repente
 Ariditas facta est ; torrentes inter arenas
 Arvæque fissa siti , finivit copia lymphæ
 Multa sitim , & plenâ populus se proluit undâ ,
 Versus & ad Phialæ fontes Panæque recurrit
 Pinguis Jordanes , subitòque exaruit alveus
 Pervius Isacidum turmis , sanctæque cohortes ,
 Te duce , teque viam monstrante , per avia siccis
 Non calcata prius calcarunt marmora plantis.
 Singula quid referenda ? dies referatur Olympo
 Arbitrio Pater alme tuo , noctis que vicissim
 Clauditur obscuræ peplo , lux aurea Solis
 Vestit & auricomæ cingit diademate frontem.
 Te sine luce suâ Titan spoliatus habenas
 Flesteret errantes , fratris nec luce niteret

Cornibus

Cornibus illustrans Phœbe remeantibus orbem.
 Tu certis terram spatiis, tu limite signas
 Arctoâsque domos stabili, septémque Triones,
 Et quibus æternùm visu Cynosura negata est,
 Te metante Oriens Seras discernit & Indos,
 Occiduâsque tenet felix Casperia sedes.
 Terminat Oceanus terras, terræ Amphitriten;
 Æquoris irati frænant cava littora cursum,
 Fluctibus insanis positas transcendere metas
 Nec licet, Imperii quis enim sacrata recuset
 Iussa subire tui, sibi quis te dicere leges
 Non ferat? anne ausit quisquam rescindere dictas?
 Purpurei glacialis hyems, redeunte, Favoni,
 Sidere Phryxæo, genitali solvitur aurâ.
 Torrida mox æstas sequitur, mox Sirius ardor
 Vestitos spoliât siccat is messibus agros,
 Mox roséo autumnus varius, viridique colore
 Liventes tibi distinguit, tumidósque racemos
 Sole suo faciens, coctis cum fructibus æstum
 Ponit & ignavis succedunt frigora terris.
 Sentiat orbis opem patriam, dum castra Sionis
 Auxiliis orbara tuis devicta fatiscunt!
 Ah! memori potiùs dictæria mente revolve,
 Hostilésque minas, jactatâque probra, nefandæ
 Ah! potiùs Gentis sannas ulciscere, totis
 Viribus in poenas tandem consurgito, nomen
 Proculcare tuum solitis, excindere nomen
 Festina, Genitor, teneat mora nulla ruentem
 Ah! ne trade tuæ imbellis, timidæque columbæ
 Ah! ne trade feris vitam, nec turturis exta
 Unguibus accipiter gemebundæ evisceret uncis.
 Accelera, fer opem, stellas radiantis Olympi
 Et numero superat Libycas inimicus arenas.
 Accelera, fer opem, desolatúmque maniplum
 Ocyus hostili propera subducere dextrâ.
 Pollicitam exigimus moribundâ voce salutem

Adde fidem dictis, juratum respice foedus.
 Omnia nigrescunt tenebris; violentia, cædes
 In terris passim regnant, metuenda latronum
 Undique circumstant spelæa, fugata recessit
 Cum pietate fides, patet undique janua mortis.
 Gens tua fracta malo, afflictis gens perdita rebus
 Præsidio nudata in te, Pater optime, quærit
 Præsidium, in te quærit deplorata salutem.
 Ne, quæso, infamis confusa pudore repulsæ
 Occidat (infandum!) hostilis ludibria turbæ.
 Quin potius luctu exacto tibi mite levamen
 Acceptum referat, lætis celebretque merentem
 Laudibus & meritos labiorum mactet honores.
 Est orui vindex juris, conscende tribunal
 Sistanturque rei, tristis sententia fontes
 Opprimat, & summo linguæ maledicta procacis
 Supplicio compesce, Deus justissime, poena
 Opprobrii culpam falsi probrosa sequatur.
 Hostilem fremitum & voces compesce superbas,
 Nève truces strepitus taciturna silentia longum
 Dissimulent, voces nam murmura rauca prophanæ
 Excipiunt, vocem strepitus strepitumque pudendi
 Clamores, reboantque feris ululatus astra.

PARAPHRASIS

PSALMI CII.

EXaudi mea vota, Deus, mea vota, precèsque
 Excipe, quas supplex tibi nunc, Pater alme, ma-
 lorum
 Pondere collapsus fuïdo; nec verba precantis
 Quin cælos penetrent ad te, res ulla moretur.
 Nubila circumstant nos undique tempora, Solis

Aurea se nobis pridem subduxit imago
 Ah ! n : absconde tuos, Genitor Sanctissime, vultus,
 Tristia nec rapiant oculis velamina nostris
 Augusti radios capitis, faciémque serenam,
 Cladibus obruimur, facilem clamoribus aurem
 Præbe & festina, subitum mala nostra requirunt
 Auxilium, ne nocte moras, dispendia quævis
 Sunt damnosa moræ; tenues nam fumus in auras
 Ceu diversus abit, fugiunt, fallúntque videntem
 Cæca per æthereas cæli vestigia sedes :
 Sic nostri perieré dies, evanidus ævi
 Flos periit dudum, in ventos & vita recessit.
 Igne focus lento veluti consumitur : ossa
 Sic tuus ille focus crudeli tabe peredit.
 Artibus humorem exhaust, fervénsque medullas
 Excoxit furor & vireis in corpore fregit.
 Cespitem dè molli incurvâ ceu falce resectum
 Arescit gramen, rapidóque amittit ab æstu
 Et mites succos, oculis gratúmque virorem :
 Sic quoque cor propria nobis de sede revulsum
 Dulcia naturæ penitùs fomenta parentis
 Destituunt, nimioque ægrum languore fatiscit.
 Dum gravis extendit longos se luctus in annos
 Pervadúntque animum moeror, lentique dolores
 Præclusæ tenuere cibum torpente palato
 Fauces, & miseros languor depascitur artus,
 Os hebes est, positæque movent fastidia mensæ;
 Invisasque dapés macies jejuna famésque
 Excipiunt, fletu assiduo, lacrumisque jacemus
 Absorpti, gemitus gemitum premit, ossibus hæret
 Uix cutis & tabes liquefcit cæca medullas.
 Stridet ut horrendum ferali carmine bubo
 Funereus, saltúsque replet mugitibus atris,
 Noctua ceu liquidas raucis ululatibus auras
 Personat & querulos effundit in æthera planctus :
 Plangimús, assiduis & fletibus ora rigamus,

Et moestis latè resonat clamoribus æther ;
 Et nos pervigiles exsucca insomnia vexat ,
 Culmine ceu teæti viduatus compare Passer
 Qui sedet , amissos & frustra luget amores.
 Insultant miseris hostes , fastúque superbo
 Obscæna indignis addunt convicia factis ,
 Impuræque sumus , sumus heu ! ludibria Gentis
 Turpia vesanæ patimúrque opprobria linguæ ,
 Et nostrum in diras , maledictaque tristia nomen
 Usurpant , jurántque tuæ per damna Sionis.
 Sternimur interea terrâ , pronique jacentes
 Uolvimur , & lautis dapibus succedit amaror.
 Et cinis immundus , panem propolline pulvis
 Temperat , & sterilis limosi glareæ ruris ,
 Tristiáque appositis querimur jejunia mensis.
 Pocula miscemus lacrumis spumantia , nostros
 Inficit & potus oculis quæ defluit unda.
 Nec juvat ulla quies miseros , nec meta malorum
 Nobis ulla datur , luctus renovantur amari ,
 Infensum quia te nobis , Pater alme , videmus ;
 Et justæ in miseros causas expendimus iræ.
 Pristina quum benefacta , quibus devincta tenetur
 Terra Ebræa tibi , meminenti volvere mente
 Contigit , & foeda ante oculos versatur imago
 Afflicti , lapsique statûs , solatia magni
 Unica quæ luctus & quæ frænare dolorem
 Debuerant , augent ; summo de culmine honoris
 Volvimur in præceps lapsu graviore ruentes.
 Ceu variant umbræ dum se te tingere Phoebus
 Oceano properat , sic nostri flore sub ipso
 Præcipites abire anni , mortisque senectus
 Cerræ certa comes nostris inopina tabernis
 Adstitit , & veluti languet succisus aratro
 Flos agri blandus , succoque arescit adempto ,
 Sic quoque languimus , vitæque exaruit humor.
 At tu , perpetuis dum necis sæcula sæclis ,

Eterno resides folio , te nulla senectæ
Tempora conficiunt , famam delere vetustas
Nulla tuam potis est , sacrumque obliuio nomen
Nulla unquam capiet , tu nobis certa salutis
Ancora & accisis tu spes fidissima rebus.
Exurgens igitur placido, Pater optime, vultu
Aspice pacatus caræ juga cara Sionis ,
Nam venit promissa dies & tempora pridem
Debita complerunt sanctorum oracula vatum
Hostilisque furor , sævæque injuria Gentis
Admonuit sacris pestem depellere testis,
Ecce tui lapides mutilos & rudera servi
Tristitia respiciunt oculo miserante , vicemque
Disjectæ moerent urbis , Templique cadaver.
At nomen numenque tuum coeleste timebunt
Et tibi sacra ferent Gentes, quæ vertitur axis
Arcticus & Boreæ plauistro contraria Pistris ,
Et tua magnificos terrebit gloria Reges,
Moenia quum Solymæ sulco signata resurgent
Reficietque tibi populus de marmore Templum ,
Antiquosque aris , meritosque adolebit honores ,
Et quas extorres lugubri voce querelas
Fudimus accipies , precibusque movebere nostris.
Inscripta hæc tabulis , chartæ & commissa fideli
Posteritas leget , & laudum cumulabit honore ,
Fama loquetur anus , serisque nepotibus olim
Magni transmittet monumenta perennia facti.
Omnipotens sancti summo quia vertice cæli
Constitit & nostris defixit lumina terris.
Victorum ut lacrimis clementem præbeat aurem
Addictosque neci servili compede lætos
Liberet , & mediis rapiat de faucibus Orci,
Ut sanctum sancto celebretur carmine nomen ,
Vocibus & resonent lætis laquearia Templi,
Quod sacra excisum spectatur in arce Sionis,
Sanctarum & peragant Solymæ præconia laudum.

Tunc

Tunc quoque convenient populi quos lambit Hydaspes,

Hesperiusque Tagus, quos aspicit ultima Thule,

Quosque fover nigris Meroë fecunda colonis.

Tunc quoque convenient Reges, & supplice cultu

Æterno Regum Regi sua munera pandent,

Nos licet in stadii medio confregerit, atque

Frigeat effatum languenti in corpore robur:

Clauserit & spatio quamvis brevior dicrum

Tempora nostrorum, & metam contraxerit ævi,

Clamamus tamen, & precibus miscemus acerbos

Questus, & lacrumis Dominum fatigamus obortis.

Ah! ne abrumpe, Pater, medio ne stamine vitam

Abrumpe, exorsos pertexant licia nexus,

Tu sine fine manes, Genitor; tibi janua leti

Præclusa; æternumque tenes per sæcula nomen.

Ponderibus librata suis fundamina terræ

Pridem jacta tibi, stellantis regia cæli

Te patrem celebrat, celebrat te machina rerum,

Artificesque manus vocali carmine dicit.

Ollis interitus posuisti tempora dudum,

Æterna interitus expers per sæcula durans.

Deterit annorum series & longa vetustas

Cætera; durities ferri, monumentaque Regum

Et solidum marmor senio devicta fatiscunt.

Ut detrita novâ, mutantur pallia veste:

Imperio, Pater almæ, tuo sic dædala mundi

Compages variam, variamque subinde figuram

Induit, atque hominum facies mutantur & ora.

Idem qui fueras nunc es, semperque manebis,

Annis namque tuis metas, nec tempora quisquam

Imposuit, metas deinceps, nec tempora quisquam

Imponet demens, tu res hominumque, Deumque

Æternò regis imperio, nullisque teneris

Inclusus spatiis, præsentî numine terras

Oceanumque imples, magnique palatia cæli.

Sic

Sic quoque fervorum soboles præclara tuorum
 Et caræ sobolis soboles & blanda propago,
 Æterno tibi quam junxisti foedere quamvis
 Externata malis, cælesti fulta favore
 Et stabili & tutâ tandem statione recepta,
 Æternos tecum lætissima transiget annos.

In sua Jesseides dederat quod tempora carmen
 Veste sub Ausonia vobis mea Musa reponit.
 O utinam lætum canerem Pæana Tonanti,
 Flebilibusque modis servata Ecclesia finem
 Poneret exultans, diros & triste maneret
 Hostes supplicium, nunc heu! nunc flebile carmen
 Cuncta gravi poscunt penitus quassata ruinâ.
 Olim tempus erit delectæ funera gentis
 Ulcisci, & scelerum crudeles sumere poenas.
 Et jam forte instat, promissæ & grata salutis
 Hora venit; votis, votis attende tuorum
 Tandem, Care Pater, nec deplorata Sionis
 Vulnera destitue; auxilium moribunda requirit,
 Auxilium præsens; oculos, mentemque levamus
 Ad te qui superi Dominus radiantia cæli
 Tempa habitas, sine quo nil sese in luminis oras
 Extollit, neque fit lætum, nec amabile quicquam,
 Solus namque potes fidam componere pacem,
 Armipotensque regis belli fera munera solus.
 Spemque merumque inter dubii, Pater optime, nostris
 Expectamus opem rebus, ne lubrica verset
 Spes miseros ultra; lætus prosperque secundet
 Exitus eventum, multato vindice poenâ,
 O Genitor, populos cæcâ qui mente ruentes
 In nomen, numenque tuum, te Patre relicto
 Conceptum proprio venerantur pectore numen.
 Nos verò media, durâque à morte reducti
 Incolumes Dominum longa te laude canemus.

CARMINIS SÆCULARIS IMITATIO

De Geneva Liberata an. clo lccii à Sabaudorum dolo, recitata anno 1635.

MAchinæ rerum moderator alme,
Gentis hamanæ pater atque custos,
Cui subest summi suberitque semper
Regia cæli;

Qui mari fines, vitreóque ponis
Terminam Ponto, rapidósque molli
Æquoris fluctus, fremitúsque raucos
Frangis arenâ;

Fascium desert decus atque regni
Ima cui tellus, superique montes
Eminentí fidereum prementes
Vertice cælum.

Nate supremi soboles Parentis,
Gloriæ splendor patriæ, character
Unice unius Patris, atque verè ex-
pressa figura;

Cui datæ partes scelus expiandi,
Qui pias lætis animas reponis
Sedibus, morte atque Erebo redemptas
Sanguine fuso;

Qui sedes dextram Deus ad paternam
Qui Patrem nostris vitiis iniquum
Mitigas, patrocínio & fideli
Reddis amicum.

Fons aquæ vivæ, Patris atque Natí
Spiritus summi, Paraclete dulcis,
Mentium lux unica, certa nostræ
Arrha salutis;

Quo sine æternâ jaceant sepulti
Nocte mortales, oculosque dirus
Urgeat cæcos sopor & pudenda

Mortis imago;

Qui simul nostri irradias recessus
Pectoris, tristes fugiunt tenebræ,
Dæmones torvi fugiunt, fugit mors
Cuspide fractâ.

Vos adorandæ Triadis beatæ
Quæso Personæ, simul, ô colendæ
Semper & cultæ, date quæ precamur
Tempore sacro.

Non Sibyllini monuere versus,
Codicis sacri pia sed statuta
Nos Deo illi, cui placuit Geneva,
Dicere laudes.

Ecce nunc denos decies per annos
Clara lux Evangelii Genevam,
Solis instar flammiferi, decorat
Nocte fugatâ.

Nunc tibi grates, Pater alme, grates
Debitas persolvere quis recuset?
Quis tuas nostrum neget ore pleno
Dicere laudes?

Vos quibus legum patriæ ad salutem
Cælitum Rector moderari habenas
Nunc dedit, summi Patris ore pleno
Dicite laudes.

Vos quibus mysteria dia legis
Tradidit Christus, quibus & docendi
Jus datum, summi Patris ore pleno
Dicite carmen.

Vos quoque adstantis populi corona,
Et quibus cautis dedit esse cana
Sed virens vivaxque senectâ, Christi
Dicite laudes.

Et quibus robur validum viriles
Conferunt anni, quibus & juvenia
Addit audaces animos, perennes

Dicite

Dicite laudes

Vos & impubis puerum caterva
Et rudes anni, Domino sacrate
Quicquid est vestrum, Dominique vestri

Dicite laudes.

Ille lucem post tenebras reduxit,
Aureum Solisque jubar perenne,
Ille Christum nosse dedit, repente

Cedere iussit

Impia caligine, tristibusque
Manium umbris, carceris & refregit
Vincula infausti, asseritque ereptos

Faucibus Orci.

Ilicet Ditis fremuere regna,
Urbis & Romæ fremuere turres
Pontifex sævit, rugiit leonum

Turba cruenta.

Vidimus flavum Tiberim, retortis
Littore Etrusco violenter undis,
Ire dejectum monumenta Regis

Templaque Christi.

Illa sed nullo impetè diruentur,
Inferum nunquam ostia prævalebunt,
Stante sed contra Babylon Sione

Victa labascet.

Nam Deus curâ vigili tuetur
Pauperum turbam tenuem suorum,
Hostium casses lacerans dolosos

Vindice dextra.

Nec procul quærenda salutis olim
Præstita exempla, auxilii paterni
Aureum exemplum sumus atque in omne

Nobile sæclum.

Lustra jam sex præteriere & alter
(Qui Dei summus favor est Parentis)
Ecce decurrit properante cursu

Lubricus annus.

Qualis impastus leo fertur irā
In gregem, sic nos truculentus hostis
Viribus fretus stolidis adortus

Pane voravit.

Moenibus scalas posuitque nostris
Nocte brumali scelerata turba,
Sanguinis nostri sitiens, sopitos

Perdere tentans.

Usque sed custos vigil excubabat
Nec mittebat Pater ille summi
Ætheris, victa illecebris soporis

Lumina blanda,

Impios risit populi procacis
Impetus & quos fera destinarat
Hostium cædi rabies, sepulchri

Fauce redemit.

Hostium vanos Deus apparatus
Fregit, infidum inque caput revolvit
Impias fraudes, propriæque trivit

Mole ruinæ.

Fraudis auctores scelerumque talis
Exitus semper maneat precamur,
Et luan t poenas meritas ab ima

Stirpe recisi.

Sic tuus semper pereat Geneva
Hostis, ultorisque Dei furorem
Sentiat quisquis tibi pertinaci

Imminet ira.

Corruant altæ Babylonis arces
Funditus, septem geminæque colles
Flammeis instar cadat & Sodomæ

Roma procellis.

Nos tuæ sortis populum benignus
Aspice, & nostrum miserans laborem
Debiles fractasque, Pater, fidei

Protege dextra.

Factui semper memori statuta
Mente servemus pia legis, atque
Sanctius possint nihil urbe nostra

Visere Gentes.

Rite maturos aperito partus,
Conjuges prolem numero carentem
Proferant, campo veluti feraci
Gramina surgunt

Rursus ut denos decies per annos
Huc scholæ nostræ redeat corona,
Et tuas laudes canat & beatum

Nomen adoret

Quod semel dictum est, stabilisque rerum
Terminus servat, tibi supplicantum
Annuas votis, bona jam peractis
Jungito sæcla.

Fertilem frugum, pecorisque nobis
Redde tellurem, sitientis imbre
Macera sulcos, vegetansque cælo
Depluat humor.

Ludat herbofo pecus omne campo,
Nutriant foetus & aquæ & salubres
Cælitus, auræ, procul omnis esto
Morbus & horror.

Si Geneva olim manuum tuarum
Est opus, cæli Pater atque rector,
Si colit verè tibi dedicatæ

Templa Sionis,

Da probos mores docili juventæ,
Da senectuti placidæ quietem,
Civibus cunctis dato rémque prolem
que, Et decus omne.

Fac fides vera & pietas pudórque
Priscus, & neglecta virente virtus
Floreat cultu, redeátque plenus

Copia cornu

Christus æterni soboles Parentis,
Si Genevensem videt æquus urbem
Alterum in lustrum, meliùsque semper

Proroget illam:

Quique cælestes regit æquus axes
Et piis clemens precibus virorum,
Blandus & votis puerorum amicus;

Applicet aures.

Hæc Deum sentire, Patrémque nostrum
Spem bonam certámque domum reporto;
Doctus & Gnati simul & Parentis

Dicere laudes.

E L E G I A

IN PAULINÆ CLERICÆ obitum quæ vixit annos
IV. dies XVI. obiit 13 Junii 1710.

Deliciæ Paulina meæ, Paulina pientis
Deliciæ matris, deliciæque patris:
Unius impleras nondum quinquennia lustris,
Occidis & parvâ contumularis humo.
Non ego, me miserum! potui morientis ocellos
Claudere, nec lacrimis oscula mista dare.
Triste nec absenti licuit deducere funus,
Nec proferre mihi verba suprema datum
Námque Palatinas ubi Neccarus alluit arces
Me tenet à patria terra remota nimis.
Mens tamen officio non defuit, invia quippe,
Dissita vel longè quæ superare solet.
Cor penetrans frigus, lacrimæque per ora volutæ
Maxima moeroris signa dedere mei.
Nubila tunc facies Phoebo (sensisse putares)
Auribus ut cepi nuntia prima meis.
Omnia naturæ contraria legibus ite,
Jam mihi jam rerum displicet iste tenor,

Quódque

Quodque prius gratum tenui de gutture mormur
 Edebat deflens Daulias ales Ityn,
 Nunc mihi posterius raucis in funere bubo
 Edere ferali quos solet ore sonis.
 Nunc ego refugio, tetri Timonis ad instar,
 Congressus hominum qui placere prius.
 Antra remota placent, trabibus sylvæque frequentes,
 Arrident misero devia sola mihi.
 Abstulit illa suo interitu nam gaudia nostra
 Et secum moriens commoda nostra tulit.
 Ast ego quid demens, temero quid stetitibus ora?
 Quid mcestæ feriunt pectora nuda manus?
 Fallor? an & superant ægræ solatia menti?
 Sed superant; nec nos obruet iste dolor.
 Gaudia nostra quidem dum terras deserit aufert,
 Sic requiem peperit at tamen illa sibi.
 Nec periit; nam partem sui meliore superstes
 Vivit & ad coelos nunc quoque carpit iter.
 Infantes animæ, cælo pia turba receptæ
 Queis vita in terris non diuturna fuit,
 Accipite hanc animam, nos immatura relinquit,
 Vobiscum in magno vivat ut illa polo.
 At tibi qui transis, ne sit grave, lilia parvis
 Manibus & violas spargere purpureas.
 Conditur hoc infans in cœlo Paulina sepulchro,
 Quam vix vernantem tristis adussit hyems.

ELEGIA

AD RAMSPECKIUM

I Te leves Elegi quod me properare decebat,
 Nec pigeat Domini sustinuisse vices.
 O mihi si priscis starent compagibus artus,
 Et suus in pedibus poplitibusque vigor!
 Nunc non esset opus curarum interprete chartæ,
 Hoc ego sed potius fungerer officio.

Nam

Nam melius nulli, si quid me iudice certum est,
 Paretur quàm cui quod jubet ipse facit.
 Ire leves Elegi, nec vos res ulla moretur,
 Non est longa nimis conficienda via.
 Est adeunda prior vobis hinc Curia, verso
 Tramite, mox aperit longa platea viam;
 Solis ad Occasum quàm se demittere clivus
 Incipit, hic vestri meta laboris erit.
 Hac regione habitat rerum tutela mearum
 Ille mihi sanctâ junctus amicitia.
 Quem vere augustum augusto de nomine, nemo est
 Ignotum sibi qui dicere jure queat.
 Heic solita vobis ædes bonitate patebunt,
 Nec procul arcebit triste supercilium.
 Dicite: Nos illam jussit tibi ferre salutem
 Clericus, assiduè qua tamen ipse caret
 Nunc quid agit meus ille meus Ramspeckius, inquit,
 An valet? anne aurâ vescitur ætheriâ?
 Nunc ubinam latet ille? quibus nunc abditus oris
 Se tenet? atque oculis subtrahit usque meis?
 Forsitam obruitur prægrandi mole laborum,
 Cura animum partes in variâsque rapit.
 Sepositis pro riis aliena negotia sæpe
 Exequitur, ne quàm desit amicitia.
 Sæpe etiam tetricæ totum dat se ille Minervæ,
 Noctibus atque dies continuare solet.
 Seu recolit veterum Psephismata prisca Sophorum
 Aut Stagiritæ quos schola dia tulit,
 Aut quos umbriferis gaudens Academia sylvis
 Quos Stoa, quos horti, doctæ Epicure, tui.
 Seu juvat Annales interdum volvere priscos,
 Sive novas mavult ire per historias.
 Sive illum capiunt Leges, quas legerat olim
 In castris miles Papiniane tuis,
 Regum rescripta & juris veterum responsa petitum
 Nodos apta nimis solvere difficiles.

Sive

Sive Deo plenum cæli penetralia templa
 Quærentem in terris pagina sacra tenet,
 Atque ibi sanctorum meditatur carmina vatum,
 Afflatu tenuit quòs propiore Deus,
 Arcanumque sacro nobis quod protulit ore
 Expressa æterni Christus imago Patris.
 Fors aliam sumit tam longa absentia causam,
 Quæritur & nobis heu! ubi nulla subest:
 Forte gravi implicitum morbo vis ægra doloris
 Impedit, & solitum munus obire verat.
 Istud sed quianam ad nostras non detulit aues
 Quæ nunquam in mœstis parcere fama solet;
 Fors quoque nos meritam absentis contraximus iram,
 Solvimus & primi vincula amicitix.
 In caput hoc recidat, si sum mihi conscius ipse
 Ullius culpæ, vindicis ira Dei
 Sed quæ istæ, quæris, pronæ suspectio menti
 Incidit? Est semper suspitiosus amor.
 Omnia vel leviter mentem subeuntia, causas
 Tam longum absentis suspicor esse tui.
 Te tamen, ut multum lateas auditque, videtque
 Absens absentem Clericus ille tuus.
 Mox velut evigilans, post longa insomnia mentem
 Quum Morpheus vanis ludit imaginibus,
 Te nunc ille oculis passim, te voce requirit,
 Forte sub pectus si detur ire tuum.
 Sed cadit incassum labor omnis, & irrita in auras
 Omnia quæ fudit vota tulere Noti.
 Nec quicquam superest nisi cæca ut tabe liquecat,
 Dum desideris effluit ille tuis.
 Vulneris auxilium ni mox, solùmque levamen
 Ipsa quod infixit Pelias hâsta ferat.
 Redde igitur caros conspectus, redde sodali
 Sidercos vultus, sidereumque jubar.
 Gratiôr Eoo surgit sol cardine, lucem
 Quando oculis nubes eripuerè diu.

E P I T H A L A M I U M

Nicolaus Heinſio & Salome Lingelshemia dictum

E Quos Oceano Deus
 Tinxit fidereus ſuos,
 Cæli jam dabit aſtricas
 Nox videre choreas.
 Quin caſtis properas, Hymen,
 Vitam reddere amantibus?
 Quid moraris, Hymen? ades
 Hymen, ô Hymenæe.

Vitam ſcilicet Orphici
 Chironem tibi priſtinam
 Ferunt reſtituiſſe; tu
 Redde amantibus illam.

Salome redeas novi
 Sponſa conjugis in manus:
 Sat nunc in viduâ domo
 Luctûs ſigna habuiſti.

Viden' ſponſe tenellulam
 Nympham accedere? quin rapis
 Speratam? trahe ne moras,
 Poſt occaſio calva eſt.

Non eſt par tibi filia
 Leda, non Helena tibi eſt
 Mater æquiparabilis,
 O formoſa Salome.

Sub arma illa Phrygas duces,
 Et Grajos quoque compulit;
 Cygni compulit at Jovem
 Hæc latere ſub alis.

Formæ neutra tamen potest

Se componere tam bonæ :

Frons & pectora sunt tibi

Lacte candidiora ,

Lacte , sed saturæ capræ

Quod ponunt ; nive colla habes

Nullo marcida quæ jacet

Sole , candidiora.

Ferro dura gerit mage

Corda , non tetigere quem

Et tam purpuræ genæ ,

Et cælestis imago.

Sponso labra corallina

Tuo porrige , basia

Præbe mitia , sanguinem ,

Sponsa , quæ tibi sugant.

At marite , ita me juvent

Cælites , tibi prospera

Affulget Venus , & bonâ .

Uxorem alite ducis.

O Heinsi Batavûm decus ,

Marti fulmine dexteræ

Par , qui Pieridum clues

Princeps inter alumnos.

Te Mars , te quoque Cynthius ,

Te Muxæ redamant novem ,

Te urbis Mopsopiæ Dea

Arte instruxit utrâque .

Ut propagine vitium

Arborem agricola implicat ;

Implicarier in sinum

Sic te oportet amatæ.

Cursum postquam iteraverit

Menstruum decies Dea ,

Sponsa te faciet tua

Pulchrâ prole parentem.

Parvus ante pedes tibi
 Ludet Heinſolus, ſuæ
 Et pudicitiam omnibus
 Matris referet ore.

Luſimus ſatis, O boni
 Compareſ, bene vivite.
 Ambo, ô ut iam Deus
 Soſpites ope ſanctâ !

E P I T H A L A M I U M

Joanni Buxtorſio dictum.

Ergone Buxtorſi certo puer improbus ictu
 Pectora tranſfixit ? flammæque, igneſque medul-
 las

Corripuere ? jugumque tuum, Cypris alma, ſubivit ?

Nec caſſes formoſa tuos vitare, nec artes

Edoſtus, teneri prædam cumulavit amoris !

Quid miraris, ait ridens Erycina, quis unquam

Tela, facieſque mei volucris ſenſiſſe negavit ?

Ille modò in terris audax, modò fertur in undis,

Et modò pernici deſertur in aſtra volatu.

Non homines, non ille Deos reveretur, & ipſam

Me quoque non timuit dirâ temerare ſagittâ.

Alciden quoque vicit amor, quem dura noverca

Vincere non potuit, quem non Stheneleius hoſtis,

Imbellis ſuperavit amor, Calydonide Nympha

Incaluiſſe olim truncato Achelous honore

Cornigeri ſenſit capitis, frontisque recurvæ :

Nonne puella virum deducere fila coëgit

Jardanis & fuſum digitis verſare, leonis

Tegmine nudatum, clavæque & fortibus armis ?

Egeriæ tepuiſſe Numam quis neſciat igni ?

Vidimus & torvum ſubmittere colla Catonem

Dicage, dic, animus modò fert si vera fateri,
 Tunc pharetrati vitare Cupidinis ictus,
 Tun' parmam pueri potuisti obtendere telo?
 Non parvis, levibusque meus Buxtorfius ardet
 Ignibus, haud tenuem concepit pectore flammam.
 Hoste sub invicto cecidit, non ille pudendis
 Victus vulneribus sub signo pugnat Amoris.
 Hunc, Helene, tua forma capit, tua dulcis imago,
 Et decor, & niveæ divina modestia frontis.
 Rure Therapnæo cedit tibi nata puella
 Et formæ decus, & nomen: superata nec audit
 Judicium jactare Phrygis, concordia formæ
 Atque pudicitia, tibi dat sine iudice palmam.
 Argolicis si te vidisset Phoebus in agris
 Laurea nunc esses, gelidis Alpheus in undis
 Brachia jactantem si te spectasset, amœnas
 Quæreret amnis aquas & amati murmura fontis.
 Hæc postquam ambrosio Cytherea est ore loquuta,
 Incessusque Deam fluxu est confessa, recessit.
 Et mihi, Buxtorfi, coepit tua causa probari.
 Maeste hymenæo, tædis maeste jugalibus esto,
 O animi pars cara mei, prædulce Camoenæ
 Præsidiumque, decusque meæ, qui carminis auctor
 Es mihi, soporique citas modulamina plectri,
 Astra tibi Sponsam optanti, Sponsam astra dedere,
 Damnaris voti, amplexu satiare potito
 Conjugis, & niveos artus constringe puellæ,
 Usque columbatim luctanti dulcia Nymphæ
 Oscula Buxtorfi ingemina, nec veste latentem
 Solvere te pigeat Zonam, tu Nympha marito
 Ne luctare nimis, remoretur nec tua castus
 Vota pudor; parvulusque novem Buxtorfius ætis
 Mensibus exerto pendebit ab ubere matris,
 Dulcèque maternam ridebit, dulce paternam
 Advocem, curasque Patris, curasque seniles
 Solvet avi; dotes crescent crescentibus annis.

Tu Patre dignus eris, tu nomine dignus avito,
 Care puer, vatem nec me prætagia fallent.
 At vos connubio stabili quos sidera jungunt
 Vivite felices; felices vivite, rixa
 Nulla torum maculet, dulci concordia ferte
 Fræna jugo & longos vegeti durate per annos.

E P I G R A M M A T A

Bibere 1.

(orbis

QUum Cælum, tellusque bibant, bibat omne quod
 Continet, ô focii, nonne perinde bibam?

Judex Iniquus 2.

Musca. Elephas, Elephas musca est sub Judice iniquo
 Cui crimen jocus est, crimen ut ipse jocus.

In Satyrum 3.

Quæris ab impuro Satyrus quid distet Iûda?
 Hic Dominum, fratrem prodidit ille suum.

In Scarabæum 4.

Quis, Scarabæe, tibi os tetrum putere negarit,
 Cujus sima naris stercora semper olet?

Domus sacris assignata. 5.

Assignata sacris corvos deludis hiantes,
 Parva domus corvis præda petita sacris.

In Corvum 6.

Palladis est ales, promittit quæ tibi certam
 Omine veridico noctua Corve crucem.

In Bupalsthum 7.

Te Bupalsthe boves, potiùs quam dicere jura,
 Armatum stimulo pungere præstiterat.
 Quippe tuis vicina dedit majoribus ortum
 Vernia, vernili nobilitate potens.

In Vicinum. 8.

Vicinum frustra es tumulo qui condere quæris

Quippe sibi vivo qui fuerit tumultus.

In Juliam adulteram 9.

Julia calcato socialis fœdere lecti,
Dum fugit irati tela, minâsque viri,
Et per ponticulum male fultum ac subsulitantem
Fert iter, in medias præcipitatur aquas.
Multivagi haud meliùs tola potuere calores,
Hæc est incestæ sola medela facis.

In Titium & Marcum fures. 10.

Centenos Titius nummos furatur, & inde
Effractâ laqueo plectitur ille gulâ.
Millenos decies furatur Marcus, & inde
Sydera sublimi vertice summa ferit.
Unde hoc discrimen, tu si quæsieris: Ille
Nondum furatus quod satis esset erat.

Archia in quatuor ludos ex Græco. 14.

Grajugenæ celebrant quatuor certamina, quorum
Sunt duo sacra diis, sunt duo sacra viris.
Illa Jovi & Phæbo, Portumno hæc Archemoriôque,
Præmia sunt oleæ, poma, apium, picea,
In domum incustoditam iocis, è Græco. 12
Ite domos alias, & prædam quærite fures,
Hanc bene custodit nam sua pauperies.

Diotimi in Herculem & Antæum è Græco. 13

Neptuni atque Jovis soboles luctasse feruntur,
Inque vicem vires exeruisse suas:
Nec luctæ pretium Temelæo ex ære lebetes,
Sola sed alterutri vitæve, morsve fuit.
Antæus cecidit, decuit Jove vincere natum,
Lucta Argis nata est, non Libyæ in sabulis.

In statuam Veneris. 14

Quis Saxo huic animam? in terris quis Cyprida vidit
Atque petrae tantum quis dedit illicium?
Praxiteles credò: nisi forte reliquit Olympum,
Ut Cnidum interea viseret alma Venus.

Aliud, 15

Quum

Quum Cnidi Cypris vidisset Cyprida, dixit,
Intuitus nudam est nuncubi Praxiteles ?

Aliud. 16

Conspexit nudam Venerem vel nemo, vel ille
Hic nudæ statuam qui statuit Veneris.

In Niobes statuam. 17

E viva Saxum superi fecere, sed arte
Praxitelis Saxo reddita vita sua est.

In Naufragum, è Græco, 18

Cujus sim tumulus tu noli inquirere, Nauta,
Sit tibi turbato mitior unda salo.

In Mediocritatem. 19.

Intempestivum est NIMIUM, ut proverbial dicunt
In fel mutatur, sic quoque Mel Nimium.

Demodoci. 20.

Vipera Cappadocem mala forte momordit, at illa
Gustato periit sanguine pestifero.

Anmiani. 21.

Hic matrem, ille patrem, fratrem sed & ille peremit,
Hos tres Pollianus primus ab Oedipode.

In fortunam. 22.

Jam portum teneo, spes & fortuna valere,
Quid mihi vobiscum? ludite nunc alios.

Agathie Scholastici. 23.

Vir tuus Anchises, quem tu Cytherea solebas
Idæis quondam visere sæpe jugis,

Canitie totus premitur primique nigrantes
Ille tibi posuit temporis exuvias.

Sed Dea, namque potes, primam vel redde juventam,
Vel canus placeat, qui placuit juvenis.

Leonide Tarentini. 24.

E mensa immensum Pelagus, consumor ab igni
Pro me illic fuerat cæsa ubi materies:

Me mare servavit, tellus me perdidit, illa
Quæ me protulerat sic mihi fida minus.

Ecclesia. 25.

De latere Adami conjux ceu prodiit , & quum
 Surgeret , ante oculos constitit illa viri :
 De latere haud aliter transfixo Ecclesia prodit
 Mortē resurgentis sic quoque , Christe , tui.

Onus. 26.

Injusto sub fasce viam si carpsferis , & tu
 Ad Christum fugias , ille levabit onus.

Vivere 27

Vivo ego : quid dico me vivere ? Non ego certè,
 In me sed Christus vivit , agiturque meus.
 Nunc ego quod vivo , vita est quam vivere donat
 In se credenti filius ipse Dei,
 Æterno qui me miserum complexus amore est,
 Séque neci pro me tradidit immeritæ

Peccata 28.

Quam minùs immemorem tua te peccata remordent ,
 Plura sub immenso fasce latere puta.

Viator 29.

Infima præ summis prudens lectare Viator ,
 Ex alto casu nam graviores rues,

Lex Mortis , Judicium 30

Imposita est pariter lethi lex omnibus , & nos
 Post mortem iusti iudicis urna manet.

*Ad Jesum ** 31.

Te spectem suprema mihi quum venerit hora ,
 Te teneam , Jesu , deficiente animo.

Lucrum 32.

Seu maneam in terris , & sit mihi vita superstes ,
 Seu moriar , solus tu mihi Christe lucrum.

Deus pro nobis 33.

Ecquis in adversos ferat arma inimica , Deorum
 Si Deus in nostris militat auxiliis ?

Durities 34.

* Est Parodia Tibullianidistichi Eleg. 1, in quo est *an rē Jesu moriens*

Duri-

Duritiem Israël's homo miraris, at ô si
Defæcato oculo tu te ipsum inspiceres!

Providentia. 35

Res regit humanas Domini providentia, quódque
Esse putas poenam fit medicina tibi.

Mori. 37

Si moriendum homini nemo est qui nesciat, unde
Se moriturum etiam, dic mihi, nemo putat?

Se committere Deo. 38

Te totum committe Deo, contingere damni
Quam libet ignores, nil finet ille tibi.

Tollere. 39

Tollat opes Deus, & vitam quoque, tollat honores,
Dummodo se nunquam subtrahat ille mihi.

Arca Noach's. 41

Insanis mage quo jactatur fluctibus arca,
Hoc propius cælos astráque summa petit.

Sic pia mens agitata malis, quo grandior æstus
Sævit, & in miseram quo furit unda magis,
Hoc magis ad Dominum fertur tellure relictâ
Inque Deo propius, spémque fidémque locat

Aurea Pocula. 42

Delitiis peccata regit Cacodæmonis astus,
Aurea, crede mihi, pocula virus habent.

In Pontificem Romanum. 43

Servum servorum se dicit Papa, nec errat
Dæmonis est etenim servus, & ille Dei

In Eundem. 44

Petro se dicit succedere Papa, nec errat
Petro succedit dum negat ille Deum.

Peccatorum primus, 45

Si Peccatorum primum te, Paule, vocasti,
Dicere quem poteris, Clerice, te miserum?

Corona spinea. 46

Ante triumphantis quam tu potirere coronâ,

Imposita è spina est , Christe , corona tibi ,
 Përque istam indubiè est aditus patefactus ad illam,
 Vt Capiti , hæc membris sic via sola pater.

Signa Cælestia. 47

Quid frustra signorum obitus specularis & ortus ?
 Nonne Deus nutu temperat astra suo ?

Baptisma Christi. 48

Non lavit unda madens Christum , quum tingeret illum
 Baptistes , potiùs lota sed unda fuit.

Aliud. 49

Purificaris aquis tunc in baptismo ? tunc
 Nate Deo ? potiùs sanctificantur aquæ.

Aliud. 50

O quem te memorem, Baptisme , ubi mergitur amne,
 Amne fuit sæclis qui prior innumeris ?

Ex te, Per te, In te. 51

Omnia sunt ex te, Genitor, per te omnia, & in te,
 Omnia : soli igitur laus tribuenda tibi.

Moritur Deus. 52

Ne môreretur homo , moritur Deus , & moriendo
 Addictos morti servat ab interitu.

Dare Pauperibus. 53

Qui dat pauperibus , fiet de paupere dives ,
 Dives , qui non dat , paupere pauperior.

Caritas. 54

Heroo renult dici quæ carmine virtus,
 E tribus in cælis una superstes erit.

Caritas. 55

Spes desinet , cessabit & tandem fides ,
 Sed caritas durabit omne in sæculum.

Superbi. 56

Parcere subiectis , & debellare superbos.
 Iusta probe novit vindicis ira Dei.

Nec prior , nec posterior. 57

Æternus Pater , æternus quoque Filius , & qui
 Æternum spiras , Spiritus alme Dei.

Nec-

Nec Genitor genito prior est, sic Filius ipse
 Æterno æternus nec Patre posterior.
 Sanctus ab æterno æternum procedit utroque,
 Ut Patris & Nati Spiritus unigenæ.

Vna Caro. 58

Unam constituit cum Christo Ecclesia carnem,
 Qui corpus lædit, lædit & ille caput

Nec rûga, nec macula. 59

Quum macula Sponsum nunquam maculaverit ulla,
 Conveniens Sponsosponsa sit ipsa suo.

Dives. 60

Nequaquam est dives fruitur qui divite censu,
 Cujus & immensas arca flagel at opes.

Sed cujus mens plena Deo, qui pauperis æquæ
 Atque sui curam nocte diæque gerit.

Sejunctos conjungere. 61

Corpore sejunctos animo conjungit amoris
 Copula sinceri, nec temerata fides.

Lucerna sine Oleo. 62

Quid sunt divitiæ quas non commendat egenis
 Strips collata? Oleo nonne lucerna carens?

Lucerna fœtens. 63

Ut solet extincto lino foetere lucerna,
 Est extinctus amor sic ubi, divitiæ.

Labor sine precibus. 64

Quid tute excrucias? operam quid sumis inanem;
 Absque prece incassum recidit usque labor.

Preces ignavæ. 65

Eia age, quid cessas? Dominum quid voce fatigas
 Ignavâ? Ignavas respuit ille preces.

Vera Scientia. 66

Nomine sola suo verè illa scientia digna est,
 Conscia mens recti cui comes ire solet.

Conscientia. 67

Quæritur à multis, petiturque scientia ubique,
 A paucis sed mens conscia justitiæ.

Arca lucrum, damnum conscia mens patitur.

Lucrum iniustum. 77

Duceris iniusti quisquis dulcedine lucri,

Expecta damni postmodo iustitiam.

Tegere peccata. 78

Inflixit tibi quæ peccatum vulnera, si tu

Texeris, iratus detegeret illa Deus.

Putria sed si tu detexeris ulcera, supplex,

Placatus medicâ mox teget ille manu.

Agnosce ignoscet, pudeat peccasse, remissa

Pars erit offensæ sic bene magna tuæ.

Tam placet ipsa Deo nam mens verè cuncta fatentis,

Quam peccatoris displicet effugium.

Memoria Crucifixi. 79

Ille Cruci indubiè affiget peccata, recondit

Mente crucem memori qui, Crucifixe, tuam.

Pastoris lucrum. 80

Ne, Pastor, sectare lucrum, verè ille lucratur

Qui didicit Christo posse lucrari hominem.

Mori quotidie. 81

Quotidie moritor, mortemque in morte repelle,

In Domino dabitur vivere namque tibi.

Veteris Adami mors. 82

In me peccatum, vetus & moriatur Adamus

In me ut, quum moriar, vivere, christe, queas.

Bene vivere. 83

Quàm moriari prius, bene quid sit vivere discite,

Vitam namque bonam mors bona consequitur.

Credi falso. 84

Crederis esse pius: quod non es, crederis esse,

Te duplici iccirco nomine crede reum.

Pietas simulata. 85

Ut videare pius ne tantùm quære; sed esto;

Nam pietas proderit nil simulata tibi.

Pest lapsus resurgere. 86

Cum Davide cadis? quin cum Davide resurgis?

Sur.

Surgere qui non vult quum cadit, ille perit.

Sapientis emendare peccatum. 87

Nil peccare Dei est, hominis peccare: sed ille

Qui sapit emendat, quod meminisse pudet.

Bene conscius. 88

Si bene conscius es, non te convitia lædunt,

Si malè, non te laus ulla juvare potest.

Conscientia testis. 89

Conscia mens ut cuique sua est, in pectore testem

Sic in utrúmque gerit nocte dièque suum.

Peccata non latent. 90

Posse latere, reus ne spera, in pectore culpæ

Namque tuæ testem nocte dièque geris.

Conscientia falli nequit. 91

Conscia mens recti famâ præstantior omni est,

Illa nequit falli, fama secunda potest.

Dæmon. 92.

Non cogendo potest tibi, sed suadendo nocere

Dæmon, nolito credere tutus eris

Æger. 93.

Ecce tuis ægrum in manibus me, Chriſte, jacentem

Ure, seca, vitiis liber ut esse queam.

Cælum venale. 94.

Cælum venale est, pretium si forte requiris.

Quòd mireris, aquæ dicitur esse scyphus.

POEMATUM

DAVIDIS CLERICI

FINIS.

STEPHANI CLERICI

QUÆSTIONES

ACADEMICÆ

STEPHANI CLERICI

QUÆSTIONES

ACADEMICÆ.

QUÆSTIO I.

De Epigrammate Lib. III. Anthol. cuius initium est
Ξένῳ Ὁ Αἰερνεΐτης &c.

HOratiani præcepti, *Vos exemplaria Græcæ No-*
cturnâ versate manu, versate diurnâ, dum Græ-
 corum Epigrammatum Florilegium oculis lustro,
Floriferis ut apes in saltibus omnia libans, incidi in ve-
 nustissimum Epigramma Libri Tertii, in quo Atar-
 nites quispiam Pittacum Mitylenæum interrogat,
 utrum sibi auctor sit Virginem sibi genere & divi-
 tiis parem, an verò alteram quæ sibi offerebatur, di-
 tiorem ac nobiliorem ducere? Respondet Pitta-
 cus ostendendo pueros in trivio ludentes quos
 Atarnitæ consilium suppeditaturos ait: sequitur
 in Epigrammate:

Οἱ δ' ἄρ', ὑπὸ πλεῖστοι θεὰς βέμβρικας ἔχοντες
 Ἔστρεφον εὐρείη παῖδες ἐνὶ τριόδῳ.
 Κείνων ἔρχεο, Φησὶ μετ' ἵχνια, χ' ὥ μιν ἐπέση
 Πλήσιον, οἱ δ' ἔλεγον, τλὴν κατὰ στυτὸν ἔλα-

Hoc audito, dicitur Atarnites, veritus omen, consilium puerorum sequutus. Hæc, Vir Clarissime, pensiculatiùs attendenti γριΦάδες quidam, in quo explicando aqua hæreat ὑπεφαίνεται, quare nempe παιδων ἐν τριόδῳ versantium hîc fiat mentio? tum quid per τὴν κατὰ στυτὴν ἔλα intelligendum veniat? ac denique cur Atarnita ille dicatur παιδων κληδόνι συνθέσθαι? Has mihi V. C. si tenebras discusseris, solidam à me & grandem iniveris gratiam.

R E S P O N S I O.

Quòd hoc ætatis, Lectissime Adolescens, quâ raram facit misturam sapientia, te ad bonos auctores evolvendos sponte propensum videam, eò lubentiùs adducar ut quæstionis tuæ faciam satis. Non temere est, ut te putare conjicio, quòd hîc Callimachus παιδων ἐν τριόδῳ mentionem injicit, cùm præsertim de uxore ducenda agatur, quod rarò non capto omine, ut ferè in cæteris rebus alicujus momenti, facere amabant veteres Ethnici. Antequàm igitur quod animo versabant aggredirentur, per urbium vicos & compita, live trivìa, quod idem est, oberrantes sedulò obviatorum quorumvis ac maximè ignotorum voces observabant, ut omen faustum vel infauftum expiscarentur. Ideò verò ignotum cum esse par erat è cuius voce vel verbis omen capiebatur, ne sciens & prudens, vel in gratiam, vel in odium ejus cuius intererat, loquutus

quutus videretur, sicque omen irritum abiret: Ignotos porro ejusmodi nusquam facilius quàm in triviis & urbium compitis reperire erat; & ad eam rem aptiores longè pueri, qui alienorum plerumque non satagunt, & inde est quod Tibullus Deliam de discessu suo anxiam omina pueri è trivio Eleg. L.I. cepisse ait, hæc ille:

Delia non usquam, quæ me quum mitteret urbe

Dicitur ante omnes consuluisse Deos.

Illæ sacras pueri sortes iter sustulit, illi

Rettulit è triviis omina certa puer.

In quibus puer è triviis est ὁ τυχών, ut Græci loquuntur, obvius quisque in platea, sed & Græci dicerent etiam παιδας ἐκ τερόδου, pro τὰς τυχόντας, ut Lucillius Anthol. l. 2. dicit ξύλον ἐκ τερόδου pro forte obvio quolibet baculo, in hoc Epigrammatè Πᾶς ὅς ἂν ἢ πωχός &c. quod ita Latinè sonat:

Non versare molam quicumque indoctus egensque est,

Mercede aut pactâ tollere curat onus;

Sed nutrit barbam, & tollens triviale bacillum

Virtutis princeps inquiet esse Canis.

Zenodoti hoc sapiens dogma est, ut qui are carebit

Pannosâ incedat veste, nec esuriant.

Pittacus igitur ut Atarnentis peregrinus molestiam à se depelleret, sublato scipione trivium monstravit ut inde omen caperet, licet forte nec pueros cerneret, nec quid rerum tunc agerent perspectum haberet: siquidem omen est quo vox ex

ore alicujus excepta, cum aliò planè spectaret is qui eam emisit, ad alterius rei eventum ab excipiente applicatur. Ita prout testatur *Cicero* 2 de Div. cum M. Crassius exercitum Brundisii imposeret, quidam in portu Caricas Cauno adventas vendens *Canneas* clamitabat, quam vocem quidam excipientes, postquam à Parthis cum exercitu penè ad inter-
 necionem cæsus, pro sinistro omine acceperunt, quasi diceret homo ille ἐκ τριόδου *cave ne eas* quòd indifferenter *averruncare* pro *averruncare*, & *canneas* pro *cave ne eas* dicerent veteres Latini.

Sic cum pueri trochis versandis tantùm intenti dicerent τὴν κατὰ στυγὸν ἔλα, hæc verba pronis excipiens auribus ille qui ἐν τριόδῳ ἦν λογισμῶν connubio suo aptavit, & ideò dicitur παιδῶν κληδόνι συνθέσθαι. i. assensus puerorum omni, vocem enim κληδῶν, κληδονισμὸς & κληδόνισμα pro omine accipi, ut verbum κληδονίζω & κληδονίζομαι, pro omni capio, in Græcis peregrinus sit oportet qui nesciat.

Superest jam ut quid sibi velit τὴν κατὰ στυγὸν ἔλα expediamus, quod utique factu facile, si his pari nubendum præcipi affirmaverimus, imò ne sic quidem doctiores erimus, si interim quænam sit paritas illa nos fugiat. Age igitur *Plutarchum* in partes ducamus, is fortè nobis interpres idoneus fuerit, hæc ille libr. περὶ παιδ. αἰγωγ. ἐγγυᾶσθαι δὲ τοῖς υἱοῖς γυναῖκας &c. filiis uxores tradere par est, neque longè nobiliores, neque longè opulentiores, Scitum enim illud est τὴν κατὰ
 στυγ-

συντὸν ἔλα, adeò ut qui se longè superiores ducunt non uxorum mariti, sed dolum mancipia, non advertentes evadant. Hæc nimis jejunè, meâ quidem sententiâ, Plutarchus : videamus si quid aliunde opis affulgeat ; certè Plato l. vi. de Leg. longè aliâ ratione τὴν κατὰ συντὸν ἔλα exponere videtur, atque adeò dispares nuptias probare his verbis πατέρων χρηὴ προθυμείῳς γίγνεσθαι &c. Quicunque ferocioris velociorisque quam oportet ad agendum animi sibi conscius est, is det operam ut modestissimorum parentum filiam ducat, & qui contrâ naturâ affectus est, contrariam sibi asciscat affinitatem.

Ex quibus vides temperamentum quoddam & veluti ingeniorum mixturam, nec non etiam aliarum omnium rerum ad vitam tuendam constante matrimonio utilium, τὴν κατὰ συντὸν ἔλα præcipere. Sed quocunque te vertas, connubium est periculosæ plenum opus aleæ, siqua præsertim Anaxandridæ antiquo Poëtæ sit fides, cujus verba, quia paulò prolixiora, Latinè tantum proferemus

De nuptiis qui consulit, sibi consulit,

Non bene, quia consultò inconsultam rem facit,

Namque id malorum initium in vita maximum est.

Nam si dotatam pauper uxorem domum

Duxit, non uxor ista sed domina est viro,

Qui servitutem servit; cui nupta est inops,

Egens in vitam & ille servilem incidit,

Ut cui jam pro uno sustentandi sunt duo;

At turpem duxerit, vita non vitalis est,

Tedet pigetque in propriam indogredi domum;

*Pulchrum elambivit alius: ah! demens suam
Hanc si magis putavit quàm viciniam.
Ita quo te veritas cunque haud effugre est ma-
lum:*

Fusiùs paulò hoc ipsum vir ævì nostri non
ind. etus diduxit

Si juvenis vetulam, si scædam pulcher amavit,

Dispar connubium est dissidiumque domi.

Pauper oberatus si divite conjuge gaudet,

Dispar connubium est dissidiumque domi.

Si capite indomito uxorem mansuetus habet vir,

Dispar connubium est dissidiumque domi.

Si pacis cupidus rixas non audit aniles,

Dispar connubium est dissidiumque domi.

Si sterili frustra sociatur prolis amator,

Dispar connubium est dissidiumque domi.

Siquis zelotypæ insano cruciatur amore,

Dispar connubium est dissidiumque domi.

Promere si loculos locupletes abnuat uxor,

Dispar connubium est dissidiumque domi.

Si nitidus rugas & fætida basiat ora,

Dispar connubium est dissidiumque domi.

Si Veneri Venus omnis abest & gratia ludis,

Dispar connubium est dissidiumque domi.

Si gallo gallina loquacior hoc quoque dispar,

Connubium, sed in hoc par, quod uterque miser.

At fortè quæstiveris quid de matrimonii peri-
culis hîc multa promere opus fuerit, nempe quia
vox ἐλα quæ navigationis est propria, ut passim
ex Græcis Scriptoribus videre est, eò nos adegit:

sic
T. 10

sic Homer. Od. γ. οἱ μὲν νέας εἰλκομεν εἰς ἄλα
διαν &c.

Ἡμίσεες δ' ἀναβάντες ἐλαύνομεν, αἱ δὲ μάλ'
ῶκα

Ἐπλεον:

*Alii quidem è nobis naves in mare immensum pro-
traximus, & bene præcinctas mulieres ac facultates
imposuimus. Dimidia verò populi pars ibi ad Agamem-
nonem populorum rectorem detenti manserunt, Alii na-
vibus conscensis remis incubuimus, illa verò celeri-
ter admodum navigarunt. Apollodorus item Argo-
naut. L. 1. χεῦσειον μετὰ κῶας εὐρυγονῆλασαν
Ἀργῶ per Ponti fauces & Cyaneas petras Pelia regis
jussu, ad vellus aureum bene transtratam Argo remis
impulerunt. Denique Dionys. Halicarn. de De-
mosth. eloquentia τοῖς μὲν ξένοις ἐπλήταις χεώ-
μεθα, τὰς δὲ πολίτας ἐλαύνειν ἀναγκάζομεν pe-
regrinis quidem pro gravis armatura militibus utimur,
cives verò remis incumbere cogimus.*

Inde est quod δυασεμφέλῳ navigationi sint
qui conjugium comparaverint, ut inter alios Anon-
ymus quidam 1. Anthol.

Εἴ τις ἀπαξ γήμας, πάλι δεύτερα λέκτρα
διώκει,

Ναυηγὸς πλώει δις βυθὸν δερβαλέον
Uxorem qui duxit, & optat habere secundam

Naufragus infestum bis natat ille mare

Nec abludit Theognis in his οὔτοι συμφορὸν
ἐστὶ γυνὴ νέᾳ ἄνδρα γέροντι &c.

Tempestiva seni primævo flore puella

Non est, nec clavo, ceu ratis, apta regi.

Anchora non illam teneat: sed fune soluto

Nocte illam statio non tua suscipiet.

Hoc itaque loco cum in periculosa navigatione procinctu esset Atarnensis, ne qui celocem regere nequiret onerariam peteret, admonetur, quod utinam præceptum ominis vice hodie acciperent qui facto velut agmine tum ad politica, tum ad literaria munia, non bene subducta virium ratione, grassantur. Et hæc quidem quibus bilem in natum concire possunt, indicta sunt: plura utique adderem ni jam.

Velatrahā & terris festinem advertere proram.

QUÆSTIO II.

De AMAZONIBUS.

MOris est V. Cl. in solenni hac πανηγύρις literarias nonnullas proponere quæstiones, quò animos nostros non semper stolido torpere veterno, sed bonos etiam quandoque nos versasse auctores ostendere queamus; cum itaque χθὲς καὶ πρῶην in Apollonii Rhodii locum incidissem ubi de Amazonibus ita disserit:

Καὶ νῦν κε δητύνοντες ἀμαζονίδεσσιν ἐμιζαί &c.

Subiit animum dubitare an quæ de Amazonum moribus, regno & sedibus ibi à Poëta referuntur pro veris habenda sint, cum præsertim
carum

earum origo prorsus fabulosa videatur. Quid itaque super his censeas & num etiam Alexandri Macedonum Regis ætate, ut refert Q Curtius, superstites fuerint mihi aperias etiam atque etiam te rogatum velim.

R E S P O N S I O.

Non de nihilo est L. A. quæ animum tuum subiit dubitatio, super degenerere humani ritûs Amazonum gente, non consentientibus enim inter se auctoribus itum in partes; & præstantissimis jam olim viris, auctorum fides, ut has mulieres fuisse crederent, laborare visa est: quod Strabonis Geographorum doctissimi verba manifestè arguunt, τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν, inquit ille l. i. i. ὡς γυναικῶν στρατός, ἢ πόλις, ἢ ἔθνος οὕτως αὐ ποτε χωρὶς ἀνδρῶν, *mulierum exercitum, aut urbem, aut gentem, stare aliquando absque viris potuisse ecquis credat?* Nec minùs id ex Arriani l. vii de gestis Alex. conjicias μή γενέσθαι μὴν γὰρ παντελῶς τὸ γένος τῶν γυναικῶν & πιστὸν δοκεῖ ἔμειναι, πρὸς τοσούτων καὶ τριούτων ὑμνήσεν, *prorsus enim non fuisse harum mulierum genus mihi quidem credibile non videtur, cum à tot talibusque viris decantatum sit: quorsum enim hoc diceret, si nemini unquam dubium visum foret?*

Verùm ut quod res est dicamus, multa διὰ τὴν ᾤψαδοξολογίαν μύθοις ὅμοια propter narrationis insolentiam fabulis similia, imò meræ fabulæ haben-

habentur, quod contigit Amazonum historiae, cui à Poëtis *Ψεύδεα πολλά* inculcata sunt, ab Historicis postmodum *ἀβασανίως* excepta: neque tamen hæc historia, me quidem iudice, planè est quod ait Lucilius, *Pergula pictorum veri nihil omnia falsa*, nam Amazones multa loca obtinuerunt, earum nominibus multis post sæculis insignia, ut refert auctor *ἀξιόπιστος* Eustathius ad Dionysium Africam ὅτι δὲ αἱ ἀμαζόνες πολλὰς ἐν αἰσίᾳ κατέσχον τόπους πότε δηλοῖσι καὶ κερῆναι τινες ἀμαζόνων οὐκάνυμοι &c. multa in Asia loca obtinuisse Amazonas demonstrant etiam fontes quidam Amazonibus cognomines, nec non etiam urbes, velut ipsa Ephesus, Anea, Myrrhina, &c. Quod etiam Plutarchi auctoris gravissimi testimonio confirmatur, Theseo in hæc verba: τὰς τετραμμένας Φασι τῶν ἀμαζόνων ὅτι Ἀντιόπης &c. Ajunt Amazonas vulneratas in Chalcidem clam ab Antiopa missas procuratas fuisse, ibique nonnullas sepultas circa locum qui nunc Amazonium appellatur. Et rursus paulò post φαίνονται δὲ &c. Videntur etiam non sine negotio Amazonas Thessaliam peragrasse, sepulchra enim earum etiamnum hodie circa Scotussaam & Cynocephalas ostenduntur.

Denique Græcis bellum intulisse Amazonas, præter Plutarchum locuples testis est *Isocrates*, in Panegrici opere elaboratissimo, in quo aniles fabulas narrasse minimè censendus est, hæc ille: ἦλθον εἰς τὴν χώραν ἡμῶν Θράκες &c. Venerunt in regionem nostram Thraces quidem cum Eumolpo
Neptuni

Neptuni filio, Scythæ verò cum Amazonibus, Martis filiabus. Alios præterea testes fidei huic rei scenerandæ, adducere supersedeo, cum hi instar omnium esse possint.

Quum autem hæc antiqua admodum sint, *Ζευμασὸν οὐκ ἔστιν*, ut Plutarchi verba usurpemus, *ἐπὶ πρᾶγμασιν ἔγω παλαιοῖς πλανᾶσθαι τὴν ἱστορίαν*, *Nihil mirum in rebus tam vetustis historia fidem nuntiare.* Crediderunt quippe Amazonas peculiarem constituisse nationem, virorum cassam, atque orbam, qua in re cum Poëtis totâ errarunt viâ : etsi enim non eamus inficias, infesto exercitu Amazonas plurimum Asiæ, tum Græciæ loca penetrassè, non propterea concedimus, id illas absque virorum ope præstitisse, fuerunt quippe Scytharum & Sarmatarum, aliorumque id genus Barbarorum populorum, tum uxores, tum filiae, quæ unâ cum viris expeditiones bellicas pro suæ gentis more suscipiebant : quod vero vincere tam in proclivi quàm imber est cum pluit, non desunt siquidem auctores fide dignissimi, qui id literis consignarunt.

Inter Græcos vel unus *Plato l. 7. de Repub.* satis esse possit: in his *οἶδα ὅτι μυριάδες ἀναρίθμητοι γυναικῶν εἰσι &c.* Scio immensum esse numerum circa Pontum mulierum quas *Sauromatidas* appellant, quibus non equorum solum sed & arcuum, & aliorum armorum æqualis cum viris constituta est communitas, quibus æqualiter se exercent. *Diodorus item Siculus l. 2.* hæc habet: *μὲν δὲ ταῦτα ἀναρχίας γε-*

νομένης &c. Posthac deficiente inter Scythas principatu, regnum administrarunt mulieres robore præstantes in his enim gentibus ad belli munia tanquam viri exercentur, nihilque viris fortitudine inferiores sunt.

His porro geminagermana sunt quæ apud Stobæum leguntur in fragmentis Nicolai Damasceni de moribus gentium, ubi de Galactophagis Scythis verba faciens, ait: μάχιμοι δὲ ἔχ' ἡπτόν αὐτῶν αἱ γυναῖκες ἢ οἱ ἄνδρες καὶ συμπολεῖσιν αὐτοῖς ὅταν δέη; Ipsorum verò mulieres, viris non minùs sunt pugnaces, & cùm opus fuerit se belli socias præbent.

E Latinis qui sunt ὅσοι Ψάμαθος τε κόνις τε, unum atque alterum adducemus, primasque Mela Pomponio tribuemus, hæc ille L. 1. c. 21. Oram quæ à Bosporo ad Tanaim usque deflectit, Maotici incolunt, Toreata, Arrichi, Phicores, & ostio fluminis proximi Taxamathæ: Apud eos easdem artes foramine quas viri exercent, adeò ut ne militiâ quidem vacent, viripedibus inhaerent, sagittisque depugnant, illa equestre prælium incunt. Huic Tacitum meritò succenturiabimus Libro de Germanorum moribus, quo loco dicit: Germanorum mulieres, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admoneri, venire se laborum periculorumque socias, idem in pace, idem in prælio passuras ausurisque. Agmen claudet Fl. Vopiscus in Aureliano: Ducta sunt & decem mulieres quas virili habitu pugnantes inter Gothos ceperat: quum multa essent interemptæ, quas de Amazonum genere titulus indicabat.

His omnibus mantissæ loco addamus Appia-

num Libro de bello Mithridatico ubi de Albanis & Iberis à Pompejo devictis loquitur: πολλὰ καὶ δὲ ἐν τοῖς ὀμήγοις &c. Multa tum inter obsides, tum inter captivos reperta sunt mulieres, non minora quàm viri vulnera passæ, & videbantur esse Amazones, sive sint Amazones gens ipsis contermina, quæ tunc ad auxilium fuissent advocata, sive omnino bellatrices quasdam mulieres hujus tractûs barbari Amazonas vocant. Hactenus ille; ex quibus videre est eum etiam de veritate gentis Amazonum dubitasse, & cæteris de hoc amplius quærendi ansam præbuisse, dum dicit, fortè barbaros bellatrices mulieres Amazonas vocasse, quod illi alicunde suboluisse verisimile est.

Utique prorsus sic se res habet, nec fuit unquam peculiaris gens Amazonum, quæ absque viris Rempublicam aliquam constituerit. Rem totam manifestè aperit Libro de aëre locis & aquis, divinus ille senex, qui Macrobio nec falli nec fallere scivit: ἔστιν ἔθνος σκυθικὸν ὃ περὶ τὴν λίμνην ἐκκεῖ τὴν μακρότην &c. Est gens Scythica quæ Meolidem accedit paludem ab aliis differens gentibus, Sarmata vocantur, horum fœmina equitant arcuque utuntur & ab equo missilia spargunt, ac quandiu virgines sunt cum hostibus decertant, neque virginitatem deponunt donec tres interfecerint hostes: dextram autem mammam non habent, puellis enim adhuc infantibus matres in hanc ipsam rem elaboratum aeneum instrumentum igne candefactum mamma dextra imponunt, aduriturgue adeo ut incrementum corrumpat.

itur, & ad dextrum humerum atque brachium totum robur & plenitudo transferatur.

Hæ sunt veræ illæ Amazones adultis papillis, præter quas alias si quæſiveris, τὴν ἀκίνητον διαώκων *Avius a vera longè ratione recedis.* Quod ad secundam tuæ quæſtionis partem attinet, an ætate Alexandri Magni superfuerint adhuc Amazones? paucis te absolvemus, nam si qua fides sit *Diodoro Siculo* Biblioth. l. 2 rem confectam habemus: hæc ille de Hercule verba faciens, τὸν ὁλοκλήρως δὲ μεζόλην νικήσαντα &c. Cumque ingenti prælio vicisset *Amazonum* copias concidiſſe, hancque gentem planè attriviſſe ferunt, idèoque finitimos barbaros deſpectâ illarum infirmitate, cladiumque acceptarum mèmores, continuis gentem bellis uſque adeo proſtigaffe, ut ne nomen quidem *Amazonum* alicubi ſit reliquum.

Subleſtioris fortè fidei hunc auctorem fuiſſe dixeris, quàm ut facile quis ei aſſenſum præbeat; hæc puto de *Arriano*, philoſopho ſimul & hiſtorico graviffimo, non protuleris; negat ille L. VI I quemquam fide dignum auctorem *Amazonas Alexandrum* acceſſiſſe literarum monumentis tradidiſſe, ſubjungitque: ὅδε δοκεῖ μοι ἐν τῷ ῥ' τε σῳζεῖσθαι τὸ γένος, τῶν ἀμαζόνων &c. Neque mihi tunc temporis videtur *Amazonum* genus ſuperſtes fuiſſe, imò ne ante *Alexandrum* quidem, vel earum mentionem feciſſet *Xenophon*, cùm *Phaſianorum*, *Colchorum* aliarumque barbararum nationum meminerit, quas *Græci* *Trapezunte* proſecti, aut priuſquàm *Trapezuntem* appellerent, acceſſerunt, quibus in locis

Ama-

Amazonas offendissent, si modò superstites adhuc fuissent.

Quod si hæc non faciant satis, vel unus *Lysimachus* apud *Plutarchum* in *Alexandro αὐτῆς γεγόμεν* & hunc nodum solverit, cùm enim ei rerum jam potienti, *Onesicritus* quæ de *Thalestri* Amazone commentatus erat, recitaret, his cum excepit: Καὶ πᾶς τότε ἡμῶν ἐγώ; *Ubinam gentium tunc temporis eram?* Hæc quoque tibi minus arident? at mihi cum *Comico* pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem: qui audiunt audita dicunt: qui vident planè sciunt.

Q U Æ S T I O III.

De LOCMANO Arabum Fabulatore.

ANte aliquos viginti dies V. Cl. non quidem ἐν τοῖς πένδεσσι ἢ ἐν τοῖς μύροισι, ἢ ἐν τοῖς ἰχθύσι, sed in libellis, ut politissimus ille *Veronensis* loqui amat, librariorum καμῆλια excutiens, incidi in Arabicas tabulas, Romanâ veste à *Thoma Erpenio* olim donatas, in quas cùm obtutum destituissem, curiosè ac sedulò eas perpendens, ipsissimas fabulatoris *Æsopi* fabellas legere mihi visus sum, ac tantùm Arabi cuipiam ab re sua otii fuisse, ut ejusmodi nugas Arabicè recedere sustinuerit, miratus sum. Inde perlectâ ipsius *Erpenii* præfatione, *Locmanum* nescio quem, sapientem Persam, à nonnullis earum auctorem ferri

ferri deprehendi, cumque ipsum eundem cum
 Æsopo, alios ut crederent adductos fuisse ani-
 madverti: quæ res fluctuantem animum *nunc hinc,*
nunc dividit illuc, In partesque rapit varias perque o-
mnia versat. In hoc itaque opinionum diver-
 farum æstu, Æsopi vitam à *Maximo Planude* Græ-
 cè conscriptam festinus hausi, neque tamen in-
 de quicquam mihi opis accessit, nisi quod tan-
 quam *παυλάβητόν τι καὶ ἀπρόσιτον μορμολύ-*
κειον Æsopum eum describere comperi, hæc e-
 nim ille, *ἐτόγχανε δὲ ὦν ὁ μόνον δῆλον, αἰλὰ*
καὶ δυσειδέστατα τῶν ἐπ' αὐτὸ πάντων ἀνθρώ-
πων εἶχε, καὶ γὰρ Φοῖβος ἦν, σιμὸς τὴν ῥῖνα, σι-
μὸς τὸν τεράχην, πρόσχειλον, μέλας, προζά-
τωρ, βλαισὸς, καὶ κυφὸς, quod me parum abest
 quin in sententiam eorum pedibus ire cogat, qui
 Locmanum non alium ab Æsopo fuisse persua-
 sum habuerunt, quandoquidem & *σύγχρονον* &
 infelicitis formæ Locmanum illum extitisse per-
 hibent. Priusquam tamen quidquam apud me
 statuo, quo impetrabilior essem, in hac præser-
 tim solenni *πανηγύρει*, tuam super hac re sen-
 tentiam rogare animum induxi meum, tu si quid
 habeas benignus impertias velim.

R E S P O N S I O.

Rem perplexam & irresolubili fermè nexu
 intricatam quæris, L. A. si quid tamen in me sit
 opis, lubentissimo corde atque animo expromam,
 si prius

si prius *ὡς ἐν παρόδῳ* te monuero, rem minimè levem ac nugatoriam esse Æsopi fabularum, quocunque tandem idiomate, versionem. Oporteret alioqui Philosophiæ parentem Socratem, cùm in vinculis publicis esset, paulò antequam *κώ-
νειον* bibisset, in exodium vitæ, nugas egisse censeremus; eas siquidem carmine reddidit, ut ex ejus verbis apud Platonem in Phædone constat, vel Alcibiade priore, ubi Apologum de vulpecula & leone in re gravissima affert, vel *Aristotelem* cùm Rhetor. l. 2. integras Æsopi & Stesichori fabellas recenset, earumque non translativam utilitatem ostendit, nequis eas non pluris æstimet quàm *βατράχως καὶ ὄνες καὶ λήους, γεφυ-
σὲν οἷς μάστιγες καὶ παιδίαις*, ut est Menippi apud Philostratum sententia.

Sed ut è diverticulo in viam redeamus, quod de Locmano illo Persa refert adeò obscurum est & involutum, non solum nobis qui in hoc terrarum angulo velut *ἐν τοῦ Ἰβήρας* delitescimus, sed etiam illis qui bibliothecas Persicis & Arabicis voluminibus refertissimas possident, ut vix quisquam his queat se ambagibus expedire. Alii enim eum sub Imperio Cai Chosroës quem septimum statuunt ante Darium Persarum Imperatorem, qui fortè fuerit Darius Nothus, vixisse asserunt, is enim septimus in serie Regum Persarum ex Daniele & Esdra petita post Cyrum Magnum reperitur, qui omnino Cai Chosroës esse videtur, nam Hebræi Cyrum *Chores* appellarunt,

sub cujus imperio vixit etiam Æsopus, quem Croesi Cyri magni *συγγεόντ* aulicum fuisse constat. Mirum itaque Herodotum Euterpe apud Jadmonem Samium, Amasidis Regis Ægypti tempore, qui regnante jam Cambyse vixit, Æsopum servitutem servivisse referre. Sed utut res se habeat magis adhuc mirum Locmanum sapientem eâ tempestate celebrem eidem Herodoto, Ctesia, Xenophonti aliisque qui res Persicas notas habuerunt planè ignorabilem fuisse, altum enim de eo apud hos omnes, cæterósque ejus ævi Scriptores silentium.

Alii ut auctor *Tarich* seu Serici Regum Persiæ, circa Salomonem eum collocant, quadringentis scilicet annis & quod excurrit ante Æsopum. Alii denique ut Muhammedes in Alkorano, Suratâ 13, vel ut alii volunt 14, eum post D.N.J.C. tempora collocant: eo enim loco introducitur filium suum unius Dei cultum edocens, Filiûmque Dei negans.

Quum itaque tantopere inter se pugnent auctores in asserenda ætate quâ vixit Locmanus ille, mihi fit verisimile, ut tu etiam putasti, vel omnino fictitium, vel eundem cum Æsopo eum fuisse, nullus siquidem temporibus Cyri reperitur *μυθολογός* Æsopo celebrior, unde factum est ut licet multi vel ante, vel post illum fabulas composuerint, omnes tamen Æsopo acceptæ referantur, ut inter alios disertè testatur in Apollonium Theon.

Et hæc quidem est Græcorum, pro insita gentis vanitate, de apologis opinio. Vetusiores tamen eorum auctores fuisse vel ex Judicium cap. ix & Reg. ii. c. xiv. apparet, sed hæc obiter.

Quod autem Maximi Planudis à te laudati auctoritatem attinet, nihil eâ moveor ut Æsopum & Locmanum pro uno eodémque habeam, nusquam enim apud probatos auctores, imò nequidem apud coævus Monachi illius, reperias Æsopum deformem fuisse, quare & hoc ab otioso Monacho, ut alia fermè omnia putida & ridicula quæ in ejus vita leguntur, Æsopo affictum fuisse, nullus dubito, is enim ut uberiores nugarum proventum daret, illum nobis tanquam alterum Thersitem, imperitiùs immutatis Homeri verbis describit, ita enim cum Poëta graphice utique delineat.

αἰχρῖς θ' δὲ ἀνὴρ ὑπὸ ἱλίον ἦλθε :

Φολκὸς ἦν, χαλὸς δ' ἕτερον πόδα, τῷ δὲ εἰ ὤμῳ.

Κυρτῷ δ' ἔτι γῆθ' συνοχωκότε, αὐτὰρ ὑπερθε

Φοξὸς ἦν, κεφαλὴν ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη :

Nemo credo inficias iverit hanc Homerica Thersitæ non tantum σκιαγραφίαν vel εἰκονισμόν, sed veram εἰκόνα, quo sibi viam muniret ad cætera αἰσχροπαιῶν & scurrilia quæ inibi blaterat, crassâ Planudem adumbrasse Minervâ, non quòd revera Æsopus filo esset, ventriosus valgus, bucculentus, breviculus, subnigris oculis, oblongis malis, & ut uno verbo absolvam,

non homo, sed thesaurus nescio quis mali, ut Comici verba usurpem: cùm potiùs eum corporis, atque habitu non illiberali fuisse, si operæ esset & aliorum expilare scrinia liberet, tam facilè quàm pyrum volpes comest probari queat, non tamen adeò paucis ut diem diffindere non sit opus. His ergo si non omnino veris saltem ἐτύμωσιν ὁμοίαις in præsentiarum allatis, receptui canimus.

QUESTIO IV.

De Campis HYPERBOREIS.

Multa V. Cl. apud Poëtas ψεύδεα esse ἐτύμωσιν ὁμοία, non solùm fando audiui, sed i pse etiam inter legendum comperi: verùm cùm non solùm Poëtæ & Mythologi, sed auctores præterea gravissimi Hyperboreorum meminerint, quid de his quæ Dirceus vates, de oleastro loquens quo olim coronabantur victores Olympici, Ode tertiâ Olympionicarum, his omninò verbis tradidit, statuerem, dubius atque anceps hæsi: ἀμφὶ κόμαισι βάλοι γλαυκόχροα κόσμον ἐλαίας πάν ποτε ἱστῆς ἀπὸ σκιαρᾶν παρᾶν ἔνεικεν ἀμφιτρωνιάδας, μνάμα τῶν ὀλυμπία κάλλιστον ἄθλων, δάμον ὑπερβορέων πείσις Ἀπόλλωνος θεράπντα. Et rursus paucis interjectis δὴ τέ ἐς γαῖαν παρέυεν θυμὸς ὤρμαιν' ἱστῆαν νιν πνύϊας ὅτι θεν βορέα ψυχῆ. In quibus mirari subit quâ fieri

fieri possit , ut oleastri inclementiori cœlo, ad Istri nempe fontes nascantur, & cur eorum accolæ Hyperboreos p. st Boream sedes incolere perhibeat Poëta, cùm satis ex Geographiâ constet regionem illam è quâ caput exerit Ister, impotentis non rarò flatibus Aquilonis obnoxiam esse, & expositam. Siquid itaque habeas multijugâ cognitum lectione, quò me his eximas scrupulis, id mecum communices, pro solenni tua erga Musarum alumnos humanitate, etiam atque etiam rogo.

R E S P O N S I O.

Tria L. A. quæstionis tuæ capita esse videntur; nempe an Oleastri in regione gelu astrictissima, quales videntur esse quæ sub ipso syderum cardine jacent, nasci queant? & an Hyperborei pone Boream incolere dici possint? ac denique an verè sint ac existant Hyperborei? ad quæ ordine respondebo.

Et primò quidem quod Oleastros attinet, frigoris eos impatientes esse, vel calidioris temperiei regiones, in quibus solis naturalis historiæ stirpium periti ejusmodi arbores, nec temerè alibi, reperiri prodiderunt, abunde testari videntur; quod *Plinii* testimonio etiam confirmari potest, hæc enim ille L. XVI. c. XVI. *Non temerè in montibus visa sunt prunus, punica, oleastri, juglans, morus sambuci*: quæ *Plinii* verba de Italiæ mon-

tibus potissimum sunt accipienda, non verò de Germaniæ septentrionalis montibus, qui perpetuis fermè obsidentur nivibus, & rigente gelu maximam anni partem infesti sunt, qualem Abnobam montem Danubii, sive Istri scaturigine nobilem in Wirtembergensi Ducatu illius Germaniæ tractus peritissimi nobis describunt: in quo ne vites quidem, nedum Oleastri proveniant.

Nec sanè ea Pindari mens fuit ut Oleastros frigidiori nasci posse cœlo, credi voluerit, cum præsertim Boreæ flatuum immunem Hyperboreorum regionem in qua Oleastrorum vilis annona, esse statuerit, cui rei etiam firmandæ facit, quod de Asinorum hecatombarum mactatione apud Hyperboreos idem Pythionic. Ode 10. addit, frigoris enim maximè impatiens animal esse Asinum vel rerum naturalium rudes non ignorant, unde nec in frigidis generatur regionibus. Verùm cum Istri fontes in Hyperboreis collocat, id licentiâ facit Poeticâ, vel etiam Geographiæ ignorance, qua in re gravius etiam errarunt innumeri magnæ post eum auctoritatis viri, inter quos *Herodotus* & *Aristoteles*, quorum ille Euterpe Istri fontes esse dicit apud Celtas Europæ populos maximè occidentales & extra Herculis columnas sitos, hic verò 1. *Meteorol. c. 13.* ex Pyrenæo monte Istrum & Tartessum ortum habere prodit. Hoc utique mirum foret, nisi Græcos illos antiquos Europæ partium occidentalium & septentrionaliū obscuram admodum habuisse notitiam

titiam perspectū haberemus. Et hæc quidē ad primam quæstionis tuæ partem dicenda habuimus.

Quod secundam spectat, ipsa Hyperboreorum appellatio eos post Boream, sive à tergo Boreæ sitos fuisse, si modo hoc fieri possit, quod jam perpendendum incumbit, satis indicat. *Heródotus* tamen cum hoc non satis concoqueret, ut opinionem de Hyperboreorum situ everteret l. 4. necesse esse ait, si quidem dentur Hyperborei, dari etiam *hyperaustrales* ei δὲ εἰ σί τινες ὑπερβόρειοι ἀνθρώποι, ἐπὶ καὶ ὑπερνότιοι ἄλλοι, quam argumentationem ridet *Eratosthenes* apud *Strabonem*. l. i. philosophico hoc axioma nixus τῶν ἐναντίων οὐκ ἀναγκασίον ἐστὶ ἀνθάτερον ἢ καὶ τὸ ἐπὶ, *E contrariis si unum fuerit alterum esse necesse non est*, ac concludit revera esse hyperaustrales, ac proinde absurdum non esse existere etiam posse Hyperboreos.

Verum horum litem ita componit *Strabo*, ut utrumque errare & avium à vera longè ratione vagari ostendat, & *Eratosthenem* quidem, eò quod cum *Auster* ab ipso meridiei cardine censetur spirare, fieri nequeat ut sit aliqua regio quæ Austro careat, sitque Austro magis australis. *Herodotum* verò eò quod vocem à *Poëtis* primum confictam malè acceperit, hyperboreos enim esse posse non qui sint πνοῖαι ὅππην βορέα pone flatum Boreæ, vel ut ait *Pausanias* *Eliac. prior.* qui ὑπὲρ τὸν ἀνεμὸν οἰκῶσι βορέαν qui habitant supra ventum Boream, vel denique, ut loquitur *Diodorus Siculus* *Bibl. l. 2.* πορρωτέρω τῆς βορέας πρὸς

πνοῆς, sed qui sint βορείοτατοι ad Boream maximè
positi, adeò ut ὑπερβόρεος sit βορείοτατος, ut
videmus apud auctores idόντες ὑπέρπικρος idem
esse quod πικρότατος, ὑπέρξηρος idem ac ξηρό-
τατος, ὑπέρογκος idem quod ὀγκηρότατος vel
ὀγκωδήςτατος maximè tumidus; non supra modum
sublimis, ut malè vertit doctissimus aliqui Vos-
sius in hoc Dionysii Halicarnass. loco in Lysia, fer-
mè initio: δηλοῖ δὲ τὸ τοιοῦτος τε ὁ λεοντῖνος ἐν
πλοῖς πάνυ φορτικῶς καὶ ὑπέρογκον πειῶν τὴν
κατασκευὴν καὶ ὅτι πόρρω διδυραμβῶν ἔνια φτεγ-
γόμενος, qui locus ita verti debet: huius rei vel
testis est Gorgias Leoninus, qui in multis tediosam ad-
modum & prætumidam seu valdè tumidam facit ora-
tionis texturam, & nonnulla à dithyrambis non mul-
tum remota profert, nam τὸ φορτικόν & τὸ ὑπέρογκον,
ac denique τὰ διδυραμβῶδες vitia sunt ora-
tionis solutæ, ubi orator tragica veluti defævit &
ampullatur in arte, vel projicit ampullas & ses-
quipedalia verba, ut faciebat Gorgias ejusque συγ-
γραφεῖς, τῶν ὁκείων ἰδιωτῶν ζηματισμῶν τῇ
διαλλαγῇ καὶ τῇ ἄλλῃ καμολογίᾳ καταπληττό-
μενοι τὸν ἰδιώτην qui hoc unum studebant in inusita-
to & tumido dicendi genere pullatam turbam admi-
ratione defigerent: hoc autem factitasse Gorgiam,
præter Dionysium, testatur etiam Longinus in au-
reolo περὶ ὑψους libello his verbis: τὸ ὡς μέ-
λα οἶδεν ἀσύγνωστον &c. importunus tumor non
condonandus, vix enim, credo, vera orationi congrue-
re possit, hac de causa etiam Gorgia Leonini Gorationes
risui

risui fuerit dum scripsit, Xerxes Persarum Jupiter κα-
κοὶ γὰρ ὄγκοι καὶ Ἰπὶ σώματων καὶ λόγων πρᾶσι
enim sunt tumores tum in corporibus, tum in orationi-
bus. Agmen porro claudat Philolophus cujus au-
ctoritas instar omnium, hæc ille Rhetor. l. 3.
ποιητικὴ πρῶτῃ ἐγένετο λέξις &c. Prior fuit dictio
poëtica qualis Gorgia, quin etiam nunc indoctorum ple-
rique pro egregiis oratoribus habent, eos qui simili di-
cendi genere utuntur. Hæc credo nostram versio-
nem verborum Dionysii Halic. abundè confir-
mant, quæ nequaquam attigissem, nisi eundem
cum Vossio errorem errassent, adolescentibus
miserè illudendo, qui τὴ μακαρίῳ loculos confi-
denter satis excusserunt, quod inter alios, nos
qui nec omnium rerum cognitione, nec multum
memoria, ingenio vel iudicio sicut summi orato-
res, præstamus, risu potius & misericordiâ quàm
indignatione excepimus: sed è diverticulo in
viam.

Superest tertium tuæ Quæstionis membrum
de ὑπερβορέων ὑπάρξει, quod paucis ne Φορτικῶς
simus instar Gorgiæ alicujus, absolvemus. Sanè
si fidei faciendæ auctores idonei admodum essent
Poëtæ, ipse Pindarus qui multa de illis ἐπερξεύ-
σας, rem totam confectam dare posset, ille enim
Homeri exemplo qui murum Græcorum, quem
magno molimine extruxerat, duobus evertit
versiculis, paucis etiam verbis Hyperborcos è
rerum natura sustulit, dum dicit ναυσὶ δὲ ἔτε
πρὸς ἰὼν εὐροῖς ἂν ἐς ὑπερβορέων ἀγῶνα τευ-

ματὰν ὁδὸν, ad quos enim neque velis, neque remis, nec pedestri itinere datur adiutus, meritò nusquam gentium censerì possunt.

Et utique Clemens Alexandrinus *σρωματέων* l. 4. extremo, figmenta esse quæ de Hyperboreis dicuntur innuit. Quin ipse etiam Strabo l. 7. & 5. quæ de illis Veteres vulgarunt fabularum instar habet: nec de his aliter censet Diodor. Sicul. Biblioth. l. 2. οὐκ ἀνόικειον ἢ νομίζομεν τὰ περὶ τῶν ὑπερβορέων μυθολογούμενα δελεῆειν; non extra rem fore censemus si quæ de Hyperboreis finguntur referamus.

Et hæc quidem satis esse possent ad demonstrandum nusquam fuisse Hyperboreos, sed ad hoc insuper auctorum super illis dissensus, uniccè facit. *Mela* siquidem & *Plinius* semestri die, parique nocte eos uti asserunt, sed ille, ab æquinoctio verno ad autumnale, hic à solstitio ad brumam diem illis attribuit. Ex quibus videmus Hyperboreos, si usquam fuerint, gentem fuisse ad Polorum alterutrum sitam, quod vix tamen fieri posse, non solum sphaericæ ac astronomicæ rationes, sed Batavorum etiam ad novam quam vocant Zemblam navigatio, anno præteriti sæculi sexto & nonagesimo, arguere videtur. Tum enim ad 76 graduum altitudinem ad Polum Arcticum accesserunt, nec ulli tamen mortalium habitatum locum deprehenderunt, sex quippe totis mensibus astrictissimâ glacie rigebat, ibique nunquam vera dies sed semper crepera, ut quidam
refe-

referunt, illis apparuit. Cùm autem Nova Zembla non sit sub ipso syderum cardine, ut fuisse volunt Hyperboreos & à Nonis Novembris ad Calendas Maii noctem habuerint ibi loci Batavi, sequeretur Hyperboreos, ut Polo viciniore, inclementiori adhuc cœlo uti debuissent, quàm Nova-zemblani facerent siqui essent. Non nescimus tamen Groenlandiam ad octoginta graduum altitudinem & polo viciniorem frigore minùs tentari, & probabilibus inde rationibus adstruere nonnullos, commodam sub ipso septentrionali cardine habitationem, sed hoc non multum habet momenti ad probandos Hyperboreos, nam si ab ipso fermè cardine spiraret Boreas, ultra cum sitos esse par est Hyperboreos, quod absurdum. Ergo nugæ nugerrimæ quæ de Hyperboreis & Riphæis montibus hætenus ab antiquis prodita sunt, idque nos qui nihil unquam, nedum eloquentiam venditaverimus, tanquam verum aut saltem verò proximum asserere nulli dubitamus.

Q U Æ S T I O V.

De ALCYONIBUS.

HAud diu est cùm Joachimi Camerarii τὸ πρῶτον auctarium ad Philejambos te nobis præcunte legebamus, V. Cl. inter cætera autem adverterunt me & adfecerunt quæ de Alcedine ab illo afferuntur, quæ sic habent: H

Ἡ δὲ ἀλκυὼν ὄρνις μὲν ἐστὶν πάραλλ', &c. ea porro Latinè idem eleganter his expressit verbis:

*Pontum accolit cui nomen est avis Alcyon,
Nidumque figit navis instar concavum,
Undas super quem construit tutissimum,
Non temporis ratione, sed situ loci,
Modoque structura, & figura tegmine.
Hac incubante avis, sereni sunt dies,
Notum licet tunc occupet sol limitem.
Æquor quietum puppe sulcat navita,
Dum quattuordecim dies sedit gelu.*

Hæc mihi perpendiculari injecta est suscipio monstri alicujus sub hac alcedinis historia latentis, cum præsertim de Phœnice & Cinamomo avibus, de Unicornu, de Remora aliisque animalibus γράωδεις μύθας Veteres historiæ monumentis consignasse nullus dubitem. Siquid itaque super Alcedine & alcedoniis tibi conipertum sit, id mecum benignè communices etiam atque etiam rogo.

RESPONSIO.

Non multis L. A. te morabor, tum quòd ea quæ quæris intricatiora sint, quàm ut facilè quis se his expediat, tum quòd inanum verborum strepitu, quibus plebeculæ & pullato circulo illudunt rabulæ, tam augusti confessus aures perforare mei non sit instituti. Ut itaque ad rem aggrediar, auctorum inter se discrepantes sententiæ non

non mediocriter Alcyonum historix fidem labefactant : quanquam magnis se hæc narratio auctoribus tueatur , quorum antiquissimus si qua fides sit Apollonii Rhodii Scholiastæ fuerit *Pindarus* ille *Lyricorum Princeps*, ad hæc enim l. i. Argonaut. Η' δ' ἄρ' ὑπὲρ Ζαῖθοιο καβήατ' αἰσινίδας Πωτῆτ' ἀλκυονίς &c. ait : τὸ δ' ὄρνεον θαλάσσιον καὶ ἐν τοῖς αἰγυαλοῖς εἶεν. &c. *Avis enim est marina & que in littoribus degit : quin & Jupiter dicitur ut in littoribus pullitiam ea avis deponeret quindecim, sive ut aliis placet, quatuordecim ordine dies tranquillos effecisse, qui dies alcyonii appellantur, septem nimirum ante & septem post partum: qua porro de Alcyonibus habet à Pindaro in Paanibus accepit :*

Non nos fugit tamen *Simonidem* Pindaro paulò antiquiorem esse, cujus testimonium affert *Aristoteles* l. v. Hist. Animal. c. 8. in his : κατὰ καὶ Σιμωνίδης ἐποίησεν &c. prout etiam carmine scriptis *Simonides*, velut cùm *Jupiter* hyberno mense, quatuordecim dies castigari: quam tempestatem ventorum ignarum, almam versicoloris *Alcyonis* nutricem vocant mortales. Sed vereor ne *Aristoteles* κατ' ἀμάρτυμα μνημονικὸν id *Simonidi* tribuerit quod *Pindari* sit proprium : cùm præsertim *Eustathius* *Homeri* Rhaps. i. dicat ἐπὶ ἰγέον &c. Sciendum est *Pausaniam* in suo *Lexico* dicere, dies alcyonios, illos esse qui hyeme ventis carent, & tranquilli sunt, ac de illorum numero dissentiri, siquidem *Simonides* illos quinque esse dicit ut *Aristoteles*, *Demagoras* verò *Samius* septem, & *Philochorus* novem, quatuordecim porro

porro esse, sunt alii qui dicant. Si verum sit igitur Simonidem ex Pausaniae testimonio, dies tantum quinque alcyonios agnovisse, id quod ex eo adducit Aristoteles falsum erit, vel illius, aut Pausaniae & Eustathii corrupti erunt codices, verum de his aliàs.

Pindarum sequitur ipse Aristoteles, qui *Histor. Anim.* l. ix. c. 14 ita Alcyonem describit ἡ δὲ ἐλκύνων ἐστὶν ὡς καὶ πολλῶν μείζον ὑπερθεῖν. &c. quæ *Calius Calcagninus* ita expressit; alcyonem esse dicam haud multò passere ampliore, colore tum caruleo, tum viridi, tum etiam leniter purpureo insignem, eoque non pariliter ita distincto, sed exindiscreto variè toto corpore & alis & collo refulgentem, rostro subviridi & longo & gracili. Aristoteli *Plinium* & *Plutarchum* subnectemus, quorum ille quicquid de ave habet ex Aristotele hausit, hic infola fere Alcyonis nidi structura describenda occupatur.

Cæteri omnes, sive *Ælianum*, sive *Lucianum* dicas, sive *Basilium*, sive *Ambrosium* sua etiam de Alcyone *Stagiritæ Philosopho* accepta referre debent, sanè nihil effatu dignum quod illi indictum sit attulerunt. Euripidem, Aristophanem cæterósque antiquiores Poëtas, qui obiter tantum harum avium meminerunt sponte prætereo.

Solus itaque Aristoteles accuratè Alcyonem descripsit, verum sui dissimilis loco supra laudato indiscretos ac mixtos inter se esse Alcyonis colores dixit, eorum immemor quæ l. vii. c. 3. dixerat, quæ ita habent: καὶ τὸ τῶν ἐλκύνων δὲ γένος

παύροδρον ἔστιν, &c. Et alcyonum etiam genus juxta aquas degit, earumque dua sunt species, & altera quidem vocalis & arundinetis insidens, altera muta quæ & major est, utraque porro dorsum habet caruleum. Ex quibus verisimile fit, ex fide aliena has aves, quas ipse nunquam oculis usurpaverit, eum describere, & sanè ut aliquatenus errorem deprecetur l. v. c. 9 ait πάντων δὲ πονηρώτατον ἰδεῖν αἰλκυόνας ἐστὶ &c rarissimum est videri Alcyonas &c. quæ ita Plinius l. 13. c. 32. liberè pro more reddidit: Alcyonem videre rarissimum est, nec nisi Vergiliarum occasu, & circa solstitia, brumamve, neve aliquando circumvolatâ statim in latebras abeuntem.

Si porrò incerta admodum de Alcedine prodidit, unà cum antiquis ferè omnibus, Aristoteles, non multò utique certiora afferunt recentiores Ornithologi, Gelsnerus nempe, Bellonius, Turnerus, Agricola, Eberus, Peucerus, Encelius, Gelenius, Aldrovandus, Jonstonus, & si qui alii, omnes siquidem meris conjecturis nituntur dum alii quam Ispida nonnulli appellant, pro Alcyone accipi posse putant, alii avem glaciale, alii Anatis marinæ speciem quandam, alii Hirundinem marinam, alii avem Vanello similem, alii Piscatorem apodè, alii aliam avem esse dicunt, alii in præruptis maris scopulis, alii in arena, alii in stagnis, alii alibi nidulari afferunt. Quod præterea de alcedoniis, seu alcyoniis diebus assertur non est uniusmodi sed dissonum, plerique enim dum ovis incubat Alcyon summam malaciam esse, alii contrà unà cum

cum pullis & nido fluctibus obrui & procellis raptari volunt, ut inter alios Ifacius Tzetzes in Lycophronem ait enim εἰωθε κλύδων τὰς τῶν αἰκυόνων νεοσσὰς διαφθείρεν solci fluctus alcyonum pullos corrumpere, cum quo paria facit Valer. Flac. l. 4.

Fluctus ab undisoni seu forte crepidine saxi,

Cum rapit Alcyonis misera foetumque larémque.

It super agra parens, queriturque tumentibus undis,

Certa sequi quocunque ferant, audetque, pavetque.

Icta fatiscit aquis donec domus, haustaque finelu est,

Ille dolens vocem dedit & se sustulit alis.

Denique nec de numero alcedoniorum, ut ex supra allatis claruit, nec de tempore illorum satis inter illos convenit, aliis occidentibus Vergiliis, aliis ipsâ brumâ, aliis mediâ hyeme, aliis quos inter est Columella l. xi. c. 2. viii. Kalend. Martii alcyonios dies statuentibus. Non tamen imus inficias circa brumam non rarò tranquillum per aliquot dies esse mare; verùm non propter Alcyonum foeturam, sed quòd ut nonnullis placet, nullæ plerunque circa solstitia mutationes aëris fiant: quia omnia cùm ad summum pervenerunt, languidiora sunt & quadantenus cessant: vel quòd duo sint præcipui ventorum mutationis modi, vel dum vigent, vel dum flare desinunt, quam causam agnoscens Aristoteles, quare interdum dies alcyonii tranquilli sint loco proxime adducto aperit dum ait: γίνοντ' δὲ ευδαιναί' ὅταν σύμβῃ νοτίης γίνεσθαι τὰς ἐπ' αὐτῶν,

Ἐπὰς, τῆς πλειάδος βορείας γενομένης, *Sunt autem tranquillæ dies alcyonii ubi post vergilias aquilonias, solstitium australe esse contigerit: à quibus non ab-
ludunt quæ dicit Plinius: Circa brumam plerisque
bis septem alcyonum fœturâ ventorum quiete mollius cœ-
lum: sed & in his, & in aliis omnibus ex eventu significa-
tionum intelligi sydera debebunt, non ad dies utique præ-
finitos, expectari tempestatum vadimonia. Ut igitur
pausam tandem faciamus, τὴν λῆρον καὶ μυθικὴν
τῆς κήρυκος ἰσορίαν, καὶ τῶν ἀλκυόνων ἐῶμεν:
hicque cursum orationis nostræ sustineamus.*

Q U Æ S T I O VI.

De REMORA Pisce.

CUm in *Sozomeni* Historiæ Ecclesiasticæ præ-
fatione, legissem Severum Imperatorem,
in singulos versus κυνηγετικῶν, ἀλιευτικῶν & ἰξευ-
τικῶν aureum nummum *Oppiano* dedisse, indèque
summam viginti millium aureorum emeruisse, ac
ea de causâ ejus carmina vulgò aurea appellata
fuisse, statim incessit me cupido, illius Poëtæ,
doctissimis etiam viris laudatissimi, opera evol-
vendi, cùmque aperto codice in *Echeneidis* sive
Remora descriptionem forte incidissem, ubi mi-
randas hujus pisciculi vires deprædicat his verbis:

Νῆα πῆλαινομένην ἀνέμῳ ζαχρηῇ ὁρμῇ &c.
Admiratione rei adeò incredibilis velut defixus,

Z

tandem

tandem operæ pretium me facturum existimavi, si prius an in rerum natura existeret ejusmodi piscis inquirerem, quàm de ejus vi & efficacia, ac causâ tam stupendi effectûs quæstionem instituerem. Si quid itaque V. Cl. ex multijuga lectione super hac re compertum habes, id mecum communices etiam atque etiam rogo & obtestor.

R E S P O N S I O.

Quæstioni tuæ L. A. lubens satisfaciam, & licet magnis se tueatur auctoribus Echeneidis historia, fabulis potiùs quàm historiis ascribendam esse, paucis evincere contendam: quod antequàm facio, Veterum aliquot auctoritates proferre necesse habeo.

Inter eos longè vetustissimum esse Aristotelem comperio qui hist. Anim. l. 2. c. 14. hæc tradit: ἐστὶ δὲ ἡ χυθύδιον τι τῶν πετρελαίων, ὃ καλεῖται τις ἐχενήϊδα &c. Pisciculus est quidam è saxatilium genere, quem nonnulli Echeneidem vocant, eoque utuntur ad judicia seu lites & ad amatoria, non est autem edulis, hunc quidam pedes habere perhibent, cum non habeat, sed tantum habere videatur, quod pinnas similes pedibus habeat. Aristotelem longo proximus intervallo sequetur Plinius, qui ejus verba vidisse dissimulare nequit, hæc siquidem ille. Est parvus admodum piscis, assuetus petris, Echeneis appellatus: hoc carinis adherente naves tardius ire creduntur, inde nomine imposito, quam ob causam amatoris quoque beneficiis infamis est, & judiciorum ac litium morâ:

pedes cum habere arbitratur Aristoteles, ita posita pinnarum multitudine; Quæ ultima verba falso Aristoteli tribuuntur. Deinceps *Mutiani* ac *Trebiti Nigri* eodem c. 25. l. ix. auctoritatem profert, quorum ille Echeneidem Muricem esse Purpurâ latiore, neque aspero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte rostro, sed simplice conchâ utroque latere sese colligente: hic verò pedalem esse piscem crassitudine quinque digitorum asserit.

Plinio *Plutarchum* subjungemus hæc ille Sympos. l. 2. q. 7. *Χαιρεμονιανὸς ὁ τραλλιανὸς &c.* *Charemonianus Trallianus* cum aliquando pisciculi omnis generis appositi essent, ostenso nobis uno pralongo, cui capitulum erat acutum, huic similem esse Echeneidem dicebat. Hos sequetur *Ælianus* quî l. 2. de Animal. Prop. c. 17. ait: *ἔχενῆις πελάγι ἰχθὺς τὴν νῆξιν, τὴν ὅψιν μέλας, τὸ μῆκος κατὰ τὴν μεμετρημένην ἔγχελυν*, Echeneis piscis est qui in alto natat, aspectu niger, longitudine ad mediocrem anguilam accedens. Cum *Æliano* paria facit *Oppianus* tuus. Nec ab his abludit *Nonnus Panop.* *Dionys.* l. 21 in his:

Ἐκλυες ἀναλίην ἔχενῆϊδα, πῶς ἐνὶ πόντῳ ἰχθὺς βαίῃ, ἀναλκῆς ἐπέχραε πολλάκι ναύταις.

Audivisti marinam Echeneidem, quomodo in alto, piscis exiguus & imbellis plerumque adoriri soleat nautas. Eiusdem etiam sententiæ est *Basilii Cæsar. Capp. Archiep. Orat. 1. in. Hex.* Pisciculum etiam

femipedalem esse statuit Isidorus Hispalensis Orig.
l. 12. c. vi. His mantissæ loco Suidam addas licet,
in voce ἐχενήϊς.

Et hæcenus fermè omnes Veteres qui Eche-
neidis meminerunt, è quibus Aristoteles eúmque
sequutus Plinius pisciculum saxatilem Echenei-
dem esse dixerunt. Quamobrem subit mirari, quí
fieri potuerit, ut maximí viri & naturalis histo-
riæ peritissimi, crediderint Echeneidem seu Re-
moram piscem esse è saxatiliu genere, & ta-
men navium οὐροδομοστών ἐν τῷ πελάγῳ cur-
sum inhibere posse, quod à saxatiliu naturâ pla-
nè abhorret, & sanè suo sibi telo ipse Aristoteles
jugulum petit cùm l. viii. Histor. Anim, c. xiii.
ait: εἰσὶ δὲ πρόσγειοι &c. Sunt autem terra vicini
dentex, cantharus, orphus, aurata, mugius, nullus, turdus,
aranens, callionymus, gobius, & saxatilia omnia, nam
πρόσγειοι pisces iidem sunt cùm τοῖς αἰγσαλώ-
δεσι seu littoralibus, quos perpetuò opponit τοῖς
πελαγίοις, iis qui in alto mari degunt. Hinc ita-
que χύτρεαι καὶ λημῶσι manifestum fieri puto
Aristotelem & Plinium dum ab aliis accepta re-
ferunt, imprudentes fabulam narrasse: quem
scopulum ut vitarent cæteri πελάγιον piscem. i.
in alto mari degentem Remoram esse, asserere non
dubitarunt, ut Ælianus qui πελάγιον τὴν νῆζιν
hoc est in alto natare dixit, & Oppianus qui ab hoc
hausit, πελάγεσιν ἐταίρεον vocavit. Hos etiam
sequutus Nonnus remoram ἐνὶ πέντῳ Ὀπιχρᾶν
ναύταις refert, at πέντῳ idem est quod πέλα-
γῳ

γῶ, ut observat Eustathius ad hunc Il. A. ver-
sum θῖν' ἐφ' αἰλὸς πολιῆς ὁρόων Ἰππὶ οἴνοπα πόν-
τον: ait enim oram marinam candidiorem semper
esse Ponto, τῷ πόντῳ, qui est profundi pars maris.
Sed ne pluribus opus habeamus facit Theognis cum
ait:

----- γέλασε δὲ γαῖα πελώρη,
γῆθησεν δὲ βαθὺς ποντὸς αἰλὸς πολιῆς.

Risit verò immensa tellus, & gavisus est profundus
pontus maris cani. Nec aliter loquutus est Basilus,
cùm dixit navem ab Echeneide inhibitam, esse
ὥσπερ καταρρίζωθεῖσαν ἐν αὐτῷ τῷ πελάγῳ,
veluti radicatum in ipso pelago.

Verùm enim verò licet recentiores hi de loco
habitationis inter se consentiant, ab Aristotele
tamen & Plinio, qui piscem admodum parvum es-
se volunt, in longitudine assignanda discrepant, ut
à Basilio & Snida, ille enim σμικρότατον ἰχθύδιον
exiguum valde pisciculum Remoram appellat, hic
vero Gobii magnitudinem illi tribuit, at Gobii pal-
mum magnitudine non excedunt, & plerique
longè breviores sunt. Plutarchus verò prælon-
gum piscem & acuto capite esse refert, in quo illi
cum cæteris omnibus non convenit. Trebius Ni-
ger apud Plinium pedalem esse, & crassitudine
quinque digitorum tradit. Isidorus cum eodem
Plinio l. 32. c. 1. semipedalem pisciculum esse dicit.
Alianus mediocrem anguillam magnitudine æ-
quare; at mediocris anguilla sesquicubito brevior
esse non potest, ut de Gangis anguillis non loqua-

mur, quæ triginta pedum longitudine esse perhibentur, & Strabonem mittamus, qui in quodam Libyæ amne septem cubitorum *Εδελλος* i. *hirundines* esse memorat, quibus nonnulli cum Remoras intellexisse sibi finxerunt. *Oppianus* videtur *Ælianum* exscripsisse, vel saltem ex eodem fonte hausisse, ille tamen Echeneidem cubitalem tantum facit. Ut porro intricatior adhuc sit hujus piscis historia, non veretur ipse Plinius ex aliorum relatione limaci magnæ similem esse dicere, quod ansam dedit Bellonio lepidè mentiendi & remoræ cornua, quibus tanquam cæca iter prætentat, affingendi.

Sed quid *Mutiano* & *Cassiodoro* faciamus, quorum alter Muricemè Conchyliorum genere, alter Indici maris concham esse vult? Denique ut hîc nobis aqua penitus hæreat efficit Plinius, qui ubi multa super hoc pisce attulit, tandem eò devenit ut omnes pisces eadem vi occultâ naves sistendi pollere existimet, ut ex his loci adducti videre est: *Nec dubitamus idem valere omnia genera, cum celebri & consecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas quoque ejusdem potentie credi necesse sit.* Unde factum ut *Rondeletius* admodum tamen anceps & dubius, in hanc postremam Plinii sententiam propendere videatur, etsi ante *Lampetram* pro *Remora* agnovisset, quod ridens *Brodeus* ait: Si *Lampetra* esset *Echeneis*, multi in *Ligeri* lintres cursum tenerent ab his retenti, quod quis vidit unquam, aut accepit?

Cùm

Cùm hæc igitur ita sint dissona & sibi non constantia, quæ de hoc tam multiformi, tamque ignoto pisce traduntur γεγάσθαι μύθους accensere non verebor: idque eò magis quòd Lusitani, Hispani, Angli, Batavi, Galli frequentibus navigationibus toto fermè terrarum orbe perlustrato, plurima admiratione digna, de hoc tamen pisce ne γεῦ quidem retulerint, ac præterea testes duos locupletes habeamus *Petrum* nempe *Gillium* variis peregrinationibus & doctrina clarum, ac *Lilium Gregorium Gyraldum*, qui cùm diligentissimè de hoc piscis monstro, seu veriùs nugamento, inquisiverint, nihil unquam certi afferre quiti sunt. Hic quidem L. de Navigiis c. v. hæc habet: *Qui tamen ad hanc diem, Echeneida, vel Concham hanc viderint, neminem comperi, vel nantam, vel piscatorem.* Ille vero L. de Piscibus: *Echeneidem non vidi, neque ex quantumlibet infinitis percunctatus sim, quemquam piscatorem reperire potui, qui hunc ipsum hac atate viderit.* Si quis tamen cum pluribus errare, quàm cum paucis bene sentire maluerit & Φρόντις ἰπποκλείδῃ, nam ἀπλῆς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ, καὶ ποικίλων δὲ πάνδεχ' ἐρμηνευμάτων Simplex ἔ infucata veri oratio est, nil indiget res æqua verborum ambitu.

De Pisce quodam cui Remora nomen indiderunt Galli. Vid. Anti-insularum America Gallicam Hist. p. 177.

QUÆSTIO VII.

An fuerint Pygmaei?

DUm Homerum lego, semper quidem ejus *παραλογίας* falsas aut saltem suspectas habeo, aliquando tamen animum subit aliquid posse latere veri. Et nuper quidem subdubitavi an id prorsus esset falsum quod mihi de Pygmæis occurrebat, quos Poëta dicit perpetuo à gruibus bello vexari: *Iliad. Γ. υ. 5.*

*Κλαγγῇ τείγε πέπονται ἐπ' ὠκεάνοιο ῥοάων
 Ἀνδράσι Πυγμαίοισι Φόνον καὶ κῆρα Φέρουσι,*

Oceani clangore dato petiere fluentia,

Pygmaisque viris cadem mortemque tulerunt.

Rogo te, per humanitatem tuam, V. C. ut scrupulum hunc animo mihi eximas, & doceas an merum hoc sit figmentum Poëticum, an verò aliquā nitatur Historiæ veritate.

RESPONSIO.

Etsi nunc quidem temporis L. A. tuæ Quæstioni, quæ vel justī voluminis argumentum complectitur, plenè satisfacere non possim, repulsam tamen te pati omnium minimè velim, eò præsertim quòd multos non infimi inter doctos subfelliū, hac ipsa de re dubitasse compertum habeam.

Hoc

Hoc contigit dubio procul ob τὸ τῆς ἰσορίας ἀλλόκοτον, & discrepantes inter se auctorum sententias, dum alii in media India, alii in extremis ejus finibus supra Gangem, alii in Æthiopia ad Nili fontes, alii in Scythia, seu Thracia, alii denique in ipsis fermè orbis cardinibus illos collocant, alii pedis unius, alii sesquipedis alii trium pedum longitudine, alii paulò proceriores fingunt, alii adversus grues tantum, alii adversus grues simul & perdices, eos pugnare tradunt, alii arietum, caprarumque dorsis, insidentes, alii perdicibus ad currum junctis vectos, in aciem procedere narrant.

Quòd ne ipsi vigilantes somniasse videamur, auctorum locos proferre, quantum quidem per iniqua temporis spatia dabitur, operæ pretium fuerit. Antiquissimus omnium post Homerum qui de Pygmæis aliquid tradidit fuit *Hecataeus*, quem ad locum à te adductum laudat Eustatius dum ait: ἰσορεῖ δὲ καὶ ὅτι κέρατα τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν ἀχίματι κελῶν ὡς Ἐκαταῖος φησι κρόταλα ψοφᾶσι καὶ ἔτω τὰς πυγμαιομάχας μερῶν ἀμύνονται κατὰ φρονέσεις ἄλλως τῇ μήκει, Refertur etiam Pygmaeos sibi cornua aptare, arietumque forma ut ait *Hecataeus* crepitaculis sonitum edere, & hac ratione sibi infensas grues, quæ alioqui eorum staturam contemnunt propulsare. Huic ætatis suppar est *Ctesias Cnidius*, cujus Indicæ historiæ fragmenta apud *Photium* leguntur, & hoc inter cætera ἐν μέσῃ τῇ Ἰνδικῇ ἀνθρώποι εἰσὶ μέλαινες, &c. In media India
Z 5
sunt

Sunt homines nigri, qui vocantur Pygmaei, eodem cum ceteris Indis idiomate, pusilli admodum, adeo ut eorum celsissimi dnorum sint cubitorum, plerique vero sesquicubitales, comam genuum tenui, & adhuc infra promissam, omniumque hominum prolixissimam barbam habent. Hos sequentur Megasthenes & Daimachus, quorum ille ad Androcottum Indiae regem, hic ad filium ejus Allitrochadem legatione functus est, adque ideo uterque de rebus Indicis scripsit, & miranda quidem, sed non perinde credenda narravit: de his enim loquutus Strab. l. 2. infert: ἔτσι γὰρ εἰσιν εἰ τῆς ἐνωρεοίτας, &c. Hi enim sunt qui in auribus cubantes, ore & naribus carentes, unuculos, longipedes, digitis retro aversis pradtos referunt: immutarunt etiam Homericam Pygmaeorum pugnam, triumphodrantium illis longitudinem tribuentes. His Philostratos succenturiabimus qui de Pygmaeis etiam aliquid anceps admodum atque dubium, ut ex eorum verbis patebit, literis consignarunt; & Apollonii quidem Tyanei vitae auctor, quisquis tandem cuiatisque sit ille, l. vi. c. i. Aethiopiam & Indiam obiter describens ait: ἑσκασι δὲ καὶ θηρία, εἰα ἑχέτερωδι καὶ ἀνδρώπῃς μέλανας, ὃ μὴ ἄλλαι ἤπειροι, πυγμαίων τε ἐν αὐτοῖς εἶναι, alunt etiam beluas quas nusquam alibi reperias, hominesque nigros, quos in aliis continentibus frustra requisiveris, suntque inter illos Pygmaeorum gentes. Idem l. 3. Jarcham Brachmanorum Principem Pygmaeos inter Indiae populos agnoscentem introducit, in his: τῆς δὲ πυγμαίας, εἰκὲν μὲν ὑπογείας, καὶ ὅτι

δὲ ὑπὲρ τὸν γάγγην, ζῶντας τρεῖς πᾶσιν ἐξήται
Pygmaeos autem dicebat, sub terra quidem degere, eo-
demque modo qui ab omnibus descriptus est viventes, su-
pra Gangem sitos esse. Idem denique l. vi. c. xii.
 αἰτ, νασαμῶνες δὲ καὶ ἀνδρὸφάγοι, καὶ πυγμαῖ-
 ci, &c. *Nasamones autem & Androphagi, & Py-*
gmai, & Sciapodes, hi inquam omnes sunt Æthio-
piæ gentes, & ad Oceanum Æthiopicum protenduntur.
 Ἀλter verò Icon. l. 2. ἐν λιβύῃ καθεύδοντι ἡ ἑκαλῆι
 μῦ τὸν Ἀνταῖον, Ἰππιδένται οἱ πυγμαῖσι, &c.
In Libya dormientem Herculem post devictum Antæum
aggrediuntur Pygmai injuriam ei illatam se ultum ire
dicentes, quippe qui fratres Antæi sint, & generosi qui-
dem, verum nequaquam Athleta, nec pares viribus,
sed terrigenæ & fortes, illis porro è terra adscendentibus,
sensim fluctuat & concitatur arena, Pygmai enim non
secus ac formica terram habitant. Et hi ferè sunt, si
Aristotelem, Strabonem & Eustathium excipias, in-
ter eos qui aliquid de Pygmæis scripserunt cele-
berrimi.

Inter Latinos Pomponius Mela, Plinius, Aulus
 Gellius, Solinus aliique nonnulli aliquid etiam de
 illis prodiderunt, verùm qualecunque illud sit,
 totum Græcis auctoribus quos exscripserunt, ac-
 ceptum referre debent. Mela illos in intima sinûs
 Arabici parte collocat; *fuere, inquit, interioris Pyg-*
mai minutum genus, & quod pro satis frugibus con-
tra grues dimicando defecit. Plinius l. vii. c. 2. Asto-
mos quosdam ad extremos Indiæ fines sitos esse
referens, subjungit; supra hos extrema in parte mon-
tium

tium Spithamæi Pygmaei narrantur, ternas Spithamas longitudine, hoc est ternos dodrantes non excedentes, salubri calo, sempérque vernante, montibus ab aquilone oppositis: quos à gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est insidentes arictum caprarúmque dorsis, armatos sagittis, veris tempore, universo agmine, ad mare descendere, & ova pullósq; earum^a alitum consumere: ternis expeditionem eam mensibus confici, aliter futuris gregibus non resisti, casas eorum luto pennisque & ovorum putaminibus construi. Et Lib. 4. c. 11. eos inter Scythas & Thraciæ gentes enumerat: Lib. verò VI. c. 30 ante Nili paludes eos sedes habuisse, retulisse quosdam asserit.

Quid igitur tam discordibus sententiis agas? nempe auctorum fides perpendenda, & primò quod Hecataum attinet, de eo Diodori Siculi auctoris gravissimi audiendum est testimonium, quod ita habet l. 1. *ci μὲν γὰρ πρὸς τὸν Ἑλλάνικον, καὶ Καδμὸν ἐπὶ δὲ Ἑκαταίων, &c.* nam Hellenicus & Cadmus, Hecataus quoque, & id genus prisca omnes, ad fabulosas assertiones declinarunt. Neque si Aristotelis & Plutarchi auctoritate standum sit, Ctesie fides meliùs ambulat, illè enim l. VIII. Hist. Animal. Ctesie allato testimonio ait: *ὡς Φησι Κτησίας ὅτι ἂν ἀξιόπιστος* ut ait Ctesias qui non est fide dignus: hic verò in Artaxerxe non uno loco eum vanitatis arguit, & dicit *λόγον αὐτοῦ πρὸς τὸ μυθῶδες καὶ δραματικὸν Ἰππικρέα* τῆς ἀληθείας, sermonem ejus à veritate ad fabulosa & dramatica deflectere. Sed utramque hac in re paginam facit Strabo

bo, qui uno velut ictu omnes Indicæ historiæ scriptores ingulat, hæc ille l. 2. ἅπαντες μὲν τοίνυν οἱ περὶ τῆς Ἰνδικῆς γράψαντες, &c. Omnes utique qui de India scripserunt, pleraque mentiti sunt, ac præ reliquis Daimachus, postque hunc proximè Megasthenes. De Philostratis non aliud dicere habemus, quam utrumque fabulatorem esse manifestarium, ut tum ex Apollonii vita, tum ex Heroicis & Iconibus perspicuum fit. Quod denique Melam & Plinium attinet, ut & cæteros quosvis, illi, ut diximus, à Græcis accepta & Megasthene imprimis, aliisque ejusdem farinae, de veritate interim rerum securi, bonâ fide referunt.

De ejusmodi itaque sive Græcorum, sive Latinorum narrationibus idem dicere possumus quod Xenophanes Colophonius apud Athenæum παρὰ πύρι χερὶ τοιαῦτα λέγειν, χειμῶν ἐν ὥρᾳ, nimirum hæc puerulis à nutricibus propter ignem assidentibus hyberno tempore, narranda esse.

Verùm quo minus hoc ἀπλῶς pronunciare possumus obstat Aristoteles testis omni exceptione majoris auctoritas, qui libr. vii. Histor. Anim. c. 12. αἱ γέραι μεταβάλλουσι &c. Grues ex Scythia migrant ad paludes Ægypto superiores unde Nilus manat, hicque ille locus est, in quo Pygmei habitant, neque enim hoc est fabula, sed verè est ut dicitur, genus tum hominum tum equorum pusillum suntque vivendi instituto Troglodyta. Hic sanè locus primâ fronte suffragari videtur eorum sententiæ, qui Pygmæorum gentem esse prodiderunt, frustra ta-
men

men sunt qui hoc credunt, hi quippe de quibus agit Philosophus sunt Æthiopes illi, qui à Dionysio Afro vocantur ἑρεμῶσι à ceteris τρωγλοδυταί, qui fortè quod pusillâ essent staturâ à nonnullis ad fabulam alludentibus Pygmæi καὶ ὑπερβολὴν appellati sunt, & eo quòd grues quotannis è locis frigidioribus ad illas Æthiopiæ paludes migrent quas Troglodytæ accolunt, eos cum gruibus pugnare fabulati sunt.

Si cui autem de Pygmæis credendum sit, Strabo Geographus doctissimus & diligentissimus, quodque caput est rei, qui magnam partem locorum quæ describit, oculis ipse lustravit, imprimis fidem meretur, ejus itaque sententia hanc quæstionem dirimet eique Colophonem imponet, hæc ille l. 17. ὥς δ' εἰπεῖν καὶ τὰ ἄκρα τῆς οἰκουμένης &c. *Ut autem ita dicam extrema orbis habitabilis partes, quæ intemperata & inhabitabili regioni adjacent, propter æstum vel frigus, errores quosdam ac defectus temperata esse necesse est, quod ex vivendi modo, & earum rerum inopia quæ ad humanum usum pertinent perspicuum est, magna enim ex parte nudi incedunt & pastorem ac vagam duramque vitam agunt, eorum pecudes sunt oves, & capra parva, & boves ac canes parvi, sed asperi & pugnaces, ipsique incolæ sunt minuti, & fortè ob pusillam horum staturam, quidam Pygmaeos excogitarunt & finxerunt, nemo enim fide dignus eos se vidisse refert.*

Vides Geographum qui diligenter Aristotelem evolvit, ut ex ejus scriptis non uno loco videre est,
nihil-

nihilominus asserere , neminem fide dignum se Pygmæos vidisse , referre, quod procul dubio non dixisset, si Philosophum loco laudato de Pygmæorum potius quàm de Troglodytarum Gente loquutum fuisse credidisset.

Cæterùm non me etiam fugit *Gammadim* apud Ezechiel. c. 27. nonnullos Pygmæos exposuisse, verùm ne actum agere necesse habeamus, jam olim à doctis eorum sententia est explosa. Non moror etiam *Helmontii* *Ψεύσμα Φεινικινόν* qui in insulis fortunatis hodie etiamnum , cadavera pellucida, ferè trium pedum longitudine reperiri ait, quæ Pygmæorum reliquias esse arbitratur, quis enim credat insepulta cadavera tot sæcula ferre potuisse, defecerant siquidem Pygmæi, siqui unquam fuerint, ut ex supra allatis patuit, Strabonis & Melæ ætate, quorum alter Tiberio, alter Claudio imperante vixit. Præterea mirum omnino est ænopolam illum & mercatores etiam turpilucricupidos quí illud credulo & cerrito, ut videtur, *Helmontio* retulerunt, rem adeò stupendam & quæ quàm plurimo venire potuisset ita sprevisse ut secum non veherent, cum præsertim ejusmodi *Tudesquillos* ut illi vocant, ibi pueri quoties volunt domum reportent : apage ergo nugas nugerrimas. Quod si verè reperiantur ejusmodi cadavera id *καυοδαίμων* & *ροντείας* adscribendum censeo : sunt enim in metallorum fodinis ut refert Georgius Agricola Dæmones quidam quos *Cobalos* , & *virunculos montanos*

tanos appellant, qui tres tantum dodrantes longi sunt. Sed si singula quæ ad hanc rem pertinent exsequi velim, *Ante diem clauso componet vesper. Olympo*, donec itaque plura rescias, tu interea hoc Carone contentus esto.

Vid. S. Bocharti Phaleg Lib. II. C. XXIII.

F I N I S.



I N D E X

Rerum & Verborum.

A

A <i>Bnegatio sui.</i>	316
<i>Adventus Dominica.</i>	218
<i>Adversaria.</i>	124
<i>Adultera submersio.</i>	310
<i>Ager Christo se committens.</i>	318
<i>Æsopi fabula quanto in pretio Veteribus.</i> 327. <i>eum antiquissimum omnium fabulatorem non fuisse.</i> 328 <i>nec deformem, ut eum describit Maximus Planus.</i>	329
<i>Africa. spectrum.</i>	40. & seq.
<i>Alaminus Chalisa quam studiosus fuerit ludi latrunculorum.</i>	93
<i>Album qualibet tabula.</i>	109. 120
<i>Alcyones, discrepantes de hac re Veterum sententia.</i> 339. <i>nullas tales esse aves.</i>	341
<i>Alcyonii nulli</i> 342. <i>quam variè de iis Veteres loquantur.</i>	ibid.
<i>Alexandri vitam qui scripserint.</i>	38
<i>Amazones, quid de iis Veteres narraverint, & quid verisimile sit</i> 319. & seqq. <i>non fuisse ullas tempore Alexandri.</i>	324
<i>Anaxandride versus de nuptiis.</i>	315
<i>Anchises Senex.</i>	311
<i>Andrea festum.</i>	319
<i>Annus.</i>	

I N D E X

<i>Annus Romanus</i> sub Romulo. 169. sub Numa. 170.	
sub Julio Cesare.	171
<i>Arundinibus</i> ad scribendum <i>usos esse Veteres.</i>	97
<i>Ascensionis dies.</i>	218. 220
<i>Asinorum hecatomba</i> apud Hyperboreos <i>immolata.</i>	332
<i>Asopadori Phliasii dictum.</i>	29
<i>Atramentorum varia genera.</i>	107. 110
<i>Atramenti laudes & usus.</i>	106. & seqq. fufe
<i>Atramentum Sutorium.</i> 112. <i>Librarium.</i>	114
<i>Aureus numerus</i> 191. <i>ejus inveniendi ratio.</i>	194
<i>Auruncare</i> pro <i>averruncare.</i>	314

B

B <i>ibliotheca Constantinopolitana.</i>	118
<i>Bissextilis annus.</i> 174. <i>quomodo possit inveniri.</i>	177
<i>Bissextus dies.</i>	174

C

C <i>Admus scriptor fabulis deditus.</i>	354
<i>Calculorum ludus.</i>	88
<i>Calende unde dictæ.</i>	168
<i>Cappadox quàm malus.</i>	311
<i>Caritas.</i>	314
<i>Carmen saculare.</i>	296
<i>Castreus (Laurentius) Typographia inventor.</i>	155
<i>Caupæ ficus.</i>	314
<i>Caucas pro cave ne eas.</i>	Ibid.
<i>Celsi Icti de bissexto die error.</i>	174
	Cban-

Rerum & Verborum.

Chanterres.	§ 2
Charta Aegyptiaca quomodo fieret.	122
Charta laudes & usus. 116. fulc. origo ejus Ibid.	120.
Aegyptiam esse vocem. —	Ibid.
Chartarum Varia genera, Amphitheatrica, Augusta, Claudia, Emporetica, Fanniana, Hieratica prima, secunda, tertia, Saitica, Tænitica.	125
Charta ex linteis.	129
Chartam victum præbuisse.	139
Charta usus in variis artibus.	128
Χάρτης quid.	123
Chirtas quid Aegyptiacè significet.	121
Christi Baptisma. 314. mors.	Ibid.
Christus lucrum. —	312
Cinerum festum.	220
Chærilus Poëta donatus premio ab Alexandro.	10
Ctesias, scriptor fide parum dignus.	354
Cobalæ qui dicantur.	357
Cælum in terra. 316. Venale.	318
Cononis historiola offerentis Rapum Gallia Regi.	270
Conscientia.	315. 318
Constantia laudes.	132
Constantia pie mentis.	313
Conscientia securo.	312
Contemptus quam noceat ingenuis artibus.	8. & seq.
Corporis Christi festum.	220
Crassi excidii omen.	314
Cruce à Constantino inspecta in aëre.	108
Curtius Historicus quis fuerit? 40 ejus laudes: 47	

I N D E X

Curium qui commentario illustraverint ?	39
Curius Rufus Proconsul Africa.	40
Cuthenbergius (Joannes) Typographia inventor.	13
Cyclus Lunaris quid sit. 191. à quo inventus. Ibid. quomodo notatus in Calendario Juliano. Ibid. quomodo investigetur.	194
Cyclus Solaris quid sit. 179. Augusti. Ibid. Dionysii. quomodo possit inveniri.	180 181
Cyclorum Syndrome 228. quomodo datis duobus Cyclis inveniatur tertius.	228
Cyclorum Tabula in annis Christi. 233. in Periodo Juliana.	232

D

D æmones subterranei.	357
Dæmon quomodo vincat.	318
Dæimachus scriptor fabulis deditus.	355
Demarati Lacedæmonii astus.	97
Dei auxilium.	247
Deo invito mali nihil faciunt.	247
Diis turpia attribuit Homerus.	60
Διαγρᾶμις πῦρ ludus.	83
Dies mensis quomodo inveniatur datis Epactis, Mense & Luna.	200
Dionysii Abbatis Romani emendatio in Calendario Juliano. 180. Cyclus ejus.	229
Dionysiana Periodus.	229
Δίπτυχα quid.	125
Dives verè sic dictus. 315. falsò.	Ibid.
Divitiarum vanitas.	316
	Do-

Rerum & Verborum.

Dominaum ludus.	88
Durities hominum.	313

E.

E Cheneis ejus descriptio ab Oppiano. 343. Aristotele. 344. Plinio. Ibid. Plutarcho. 345. Aliano. Ibid. Contradiçtiones & verietates auctorum quæ de ea loquuntur. 346. & seqq. non esse lampetram. 348. non existere in rerum natura.	349
Ecclesia ex latere Christi.	312
Ecclesie conjunctio cum Christo & puritas.	315
Educatio quàm necessaria.	24
Eidus. Vide Idus.	—
Ελαύνειν vox nautica.	316
Ελαύνειν τὴν καθ' ἑαυτὸν quid proverbialiter significet.	314
Eleemosyna.	314
Elephantina membrana.	120
Εραττα quid sint. 195. earum observationis usus 196	
199. quæ singulis aureis numeris respondeant. 197. instigandi eas ratio.	198. 200
Εραττα quanam Calendas occupent. 203. quibus mensibus duæ adscribantur.	206
Ezechie liberatio.	254

F

F Ama fallax.	317
Festa Mobilia quomodo quarendæ.	217
Franciscus I. Gallie Rex fautor literarum.	13
Furta quæ plectantur.	310

I N D E X

G

G <i>Eneva descriptio.</i>	79
<i>Geneva liberata à Sabaudorum dolo.</i>	296
<i>Georgii festum.</i>	34
<i>Gorgias Leontinus, quis fuerit ejus stylus.</i>	3
<i>Graphio scripsisse Veteres. 96. qua esset ejus figura.</i>	96
<i>Gorgiam 107 annos natum studuisse.</i>	141

H

H <i>Amilcaris in scribendo astus.</i>	97
<i>Hecataeus, scriptor fabulis deditus.</i>	354
<i>Heidelbergæ expugnatio à Tilio.</i>	259
<i>Helmontii mendacium de Pygmæis.</i>	337
<i>Hellanicus, scriptor fabulis deditus.</i>	354
<i>Herculis & Antei pugna.</i>	310
<i>Hippias Sophista artium omnium peritus.</i>	12
<i>Hippomachi Gymnastæ factum.</i>	160
<i>Historiæ utilitas.</i>	35
<i>Homeri vitia quæ sint.</i>	49. & seqq. fusè.
<i>Honorum vanitas.</i>	316
<i>Homeri Ms. Codex chartaceus octingentorum annorum.</i>	127
<i>Hyperborei qui dicantur à Veteribus 333. nullos fuisse quales à Pindaro describuntur.</i>	335
<i>Hypocrisis.</i>	317

Rerum & Verborum.

I

I Actantia vanitas.	316
I Idus unde dicta. 387. earum varietas.	ibid.
Impennatae agnae quid sit.	99
Inconstantia quam vituperanda.	136
Indicarum rerum Scriptores fide parum digni.	355
Indictionum Cycli doctrina. 226. triplices esse. 227. earum inveniendarum ratio.	ibid.
Indulgentiæ quæ nexia, quæ utiles.	25
Ingenium quid sit. 155. quid illud acuat.	159
Intercalandi mos apud Romanos qui fuerit.	171
Intestinum Draconis cui inscripta Homeri carmina.	118
Jongleurs.	52
Judicii laudes.	153. & seqq. fule.
Juliana Periodus, quibus constet & quomodo invenitur. 230. quomodo Cyclorum annus dato anno hujus Periodi inveniri possit 231. utilitas ejus.	234
Julianus annus. 173. error in eo commissus.	176

K

K Alende. Vide Calendæ.	
Κανὼν quid.	125
Κληδὼν.	314
Κληδονισμὸς Κληδονισμὰ.	314
Κένταυρ quid.	315

I N D E X

L

L <i>Atrunculorum ludi laudes.</i>	86
<i>Lemanni lacûs descriptio.</i>	84
Leo X. Pontifex M. fautor literarum.	13
<i>Levitas quàm vituperanda.</i>	136
<i>Libri quas fabulas de ea finxerint Veteres.</i>	146
<i>Liberorum bona educatio quanti sit momenti.</i>	16. 24
<i>Libri Veterum quomodo dispositi.</i>	124
<i>Litera Dominicales. 179. quomodo feria earum operi- veniantur.</i>	183
<i>Literarum studia quàm necessaria. 415. quàm contra- ria tyrannidi.</i>	Ibid.
<i>Literis favor Principum quàm profuerit.</i>	9. & seqq.
<i>Locmanus Arabum fabulator, an idem cum Aesopo.</i>	327. & seqq.
<i>Lucrum damnosum.</i>	316
<i>Ludi Gracie.</i>	310
<i>Luna etas quomodo inveniatur.</i>	199. 202
<i>Luna etatis investigatio per residuum Epactarum.</i>	216
<i>Luna situs in Zodiaco singulis diebus investigatio.</i>	222

M

M <i>Alvacea folia instar charta fuisse.</i>	119
<i>Massa quid.</i>	124
<i>Mauricii Principis Arausionensis laudes.</i>	281
<i>Maurolyci (Francisci) ratio supputandi Epactas.</i>	201
<i>Maximi Planudis vanitas.</i>	329
<i>Mediocritas.</i>	311
<i>Megasthenes scriptor fabulis deditus.</i>	355
<i>Me-</i>	

Rerum & Verborum.

<i>Memoria laudes. 144. & seqq. fusè. quas fabulas de ea Veteres finxerint.</i>	146
<i>Memoriam qua iuvent.</i>	151
<i>Mercedonius Mensis.</i>	170
<i>Meton Atheniensis Cycli Lunaris inventor.</i>	101
<i>Militia cum studiis collatio.</i>	65
<i>Mori quotidie.</i>	317
<i>Mortis cogitatio.</i>	313
<i>Mulerii (Nicolai) tabula ad eruendos annos Dionysianæ & Julianæ Periodorum ex datis Cyclis.</i>	236
<i>Multitudinis iudicium quam fallax.</i>	160. & seqq.

N

<i>Niobes statua Praxitelis.</i>	311
<i>Nonæ unde dictæ. 387. earum varietas.</i>	Ibid.
<i>Novilunia quomodo notata à Julio Cesare. 191. quomodo in ea error irripserit.</i>	192
<i>Novilunium quomodo inveniatur per Epactas.</i>	206
<i>Nuptiæ quæ felices. 314. quantum malum. 315. navigationi collatæ.</i>	317

O

<i>Oblivio, quas fabulas de ea Veteres finxerint.</i>	146
<i>Oleastro non nasci nisi in regionibus calidis.</i>	331
<i>Olympiadum ratio. 242. quomodo annus Olympiadum inveniatur.</i>	243
<i>Olympionicarum quanta esset gloria.</i>	12
<i>Omina petita ex puerorum & ignotorum quorumvis vocibus.</i>	312

P

P <i>Apa servus servorum Dei.</i>	313.	<i>Petri successor.</i>	313
Papyrus <i>materia chartæ.</i>	122		
Pascha , <i>certamen de Paschate celebrando, quomodo compositum.</i>	211.	<i>error eain re commissus.</i>	212
Paschatis celebrandi tempus <i>quomodo inveniri possit.</i>	112.	<i>& seqq. fufe.</i>	20
Pastoris <i>lucrum.</i>	317		
Peccata tegere <i>quàm periculosum.</i>	317.	318	
Penna <i>usus & laudes.</i>	95.	<i>& seqq. fufe.</i>	
Pennarum <i>usus in variis artibus.</i>	100.	<i>& seqq. in</i>	
<i>Iuris-prudentia.</i>	102		
Pennatæ agnæ <i>quid sit.</i>	99		
Pennum , <i>id est, acutum.</i>	98		
Pentecostes <i>Dominica.</i>	218		
Pergamena <i>quàm antiquus usus.</i>	121		
Periclis colloquium <i>cum Protagora.</i>	32		
Perseverantie <i>laudes.</i>	132		
Phantasmatis <i>exemplum.</i>	40.	<i>& seqq.</i>	
Philosophia vera <i>laudes.</i>	30.	<i>falsæ vituperium.</i>	31
Pietas <i>simulata.</i>	317		
Plagula chartæ <i>quid.</i>	123		
Platonem <i>80 anno Sophronis mimos lectitasse.</i>	141		
Plumbæa lamina <i>quibus inscripta Hesiodi carmina.</i>	118		
Pœnæ <i>quàm necessarie sint.</i>	1		
Polycleti statuarii <i>factum.</i>	161		
	Pe-		

Rerum & Verborum.

Πολύπτυχα quid.	125
Posteritatis cura quæ Christiano esse debeat.	19
Ποταία τῆς σελήνης.	199
Præceptorum exemplum quante sit efficacia apud cipulos.	23
Premia virtutum quàm necessaria in Republica. 1. in studiis literarum. 2. indignis concessa.	3-7.
Preces efficaces. 315. inefficaces.	Ibid.
Prevostii (Petri) laudes.	33
Psalmi 102 Paraphrasis. 290. Psalmi 74.	p. 285
Psammentii constantia in dolore.	282
Πύχια quid.	124
Puer è trivio quid sit apud Tibullum.	313
Puzillares multiplices.	124
Pygmai quid dixerint de illis Veteres. 351. unde oritur de illis fabulosa relationes.	355. & seqq.

Q

Q Vadragesima Dominica.	217
Quinquagesima Dominica.	217

R

R Aporum laudes & usus.	268. & seqq.
Regulares dies Lune qui. 202. quomodo investi- gentur.	204
Remora Vide Echeneis.	
Respublicæ quàm ingrata.	17
Rogationum Dominica.	217
Rythmomachie ludus.	89

S

S Ancheribi <i>Historia.</i>	248
<i>Sarpedonis Epistola ex Troade scripta.</i>	121
<i>Septuagesima Dominica.</i>	217. 220
<i>Sexagesima Dominica.</i>	217
<i>Scachiorum ludus, 86. unde sic dictus, à quibus inven- ventus.</i>	90. & seqq.
<i>Scala cœli.</i>	316
<i>Scapus chartæ quid.</i>	123
<i>Σκάπ @ quid.</i>	123
<i>Scientia vera.</i>	315
<i>Schedæ quid.</i>	123
<i>Schola Genevensis laus.</i>	21. & seqq.
<i>Scholastici Philosophi & Theologi quàm vani.</i>	7
<i>Solus situs in Zodiaco singulis diebus investigatio.</i>	222
<i>Σωμὰτιον quid.</i>	124
<i>Studia laborem & exercitationem requirere & quacun- que in militia requiruntur.</i>	66
<i>Studiorum cum Militia collatio.</i>	65

T

T Abula anea, marmorea.	118
<i>Tabella lignea, eborea, citrea, &c. ad scribendum,</i>	119
<i>Tabula lignea dealbata.</i>	119
<i>Tesserarum ludus.</i>	88
<i>Timantis ingeniosa tabula.</i>	282
<i>Tiberii feritas. 5. dictum in Romanos.</i>	4
<i>Tigranis Persæ dictum de Græcis.</i>	12
	Tóm @

Rerum & Verborum.

Τόμ. & quid.	123
Trictracum quomodo Veteribus dictum.	88
Trinitas coeterna.	312
Trinitatis Dominica.	248
ἐκ Τριό & quid sit.	313
Τρίπτυχα quid.	125
Trouverres.	52
Tudesquillos quid sit Hispanice.	357
Tumidus stylus indoctis gratus.	315
ὁ Τυχὼν quid sit.	313
Typographia inventor.	13
Tyranni infensi ingenuis artibus.	4. & seqq.

V

V Arronem 80 anno etatis scriptitasse de re Rusti- ca.	141
Venus Cnidia Praxitelis.	310
Victorinus Aquitanus primus Syndromen Cyclorum ob- servavit,	229
Vuam bonam bona mortis esse presagium.	317
Viri ductilis inventio.	5
Voluminum Veterum dispositio.	125
Vossii (Ger. Joannis) error in interpretatione loci Dio- nysii Halicarnensis.	334
ὠέρεζη & siccissimus.	334
ὠέρογκ & supra modum tumidus.	334
ὠέ,πικ. & amarissimus.	334

I N D E X

Z

Zατρίχis ludus.

89

Zodiaci Signa quomodo disponantur.

222

Zoilus Homeromastix.

56

F I N I S.



AO 1464580

